

ББК 74.263.2

К53

Документи подано станом на 20 липня 2006 р.

Довідково-методичне видання

Упорядники:

головний спеціаліст департаменту загальної середньої
та дошкільної освіти МОНУ **Н. С. Прокопенко**;
методист вищої категорії сектору природничо-математичної і технологічної освіти
Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОНУ **Т. Г. Проценко**

Відповідальний редактор **Н. О. Борова**

Коректор **А. Харченко**

Комп'ютерне макетування **В. Ю. Джамєєв**

Художній редактор **М. С. Жубр**

Видання здійснене за ліцензією ФОП Шапіро М. В.

Підписано до друку 21.07.06. Формат 60 × 90^{1/16}. Папір газетний.
Гарнітура Шкільна. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 15. Замовл. №

«Торсінг плюс»

Свідоцтво серія ДК № 2143 від 01.04.05 р.

З питань оптових поставок звертатися:

61057, м. Харків, вул. Сумська, 13. Тел.: (057) 719-98-73, тел./факс: 717-10-26.

К53

**Книга вчителя інформатики: Довідково-методичне
видання / Упоряд. Н. С. Прокопенко; Т. Г. Проценко. —
Харків: Торсінг плюс, 2006. — 272 с.**

ISBN 966-404-254-4.

Видання містить чинні нормативно-правові акти вищих органів влади України, Міністерства освіти і науки України у сфері загальної середньої освіти, що регулюють впровадження державних стандартів освіти; методичне забезпечення; оформлення документів про освіту; організацію навчально-виховного процесу; атестацію педагогічних працівників тощо.

Для вчителів інформатики, студентів педагогічних навчальних закладів, слухачів інститутів післядипломної педагогічної освіти, науково-педагогічних працівників, широкого загалу громадян, які цікавляться питаннями нормативно-правового регулювання середньої освіти в Україні.

ББК 74.263.2

© Прокопенко Н. С.; Проценко Т. Г.,
упорядкування, 2006

© Жубр М. С., дизайн обкладинки, 2006

© ФОП Шапіро М. В., макет, 2006

ISBN 966-404-254-4

ЗМІСТ

Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування і розвитку освіти в Україні (Указ Президента України № 1013/2005).....	6
--	---

СТАНДАРТИ БАЗОВОЇ І ПОВНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Державний стандарт базової і повної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. № 24).....	11
Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання (Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2000 р. № 1717)	20
Про затвердження Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів 12-річної школи (Наказ Міністерства освіти і науки України № 132 від 23.02.2004 р.).....	22
Про внесення змін до наказу МОН №132 від 23.02.2004 року «Про затвердження Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів 12-річної школи» (Наказ Міністерства освіти і науки України від 9 березня 2005 р. № 145).....	23
Про навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів на 2006/2007 навчальний рік (Лист Міністерства освіти і науки № 1/9–ІVІ від 03.04.06).....	50
Про затвердження Концепції профільного навчання в старшій школі	52
Концепція профільного навчання в старшій школі (Рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 25 09.03 № 10/13).....	52
Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) (витяг) (Постанова Колегії МОН України та Президії АПН України № 12/5–2 від 22.11.2001)	64
Про затвердження Державної програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006–2010 роки (Постанова Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2005 р. N 1153).....	77
Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006–2010 роки.....	77

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ З ІНФОРМАТИКИ

Інструктивно-методичний лист «Про вивчення інформатики в 2005–2006 н.р.».....	84
Інструктивно-методичний лист про вивчення інформатики у 2006–2007 навчальному році.....	109
Перелік програм, навчальної та навчально-методичної літератури на 2006–2007 н.р.....	128
Реєстр навчальних комп'ютерних програм (станом на 27.04.2006 р.).....	132

Про затвердження Положення про кабінет інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій навчання загальноосвітніх навчальних закладів (<i>Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.05.2004 №407</i>).....	137
Положення про кабінет інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій навчання загальноосвітніх навчальних закладів	138
Про затвердження Правил безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти (<i>Наказ Держнаглядохоронпраці України від 16.03.2004 № 81</i>)	149
Правила безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти.....	150
Роз'яснення стосовно надання «Свідоцтва про визнання відповідності педагогічним вимогам» комп'ютерній техніці (<i>Наказ Міністерства освіти і науки України № 128 від 20.02.2002 р.</i>)	159
Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп продовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах (<i>Наказ Міністерства освіти і науки України № 128 від 20.02.2002 р.</i>).....	161
ДЕРЖАВНА ПІДСУМКОВА АТЕСТАЦІЯ УЧНІВ	
Про затвердження Положення про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти (<i>Наказ Міністерства освіти і науки України № 588 від 14.12.2000</i>)	163
Положення про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти.....	164
Методичні рекомендації щодо підготовки і проведення державної підсумкової атестації з інформатики у формі захисту учнівських робіт зі створення прикладного програмного забезпечення навчального процесу в 11(12) класах загальноосвітніх навчальних закладів	172
Білету для державної підсумкової атестації.....	181
ОЦІНКА НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ	
Про апробацію «Інструкції про організацію і проведення контролю в умовах семестрової системи оцінювання навчальних досягнень учнів 5–11(12) класів загальноосвітніх навчальних закладів» (<i>Наказ Міністерства освіти і науки України № 540 від 25 червня 2004 р.</i>).....	186
Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з інформатики.....	195
Про затвердження Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади з базових і спеціальних дисциплін, турніри, конкурси-	

захисти науково-дослідницьких робіт та конкурси фахової майстерності (<i>Наказ Міністерства освіти і науки України № 305 від 18.08.98</i>)	213
Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади з базових і спеціальних дисциплін, турніри, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт та конкурси фахової майстерності	214

АТЕСТАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників України (<i>Наказ Міністерства освіти і науки України № 310 від 20.08.93</i>).....	236
Типове Положення про атестацію педагогічних працівників України.....	237
Про всеукраїнський конкурс «Учитель року» (<i>Указ Президента України від 29 червня 1995 року № 489/95</i>).....	251
Про затвердження Положення про всеукраїнський конкурс «Учитель року» (<i>Постанова Кабінету Міністрів України від 11 серпня 1995 р. № 638</i>).....	251
Положення про всеукраїнський конкурс «Учитель року» (нова редакція).....	252

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах (<i>Наказ Міністерства освіти і науки України від 2 грудня 2004 року № 903</i>)	255
Правила використання комп'ютерних програм у навчальних закладах	256
Про затвердження Положення про порядок організації та проведення апробації електронних засобів навчального призначення для загальноосвітніх навчальних закладів (<i>Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.06.2004 № 433</i>).....	262
Положення про порядок організації та проведення апробації електронних засобів навчального призначення для загальноосвітніх навчальних закладів.....	263
Примірне тимчасове положення про фонд навчальних комп'ютерних програм.....	267
Примірне тимчасове положення про реєстр навчальних комп'ютерних програм.....	269

Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування і розвитку освіти в Україні

УКАЗ

Президента України

№ 1013/2005

З метою подальшого розвитку освіти в Україні, її інтеграції в європейський освітній простір, а також створення умов для забезпечення доступу громадян до якісної освіти, утвердження високого статусу педагогічних працівників у суспільстві постановляю:

1. Кабінету Міністрів України:
 - 1) розробити до 1 жовтня 2005 року концепцію реформування освіти в Україні, враховуючи перспективи інтеграції України до Європейського Союзу;
 - 2) підготувати та подати до 1 листопада 2005 року на затвердження програму роботи з обдарованою молоддю на 2006–2010 роки, спрямовану на створення в Україні сприятливих умов для пошуку, підтримки і стимулювання інтелектуально і творчо обдарованих дітей та молоді, самореалізації творчої особистості в сучасному суспільстві;
 - 3) забезпечити розроблення та затвердити:
 - до 1 вересня 2005 року Державну програму інформатизації загальноосвітніх, позашкільних і вищих навчальних закладів на 2006–2007 роки, передбачивши, зокрема, заходи щодо завершення протягом 2006 року комп'ютеризації загальноосвітніх шкіл, забезпечення їх телекомунікаційними засобами виходу до міжнародної інформаційної мережі Інтернет, залучення для цього необхідних коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів;
 - до 1 січня 2006 року державну програму «Студентський гуртожиток», спрямовану на поліпшення умов для навчання та проживання студентської молоді;
 - 4) опрацювати і забезпечити реалізацію заходів щодо:
 - докорінного поліпшення виховної роботи з дітьми, учнівською та студентською молоддю на основі традицій і звичаїв українського народу, вивчення його історичної та культурної спадщини, формування у підростаючого покоління високої патріотичної свідомості, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, поваги до державних символів України;
 - зміцнення демократичних засад в освіті, у тому числі шляхом розвитку учнівського і студентського самоврядування, залучення в установленому порядку дітей та молоді до участі у вирішенні питань місцевого значення;
 - здійснення переходу протягом 2005–2006 років до проведення вступних випробувань до вищих навчальних закладів

шляхом зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти, передбачити відповідне фінансування цих заходів;

- удосконалення системи прогнозування та задоволення потреб суспільства в педагогічних і науково-педагогічних працівниках та запровадження, починаючи з 2005 року, практики укладання тристоронніх угод «студент—вищий навчальний заклад—роботодавець» для осіб, які навчаються за державним замовленням за напрямками і спеціальностями педагогічного профілю;
 - запровадження, починаючи з 2005 року, прийому за державним замовленням на денну форму навчання до державних вищих навчальних закладів в обсягах не менше 50 відсотків від загального обсягу прийому громадян із забезпеченням відповідного фінансування;
 - створення умов для реалізації громадянами України, які тимчасово або постійно проживають за кордоном, права на повну загальну середню освіту, зокрема шляхом використання технологій дистанційного навчання;
 - удосконалення наукового супроводження розвитку освіти, збільшення обсягів фінансування наукових досліджень у цій сфері, видання Академією педагогічних наук України навчальної, наукової та методичної літератури;
 - створення національної системи моніторингу якості освіти на основі критеріїв держав-членів Європейського Союзу та забезпечення участі загальноосвітніх навчальних закладів у міжнародних обстеженнях якості освіти;
- 5) вжити в установленому порядку заходів щодо викорінення хабарництва та інших негативних явищ у сфері освіти, активізувати дії, спрямовані на їх профілактику та запобігання;
 - 6) забезпечувати дотримання вищими педагогічними навчальними закладами квот прийому на навчання сільської молоді;
 - 7) здійснити низку заходів, спрямованих на реалізацію в Україні положень Болонської декларації, зокрема розробити та затвердити нові переліки напрямів (спеціальностей), за якими здійснюватиметься підготовка фахівців у вищих навчальних закладах, державні стандарти вищої освіти, вирішити питання щодо вдосконалення мережі вищих навчальних закладів, їх підпорядкування та створення в установленому порядку укрупнених регіональних університетів, утворити міжвідомчу комісію з підтримки Болонського процесу в Україні;
 - 8) вирішити до 1 січня 2006 року питання щодо налагодження виробництва та постачання загальноосвітнім, професійно-технічним і вищим навчальним закладам сучасних технічних засобів навчання з природничо-математичних та технологічних дисциплін;
 - 9) удосконалити систему видання навчальної літератури, здійснити заходи щодо підвищення її якості, забезпечення такою літера-

- турою навчальних закладів, ефективно використовувати виділені для цього бюджетні кошти, забезпечити підготовку та видання комплекту навчально-методичних посібників серії «Бібліотека вчителя» для педагогічних працівників, студентів вищих педагогічних навчальних закладів;
- 10) забезпечити поетапне підвищення розмірів оплати праці педагогічних і науково-педагогічних працівників з метою приведення їх у 2006 році у відповідність із вимогами статті 57 Закону України «Про освіту»;
 - 11) удосконалити умови оплати праці педагогічних працівників, зокрема щодо встановлення підвищених посадових окладів залежно від кваліфікаційної категорії і педагогічного звання, збільшення розмірів доплат за окремі види педагогічної діяльності;
 - 12) забезпечити виплату доплат педагогічним працівникам позашкільних навчальних закладів у розмірах, визначених статтею 22 Закону України «Про позашкільну освіту»;
 - 13) вирішити в установленому порядку питання щодо встановлення доплати протягом трьох років за першим місцем роботи педагогічним працівникам загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, розташованих у сільській місцевості;
 - 14) переглянути посадові оклади (ставки заробітної плати) педагогічних працівників шкіл-інтернатів усіх типів і позашкільних навчальних закладів, методистів районних та міських методичних кабінетів, а також керівників дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації з метою залучення висококваліфікованих педагогічних працівників для роботи на цих посадах;
 - 15) збільшити розміри грошових премій переможцям всеукраїнського конкурсу «Учитель року»;
 - 16) опрацювати питання щодо проведення у 2007–2009 роках реформи оплати праці працівників освіти;
 - 17) передбачати щорічно під час розроблення проектів законів про Державний бюджет України бюджетні призначення на:
 - реалізацію в повному обсязі державних цільових програм у сфері освіти, зокрема Державної програми «Вчитель», Програми «Шкільний автобус», Програми розвитку позашкільних навчальних закладів на 2002–2008 роки, визначивши кошти для цих потреб окремим рядком;
 - видання достатньої кількості навчально-методичної літератури, модернізацію матеріально-технічної бази загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів;
 - роботу з обдарованою молоддю та розвиток діяльності Малої академії наук України;
 - розвиток державних навчальних закладів в обсязі не менше 10 відсотків від загального обсягу асигнувань на освіту;
 - 18) переглянути у тримісячний строк порядок визначення нормативів матеріально-технічного, фінансового забезпечення дошкільних,

загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації;

- 19) удосконалити порядок фінансування позашкільних навчальних закладів, внести в установленому порядку відповідні пропозиції;
- 20) вирішити в установленому порядку питання щодо збільшення у 2006 та наступних роках бюджетних призначень для надання цільових пільгових державних кредитів громадянам для здобуття вищої освіти;
- 21) опрацювати питання щодо підвищення з 1 січня 2006 року розмірів стипендіального забезпечення студентів вищих навчальних закладів, передбачивши додаткове збільшення на 10 відсотків стипендій студентам, які навчаються за напрямами та спеціальностями педагогічного профілю;
- 22) вивчити питання та внести в установленому порядку пропозиції щодо надання, починаючи з 1 січня 2006 року, адресної грошової допомоги випускникам вищих навчальних закладів, які здобули освіту за напрямами і спеціальностями педагогічного профілю та уклали не менше ніж на три роки угоду про роботу в загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладах, визначених органами управління освітою;
- 23) вжити заходів щодо поліпшення умов проживання та запровадження ефективного механізму забезпечення житлом педагогічних і науково-педагогічних працівників, насамперед у сільській місцевості;
- 24) внести на розгляд Верховної Ради України законопроект щодо встановлення Державної премії України в галузі освіти та почесного звання «Народний вчитель України».

2. Заснувати, починаючи з 2006 року, щорічні стипендії Президента України для переможців Всеукраїнських учнівських олімпіад із базових навчальних предметів і Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів — членів Малої академії наук України — у розмірі, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Кабінету Міністрів України подати у двомісячний строк проекти положень про порядок призначення зазначених стипендій та передбачити, починаючи з 2006 року, у проектах Державного бюджету України видатки на їх виплату.

3. Міністерству освіти і науки України, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям:

- розробити критерії оцінювання якості навчального процесу та здійснювати на їх основі із залученням органів учнівського та студентського самоврядування, батьків, громадськості моніторинг ефективності діяльності навчальних закладів та визначити їх рейтинг;
- визначити перелік населених пунктів, навчальні заклади яких необхідно в першочерговому порядку забезпечити педагогіч-

- ними працівниками, та створювати умови для залучення до роботи в них випускників вищих навчальних закладів;
- забезпечити створення належних умов для здобуття якісної освіти дітьми-сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування, та дітьми, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, їх соціальної адаптації;
 - вжити заходів щодо розвитку мережі позашкільних навчальних закладів, у тому числі еколого-природничого, науково-технічного, фізкультурно-оздоровчого напрямів, територіальних відділень Малої академії наук України, їх матеріально-технічного забезпечення та фінансування;
 - забезпечити ефективне використання інформаційних, зокрема мультимедійних та електронних засобів навчання, створення мережі інформаційного забезпечення сфери освіти, запровадження інтерактивних методів навчання;
 - запровадити, починаючи з 2006 року, психолого-педагогічне тестування для вступників до вищих навчальних закладів на напрями і спеціальності педагогічного профілю;
 - вжити заходів щодо модернізації матеріально-технічної та навчально-методичної бази інститутів післядипломної педагогічної освіти з метою підвищення ефективності їх діяльності;
 - вирішити в установленому порядку питання щодо забезпечення приміщеннями Українського центру оцінювання якості освіти та його регіональних підрозділів;
 - забезпечити створення державної відеотеки педагогічного досвіду, започаткувати видання Книги педагогічної слави України;
 - проаналізувати об'єкти незавершеного будівництва державних навчальних закладів та за результатами такого аналізу вжити протягом 2006–2008 років заходів щодо завершення будівельних робіт на об'єктах, готовність яких складає понад 70 відсотків;
 - вирішити в установленому порядку питання про заснування стипендій для переможців II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів — членів Малої академії наук України.

Президент України
4 липня 2005 року

Віктор ЮЩЕНКО

СТАНДАРТИ БАЗОВОЇ І ПОВНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ базової і повної середньої освіти

ЗАТВЕРДЖЕНО

*постановою Кабінету Міністрів України
від 14 січня 2004 р. № 24*

Загальна частина

Державний стандарт базової і повної середньої освіти (далі — Державний стандарт) визначає вимоги до освіченості учнів і випускників основної та старшої школи, гарантії держави у її досягненні.

Державний стандарт охоплює Базовий навчальний план, загальну характеристику інваріантної і варіативної складових змісту базової та повної середньої освіти, державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Виконання вимог Державного стандарту є обов'язковим для всіх навчальних закладів, що надають загальну середню освіту.

Зміст базової і повної середньої освіти створює передумови:

- для всебічного розвитку особистості і визначається на засадах загальнолюдських та національних цінностей, науковості і систематичності знань, їх значущості для соціального становлення людини, гуманізації і демократизації шкільної освіти, взаємоповаги між націями і народами, світського характеру школи;
- для надання навчанню українознавчої спрямованості, що безпосередньо забезпечується вивченням української мови, української літератури, історії України, географії України, українського мистецтва тощо;
- для індивідуалізації та диференціації навчання, його профільності у старшій школі, запровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, формування соціальної, комунікативної, комп'ютерної та інших видів компетентності учнів.

Особлива увага приділяється практичній і творчій складовим навчальної діяльності. У державних вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учнів зростає роль уміння здобувати інформацію з різних джерел, засвоювати, поповнювати та оцінювати її, застосовувати способи пізнавальної і творчої діяльності. Між ступенями шкільної освіти забезпечується наступність і перспективність змісту та вимог щодо його засвоєння учнями.

Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів у Державному стандарті подано за галузевим принципом у семи освітніх

галузях: мови і літератури, суспільствознавство, естетична культура, математика, природознавство, здоров'я і фізична культура, технології, що є органічним продовженням змісту відповідних освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти.

Зміст освітньої галузі структурується і реалізується в системі відповідних навчальних предметів та курсів, програми яких затверджує МОН.

Основна школа забезпечує базову загальну середню освіту, що разом із початковою є фундаментом загальноосвітньої підготовки, формує в учнів готовність до вибору і реалізації шляхів подальшого здобуття освіти. Зміст освіти на цьому етапі є єдиним для всіх учнів; особистісно-орієнтований підхід здійснюється через варіативність методик організації навчання, залежно від пізнавальних здібностей, а також через факультативні курси.

У старшій школі навчання, як правило, є профільним. У зв'язку з цим зміст освіти і вимоги до його засвоєння диференціюються за трьома рівнями: обов'язкові результати навчання, визначені Державним стандартом, профільний, зміст якого визначають програми, затверджені МОН, та академічний, за програмами якого вивчаються дисципліни, що тісно пов'язані з профільними предметами (наприклад, фізика у хіміко-біологічному профілі), а також здійснюється загальноосвітня підготовка учнів, які не визначилися щодо напрямку спеціалізації.

Базовий навчальний план

Базовий навчальний план основної і старшої школи охоплює дві складові: інваріантну та варіативну.

Інваріантна складова передбачає дотримання всіма навчальними закладами, що надають загальну середню освіту, єдиних вимог до загальноосвітньої підготовки учнів. Варіативна складова спрямована на забезпечення індивідуальної орієнтованості змісту освіти.

Під час складання типових навчальних планів для учнів спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв і колегіумів дозволяється перерозподіляти між освітніми галузями до 15 відсотків навчального часу, визначеного інваріантною частиною Базового навчального плану.

Змістове наповнення освітніх галузей інваріантної складової визначається Державним стандартом.

Змістове наповнення варіативної складової формується навчальним закладом з урахуванням особливостей регіону, типу закладу, індивідуальних освітніх потреб учня.

В основній школі навчальні години варіативної складової використовуються, головним чином, для загальноосвітньої підготовки учнів, індивідуальних занять та консультацій, факультативного навчання.

У старшій школі, у тому числі в сільських однокласних школах, де створюються різнопрофільні навчальні групи учнів, за рахунок варіативної складової здійснюється профільне навчання. Години цієї складової можуть використовуватися також для вивчення предметів за вибором учнів, факультативних занять тощо.

**Базовий навчальний план загальноосвітніх
навчальних закладів II – III ступенів
(розподіл навчального часу між освітніми галузями)**

Освітні галузі	Загальна кількість годин								
	II ступінь (5 – 9 класи)			III ступінь (10 – 12 класи)			II–III ступені (5 – 12 класи)		
	тиждень	рік	відсотків	тиждень	рік	відсотків	тиждень	рік	відсотків
Інваріантна складова									
Мови і літератури	42	1470	27	19	665	19	61	2135	23,9
Суспільство-знавство	12	420	7,7	10	350	10	22	770	8,6
Естетична культура	8	280	5,1	2	70	2	10	350	3,9
Математика	20	700	13	8	280	8	28	980	11
Природознавство	26	910	16,7	13	455	13	39	1365	15,3
Технології	8	280	5,1	6	210	6	14	490	5,5
Здоров'я і фізична культура	17,5	612,5	11,4	9	315	9	26,5	927,5	10,4
Разом	133,5*	4672,5	86	67	2345	67	200,5	7017,5	78,6
Варіативна складова									
Додаткові години на освітні галузі, предмети за вибором, профільне навчання, факультативи, індивідуальні заняття та консультації	21,5	752,5	14	33	1155	33	54,5	1907,5	21,4
Гранично допустиме навчальне навантаження на учня	130	4550		90	3150		220	7700	
Разом (загальне навчальне навантаження)	155	5425	100	100	3500	100	255	8925	100

* Години фізичної культури освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» не враховуються в гранично допустимому навантаженні учнів.

У загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням мовами національних меншин, у спеціалізованих школах, гімназіях, ліцеях, колегіумах дозволяється за рахунок загального навчального навантаження збільшувати гранично допустиме навантаження учнів до меж, що не перевищують санітарно-гігієнічних норм.

На основі Базового навчального плану МОН розробляє типові навчальні плани для загальноосвітніх навчальних закладів. У типових навчальних планах визначається перелік навчальних предметів і курсів, відповідно до змісту освітніх галузей, кількість годин, відведених на їх вивчення у кожному класі. Типові навчальні плани можуть відображати різні варіанти структурування, інтеграції та розподілу навчального змісту за роками навчання в межах годин, визначених Базовим навчальним планом. На основі типових навчальних планів навчальні заклади складають робочі навчальні плани, в яких конкретизується варіативна складова освіти з урахуванням особливостей організації навчально-виховного процесу.

Освітня галузь «Технологія»

Основна мета освітньої галузі «Технологія» полягає у формуванні технічно, технологічно освіченої особистості, підготовленої до життя та активної трудової діяльності в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства, життєво необхідних знань, умінь і навичок ведення домашнього господарства і сімейної економіки, основних компонентів інформаційної культури учнів, забезпеченні умов для їх професійного самовизначення, виробленні в них навичок творчої діяльності, вихованні культури праці, здійсненні допрофесійної та професійної підготовки за їх бажанням і з урахуванням індивідуальних можливостей.

Через зміст освітньої галузі «Технологія» забезпечується:

- формування технічного світогляду і відповідний рівень освіти, закріплення на практиці знань про технологічну діяльність, спираючись на закони та закономірності розвитку природи, суспільства, виробництва і людини;
- ознайомлення учнів з місцем і роллю інформаційно-комунікаційних технологій в сучасному виробництві, науці, повсякденному житті та їх підготовка до раціонального використання комп'ютерних засобів при розв'язуванні задач, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням, передаванням;
- ознайомлення та залучення учнів до різних видів діяльності, формування необхідних для цього знань і умінь, навчання учнів способів поведінки з різноманітними засобами праці;
- створення умов для професійного самовизначення, обґрунтованого вибору професії з урахуванням власних здібностей, уподобань і інтересів;
- формування в учнів культури праці, навичок раціонального ведення домашнього господарства, культури побуту, відповідальності за результати власної діяльності, комплексу особистісних якостей, потрібних людині як суб'єкту сучасного виробництва і культурного розвитку суспільства;
- виховання активної життєвої позиції, професійної адаптованості, готовності до безперервної професійної освіти, конкурент-

ної боротьби на ринку праці, потреби ініціативно включитися в систему нових економічних відносин, в підприємницьку діяльність;

- створення умов для реалізації особистісно-орієнтованого підходу до навчання, виховання та розвитку особистості.

Вирішення загальноосвітніх завдань освітньої галузі зумовлює необхідність формування в учнів певної сукупності знань, умінь і навичок. Основою для їх формування повинно стати відповідне змістове наповнення галузі.

Структурування змістового наповнення галузі відбувається на основі таких змістових ліній:

- людина в технічному середовищі;
- технологічна діяльність людини;
- соціально-професійне орієнтування людини на ринку праці;
- графічна культура людини;
- людина та інформаційна діяльність (елементи інформології, основи інформаційних технологій, основи алгоритмізації і програмування);
- проектна діяльність людини у сфері матеріальної культури.

Усі змістові лінії є наскрізними для реалізації змісту галузі в основній і старшій школі та ґрунтовані на наступності між початковою, основною, старшою та вищою освітою.

Основою реалізації змістових ліній є проектно-технологічна та інформаційна діяльність, яка інтегрує всі види сучасної діяльності людини: від появи творчого задуму до реалізації готового продукту. Проектно-технологічний підхід дасть можливість реалізувати варіативність у змісті трудової підготовки учнів.

Змістове наповнення предметів освітньої галузі має чітко виражену прикладну спрямованість і реалізовується, головним чином, на основі практичних форм і методів організації занять.

Основна школа

У процесі вивчення в основній школі змісту освітньої галузі «Технологія» передбачається ознайомлення учнів з проектно-технологічною та інформаційною діяльністю, з світом сучасних професій, спираючись на знання з основ наук на рівні предметно-практичної діяльності; залучення учнів до проектно-технологічної, інформаційної, художньо-трудової та дослідницької діяльності; розвиток в учнів здатності реально оцінювати свої можливості для вибору посилюючих творчих завдань.

Зміст освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>1. Людина в технічному середовищі. Техніка як результат інтегрованої пізнавально-перетворюючої взаємодії людини і природи. Прояв загальнонаукових закономірностей у технічних об'єктах і процесах. Функції техніки в системі суспільного виробництва. Техніка в життєвому середовищі людини</p>	<p>Уявлення про техніку як засіб пізнання і впливу на життєве середовище людини. Знання прояву загальнонаукових закономірностей у технічних об'єктах і процесах. Уміння користуватися технічними об'єктами на основі їх відповідності заданим умовам</p>
<p>2. Технологічна діяльність людини. Види перетворюючої діяльності, її результати і наслідки впливу на особистість, культуру, природу і суспільство. Етапи і закономірності еволюції технологічного середовища. Технологія як процес взаємодії природних, суспільних і технічних закономірностей. Предмети праці: речовини, матеріали, сировина, напівфабрикати, заготовки. Знаряддя праці: ручні, механізовані, автоматизовані. Способи і засоби впливу на предмети праці з метою зміни їхнього стану, властивостей, якостей. Зовнішні та внутрішні фактори впливу на процес і результати праці. Діяльність у побуті та декоративно-ужитковому мистецтві. Економічні фактори в технологічній діяльності людини. Економічні показники оцінювання результатів технологічної діяльності. Методи і засоби оцінювання процесу та результатів технологічної діяльності</p>	<p>Уявлення про економічні фактори в технологічній діяльності людини. Знання технологічних основ сучасного виробництва, спираючись на знання учнів з основ наук на рівні предметно-практичної діяльності; предметів та знарядь праці. Уміння застосовувати при вивченні технологічних основ виробництва загальноосвітні знання з основ наук; охарактеризувати спосіб впливу на предмет праці та обирати засоби з метою зміни його стану, властивостей чи якостей; обирати предмети та знаряддя праці для заданих умов технологічної діяльності; здійснювати технологічну діяльність у заданих умовах; давати оцінку процесу і досягнутим результатам технологічної діяльності</p>
<p>3. Соціально-професійне орієнтування людини на ринку праці. Трудовий процес як цілеспрямована перетворююча діяльність людини. Елементи трудового процесу: праця людини, предмети і знаряддя праці. Рациональні та безпечні умови праці на виробництві та у побуті. Людина як суб'єкт трудового процесу. Здатність виконувати трудові функції з урахуванням власних можливостей. Професійна придатність. Професійний план, його структура і етапи формування. Професія як результат суспільного розподілу праці. Класифікація професій. Рівень професійної підготовки та його ознаки (класи, розряди, категорії, звання, ранги тощо). Професійна майстерність як показник оволодіння професійною діяльністю. Характеристика підприємницької діяльності та умови її успішного впровадження. Умови і засоби раціонального господарювання у побуті</p>	<p>Уявлення про фактори впливу на вибір професії. Знання елементів трудового процесу найбільш поширених сфер діяльності; впливу раціональних і безпечних умов на результативність трудової діяльності; типових професій найбільш поширених сфер діяльності; показників професійної придатності; умов успішної підприємницької діяльності; етичних норм поведінки у виробничому середовищі. Уміння планувати практичну діяльність з урахуванням реальних умов здійснення технологічного процесу; виконувати з урахуванням вимог безпеки праці необхідні прийом роботи, застосовуючи необхідні інструменти і устаткування; оцінювати власні індивідуальні властивості і складати професійний план; орієнтуватися у світі професій; застосовувати навички раціонального ведення домашнього господарства і сімейної економіки</p>

<p>4. Графічна культура людини. Універсальність графічних зображень як засобу передачі технічної інформації. Типологія графічних документів та їх характерні ознаки. Способи утворення графічних зображень. Зворотність та раціональність графічних зображень. Інструментальні побудови на графічних зображеннях. Графічне зображення геометричних характеристик предмета об'ємної форми на площині</p>	<p>Знання ролі графічних засобів передачі інформації; правил виконання зображень на графічних документах. Уміння раціонально відображати геометричні характеристики предмета об'ємної форми на площині</p>
<p>5. Людина та інформаційна діяльність. Інформація та інформаційні процеси. Моделювання та інформаційні моделі. Інформаційно-комунікаційні технології. Пошук, опрацювання, зберігання і передавання інформації за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Апаратне та інформаційне забезпечення комп'ютера. Операційні системи. Системи опрацювання текстових, числових і графічних даних. Програмні засоби навчального призначення. Інформаційно-пошукові і телекомунікаційні системи. Основи алгоритмізації і програмування. Алгоритми та їх властивості. Базові структури алгоритмів. Засоби описування алгоритмів</p>	<p>Знання поняття інформації, способів і засобів одержання та опрацювання сучасної інформації; типів моделювання та основних етапів технології розв'язання різних задач з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій; функціональних можливостей комп'ютера та програмних засобів різного призначення; основних властивостей алгоритмів і способів та їх базових структур. Уміння будувати найпростіші інформаційні моделі і досліджувати їх за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій; описувати алгоритми розв'язання навчальних задач; раціонально використовувати комп'ютерні засоби при розв'язанні задач, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням і передаванням</p>
<p>6. Проектна діяльність людини у сфері матеріальної та інтелектуальної культури. Творчий процес від задуму до реалізації дослідного зразка. Методи розв'язання творчих проблем. Проектна діяльність як основа творчого процесу. Етапи і способи проектної діяльності. Конструювання та моделювання як складові проектної діяльності. Функціональні та естетичні вимоги до об'єктів проектної діяльності. Художнє оформлення виробів. Дизайн у сучасному техногенному середовищі. Функції та види дизайну. Декоративно-ужиткове мистецтво як основа для розвитку національного дизайну. Аналог і його місце у творчому процесі. Ознаки і характеристики досконалості результату творчої діяльності. Види, призначення та зміст проектних документів</p>	<p>Усвідомлення ролі проектної діяльності для розвитку сучасного техногенного середовища. Знання про проектний пошук як основу творчого процесу; ознак та характеристик досконалості результату проектної діяльності; прояву природних процесів у результатах проектної діяльності людини; видів та змісту проектних документів і уміння користуватися ними; законів і принципів конструювання та моделювання. Уміння здійснювати проектну діяльність за заданими умовами; графічно відображати творчий задум; давати творчу оцінку досконалості результатів проектної діяльності; застосовувати принципи конструювання та моделювання у творчій діяльності; здійснювати конструювання та моделювання за графічним зображенням, за технічними умовами чи власним задумом</p>

Старша школа

Зміст освітньої галузі «Технологія» передбачає поглиблення в учнів знань про закономірності проектної, техніко-технологічної та побутової діяльності, спираючись на знання з основ наук на рівні загально-виробничих закономірностей; всебічне ознайомлення з професією, що відповідає індивідуальним можливостям учня; формування в учнів здатності мобілізувати свої потенційні творчі можливості в різних видах діяльності.

Зміст освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>1. Людина в технічному середовищі. Технічний прогрес: його закономірності, ознаки прояву та вплив на суспільний розвиток. Типологія, класифікаційні ознаки та характеристика технічних об'єктів і процесів</p>	<p>Знання особливостей, переваг і недоліків технічних об'єктів та процесів. Уміння охарактеризувати, пояснювати будову та принципи дії технічного об'єкта; здійснювати пошук та усувати несправності в технічних об'єктах</p>
<p>2. Технологічна діяльність людини. Культура виробничого середовища. Рациональні умови функціонування системи «людина–техніка» у виробничому середовищі. Організаційно-економічні основи виробничої діяльності: суспільний розподіл праці та утворення галузей виробництва, типи виробництв, стандартизація у виробничій діяльності. Закономірності і перспективи розвитку технологічних основ виробничої та побутової діяльності. Екологічні наслідки технологічної діяльності. Вплив технологічної діяльності на соціокультурні процеси в суспільстві</p>	<p>Уявлення про екологічні наслідки технологічної діяльності людини. Знання елементів науково-технічних основ виробничих процесів з опорою на знання учнів з основ наук на рівні загально-виробничих закономірностей. Уміння встановлювати відповідність характеристик технічного зразка чи процесу функціональним можливостям людини; забезпечувати рациональні умови здійснення технологічної діяльності</p>
<p>3. Соціально-професійне орієнтування людини на ринку праці. Умови ефективної трудової діяльності людини. Професійна культура та її складові елементи: культура праці, професійна творчість, професійна етика. Наукова організація праці. Економічні показники організації та результатів виробничої та побутової діяльності. Державна і регіональна виробнича та освітня інфраструктура. Шляхи і форми професійної освіти та працевлаштування</p>	<p>Знання об'єктивного оцінювання майбутньої професійної діяльності, корегування професійного плану, генерування, постановка і оцінювання підприємницької ідеї. Уміння рационально організувати трудовий процес; створювати продукти праці (матеріальні об'єкти чи послуги), що мають естетичні якості і споживчу вартість; оцінювати ефективність трудового процесу; здійснювати аналіз результатів економічної діяльності (виробничої чи побутової)</p>
<p>4. Графічна культура людини. Графічне зображення функціональних залежностей властивостей технічних об'єктів і процесів. Виконання графічних документів за допомогою комп'ютерних засобів</p>	<p>Знання правил графічного відображення функціональних залежностей. Уміння користуватися графічними редакторами при виконанні документів за допомогою комп'ютерних засобів</p>

<p>5. Людина та інформаційна діяльність. Інформаційні процеси в суспільстві. Програмне забезпечення навчального призначення. Робота з прикладними програмами для розв'язування задач з математики, фізики, географії, іноземних мов тощо. Розв'язування навчально-дослідницьких задач. Опрацювання експериментальних даних. Телекомунікаційні системи. Інформаційно-пошукові системи. Мультимедійні технології. Системи штучного інтелекту. Експертні системи. Технології програмування. Виробничі інформаційні технології. Інформаційні технології у проектній діяльності. Інформаційне забезпечення проектної діяльності</p>	<p>Усвідомлення можливостей використання комп'ютерних мереж і систем; можливостей комп'ютерного моделювання технічних засобів і процесів. Знання соціальних, правових та етичних аспектів інформатизації суспільства; можливостей використання програмного забезпечення комп'ютера в навчальному процесі; особливостей різних технологій програмування, сутності процедурного і декларативного програмування. Уміння користуватися комп'ютерними мережами і працювати з комп'ютерними системами різного призначення; застосовувати комп'ютерні засоби у проектній діяльності; адекватно добирати програмний засіб як інструмент пізнавальної діяльності</p>
<p>6. Проектна діяльність людини у сфері матеріальної та інтелектуальної культури. Теоретичні основи проектної діяльності: принципи, форми і методи. Проектний аналог. Природні прототипи у проектній діяльності. Аналіз та оптимізація функцій і властивостей об'єктів проектної діяльності. Проектування предметів праці на основі заданих функціональних властивостей і вимог дизайну. Раціоналізаторство і винахідництво як складові проектної діяльності. Прототип і його місце у творчому процесі. Фізичні, хімічні, біологічні та геометричні явища у винахідництві. Авторські права раціоналізаторів і винахідників: їх підтвердження, забезпечення і правові основи захисту</p>	<p>Знання теоретичних основ проектної діяльності: принципів, форм і методів; правових основ раціоналізаторської і винахідницької діяльності. Уміння користуватися засобами проектної діяльності; виявляти відповідність конструкції чи процесу технічним умовам; знаходити протиріччя між існуючими характеристиками технічного об'єкта чи процесу та вимогами до його вдосконалення; обґрунтовано обирати в проектній діяльності аналоги і прототипи; визначити умови реалізації проектного задуму; здійснювати конструювання за технічними умовами; здійснювати макетування об'єкта проектної діяльності</p>

Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання

*Постанова Кабінету Міністрів України
від 16 листопада 2000 р. № 1717
Київ*

На виконання статей 12, 15 і 31 Закону України «Про загальну середню освіту» Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

1. Здійснити перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання для учнів, які почнуть навчатися у першому класі 2001 року і в наступні роки, у три етапи:

- перший етап з 1 вересня 2001 р. — у загальноосвітніх навчальних закладах I ступеня;
- другий етап з 1 вересня 2005 р. — у загальноосвітніх навчальних закладах II ступеня;
- третій етап з 1 вересня 2007 р. — у гімназіях, ліцеях, колегіумах, спеціалізованих школах та з 1 вересня 2008 року в інших загальноосвітніх навчальних закладах III ступеня (за винятком учнів, які вступили до першого класу чотирирічної початкової школи у 1999 році).

2. Затвердити Державний стандарт початкової загальної освіти (додається).

Дозволити Міністерству освіти і науки вносити до зазначеного Державного стандарту зміни не принципового характеру. Установити, що до затвердження державних стандартів базової і повної середньої освіти діють навчальні плани та програми, затверджені Міністерством освіти і науки, які прирівнюються до цих стандартів.

3. Міністерству освіти і науки, Академії педагогічних наук, Національній академії наук:

- здійснити протягом 2000–2002 років заходи, спрямовані на оновлення змісту загальної середньої освіти, відповідно до нової структури середньої загальноосвітньої школи, розробити навчальні плани і програми для загальноосвітніх навчальних закладів різних типів;
- забезпечити оновлення змісту, перехід на нову структуру та обсяги підготовки педагогічних кадрів відповідно до потреб системи загальної середньої освіти;
- розробити до 2003 року Державні стандарти базової і повної загальної середньої освіти, спеціальної загальної середньої освіти дітей з особливими потребами;
- запровадити ефективну форму державної підсумкової атестації випускників загальноосвітніх навчальних закладів I, II і III ступенів;
- забезпечити конкурсний відбір підручників, навчальних посібників, іншої навчально-методичної літератури відповідно до нового змісту навчання і потреб загальноосвітніх навчальних закладів;

- вжити заходів щодо розроблення і впровадження у навчальний процес нових засобів навчання і педагогічних технологій, інформатизації середньої освіти та комп'ютеризації загальноосвітніх навчальних закладів;
- привести нормативно-правові акти в терміни, визначені пунктом 1-им цієї постанови, у відповідність з новим змістом, структурою і 12-річним терміном навчання.

4. Міністерству охорони здоров'я, Міністерству освіти і науки внести до 1 вересня 2001 р. зміни і доповнення до Державних санітарних правил і норм «Устаткування, утримання загальноосвітніх навчально-виховних закладів та організація навчально-виховного процесу».

5. Міністерству фінансів, Міністерству економіки під час формування Державного бюджету України та Державної програми економічного і соціального розвитку України передбачати щороку кошти на забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів підручниками, наочними посібниками, комп'ютерною технікою з відповідним програмним забезпеченням, іншими засобами навчання та навчальним обладнанням.

6. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям:

- розробити за погодженням з Міністерством освіти і науки та затвердити до 1 січня 2001 р. регіональні плани переходу загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання;
- до 1 вересня 2001 р. оптимізувати мережу загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до освітніх потреб населення та соціально-демографічної ситуації в регіоні, розширювати можливості надання учням додаткових освітніх послуг;
- вжити заходів до гарантованого забезпечення підручниками і навчальними посібниками учнів загальноосвітніх навчальних закладів;
- здійснити підготовку і перепідготовку педагогічних працівників для організації навчання в загальноосвітніх навчальних закладах за новим змістом і структурою загальної середньої освіти;
- забезпечити підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення та інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, оснащення їх необхідним обладнанням і устаткуванням.

7. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Кабінету Міністрів України від 5 серпня 1998 р. № 1239 «Про затвердження Базового навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів» (Офіційний вісник України, 1998 р., № 31, ст. 1187).

Перший
віце-прем'єр-міністр України

Ю. Єхануров

Про затвердження Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів 12-річної школи

Наказ

*Міністерства освіти і науки України
від 23.02.2004 р. № 132*

На виконання Закону України «Про загальну середню освіту», постанов Кабінету Міністрів України «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання» №1717 від 16.11.2000 р. та «Про затвердження Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти» №24 від 14.01.2004 р.

Н А К А З У Ю:

1. Затвердити Типові навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів для основної та старшої школи (додатки 1–24).

2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Полянський П.Б.), Інституту навчальної літератури (Удод О.А.) та Науково-методичному центру середньої освіти (Завалевський Ю.І.) спільно з відповідними підрозділами Академії педагогічних наук України забезпечити своєчасну підготовку та видання комплекту навчальної літератури для основної та старшої школи.

3. Міністерству освіти Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій, відділам (управлінням) освіти районних державних адміністрацій і виконкомів міських рад, керівникам загальноосвітніх навчальних закладів забезпечити необхідні умови щодо поетапного переходу основної і старшої школи на новий зміст та структуру навчання.

4. Типові навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів опублікувати в Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України, газеті «Освіта України», розмістити на сайті міністерства.

5. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника міністра Огнев'юка В.О.

Міністр

В.Г. Кремень

**Про внесення змін до наказу МОН №132 від
23.02.2004 року «Про затвердження Типових
навчальних планів загальноосвітніх навчальних
закладів 12-річної школи»**

НАКАЗ

Міністерства освіти і науки України

від 9 березня 2005 р. № 145

На виконання Закону України «Про загальну середню освіту», постанов Кабінету Міністрів України «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання» № 1717 від 16.11.2000 р. та «Про затвердження Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти» № 24 від 14.01.2004 р. **наказую:**

1. Внести зміни до Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів для основної та старшої школи (додатки 1–25).

2. Типові навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів опублікувати в «Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України», газеті «Освіта України», розмістити на сайті міністерства.

3. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника міністра Огнев'юка В. О.

Міністр
С. М. Ніколаєнко

**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання
(основна школа у структурі 12-річної)**

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах					
		5	6	7	8	9	5–9
Мови і літератури	Українська мова	3,5	3	3	2	2	13,5
	Українська література	2	2	2	2	2	10
	Іноземна мова	3,5	3	3	2	2	13,5
	Зарубіжна література	2	2	2	2	2	10
Суспільствознавство	Історія України	1	1	1	1,5	1,5	6
	Всесвітня історія	—	1	1	1	1	4
	Правознавство (практичний курс)	—	—	—	—	1	11
	Етика	1	1	—	—	—	2
Естетична культура	Музичне мистецтво	1	1	1	1	—	4
	Образотворче мистецтво	1	1	1	—	—	3
	Художня культура	—	—	—	—	1	1
Математика	Математика	4	4	—	—	—	8
	Алгебра	—	—	2,5	2	2	6,5
	Геометрія	—	—	1,5	2	2	5,5
Природознавство	Природознавство	1	1	—	—	—	2
	Біологія	—	—	2	2	3	7
	Географія	—	2	2	1,5	1,5	7
	Фізика	—	—	1	2	2	5
	Хімія	—	—	1	2	2	5
Технології	Трудове навчання	1	1	2	2	1	7
	Інформатика	—	—	—	—	1	1
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1	1	1	0,5	0,5	4
	Фізична культура	2,5	2,5	2,5	3	3	13,5
Разом		24,5	26,5	29,5	28,5	29,5	138,5
Додатковий час на навчальні предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації		2,5	2,5	1,5	5,5	4,5	16,5
Гранично допустиме навчальне навантаження на учня		24	25	26	27	28	130
Всього (без урахування поділу класів на групи)		27	29	31	34	34	155

Примітки:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження на учнів.

Додаток 2 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.

**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання з вивченням мов національних
меншин (основна школа у структурі 12-річної)**

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах					
		5	6	7	8	9	5–9
Мови і літератури	Українська мова	3,5	3	3	2	2	13,5
	Іноземна мова	3,5	3	3	2	2	13,5
	Мова національної меншини	2	2	1,5	2	2	9,5
	Українська література	2	2	2	2	2	10
	Зарубіжна література	2	2	2	2	2	10
Суспільствознавство	Історія України	1	1	1	1,5	1,5	6
	Всесвітня історія	—	1	1	1	1	4
	Етика	1	1	—	—	—	2
Естетична культура	Музичне мистецтво	1	1	1	1	—	4
	Образотворче мистецтво	1	1	1	—	—	3
	Художня культура	—	—	—	—	1	1
Математика	Математика	4	4	—	—	—	8
	Алгебра	—	—	2,5	2	2	6,5
	Геометрія	—	—	1,5	2	2	5,5
Природознавство	Природознавство	1	1	—	—	—	2
	Біологія	—	—	2	2	3	7
	Географія	—	2	2	1,5	1,5	7
	Фізика	—	—	1	2	2	5
	Хімія	—	—	1	2	2	5
Технології	Трудове навчання	1	1	2	2	1	7
	Інформатика	—	—	—	—	1	1
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1	1	1	0,5	0,5	4
	Фізична культура	2	2	2	3	3	13,5
Разом		26	28	30,5	30,5	31,5	146,5
Додатковий час на навчальні предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації		1	1	0,5	3,5	2,5	8,5
Гранично допустиме навчальне навантаження на учня		2,7	29	31	33	33	153
Всього (без урахування поділу класів на групи)		27	29	31	34	34	155

Примітки:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження на учнів.
2. У ЗНЗ з українською мовою навчання та вивченням мови національних меншин курс «Зарубіжна література» передбачає вивчення й літератури національної меншини, мова якої вивчається.
3. У ЗНЗ з українською мовою навчання та вивченням мови національних меншин за рахунок загального навантаження учнів збільшено гранично допустиме навантаження до меж, що не перевищують санітарно-гігієнічних норм.

Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання з вивченням двох іноземних мов (основна школа у структурі 12-річної)

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах					
		5	6	7	8	9	5–9
Мови і літератури	Українська мова	3,5	3	3	2	2	13,5
	Іноземна мова	3,5	3	3	2	2	13,5
	Друга іноземна мова	2	2	2	2	2	10
	Українська література	2	2	2	2	2	10
	Зарубіжна література	2	2	2	2	2	10
Суспільство-знавство	Історія України	1	1	1	1,5	1,5	6
	Всесвітня історія	—	1	1	1	1	4
	Етика	1	1	—	—	—	2
Естетична культура	Музичне мистецтво	1	1	1	1	—	4
	Образотворче мистецтво	1	1	1	—	—	3
	Художня культура	—	—	—	—	1	1
Математика	Математика	4	4	—	—	—	8
	Алгебра	—	—	2,5	2	2	6,5
	Геометрія	—	—	1,5	2	2	5,5
Природознавство	Природознавство	1	1	—	—	—	2
	Біологія	—	—	2	2	3	7
	Географія	—	2	2	1,5	1,5	7
	Фізика	—	—	1	2	2	5
	Хімія	—	—	1	2	2	5
Технології	Трудове навчання	1	1	2	2	1	7
	Інформатика	—	—	—	—	1	1
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1	1	1	0,5	0,5	4
	Фізична культура	2	2	2	3	3	13,5
Разом		26	28	31	30,5	31,5	147
Додатковий час на навчальні предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації		1	1	—	3,5	2,5	8
Гранично допустиме навчальне навантаження на учня		27	29	31	33	33	153
Всього (без урахування поділу класів на групи)		27	29	31	34	34	155

Примітка:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.
2. У ЗНЗ з українською мовою навчання та вивченням двох іноземних мов за рахунок загального навантаження учнів збільшено гранично допустиме навантаження до меж, що не перевищують санітарно-гігієнічних норм.

**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням мовами національних меншин
(основна школа у структурі 12-річної)**

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах					
		5	6	7	8	9	5–9
Мови і літератури	Українська мова	3	3	2	2	2	12
	Іноземна мова	3	3	2	2	2	12
	Мова національної меншини	3	2	2	2,5	2,5	12
	Українська література	2	2	2	2	2	10
	Зарубіжна література	2	2	2	2	2	10
Суспільствознавство	Історія України	1	1	1	1,5	1,5	6
	Всесвітня історія	—	1	1	1	1	4
	Етика	1	1	—	—	—	2
Естетична культура	Музичне мистецтво	1	1	1	1	—	4
	Образотворче мистецтво	1	1	1	—	—	3
	Художня культура	—	—	—	—	1	1
Математика	Математика	4	4	—	—	—	8
	Алгебра	—	—	2,5	2	2	6,5
	Геометрія	—	—	1,5	2	2	5,5
Природознавство	Природознавство	1	1	—	—	—	2
	Біологія	—	—	2	2	3	7
	Географія	—	2	2	1,5	1,5	7
	Фізика	—	—	1	2	2	5
	Хімія	—	—	1	2	2	5
Технології	Трудове навчання	1	1	2	2	1	7
	Інформатика	—	—	—	—	1	1
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1	1	1	0,5	0,5	4
	Фізична культура	2,5	2,5	2,5	3	3	13,5
Разом		26,5	28,5	29,5	31	32	147,5
Додатковий час на навчальні предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації		0,5	0,5	1,5	3	2	7,5
Гранично допустиме навчальне навантаження на учня		27	29	31	33	33	153
Всього (без урахування поділу класів на групи)		27	29	31	34	34	155

Примітки:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження на учнів.
2. У ЗНЗ з українською мовою навчання та вивченням мови національних меншин курс «Зарубіжна література» передбачає вивчення й літератури національної меншини, мовою якої здійснюється навчання.
3. У ЗНЗ з навчанням мовами національних меншин за рахунок загального навантаження учнів збільшено гранично допустиме навантаження до меж, що не перевищують санітарно-гігієнічних норм.

Таблиця розподілу годин на навчальні предмети
за різними рівнями змісту освіти

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах								
	Рівень стандарту			Академічний рівень			Профільний рівень		
	10	11	12	10	11	12	10	11	12
Українська мова	1	1	2	2	2	2	4	4	4
Українська література	2	2	2	2	2	2	3	4	4
Іноземна мова	2	2	2	3	3	3	4	4	5
Друга іноземна мова	—	—	—	—	—	—	3	3	3
Зарубіжна література	1	1	1	2	2	2	2	2	2
Історія України	1	1	2	1	1	2	3	3	4
Всесвітня історія	1	1	1	1	1	1	3	3	3
Громадянська освіта: правознавство	1	—	—	2	—	—	2	2	3
економіка	—	1	—	—	1	—	2	2	3
людина і світ	—	—	1	—	—	1	2	2	2
Художня культура	1	1	—	1	1	—	4	4	—
Естетика	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Математика	3	3	2	—	—	—	—	—	—
Алгебра	—	—	—	2	2	2	4	4	4
Геометрія	—	—	—	2	2	2	3	3	3
Астрономія	—	—	1	—	—	1	—	1	1
Біологія	1,5	2	—	1,5	2	1	4	4	4
Географія	1,5	—	—	1,5	1	—	4	4	4
Психологія	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Фізика	2	2	—	3	2	3	5	5	5
Хімія	1	1	—	1	2	1	4	4	4
Людина і природа	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Екологія	—	—	—	—	—	—	2	2	2
Технології	1	1	1	2	2	—	5	5	5
Інформатика	1	1	1	1	1	2	4	4	4
Креслення	—	—	—	—	—	1	—	1	1
Фізична культура	2	2	2	2	2	2	5	5	6
Захист Вітчизни	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—	2	2	—
Разом	25	24	19,5	31,5	30,5	28			
Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, введення спецкурсів, факультативів	9	9	13,5	2,5	2,5	5	4		
Гранично допустиме навантаження на учня	30	30	30	30	30	30	30	30	30
Всього (без урахування поділу класу на групи)	34	33	33	34	33	33	34	33	33

Примітки:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження на учнів.
2. В академічному рівні закладено окреме викладання курсів «Алгебра», «Геометрія».

Додаток 6 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.

**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання
(старша школа (безпрофільна) у структурі 12-річної)**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах		
	10	11	12
Українська мова	2	2	2
Українська література	2	2	2
Іноземна мова	3	3	3
Зарубіжна література	2	2	2
Історія України	1	1	2
Всесвітня історія	1	1	1
Громадянська освіта: правознавство	2	—	—
людина і світ	—	1	—
економіка	—	—	1
Художня культура	1	1	—
Алгебра	2	2	2
Геометрія	2	2	2
Астрономія	—	—	1
Біологія	1,5	2	1
Географія	1,5	1	—
Фізика	3	2	3
Хімія	1	2	1
Людина і природа	—	—	1
Технології	2	2	—
Інформатика	1	1	2
Креслення	—	—	1
Фізична культура	2	2	2
Захист Вітчизни	1,5	1,5	—
Разом	31,5	30,5	28
Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, введення спецкурсів, факультативів	2,5	2,5	5
Гранично допустиме наванта- ження на учня	30	30	30
Всього (без урахування поділу класу на групи)	34	33	33

Примітки:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.

Додаток 7 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.

**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання
(старша школа у структурі 12-річної)
Природничо-математичний напрям**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах								
	Фізико-математичний профіль			Математичний профіль			Фізичний профіль		
	10	11	12	10	11	12	10	11	12
Українська мова	1	1	2	1	1	2	1	1	2
Іноземна мова	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Українська література	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Зарубіжна література	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Історія України	1	1	2	1	1	2	1	1	2
Всесвітня історія	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Громадянська освіта: правознавство	2	—	—	2	—	—	2	—	—
економіка	—	1	—	—	1	—	—	1	—
людина і світ	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Художня культура	1	1	—	1	1	—	1	1	—
Алгебра	4	4	4	4	4	4	3	3	3
Геометрія	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Астрономія	—	—	1	—	—	1	—	1	1
Біологія	1,5	2	—	1,5	2	—	1,5	2	—
Географія	1,5	—	—	1,5	—	—	1,5	—	—
Фізика	5	5	5	3	2	3	5	5	5
Хімія	1	1	—	1	1	—	1	2	1
Людина і природа	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Технології	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Інформатика	1	1	2	1	1	2	1	1	2
Креслення	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Фізична культура	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Захист Вітчизни	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—
Разом	32,5	30,5	31	30,5	27,5	29	30,5	30,5	30
Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, введення спецкурсів, факультативів	1,5	2,5	2	3,5	5,5	4	3,5	2,5	3
Гранично допустиме навантаження на учня	30	30	30	30	30	30	30	30	30
Всього (без урахування поділу класу на групи)	34	33	33	34	33	33	34	33	33

Примітки:

- Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження на учнів.

Додаток 8 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.

**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання
(старша школа у структурі 12-річної)
Природничо-математичний напрям**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах											
	Екологічний профіль			Біолого-хімічний профіль			Біолого-фізичний профіль			Біолого-географічний профіль		
	10	11	12	10	11	12	10	11	12	10	11	12
Українська мова	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1	1	2
Іноземна мова	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Українська література	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Зарубіжна література	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Історія України	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1	1	2
Всесвітня історія	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Громадянська освіта: правознавство	2	—	—	2	—	—	2	—	—	2	—	—
економіка	—	1	1	—	1	—	—	1	—	—	1	—
людина і світ	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Художня культура	1	1	—	1	1	—	1	1	—	1	1	—
Математика	3	3	2	—	—	—	—	—	—	3	3	2
Алгебра	—	—	—	2	2	2	2	2	2	—	—	—
Геометрія	—	—	—	2	2	2	2	2	2	—	—	—
Астрономія	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Біологія	2	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Географія	1,5	1	—	1,5	—	—	1,5	—	—	4	4	4
Фізика	2	2	—	2	2	2	5	5	5	2	2	—
Хімія	1	2	1	4	4	4	1	2	1	7	2	1
Екологія	2	2	2	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Технології	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Інформатика	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Фізична культура	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Захист Вітчизни	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—
Разом	28	28,5	26	32	29,5	31	32	31	31	30,5	30,5	28
Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, введення спецкурсів, факультативів	6	4,5	7	2	3,5	2	2	2	2	3,5	2,5	5
Гранично допустиме навантаження на учня	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
Всього (без урахування поділу класу на групи)	34	33	33	34	33	33	34	33	33	34	33	33

Примітки:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження на учнів.

Додаток 9 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.

**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання
(старша школа у структурі 12-річної)
Природничо-математичний напрям**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах											
	Біотехнологічний профіль			Хіміко-технологічний профіль			Фізико-хімічний профіль			Агрохімічний профіль		
	10	11	12	10	11	12	10	11	12	10	11	12
Українська мова	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1	1	2
Іноземна мова	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Українська література	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Зарубіжна література	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Історія України	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1	1	2
Всесвітня історія	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Громадянська освіта: правознавство	2	—	—	2	—	—	2	—	—	2	—	—
економіка	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—
людина і світ	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Художня культура	1	1	—	1	1	—	1	1	—	1	1	—
Алгебра	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Геометрія	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Астрономія	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Біологія	4	4	4	1,5	2	1	1,5	2	1	2	3	3
Географія	1,5	—	—	1,5	—	—	1,5	—	—	1,5	1	—
Фізика	2	2	2	2	2	2	5	5	5	2	2	2
Хімія	1	2	1	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Екологія	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Технології	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1
Інформатика	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Фізична культура	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Захист Вітчизни	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—
Разом	30	28,5	28	30,5	28,5	28	32,5	30,5	31	30	29,5	30
Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, введення спецкурсів, факультативів	4	4,5	5	3,5	4,5	5	1,5	2,5	2	4	3,5	3
Гранично допустиме навантаження на учня	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
Всього (без урахування поділу класу на групи)	34	33	33	34	33	33	34	33	33	34	33	33

Примітки:

- Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.

Додаток 10 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.
**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання (старша школа з структури 12-
річної). Суспільно-гуманітарний напрям**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах											
	Історичний профіль			Правовий профіль			Філософський профіль			Економічний профіль		
	10	11	12	10	11	12	10	11	12	10	11	12
Українська мова	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2
Українська література	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Іноземна мова	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Зарубіжна література	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Історія України	3	3	4	2	2	2	2	2	2	1	1	2
Всесвітня історія	3	3	3	2	2	2	2	2	2	1	1	1
Громадянська освіта: правознавство	2	—	—	2	2	3	2	—	—	2	2	2
економіка	—	1	—	—	1	1	—	1	1	2	2	3
людина і світ	—	—	3	—	—	2	—	—	—	—	—	2
філософія	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—
Художня культура	1	1	—	1	1	—	1	1	—	1	1	—
Естетика	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—
Математика	3	3	2	3	3	2	3	3	2	—	—	—
Алгебра	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3
Геометрія	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2
Астрономія	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Біологія	1,5	2	—	1,5	2	—	1,5	2	—	1,5	2	—
Географія	1,5	—	—	1,5	—	—	1,5	—	—	1,5	1	—
Психологія	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Фізика	2	2	—	2	2	—	2	2	—	2	2	—
Хімія	1	1	—	1	1	—	1	1	—	1	1	—
Екологія	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Людина і природа	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—
Технології	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Інформатика	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Фізична культура	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Захист Вітчизни	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—
Разом	31,5	29,5	28	29,5	29,5	28	31,5	29,5	25	30,5	30,5	30
Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, введення спецкурсів, факультативів	2,5	3,5	5	4,5	3,5	5	2,5	3,5	8	3,5	2,5	3
Гранично допустиме навантаження на учня	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
Всього (без урахування поділу класу на групи)	34	33	33	34	33	33	34	33	33	34	33	33

Примітки:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.

*Додаток 11 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.
Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання (старша школа у структурі 12-
річної). Суспільно-гуманітарний напрям*

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах												
	Історичний профіль			Правовий профіль			Філософський профіль			Економічний профіль			
	10	11	12	10	11	12	10	11	12	10	11	12	
Українська мова	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2
Українська література	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Іноземна мова	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Зарубіжна література	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Історія України	3	3	4	2	2	2	2	2	2	1	1	2	
Всесвітня історія	3	3	3	2	2	2	2	2	2	1	1	1	
Громадянська освіта: правознавство	2	—	—	2	2	3	2	—	—	2	2	3	
економіка	—	1	—	—	1	1	—	1	1	2	2	2	
людина і світ	—	—	3	—	—	2	—	—	—	—	—	2	
філософія	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	
Художня культура	1	1	—	1	1	—	1	1	—	1	1	—	
Естетика	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	
Математика	3	3	2	3	3	2	3	3	2	—	—	—	
Алгебра	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3	
Геометрія	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	
Географія	1,5	—	—	1,5	—	—	1,5	—	—	1,5	1	—	
Психологія	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	
Природознавство	4	4	2	4	4	2	4	4	2	4	4	2	
Технології	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Інформатика	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Фізична культура	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Захист Вітчизни	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—	
Разом	31	28,5	28	29	28,5	28	31	28,5	25	30	29,5	31	
Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, введення спецкурсів, факультативів	3	4,5	5	5	4,5	5	3	4,5	8	4	3,5	2	
Гранично допустиме навантаження на учня	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	
Всього (без урахування поділу класу на групи)	34	33	33	34	33	33	34	33	33	34	33	33	

Примітки:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.
2. Типовий навчальний план для суспільно-гуманітарного напрямку, у якому передбачено викладання інтегрованого курсу «Природознавство», що об'єднує астрономію, біологію, фізику, хімію та курс «Людина і природа».

Додаток 12 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.

**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання
(старша школа у структурі 12-річної)
Філологічний напрям**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах								
	Української філології профіль			Іноземної філології профіль			Історико-філологічний профіль		
	10	11	12	10	11	12	10	11	12
Українська мова	4	4	4	2	2	2	2	2	2
Українська література	3	4	4	2	2	2	2	2	2
Іноземна мова	2	2	3	4	4	5	4	4	5
Друга іноземна	—	—	—	3	3	3	—	—	—
Зарубіжна література	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Історія України	1	1	2	1	1	2	2	2	2
Всесвітня історія	1	1	1	1	1	1	2	2	2
Громадянська освіта: правознавство	2	—	—	2	—	—	2	—	—
економіка	—	1	—	—	1	—	—	1	—
людина і світ	—	—	1	—	—	1	—	—	2
Художня культура	1	1	—	1	1	—	1	1	—
Естетика	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Математика	3	3	2	3	3	2	3	3	2
Астрономія	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Біологія	1,5	2	—	1,5	2	—	1,5	2	—
Географія	1,5	—	—	1,5	—	—	1,5	—	—
Фізика	2	2	—	2	2	—	2	2	—
Хімія	1	1	—	1	1	—	1	1	—
Людина і природа	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Технології	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Інформатика	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Фізична культура	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Захист Вітчизни	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—
Разом	30,5	29,5	26	32,5	30,5	27	31,5	29,5	26
Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, введення спецкурсів, факультативів	3,5	3,5	7	1,5	2,5	6	2,5	3,5	7
Граничне допустиме навантаження на учня	30	30	30	30	30	30	30	30	30
Всього (без урахування поділу класу на групи)	34	33	33	34	33	33	34	33	33

Примітки:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.

**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання
(старша школа у структурі 12-річної)
Філологічний напрям**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах								
	Української філології профіль			Іноземної філології профіль			Історико-філологічний профіль		
	10	11	12	10	11	12	10	11	12
Українська мова	4	4	4	2	2	2	2	2	2
Українська література	3	4	4	2	2	2	2	2	2
Іноземна мова	2	2	3	4	4	5	4	4	5
Друга іноземна	—	—	—	3	3	3	—	—	—
Зарубіжна література	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Історія України	1	1	2	1	1	2	2	2	2
Всесвітня історія	1	1	1	1	1	1	2	2	2
Громадянська освіта: правознавство	2	—	—	2	—	—	2	—	—
економіка	—	1	—	—	1	—	—	1	—
людина і світ	—	—	1	—	—	1	—	—	2
Художня культура	1	1	—	1	1	—	1	1	—
Естетика	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Математика	3	3	2	3	3	2	3	3	2
Географія	1,5	—	—	1,5	—	—	1,5	—	—
Природознавство	4	4	2	4	4	2	4	4	2
Технології	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Інформатика	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Фізична культура	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Захист Вітчизни	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—
Разом	30	28,5	26	32	29,5	27	31	28,5	26
Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, введення спецкурсів, факультативів	4	4,5	7	2	3,5	6	3	4,5	7
Гранично допустиме навантаження на учня	30	30	30	30	30	30	30	30	30
Всього (без урахування поділу класу на групи)	34	33	33	34	33	33	34	33	33

Примітки:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.
2. Типовий навчальний план для філологічного напрямку, у якому передбачено викладання інтегрованого курсу «Природознавство», що об'єднує астрономію, біологію, фізику, хімію та курс «Людина і природа».

Додаток 14 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.

**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання
(старша школа у структурі 12-річної)
Технологічний напрям**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах					
	Технологічний профіль			Інформаційно-технологічний профіль		
	10	11	12	10	11	12
Українська мова	1	1	2	1	1	2
Іноземна мова	2	2	2	2	2	2
Література	3	3	3	3	3	3
Історія України	1	1	2	1	1	2
Всесвітня історія	1	1	1	1	1	1
Громадянська освіта: правознавство	2	—	—	2	—	—
економіка	—	1	1	—	1	—
людина і світ	—	—	1	—	—	1
Художня культура	1	1	—	1	1	—
Алгебра	2	2	2	4	4	4
Геометрія	2	2	2	3	3	3
Астрономія	—	—	1	—	—	1
Біологія	1,5	2	—	1,5	2	—
Географія	1,5	—	—	1,5	—	—
Фізика	2	2	2	2	2	—
Хімія	1	2	1	1	1	—
Людина і природа	—	—	1	—	—	1
Технології	5	5	5	1	1	1
Інформатика	1	1	1	4	4	4
Креслення	—	1	1	—	—	1
Фізична культура	2	2	2	2	2	2
Захист Вітчизни	1,5	1,5	—	1,5	1,5	—
Разом	30,5	30,5	30	32,5	30,5	28
Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, введення спецкурсів, факультативів	3,5	2,5	3	1,5	2,5	5
Гранично допустиме навантаження на учня	30	30	30	30	30	30
Всього (без урахування поділу класу на групи)	34	33	33	34	33	33

Примітки:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження на учнів.

Додаток 15 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.

**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання
(старша школа у структурі 12-річної)
Художньо-естетичний напрям**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах		
	Художньо-естетичний профіль		
	10	11	12
Українська мова	2	2	2
Українська література	2	2	2
Іноземна мова	2	2	2
Зарубіжна література	2	2	2
Історія України	1	1	2
Всесвітня історія	1	1	1
Громадянська освіта: правознавство	2	—	—
економіка	—	1	—
людина і світ	—	—	2
Художня культура	4	4	—
Естетика	—	—	4
Математика	3	3	2
Астрономія	—	—	1
Біологія	1,5	2	—
Географія	1,5	—	—
Фізика	2	2	—
Хімія	1	1	—
Людина і природа	—	—	1
Технології	1	1	1
Інформатика	1	1	1
Фізична культура	2	2	2
Захист Вітчизни	1,5	1,5	—
Разом	30,5	28,5	26
Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, введення спецкурсів, факультативів	3,5	4,5	7
Гранично допустиме навантаження на учня	30	30	30
Всього (без урахування поділу класу на групи)	34	33	33

Примітки:

1. Години фізичної культури освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.

Додаток 16 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.

**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання
(старша школа у структурі 12-річної)
Художньо-естетичний напрям**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах		
	Художньо-естетичний профіль		
	10	11	12
Українська мова	2	2	2
Українська література	2	2	2
Іноземна мова	2	2	2
Зарубіжна література	2	2	2
Історія України	1	1	2
Всесвітня історія	1	1	1
Громадянська освіта: правознавство	2	—	—
економіка	—	1	—
людина і світ	—	—	2
Художня культура	4	4	—
Естетика	—	—	4
Математика	3	3	2
Географія	1,5	—	—
Природознавство	4	4	2
Технології	1	1	1
Інформатика	1	1	1
Фізична культура	2	2	2
Захист Вітчизни	1,5	1,5	
Разом	30	27,5	27
Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, введення спецкурсів, факультативів	4	5,5	6
Гранично допустиме навантаження на учня	30	30	30
Всього (без урахування поділу класу на групи)	34	33	33

Примітки:

1. Години фізичної культури освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження на учнів.
2. Типовий навчальний план для художньо-естетичного профілю, у якому передбачено викладання інтегрованого курсу «Природознавство», що об'єднує астрономію, біологію, фізику, хімію та курс «Людина і природа».

**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання
(старша школа (профільна) у структурі 12-річної)
Спортивний напрям**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах		
	Спортивний профіль		
	10	11	12
Українська мова	1	1	2
Українська література	2	2	2
Іноземна мова	3	3	3
Зарубіжна література	2	2	2
Історія України	1	1	2
Всесвітня історія	1	1	1
Громадянська освіта: правознавство	2	—	—
економіка	—	1	—
людина і світ	—	—	1
Художня культура	1	1	—
Математика	3	3	2
Астрономія	—	—	1
Біологія	2	3	3
Географія	1,5	—	—
Фізика	2	2	—
Хімія	1	1	—
Людина і природа	—	—	1
Технології	1	1	1
Інформатика	1	1	1
Фізична культура	5	5	6
Захист Вітчизни	2	2	—
Разом	31,5	30	26
Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, введення спецкурсів, факультативів	2,5	3	7
Гранично допустиме навантаження на учня	30	30	30
Всього (без урахування поділу класу на групи)	34	33	33

Примітки:

1. Години фізичної культури освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.

Додаток 18 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.

Типовий навчальний план однокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання
(старша школа в структурі 12-річної)
Суспільно-гуманітарний та природничо-математичний напрями

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах									
	10 клас			11 клас			12 клас			
	усім класом	у групах додатково суспільно-гуманітар.	природн.-матем.	усім класом	у групах додатково суспільно-гуманітар.	природн.-матем.	усім класом	у групах додатково суспільно-гуманітар.	природн.-матем.	у групах додатково суспільно-гуманітар.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Українська мова	1	2	—	1	1-3	—	2	1-3	—	—
Українська література	2	0-2	—	2	0-2	—	2	0-2	—	—
Іноземна мова	2	1-3	—	2	1-4	—	2	1-3	—	—
Зарубіжна література	1	1-2	—	1	1-2	—	1	1-2	—	—
Історія України, всевітня історія	2	2-4	—	2	2-4	—	3	2-4	1	—
Громадянська освіта	2	0-1	—	—	0-1	—	—	0-1	—	—
правознавство	—	0-1	—	1	0-1	—	—	0-2	—	—
економіка	—	—	—	—	—	—	1	0-1	—	—
людина і світ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
філософія	—	0-2	—	—	0-2	—	—	0-2	—	—
Художня культура	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Естетика	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Математика (алгебра, геометрія)	3	—	1-3	3	—	2-3	2	—	3-4	—
Астрономія	—	—	—	—	—	—	1	—	—	0-1

Біологія	1,5	1-3	2	—	1-3	—	1-3	—	1-3
Географія	1,5	—	—	—	1-2	—	1-2	—	1-2
Людина і природа	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Фізика	2	—	2	—	1-3	—	2-3	—	2-4
Хімія	1	—	1	—	1-2	—	1-2	—	0-2
Інформатика	1	—	1	—	1	—	1	1	1
Технології (спецкурси)	—	1	—	1	1	—	1	—	1
Креслення	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Фізична культура	2	—	2	—	—	—	—	2	—
Захист Вітчизни	1,5	—	1,5	—	—	—	—	—	—
Разом	24,5		22,5					18	
Додатковий час для використання в профільних групах		5,5		7,5	5,5		7,5		12
Загальне навантаження на учня	30		30					30	
Факультативи, індивідуальні та групові заняття і консультації	3		4					3	
Всього	33		34					33	

Примітки:

1. У навчальних планах однокомплектних навчальних закладів з навчанням мовами національних меншин предмети освітньої галузі «Мови і літератури» плануються за додатком 20.
2. Так само може запроваджуватись профільне навчання за іншими напрямками: філологічним, технологічним, художньо-естетичним, спортивним.
3. За таким навчальним планом може здійснюватись профільне навчання також у двокомплектній старшій школі.

**Типовий навчальний план загальноосвітніх, навчальних закладів
з українською мовою навчання з вивченням російської чи іншої
мови національних меншин
(старша школа в структурі 12-річної)**

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах за рівнем стандарту			
		10	11	12	10–12
Мови і літератури	Українська мова	1	1	2	4
	Іноземна мова	2	2	2	6
	Російська чи ін. мова нац. меншини	1	1	1	3
	Українська література	2	2	2	6
	Зарубіжна література	2	2	2	6
Суспільство-знавство	Історія України	1	1	2	4
	Всесвітня історія	1	1	1	3
	Громадянська освіта: правознавство	2	—	—	2
	людина і світ	—	1	—	1
	економіка	—	—	1	1
Естетична культура	Художня культура	1	1	—	2
Математика	Математика	3	3	2	8
Природознавство	Астрономія	—	—	1	1
	Біологія	1,5	2	—	3,5
	Географія	1,5	—	—	1,5
	Фізика	2	2	—	4
	Хімія	1	1	—	2
	Людина і природа	—	—	1	1
Технології	Інформатика	1	1	1	3
	Технології	1	1	1	3
Здоров'я і фізична культура	Фізична культура	2	2	2	6
	Захист Вітчизни	1,5	1,5	—	3
Разом		27,5	25,5	21	74
Додатковий час на профільне і поглиблене вивчення навчальних предметів, спецкурси, факультативи		5,5	7,5	12	26
Гранично допустиме навчальне навантаження на учня		33	33	33	99
Всього (без урахування поділу класів на групи)		34	33	33	100

Примітки:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження на учнів.
2. У ЗНЗ з українською мовою навчання та вивченням російської чи іншої мови національної меншини курс «Зарубіжна література» передбачає вивчення й літератури національної меншини, мова якої вивчається.
3. У ЗНЗ з українською мовою навчання та вивченням російської чи іншої мови національної меншини за рахунок загального навантаження учнів збільшено гранично допустиме навантаження до меж, що не перевищують санітарно-гігієнічних норм.

Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання з вивченням двох іноземних мов (старша школа в структурі 12-річної)

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах за рівнем стандарту:			
		10	11	12	10–12
Мови і літератури	Українська мова	1	1	2	4
	Іноземна мова	2	2	2	6
	Друга іноземна мова	1	1	1	3
	Українська література	2	2	2	6
	Зарубіжна література	2	2	2	6
Суспільство-знавство	Історія України	1	1	2	4
	Всесвітня історія	1	1	1	3
	Громадянська освіта: правознавство	2	—	—	2
	людина і світ	—	1	—	1
	економіка	—	—	1	1
Естетична культура	Художня культура	1	1	—	2
Математика	Математика	3	3	2	8
Природознавство	Астрономія	—	—	1	1
	Біологія	1,5	2	—	3,5
	Географія	1,5	—	—	1,5
	Фізика	2	2	—	4
	Хімія	1	1	—	2
	Людина і природа	—	—	1	1
Технології	Інформатика	1	1	1	3
	Технології	1	1	1	3
Здоров'я і фізична культура	Фізична культура	2	2	2	6
	Захист Вітчизни	1,5	1,5	—	3
Разом		27,5	25,5	21	74
Додатковий час на профільне і поглиблене вивчення навчальних предметів, спецкурси, факультативи		6,5	7,5	12	26
Гранично допустиме навчальне навантаження на учня		33	33	33	99
Всього (без урахування поділу класів на групи)		34	33	33	100

Примітки:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.
2. У ЗНЗ з українською мовою навчання та вивченням двох іноземних мов за рахунок загального навантаження учнів збільшено гранично допустиме навантаження до меж, що не перевищують санітарно-гігієнічних норм.

Додаток 21 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.

**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням російською чи іншими мовами національних меншин
(старша школа в структурі 12-річної)**

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах за рівнем стандарту:			
		10	11	12	10–12
Мови і літератури	Українська мова	1	1	1,5	3,5
	Українська література	2	2	2	6
	Іноземна мова	2	2	2	6
	Російська чи ін. мова нац. меншини	1	1	1,5	3,5
	Зарубіжна література	2	2	2	6
Суспільствознавство	Історія України	1	1	2	4
	Всесвітня історія	1	1	1	3
	Громадянська освіта: правознавство	2	—	—	2
	людина і світ	—	1	—	1
	економіка	—	—	1	1
Естетична культура	Художня культура	1	1	—	2
Математика	Математика	3	3	2	8
Природознавство	Астрономія	—	—	1	1
	Біологія	1,5	2	—	3,5
	Географія	1,5	—	—	1,5
	Фізика	2	2	—	4
	Хімія	1	1	—	2
	Людина і природа	—	—	1	1
Технології	Інформатика	1	1	1	3
	Технології	1	1	1	3
Здоров'я і фізична культура	Фізична культура	2	2	2	6
	Захист Вітчизни	1,5	1,5	—	3
Разом		27,5	25,5	21	74
Додатковий час на профільне і поглиблене вивчення навчальних предметів, спецкурси, факультативи		6,5	7,5	12	26
Граничнодопустиме навчальне навантаження на учня		33	33	33	99
Всього (без урахування поділу класів на групи)		34	33	33	100

Примітки:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження на учнів.
2. У ЗНЗ з українською мовою навчання та вивченням російської чи іншої мови національних меншин курс «Література» передбачає вивчення й літератури національної меншини, мовою якої здійснюється навчання.
3. У ЗНЗ з навчанням російською чи іншими мовами національних меншин за рахунок загального навантаження учнів збільшено гранично допустиме навантаження до меж, що не перевищують санітарно-гігієнічних норм.

**Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів
з навчання російською чи іншою мовами національних меншин
(старша школа у структурі 12-річної)
Філологічний напрямок**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах		
	Філології профіль		
	10	11	12
Українська мова	2	2	2
Українська література	2	2	2
Російська чи ін. мова нац. меншини	4	4	4
Іноземна мова	2	2	3
Зарубіжна література	3	4	4
Історія України	1	1	2
Всесвітня історія	1	1	1
Громадянська освіта: правознавство	2	—	—
економіка	—	1	—
людина і світ	—	—	1
філософія	—	—	—
Художня культура	1	1	—
Естетика	—	—	1
Математика	3	3	2
Астрономія	—	—	1
Біологія	1,5	2	—
Географія	1,5	—	—
Фізика	2	2	—
Хімія	1	1	—
Людина і природа	—	—	1
Технології	1	1	1
Інформатика	1	1	1
Фізична культура	2	2	2
Захист Вітчизни	1,5	1,5	—
Разом	32,5	31,5	28
Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, введення спецкурсів, факультативів	2,5	2,5	5
Гранично допустиме навантаження на учня	33	33	33
Всього (без урахування поділу класу на групи)	34	33	33

Примітки:

1. Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.
2. У ЗНЗ з українською мовою навчання та вивченням російської чи іншої мови національних меншин курс «Зарубіжна література» передбачає профільне вивчення й літератури національної меншини, мовою якої здійснюється навчання.
3. У ЗНЗ з навчанням російською чи іншими мовами національних меншин за рахунок загального навантаження учнів збільшено гранично допустиме навантаження до меж, що не перевищують санітарно-гігієнічних норм.

Додаток 23 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.
**Типовий навчальний план вечірньої (змінної)
загальноосвітньої школи.
Очна форма навчання**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах						
	II ступінь			III ступінь			
	6	7	8	9	10	11	12
Мови і літератури у школах з українською мовою навчання							
Українська мова і література	5	4	4	4	3	3	4
Зарубіжна література	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Іноземна мова	2	2	2	1	2	2	2
Мови і літератури у школах з навчанням російською чи іншою мовою нацменшин							
Рідна мова і література	3	3	3	3	3	3	3
Українська мова і література	3	3	3	3	2	2	3
Іноземна мова	2	1	1	1	2	2	2
Інші предмети							
Математика, інформатика	4	4	3,5	3,5	3	3	3
Історія України, всесвітня історія	2	2	2	2	2	2	2
Громадянська освіта: правознавство	—	—	—	—	2	—	—
економіка	—	—	—	—	—	1	—
людина і світ	—	—	—	—	—	—	1
Географія	2	2	1	1	1	—	—
Природознавство, біологія	1	1	1	1	1	2	1
Фізика, астрономія	—	1	1,5	2	2	2	1
Хімія	—	1	2	1,5	1	1	—
Мистецтво	1	1	1	—	—	—	—
Художня культура	—	—	—	1	1	1	—
Разом	18,5	19,5	19,5	19,5–20	19,5–20	18,5–19	15,5–16
Курси за вибором, факультативи, консультації	3,5	3,5	3,5	2,5–4	3–3,5	4–4,5	6,5–7
Всього	22	23	23	23	23	23	23

Додаток 24 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.

**Типовий навчальний план вечірньої (змінної)
загальноосвітньої школи.**

Заочна форма навчання (групові консультації та заліки)

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах						
	II ступінь				III ступінь		
	6	7	8	9	10	11	12
Мови і літератури у школах з українською мовою навчання							
Українська мова і література	3	2,5	2,5	3	3	3	3
Зарубіжна література	1	1	1	1	1	1	1
Іноземна мова	1	1,5	1	1	1	1	2
Мови і літератури у школах з навчанням російською чи іншою мовою нацменшин							
Рідна мова і література	2	1,5	1,5	2	2	2	2
Українська мова і література	2	2	2	2	2	2	2
Іноземна мова	1	1,5	1	1	1	1	2
Інші предмети							
Математика, інформатика	3	3	3	3	2	2	3
Історія України, всесвітня історія, правознавство	2	1	1,5	2	3	2	2
Географія, економіка	1	1	—	—	1	1	—
Природознавство, біологія	1	1	—	—	1	1	1
Фізика, астрономія	—	1	—	—	1	2	1
Хімія	—	1	—	—	1	1	—
Мистецтво, художня культура	1	1	—	—	1	1	—
Разом	13	14	14	15	15	15	13
Факультативи	—	—	—	—	2	2	4
Всього	13	14	14	15	17	17	17
Кількість обов'язкових заліків	27	28	28	28	28	28	28

Примітки:

1. Зазначена в графі «Разом» кількість академічних годин на тиждень відводиться для кожної групи учнів чисельністю не менше 8 заочників. При меншій кількості учнів, що навчаються за програмою певного класу, навчальний час встановлюється

Додаток 25 до наказу МОНУ № 145 від 9.03.2005 р.

**Типовий навчальний план-схема спеціалізованих шкіл,
гімназій, ліцеїв, колегіумів, класів
з поглибленим вивченням окремих предметів**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах							
	5	6	7	8	9	10	11	12
Навчальні предмети інваріантної складової (плануються за рівнем стандарту)	23,5	25,5	28,5	27,5	28,5	24	23	20
Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, профільне навчання, заняття за вибором, факультативи, індивідуальні та групові заняття і консультації	3,5	3,5	2,5	6,5	5,5	10	10	13
Гранично допустиме навчальне навантаження на учня	24	25	26	27	28	30	30	30
Всього (без урахування поділу класів на групи)	27	29	31	34	34	34	33	33

Примітки:

1. До 15 % часу інваріантної складової може перерозподілятися між навчальними предметами.
2. Години фізичної культури не враховуються в гранично допустимому навантаженні учнів.
3. У спеціалізованих школах, гімназіях, ліцеях, колегіумах дозволяється за рахунок загального навчального навантаження збільшувати гранично допустиме навантаження учнів до меж, що не перевищують санітарно-гігієнічних норм.

Про навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів на 2006/2007 навчальний рік

Лист Міністерства освіти і науки України

№ 1/9-ІVІ

від 03.04.06

*Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим,
управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської
міських державних адміністрацій*

Міністерство освіти і науки України доводить до відома місцевих органів управління освітою, методичних установ, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, що робочі навчальні плани на 2006/2007 навчальний рік складаються:

для початкової школи — за Типовими навчальними планами початкової школи, затвердженими наказом МОН України від 29.11.2005 р. № 682;

для 5–6-х класів — за Типовими навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів 12-річної школи, затвердженими наказом МОН України від 23.02.2004 р. № 132, зі змінами, внесеними наказом МОН України від 09.03.2005 р. № 145 (додатки 1–4);

для 7–9-х класів — за Типовими навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів на 2001/02 – 2004/05 навчальні роки, затвердженими наказом МОН України від 25.04.2001 р. № 342 (додатки 3, 4);

для старшої школи — за Типовими навчальними планами для організації профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженими наказом МОН України від 20.05.2003 р. № 306;

для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов: 1–6 класи — за Типовим навчальним планом спеціалізованих шкіл цього типу, затвердженим наказом МОН України від 13.03.2006 р. № 182; 7–11 класи — за Типовими навчальними планами спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов та предметів художньо-естетичного циклу, затвердженими наказом МОН України від 16.07.2001 р. № 516 (додатки 1,2);

для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням предметів художньо-естетичного циклу: 1–6 класи — за Типовими навчальними планами спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов та предметів художньо-естетичного циклу, затвердженими наказом МОН України від 13.05.2005 р. № 291 (додатки 2, 3), з урахуванням змін в розподілі навчального часу та загальної кількості годин, визначених новими Типовими навчальними планами початкової школи (наказ МОН України від 29.11.2005 р. № 682); 7–11 класи — за Типовими навчальними планами спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов та предметів художньо-естетичного циклу, затвердженими наказом МОН України від 16.07.2001 р. № 516 (додатки 3–6);

для гімназій, ліцеїв, колегіумів, спеціалізованих шкіл, класів з поглибленим вивченням предметів: 5–6 класи — за Типовими навчальними планами 12-річної школи, затвердженими наказом МОН від 09.03.2005 р. № 145 (додаток 25); 7–11 класи — за Типовими навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів на 2001/02 – 2004/05 навчальні роки, затвердженими наказом МОН України від 25.04.2001 р № 342 (додаток 7);

для загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку: I ступінь — за Типовими навчальними планами спеціальних шкіл цього типу, затвердженими наказом МОН України від 03.11.2004 р. № 849, II і III ступені — за Типовими навчальними планами спеціальних шкіл цих типів, затвердженими наказом МОН України від 02.11.2004 р. № 842, зі змінами, внесеними наказом МОН України від 22.08.2005 р. № 489;

для вечірніх (змінних) загальноосвітніх шкіл — за Типовими навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів на 2001/02 — 2004/05 навчальні роки, затвердженими наказом МОН України від 25.04.2001 р № 342 (додатки 8, 9), зі змінами відповідно до Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти: введенням вивчення предмета «Мистецтво» у 5 і 6 класах — по 1 годині на тиждень (за рахунок збільшення на 1 годину загального сумарного навантаження як при очній, так і заочній формах навчання).

Відповідно до статті 16 Закону України «Про загальну середню освіту» 2006/2007 навчальний рік розпочинається 1 вересня святом — День знань — і закінчується проведенням навчальної практики, підсумкового оцінювання і державної підсумкової атестації навчальних досягнень учнів.

Навчальні заняття організуються за семестровою системою: I семестр — з 1 вересня по 27 грудня, II семестр — з 15 січня по 31 травня.

Впродовж навчального року для учнів проводяться канікули: орієнтовно, осінні з 30 жовтня по 5 листопада, зимові з 28 грудня по 13 січня, весняні з 26 по 31 березня.

З урахуванням місцевих особливостей та кліматичних умов, за погодженням з відповідними місцевими органами управління освітою, можуть змінюватись структура навчального року та графік учнівських канікул. При цьому залишається незмінною загальна тривалість навчального року, що встановлена Законом України «Про загальну середню освіту»: у загальноосвітніх навчальних закладах I ступеня — 175 робочих днів, II–III ступенів — 190 робочих днів (з урахуванням навчальної практики, підсумкового оцінювання та державної підсумкової атестації навчальних досягнень учнів).

Заступник Міністра

В.О. Огнев'юк

Про затвердження Концепції профільного навчання в старшій школі

Рішення колегії

Міністерства освіти і науки України

25.09.03 № 10/13

На виконання Закону України «Про загальну середню освіту», постанови Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 № 1717 «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання» Академією педагогічних наук України розроблено проект Концепції профільного навчання в старшій школі. Документ був опублікований, обговорений педагогічною громадськістю і доопрацьований з урахуванням пропозицій та зауважень.

Заслухавши та обговоривши доповідну записку про проект Концепції профільного навчання в старшій школі, колегія ухвалює:

1. З метою запровадження профільного навчання у старшій школі затвердити Концепцію профільного навчання.
2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Полянський П. Б.) спільно з АПН України (Мадзігон В. М.) до 1.02.2004 року завершити розроблення типових навчальних планів, навчальних програм з профільного навчання інваріантної складової навчального плану.
3. Здійснювати моніторинг і узагальнювати результати переходу до профільного навчання в 11-річній школі.
4. Центральному інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України (Олійник В. В.) забезпечити організацію та проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах переходу до профільного навчання.
5. Контроль за виконанням рішення покласти на заступника міністра Огнев'юка В. О.

Голова колегії, міністр

В. Г. Кремень

Концепція профільного навчання в старшій школі

Затверджено

Рішення колегії Міністерства освіти і науки України

25.09.03 № 10/12-2

Вступ

Концепція профільного навчання в старшій загальноосвітній школі розроблена на виконання Закону України «Про загальну середню освіту», постанови Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. № 1717 «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання». Вона ґрунтується на основних положеннях Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа)

і спрямована на реалізацію Національної доктрини розвитку освіти, затвердженої Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002.

У названих документах закладено нові підходи до організації освіти в старшій школі. Вона має функціонувати як профільна. Це створюватиме сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів, для формування у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності. Профільна школа найповніше реалізує принцип особистісно-орієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії.

Концепція розроблена з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду організації профільного навчання в старшій загальноосвітній школі.

Розвиток світового і, зокрема, європейського освітнього простору об'єктивно вимагає від української школи адекватної реакції на процеси реформування загальної середньої школи, що відбуваються у провідних країнах світу. Загальною тенденцією розвитку старшої профільної школи є її орієнтація на широку диференціацію, варіативність, багатопрофільність, інтеграцію загальної і допрофесійної освіти.

Диференціація — одна з ключових проблем організації сучасної школи. Вона є об'єктом гострої полеміки серед педагогів у багатьох країнах світу. Різні і навіть протилежні погляди на ідею диференційованого навчання певною мірою відображають дві діалектично протилежні тенденції у розвитку сучасної науки, виробництва і освіти. Одна з них — інтеграція, яка обумовлена об'єктивними процесами взаємозв'язку і взаємозалежності різних наукових дисциплін, що потребують від кваліфікованого працівника широкої загальної культури й обізнаності у багатьох суміжних галузях.

У той же час існує й інша тенденція, що виключає можливість «універсалізму» в умовах величезного нарощування наукових і професійних знань. Важливою умовою досягнення успіху у будь-якій діяльності вважається спеціалізація працівника, хоча сам характер цієї спеціалізації зазнає суттєвих змін. Послідовники цієї тенденції справедливо вважають, що спеціалізація не тільки сприяє розвитку виробничих сил, науки, культури, але й відповідає різноманітності задатків і здібностей людини, її індивідуальним нахилам до того чи іншого виду діяльності.

Більшість педагогів світу є прихильниками саме цієї тенденції, про що свідчить той факт, що диференціація навчання є одним із основних організаційних принципів середньої загальноосвітньої школи зарубіжжя впродовж багатьох десятиліть. У Франції вона існує півтора століття, нагромаджений величезний досвід впровадження її у шкільну практику.

Початковий етап диференціації починається в старших класах неповної середньої школи, де вона має попередній, орієнтовний характер. На старшому ступені середньої школи у більшості країн світу здійснюється профільна диференціація навчання. Учні навчаються у спеціалізованих секціях, відділеннях і серіях, які можна вважати

аналогами профілів, вся багатоманітність яких зводиться до двох напрямів — академічного (загальноосвітнього) та практичного (технологічного, допрофесійного).

Кількість обов'язкових предметів (курсів) на старшому ступені середньої школи набагато менша, ніж на основному. Профільна диференціація навчання здійснюється за рахунок поглибленого вивчення навчальних дисциплін певного профілю. Учні академічних потоків керуються вимогами вищих навчальних закладів, навчальний план яких складається з традиційних загальноосвітніх дисциплін, що не виключає вибір нових навчальних курсів.

Учні, які не орієнтуються на вступ до вищих навчальних закладів, обирають, головним чином, навчальні курси практичного циклу, що в багатьох випадках не обмежує можливості продовження навчання.

Організація профільного навчання призводить до певного перевантаження навчального плану школи. Так, у гімназіях Швеції існує 22 відділення (профілі). Спеціалізація навчання здійснюється як за рахунок відмінностей у рівні підготовки з традиційних шкільних дисциплін, так і шляхом включення у навчальний план спеціальних профілюючих предметів, кількість яких загалом сягає близько 80.

Незважаючи на велику кількість навчальних предметів і курсів, кількість основних напрямів профілізації незначна. За наявності стаціонарних відділень і секцій заняття будуються у досить суворій відповідності до навчальних планів і програм профілю навчання і є обов'язковими для всіх учнів. Факультативи і предмети за вибором відіграють допоміжну роль, і їх питома вага у загальному балансі навчального часу відносно незначна.

Прикладом такої системи є трирічний французький загальноосвітній і технологічний ліцей. У десятому класі діє загальний, обов'язковий для всіх учнів навчальний план, який складається з традиційних загальноосвітніх дисциплін. Крім того, кожному учню пропонується 15 курсів для поглибленого вивчення, серед яких він повинен вибрати два.

Після закінчення десятого класу диференціація поглиблюється і набуває жорстких організаційних форм. Учні навчаються за двома напрямами: загальним і технологічним. Школярі можуть вибрати з десяти серій диплом бакалавра про середню освіту, який дає право вступу до відповідних факультетів університетів та інших вищих навчальних закладів. У загальноосвітньому напрямі виділяються три серії: літературна, наукова і соціальні та економічні науки. Технологічний напрям передбачає сім серій: медико-соціальні науки, науки та технології індустрії, експериментальні науки та технології, науки та технології сфери обслуговування, готельного господарства, музики і танцю, прикладного мистецтва.

Стаціонарні відділення і секції з уніфікованими навчальними планами і програмами існують у старших класах середніх шкіл Німеччини, Італії, Іспанії, Нідерландів, Данії, Аргентини і в інших країнах.

У деяких країнах профільна диференціація здійснюється за іншим принципом. Учні пропонується широкий спектр елективних

предметів, і фактично саме вони відіграють головну роль у здійсненні спеціалізованого навчання. Така система характерна для старшої школи США, Англії, Шотландії. В американській школі навчання здійснюється за такими трьома основними напрямками профілізації: академічний, загальний та виробничий. У зміст навчання входять як традиційні обов'язкові предмети, так і предмети за вибором, яких у школах США налічується кілька сотень. В останні роки спостерігається тенденція до зменшення навчального часу на їх вивчення.

У цілому, в старшій зарубіжній школі спостерігається стійка тенденція до скорочення кількості профілів і навчальних курсів за рахунок збільшення у навчальному плані обов'язкових предметів і курсів.

Концепцією профільного навчання у Росії визначено номенклатуру основних напрямів профілізації (профілів у російському варіанті): природничо-математичний, соціально-економічний, гуманітарний, технологічний, універсальний. При цьому приблизне співвідношення обсягів базових загальноосвітніх, профільних загальноосвітніх предметів і елективних курсів у російській школі визначається пропорцією 50:30:20.

У Концепції враховано досвід професійно-орієнтованого навчання в Україні, починаючи з класичних гімназій XIX – поч. XX ст. (мета — підготовка до вступу в університети), реальних училищ (мета — підготовка до вступу в технічні вузи), надання середньої освіти у структурі професійних шкіл: середніх (технічних, медичних, педагогічних, комерційних, мистецьких, духовних, сільськогосподарських), початкових (ремісничих і промислово-технічних, сільськогосподарських, педагогічних, духовних, торгово-промислових, медичних, мистецьких).

У 1918 р. Наркомос України прийняв «Положення про єдину трудову школу УСРР», згідно з яким у старших класах середньої школи виокремлювались три напрями поглибленого вивчення предметів: гуманітарний, природничо-математичний і технічний. Але ця схема не була реалізована.

У 1920-х роках в Україні трудовий принцип стає головним у навчанні і професійній підготовці школярів. Була створена оригінальна система освіти, яка суттєво відрізнялась від російської і була спрямована на отримання певної професії. Підготовка до майбутньої трудової діяльності здійснювалась професійними школами різних типів, де навчались учні після закінчення семирічної трудової школи. Найбільш поширеними були індустріально-технічні, сільськогосподарські, соціально-економічні, медичні, мистецькі, ремісничо-промислові, будівельні, транспортні школи (термін навчання — три і чотири роки).

У другій половині 1930-х рр. система освіти уніфікується і профшколи реорганізуються у середні спеціальні навчальні заклади. Відкриваються профільні школи — фабрично-заводського учнівства (ФЗУ) та школи сільської молоді (ШСМ) для підлітків (термін навчання — 2–4 роки). Згодом, коли в 1940 році утворюється система державних трудових резервів, ФЗУ і ШСМ перейшли до її складу, але стали безперспективними напрямками.

За Законом «Про зміцнення зв'язку школи з життям та про дальший розвиток системи народної освіти в СРСР» (1958), було передбачено створення спеціалізованих шкіл для обдарованих дітей (фізико-математичних, художніх, музичних, з поглибленим вивченням іноземних мов та ін.), система підготовки трудових резервів була перетворена на професійно-технічну.

У 1960–1980-х роках існували спеціалізовані загальноосвітні школи, класи з поглибленим вивченням окремих предметів та факультативи.

У той же період особлива увага приділялась діяльності навчально-виробничих комбінатів (НВК), які стали центрами трудового і професійного навчання. У 1985 році був розроблений і затверджений Тимчасовий перелік професій, за якими проводиться підготовка учнів у міжшкільних НВК.

З 1987 року у школах для учнів 7–8 класів був уведений навчальний предмет «Основи виробництва. Вибір професії». Метою цього курсу була допомога учням у виборі профілю професійної підготовки.

Наприкінці 1980-х — початку 1990-х років в Україні з'являються нові типи освітніх закладів (гімназії, ліцеї, коледжі), які зосереджують зусилля учнів на поглибленому вивченні окремих предметів, котрі потрібні їм для подальшого навчання у вищих навчальних закладах.

Освітою через профільне навчання у загальноосвітніх навчальних закладах у 2001–2002 навчальному році було охоплено 401286 учнів (6,3% від загальної кількості учнів), у 2003 році — 430569 учнів (відповідно — 6,9%). Зростання становить 0,6%.

Найвищий показник вибору учнями профілю навчання в 2002–2003 навчальному році простежується на користь суспільно-гуманітарного, філологічного профілей, інформатики та обчислювальної техніки. Водночас знизилась кількість навчальних закладів з біолого-хімічним, екологічним, юридичним профілями навчання. Поступово створюються сприятливі умови для поглибленого вивчення предметів у сільських школах.

Аналіз мотивів вибору учнями профілів навчання показав, що близько 40% керувались при цьому схильністю до вивчення конкретного циклу предметів. Решта віддавали перевагу престижності школи, сильному кадровому потенціалу вчителів, наполягання батьків, бажанню бути разом із друзями тощо.

Осмислення продуктивних тенденцій вітчизняного і зарубіжного шляхів профілізації старшої школи свідчить про необхідність широкого врахування як суспільного контексту функціонування школи, так і індивідуальних потреб і здібностей учнів.

I. Сутність, мета і принципи організації профільного навчання

Профільне навчання — вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів і створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу.

Мета профільного навчання — забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки, неперервної освіти впродовж усього життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства. Профільне навчання спрямоване на набуття старшокласниками навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти.

Основними завданнями профільного навчання є:

- створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки;
- виховання в учнів любові до праці, забезпечення умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією;
- формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної, технологічної компетенцій учнів на допрофесійному рівні, спрямування молоді щодо майбутньої професійної діяльності;
- забезпечення подальших перспективних зв'язків між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю. Профільне навчання ґрунтується на таких принципах:
- фуркації (розподіл учнів за рівнем освітньої підготовки, інтересами, потребами, здібностями і нахилами);
- варіативності й альтернативності (освітніх програм, технологій навчання і навчально-методичного забезпечення);
- наступності та неперервності (між допрофільною підготовкою і профільним навчанням, професійною підготовкою);
- гнучкості (змісту і форм організації профільного навчання, у тому числі дистанційного; забезпечення можливості зміни профілю);
- діагностико-прогностичної реалізованості (виявлення здібностей учнів з метою їх обґрунтованої орієнтації на профіль навчання).

II. Структура профільного навчання

Профіль навчання — це спосіб організації диференційованого навчання, який передбачає поглиблене і професійно зорієнтоване вивчення циклу споріднених предметів.

Профіль навчання визначається з урахуванням освітніх потреб замовників освіти; кадрових, матеріально-технічних, інформаційних ресурсів школи; соціокультурної і виробничої інфраструктури району, регіону; перспектив здобуття подальшої освіти і життєвих планів учнівської молоді.

Профільне навчання у 10–12 класах здійснюється за такими основними напрямками: суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний. Їх набір відповідає соціально-диференційованим видам діяльності, які обумовлюються суспільним розподілом праці, і містить знання про природу, людину,

суспільство, культуру, науку та виробництво. За основними напрямками профілізації визначаються різноманітні навчальні профілі. Їх орієнтовний перелік наведений у додатку.

Навчальний профіль визначається як добором предметів, так і їх змістом.

Зміст і структура навчальних профілів. Засвоєння змісту освіти у загальноосвітніх закладах з профільним навчанням має, по-перше, забезпечувати загальноосвітню підготовку учнів, по-друге — підготовку до майбутньої професійної діяльності.

Профіль навчання охоплює таку сукупність предметів: базові, профільні та курси за вибором.

Базові загальноосвітні предмети становлять інваріантну складову змісту середньої освіти і є обов'язковими для всіх профілів. Ці предмети реалізують цілі й завдання загальної середньої освіти. Зміст навчання і вимоги до підготовки старшокласників визначаються державним загальноосвітнім стандартом.

Профільні загальноосвітні предмети — це цикл предметів, які реалізують цілі, завдання і зміст кожного конкретного профілю. Вони обов'язкові для учнів, які обрали даний профіль навчання. Профільні предмети вивчаються поглиблено. Особливостями вивчення є більш глибоке і повне опанування понять, законів, теорій, передбачених стандартом освіти; дотримання системного викладу навчального матеріалу, його логічного упорядкування; широке використання знань із споріднених предметів; застосування активних методів навчання, організація дослідницької, проектної діяльності учнів. Поглиблене вивчення саме циклу предметів запобігає вузькій спеціалізації, яка здебільшого не відповідає реальним потребам, інтересам старшокласників (нерідко їх цікавить не один предмет, а група предметів, не одна професія, а ряд близьких професій). Профільні предмети забезпечують також прикладну спрямованість навчання за рахунок інтеграції знань і методів пізнання та застосування їх у різних сферах діяльності, включаючи і професійну, яка визначається специфікою профілю навчання.

Зміст профільних предметів реалізується за рахунок варіативної та інваріантної складових змісту загальної середньої освіти.

У профільних загальноосвітніх навчальних закладах передбачається опанування змісту предметів на різних рівнях.

Рівень стандарту — обов'язковий мінімум змісту навчальних предметів, який не передбачає подальшого їх вивчення (наприклад, математика у філологічному профілі; хімія та біологія у профілі інформатики або їх інтегрований варіант у цих профілях).

Академічний рівень — обсяг змісту достатній для подальшого вивчення предметів у вищих навчальних закладах — визначається для навчальних предметів, які є не профільними, але базовими або близькими до профільних (наприклад, загальноосвітні курси біології, хімії у фізико-технічному профілі або загальноосвітній курс фізики у хіміко-біологічному профілі).

Зміст навчання на першому і другому рівнях визначається державним загальноосвітнім стандартом.

Рівень профільної підготовки передбачає поглиблений зміст навчальних предметів, орієнтацію на майбутню професію (наприклад, курси фізики і математики у фізико-математичному профілі або курси біології та хімії у хіміко-біологічному профілі).

Профільних предметів має бути не більше двох-трьох з однієї або споріднених освітніх галузей (наприклад, фізика, інформатика і математика, хімія і технології, біологія і екологія, географія і економіка тощо). Так, у профілях, де профільними обрано природничі предмети (біологія і хімія), решта природознавчих предметів (фізика, географія) вивчається за програмою загальноосвітнього рівня.

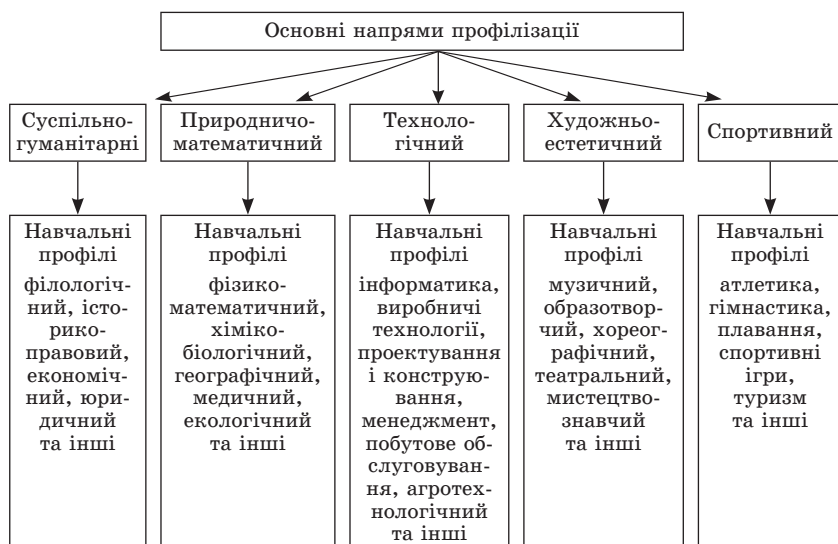
Зміст окремих навчальних предметів може інтегруватися. Так, у профілях природничо-математичного і технологічного спрямування може вивчатися інтегрований курс «Суспільствознавство», а у профілях суспільно-гуманітарного, художньо-естетичного і спортивного напрямів — «Природознавство».

Курси за вибором — це навчальні курси, які входять до складу профілю навчання. Їх основні функції: поглиблення і розширення змісту профільних предметів або забезпечення профільної прикладної і початкової професійної спеціалізації навчання. Курси за вибором створюються за рахунок варіативного (шкільного та регіонального) компонента змісту освіти. Кількість курсів, що пропонується, має бути надлишковою, з якої учень обирає обов'язкові.

Загальноосвітні школи створюють ті чи інші профілі навчання за рахунок комбінацій базових, профільних предметів і курсів за вибором. Цим самим забезпечується гнучка система профільного навчання, що дає змогу старшокласнику обрати індивідуальну освітню програму.

Додаток

Структура профільного навчання

III. Форми організації профільного навчання

Форми організації профільного навчання регламентують діяльність суб'єктів навчально-виховного процесу в системі профільних загальноосвітніх навчальних закладів і забезпечують умови для реалізації його мети і завдань. За характером взаємодії суб'єктів профільного навчання виділяються такі форми його організації:

Внутрішньошкільні:

- профільні класи в загальноосвітніх навчальних закладах;
- профільні групи в багатопрофільних загальноосвітніх навчальних закладах;
- профільне навчання за індивідуальними навчальними планами і програмами;
- динамічні профільні групи (в тому числі різновікові).

Зовнішні:

- міжшкільні профільні групи;
- профільна школа інтернатного типу;
- опорна старша школа;
- навчально-виховний комплекс (НВК);
- міжшкільний навчально-виробничий комбінат (МНВК);
- загальноосвітні навчальні заклади на базі вищих навчальних закладів.

Профільні групи у багатопрофільних загальноосвітніх навчальних закладах передбачають профільну підготовку груп учнів у класах певного напрямку профілізації. Наприклад, у класі суспільно-гуманітарного напрямку можуть бути організовані групи для навчання за філологічним та історико-правовим профілями.

Профільне навчання за індивідуальними навчальними планами і програмами здійснюється з метою задоволення індивідуальних запитів обдарованих учнів.

Динамічні профільні групи створюються за бажанням учнів у профільних школах, що мають належне матеріально-технічне, професійно-педагогічне забезпечення. Вони можуть функціонувати у паралельних класах старшої школи (за наявності не менше 12-ти учнів у групі); у малокомплектних школах можуть організовуватись різновікові динамічні профільні групи. Протягом навчального року учні мають право переходити з однієї профільної групи в іншу. Це забезпечить умови для самостійного вибору учнями профільних навчальних курсів, випробування власних сил, реалізації їхніх освітніх, професійних інтересів.

Міжшкільні профільні групи організуються у навчально-виховному комплексі (НВК), опорній старшій школі з пришкільним інтернатом, профільній школі інтернатного типу, міжшкільному навчально-виробничому комбінаті (МНВК) за рахунок кооперації ресурсів і коштів закладів освіти, приватних осіб тощо. Старшокласники мають можливість більш змістовно й організовано вивчати спецкурси, які мають забезпечувати допрофесійну підготовку та їх діючу професійну орієнтацію.

Профільна школа інтернатного типу здійснює загальну середню освіту і має на меті допрофесійну підготовку молоді з числа випускників основної школи (за умови наявності кадрових, фінансових, інформаційних ресурсів, сучасної навчально-матеріальної бази).

Опорна старша школа створюється переважно у сільських районах і виконує роль «ресурсного центру» в об'єднанні кількох загальноосвітніх навчальних закладів. Вона, маючи достатній матеріальний і кадровий потенціал, забезпечує ту частину профільної підготовки, яку не може реалізувати та чи інша школа.

Навчально-виховний комплекс (НВК) — це об'єднання освітніх, фінансових, інформаційних ресурсів навчальних закладів різних типів і рівнів акредитації для задоволення допрофесійних і професійних запитів учнів.

Міжшкільний навчально-виробничий комбінат (МНВК) — це навчальний заклад, який забезпечує потреби учнів загальноосвітніх навчальних закладів у профорієнтаційній, допрофесійній та професійній підготовці.

Загальноосвітні навчальні заклади на базі вищих навчальних закладів функціонують переважно на III-му ступені навчання і забезпечують загальноосвітню підготовку та профільну підготовку, яка відповідає професійній спеціалізації факультетів цих закладів і реалізується, в основному, його науково-педагогічними працівниками.

Профільне навчання здійснюється у загальноосвітніх навчальних закладах різного типу: однопрофільних і багатопрофільних школах, спеціалізованих школах, ліцеях, гімназіях, колегіумах.

Загальноосвітній навчальний заклад може мати один або декілька профілів. В окремих випадках загальноосвітній навчальний заклад (клас) може бути не орієнтований на конкретний профіль навчання. Тоді задоволення освітніх запитів учнів здійснюється за рахунок введення курсів за вибором, які дають змогу поглибити або професійно спрямувати зміст споріднених базових предметів.

Профільне навчання організується через навчальні заняття (уроки, факультативи), дистанційні курси, екстернат.

IV. Допрофільна підготовка

Здійснюється у 8–9 класах з метою професійної орієнтації учнів, сприяння у виборі ними напряму профільного навчання у старшій школі. Форми її реалізації — введення курсів за вибором, поглиблене вивчення окремих предметів на диференційованій основі.

Основна функція курсів за вибором — профорієнтаційна. Вимоги до організації вивчення курсів: достатня їх кількість для визначення напряму профільного навчання; поступове введення за рахунок годин варіативного освітнього компоненту; поділ класу на групи, однорідні за підготовленістю та інтересами учнів.

Поглиблене вивчення предмету, крім розширення і поглиблення змісту, має сприяти формуванню стійкого інтересу до предмета, розвитку відповідних здібностей і орієнтації на професійну діяльність, де використовуються одержані знання. Поглиблене вивчення здійснюєть-

ся або за спеціальними програмами і підручниками, або за модульним принципом — програма загальноосвітньої школи доповнюється набором модулів, які поглиблюють відповідні теми.

Допрофільна підготовка має здійснюватися також через факультативи, предметні гуртки, наукові товариства учнів, Малу академію наук, предметні олімпіади, кабінети профорієнтації.

Ефективність допрофільного навчання вимагає налагодження дійової діагностики рівня навчальних досягнень учнів основної школи, профконсультаційної психодіагностики з метою визначення професійних інтересів і якостей школярів для створення однорідних за підготовленістю та інтересами мікроколективів (класів, груп).

V. Умови реалізації концепції

Вирішальною умовою реалізації концепції є комплексне розв'язання питань, пов'язаних з фінансовим, кадровим, навчально-методичним, нормативно-правовим і організаційним забезпеченням профільної школи.

1. Нові цілі шкільної освіти зумовлюють необхідність подальшої модернізації вищої педагогічної освіти і системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. З цією метою необхідно:

- у вищих навчальних закладах педагогічного профілю передбачити підготовку педагогічних кадрів з урахуванням потреб профільної школи та внести відповідні зміни у державний стандарт вищої педагогічної освіти для спеціалістів та магістрів; планувати необхідну спеціалізацію студентів і магістерські програми з профільного навчання старшокласників; одержання вищої педагогічної освіти за кількома освітніми галузями, передбаченими державним стандартом загальноосвітньої школи;
- для забезпечення необхідного рівня професійної компетентності вчителів і керівників шкіл запровадити широкомасштабну систему відповідної перепідготовки: підвищення кваліфікації вчителів основної школи з орієнтацією на організацію допрофільного навчання та його психолого-педагогічне забезпечення; вчителів старшої школи, які викладатимуть профільні предмети і спеціальні курси; керівних кадрів освіти, здатних забезпечити функціонування профільної школи.

Створення нормативно-правової бази розвитку профільного навчання спрямоване на вирішення таких основних питань:

- розробка механізмів фінансування профільних шкіл з урахуванням різних джерел бюджетного і позабюджетного фінансування;
- уточнення статутів загальноосвітніх навчальних закладів з метою забезпечення профільного навчання на внутрішньошкільному і зовнішньошкільному рівнях;
- розробка державного загальноосвітнього стандарту, що передбачає загальноосвітню підготовку, однаковою для всіх шкіл — як основи для створення програмного забезпечення профільного навчання;
- підготовка орієнтовних навчальних планів для профілів навчання. Навчально-методичне забезпечення профільної школи — важлива

умова реалізації концепції. Відповідно до державних загальноосвітніх стандартів необхідно розробити і апробувати програми для базових, профільних і спеціальних курсів, відповідні підручники, методики, засоби навчання.

Створення психологічного супроводження навчального процесу в 8–9, 10–12 класах здійснюється з метою своєчасної оцінки комплексу індивідуальних особливостей підлітка з точки зору його готовності до успішного навчання за певним профілем, попередження дезадаптації в умовах виникнення навчальних труднощів і стресів, пов'язаних із спілкуванням у новому колективі. Важливо досягти усвідомлення учнем себе як суб'єкта вибору профілю навчання.

Науковий супровід навчання в старшій школі передбачає реалізацію завдань дослідницького і впроваджувального характеру: обґрунтування змісту в різних комбінаціях профільного вивчення, розроблення педагогічних технологій на основі застосування активних методів навчання, самостійної навчальної діяльності, виробничої практики, розробка системи оцінювання навчальних досягнень учнів; моніторинг якості освіти, корекція концептуальних підходів до організації профільного навчання в різних умовах.

Фінансування профільного навчання здійснюється переважно за рахунок держави та кооперації державних, громадських і приватних коштів.

Концепція запроваджується за умови врахування реальних можливостей ресурсного забезпечення профільного навчання, розробки навчально-методичних комплектів, врахування результатів широкого експериментального випробування змісту і технологій профілізації старшої школи.

Концепцію уклали: Березовська Л. Д., Бібік Н. А., Бурда М. І., Денисенко Л. І., Єгоров Г. С., Іванюк Г. І., Калініш Л. М., Казенко В. І., Карткова О. К., Онищук Л. А., Трубачева С. Е.

КОНЦЕПЦІЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (12-РІЧНА ШКОЛА) (витяг)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Постановою

Колегії МОН України та

Президією АПН України

№ 12/5-2 від 22.11.2001

Вступ

Освіта ХХІ століття — це освіта для людини. Її стрижень — розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни. ХХІ століття — це час переходу до високотехнологічного інформаційного суспільства, у якому якість людського потенціалу, рівень освіченості і культури всього населення набувають вирішального значення для економічного і соціального поступу країни. Інтеграція і глобалізація соціальних, економічних і культурних процесів, які відбуваються у світі, перспективи розвитку української держави на найближчі два десятиліття вимагають глибокого оновлення системи освіти, зумовлюють її випереджувальний характер.

Входження України у світовий освітній простір зумовлює приведення вітчизняних освітніх стандартів, зокрема щодо тривалості здобуття загальної середньої освіти, у відповідність з нормами світового співтовариства (не менше 12 років). Досі вона не відповідала цим нормам і становила 10 років для учнів, які вчаться у трирічній початковій школі (а таких 75%), і 11 років — для решти дітей. Це не сприяє підвищенню рівня освіченості молодого покоління, поглиблює розрив між дошкіллям і початковою школою, загальноосвітньою і вищою школою.

...

Слід зважити і на те, що 12-річна школа — економічно доцільна й ефективна форма зайнятості молоді 17–18-річного віку, яка в умовах конкуренції на ринку праці далеко не завжди може знайти роботу.

Слабким місцем нашої школи є несформованість у частини її випускників належного рівня національної свідомості, достатньої життєвої компетентності, соціального розвитку, необхідної комп'ютерної грамотності, уміння опрацьовувати інформацію, володіння іноземними мовами. Недоліком загальноосвітньої підготовки залишаються недостатні вміння учнів вільно використовувати здобуті знання для розв'язання практичних завдань, аналізу нестандартних ситуацій. Зміст шкільної освіти переобтяжений надмірним фактологічним матеріалом, містить відомості, які не мають суттєвої загальноосвітньої

цінності, його склад і структура недостатньо враховують необхідність диференціації навчання залежно від нахилів, здібностей, життєвих планів школярів. За останні роки значно зросло навчальне навантаження учнів, зумовлене невідповідністю змісту освіти, навчальних технологій їхнім віковим психофізіологічним особливостям. Це гальмує різнобічний розвиток дітей, негативно впливає на стан їхнього здоров'я, мотивацію навчання.

Все це вимагає перегляду підходів до визначення мети і завдань шкільної освіти, формування її змісту, організації навчально-виховного процесу.

...

I. Мета, завдання і засади діяльності школи

Загальна середня освіта має забезпечити умови для морального, інтелектуального, фізичного, художньо-естетичного розвитку учнів, виховання громадянина демократичного суспільства, яке визнає освіченість, вихованість, культуру найвищими цінностями, незамінними чинниками соціального прогресу.

Середня загальноосвітня школа є тим основним соціальним інститутом, що реалізує мету загальної середньої освіти, робить вирішальний внесок у формування інтелекту, самосвідомості нації, забезпечення її фізичного і духовного здоров'я.

Загальноосвітня школа України має здійснити прорив до якісно нової освіти всіх дітей шкільного віку. Це вимагає пріоритетної уваги до навчального змісту і методик, які формують світогляд, ціннісні орієнтації, вміння самостійно вчитися, критично мислити, користуватись комп'ютером, здатність до самопізнання і самореалізації особистості у різних видах творчої діяльності, вміння і навички, необхідні для життєвого і професійного вибору.

Основними завданнями загальноосвітньої школи є:

- різнобічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, формування ціннісних орієнтацій, задоволення інтересів і потреб;
- збереження і зміцнення морального, фізичного і психічного здоров'я вихованців; виховання школяра як громадянина України, національно свідомої, вільної, демократичної, життєво і соціально компетентної особистості, здатної здійснювати самостійний вибір і приймати відповідальні рішення у різноманітних життєвих ситуаціях;
- формування у школярів бажання й вміння вчитися, виховання потреби і здатності до навчання упродовж усього життя, вироблення умінь практичного і творчого застосування здобутих знань;
- становлення в учнів цілісного наукового світогляду, загальнонаукової, загальнокультурної, технологічної, комунікативної і соціальної компетентностей на основі засвоєння системи знань про природу, людину, суспільство, культуру, виробництво, оводіння засобами пізнавальної і практичної діяльності;

- виховання в учнів любові до праці, забезпечення умов для їх життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією;
- виховання школяра як людини моральної, відповідальної, людини культури з розвиненим естетичним і етичним ставленням до навколишнього світу і самої себе.

...

II. Структура 12-річної школи

12-річна школа має три ступені: початкову, основну і старшу школу, які можуть функціонувати разом або окремо. Середні загальноосвітні навчальні заклади на договірних засадах можуть входити до складу різноманітних навчально-виховних комплексів, зберігаючи статус юридичної особи.

Обов'язковість повної загальної середньої освіти, збільшення терміну навчання вимагають уточнення функцій і пріоритетних завдань кожного ступеня школи і водночас забезпечення її цілісності.

...

Основна школа (5–9 класи) дає базову загальну середню освіту, що є фундаментом загальноосвітньої підготовки всіх школярів, формує в них готовність до вибору і реалізації форми подальшого одержання освіти і профілю навчання. У цьому віці в учнів загалом завершується формування загальнонавчальних умінь і навичок, оволодіння навчальним матеріалом на рівні, достатньому для подальшого навчання. Важливого значення надається формуванню здорового способу життя, правовому й екологічному вихованню. Завершуючи навчання в основній школі, учні на практичному рівні мають добре володіти українською мовою, рідною мовою у школах національних меншин, однією іноземною мовою, вміти користуватися комп'ютером.

Зміна умов навчання (нові предмети і вчителі, нерідко зміна учнівського колективу і режиму навчання) збігається із складним підлітковим періодом переходу учнів від дитинства до дорослості. Відповідно до психофізіологічних особливостей учнів (молодші, старші підлітки, рання юність), у структурі основної школи слід враховувати специфічну роль 5–6 і 7–9 класів. У 5–6 класах переважає пропедевтичний характер вивчення більшості предметів. Тут мають ширше запроваджуватися інтегровані курси, інтенсивне вивчення іноземних мов.

У 7–9 класах пізнавальні інтереси учнів стають стійкішими, з'являються нові, досить сильні мотиви навчання, змінюються критерії самооцінки й оцінки навколишнього світу, досягаються якісні зміни у способах навчальної діяльності, зміцнюється воля і характер, прагнення до неформального спілкування і лідерства. Саме тут поступово розгортається систематичне вивчення основ наук, підвищується роль теоретичних знань у змісті освіти, забезпечується задоволення різноманітних пізнавальних інтересів школярів.

Старша школа (10–12 класи) є останнім етапом одержання повної загальної середньої освіти, на якому завершується формування ціліс-

ної картини світу, оволодіння способами пізнавальної і комунікативної діяльності, уміннями одержувати з різних джерел і переробляти інформацію, застосовувати знання. Старша школа функціонує переважно як профільна. Це створює значно кращі умови для диференційованого навчання, врахування індивідуальних особливостей розвитку учнів, які відрізняються передусім якісним складом своїх здібностей. Тут доцільним є поглиблене вивчення окремих предметів, широке використання курсів за вибором (економіки, екології, психології, програмування, соціальних тренінгів, автосправи тощо), факультативів.

Незалежно від профілю навчання, реалізується спільна, єдина для всіх шкіл частина навчального змісту, для чого відводиться не менше 65 відсотків сумарного загальнорічного навантаження.

Профільність навчання визначається з урахуванням освітніх потреб учнів, кадрових можливостей і матеріальної бази школи, соціокультурного і виробничого середовища, перспектив здобуття подальшої освіти випускниками школи. Профільне вивчення ряду предметів забезпечує належний рівень підготовки випускників школи до вступу у вищі навчальні заклади, але, як правило, не дає професії.

Залежно від умов роботи конкретної школи, профільність навчання може бути реалізована як у межах всього навчального закладу, так і в окремих класах або групах учнів. Не виключається робота шкіл і класів без строго визначеного профілю навчання (т. зв. загальноосвітній профіль).

Збільшення віку учнів старшої школи, орієнтація на подальший вибір професії сприяють розширенню життєвої і соціальної компетентності старшокласників, появі нових мотивів навчання, самоорганізації і самореалізації особистості.

Повна загальна середня освіта має бути доступною для всіх дітей незалежно від місця проживання і соціального статусу батьків. Між етапами шкільного навчання не повинно бути бар'єрів для переходу учнів від одного етапу до іншого.

III. Зміст загальної середньої освіти

Модернізація змісту шкільної освіти ґрунтується на врахуванні позитивних надбань української школи і водночас передбачає істотні зміни, зумовлені сучасними тенденціями суспільного розвитку.

Зміст освіти у 12-річній школі оновлюється цілісно з урахуванням таких пріоритетів:

- створення передумов для різнобічного розвитку особистості, індивідуалізації та диференціації навчання, переходу до особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;
- виховання особистісних якостей громадянина — патріота України;
- формування життєвої, соціальної, комунікативної і комп'ютерної компетентностей учнів;
- посилення практично-діяльної і творчої складових у змісті всіх освітніх галузей;

- гуманізації та гуманітаризації змісту навчання;
- комплексної реалізації оздоровчої функції шкільної освіти;
- приведення обсягу і складності змісту у відповідність до вікових можливостей дітей, з перспективами їх розвитку;
- забезпечення у старшій школі профільності навчання, генералізації та інтеграції знань на основі фундаментальних ідей, законів і теорій;
- перерозподілу навчального змісту між ступенями школи;
- забезпечення наступності навчального змісту і вимог щодо його засвоєння між дошкільною освітою і початковою школою; початковою і основною школою; основною і старшою школою; загальноосвітньою школою;
- підготовкою та вимогами професійно-технічної і вищої освіти.

Методологічною основою визначення змісту шкільної освіти є загальнолюдські і національні цінності, сконцентрованість на актуальних і перспективних інтересах дитини. Зміст визначається на засадах його фундаменталізації, науковості і системності знань, їх цінності для соціального становлення людини, гуманізації і демократизації шкільної освіти, ідей полікультурності, взаємоповаги між націями і народами, світського характеру школи. У доборі змісту враховуються його доступність, науковість, наступність і перспективність, практичне значення, можливості для загальнокультурного, наукового, технологічного розвитку особистості, індивідуалізації, диференціації навчання. Зміст шкільної освіти детермінований українознавчим спрямуванням, що безпосередньо забезпечується вивченням таких загальноосвітніх предметів, як українська мова, українська література, історія України, географія України, українська художня культура тощо, а також шляхом висвітлення українознавчого матеріалу у змісті інших навчальних предметів.

Зміст шкільної освіти має бути осучаснений таким чином, щоб випускники 12-річної школи могли швидко адаптуватися у самостійному житті, цілеспрямовано використати свій потенціал як для самореалізації в професійному і особистому плані, так і в інтересах суспільства, держави.

У сучасному світі знання стають все більш доступними для тих, хто хоче оволодіти ними, тому переосмислюється самоцінність знань. Натомість зростає роль умінь добувати, переробляти інформацію, одержану з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення людини. Це зумовлює зменшення питомої ваги готової інформації, зміну співвідношення між структурними елементами змісту на користь засвоєння учнями способів пізнання, набуття особистого досвіду творчої діяльності, посилення світоглядного компонента змісту. Поряд з традиційними джерелами здобуття знань широко використовуються глобальні і локальні інформаційні мережі з різноманітними базами даних та профільованими експертними системами.

Прискорення процесів оновлення інформації, інтеграції і диференціації наукових знань загострює проблему збереження у шкільному змісті базового ядра — найбільш цінної і незамінної для освіченос-

ті і розвитку людини його складової. Вона є відносно стабільною основою становлення світогляду, що базується на науковій, художній, технічній картинах світу, а також на морально-етичних цінностях. Розвантаження і перерозподіл шкільного змісту не повинні зменшити системоутворювальну роль базових знань.

Зазначені підходи до реформування змісту шкільної освіти конкретизує Базовий навчальний план, який унормовує основні параметри організації навчально-виховного процесу: його тривалість, розподіл часу за роками навчання, освітніми галузями, інваріантною і варіативною складовими.

Інваріантна складова забезпечує єдність освітнього простору, визначаючи зміст загальнокультурної, загальнонаукової і технологічної (трудової) підготовки всіх учнів, прилучення їх до загальнолюдських і національних цінностей. У 12-річній школі ця підготовка забезпечується через обов'язкові освітні галузі: мова і література, суспільствознавство (або громадянознавство), художня культура (або мистецтво), природознавство, математика, інформатика, технології, основи здоров'я і фізична культура. Їх набір відповідає структурі діяльності людини, містить знання про людину, природу, суспільство, науку, виробництво і є змістовою основою для формування в учнів цілісного уявлення про світ на рівні загальноосвітньої підготовки, достатньої для вибору професії і продовження освіти.

Варіативна складова охоплює регіональний і шкільний блоки. Вона створює передумови для відображення у змісті природних, соціокультурних особливостей регіону, а головне, для диференціації, індивідуалізації, а у старшій школі і профільності навчання, задоволення освітніх потреб груп і окремих учнів з урахуванням умов роботи конкретної школи.

Роль варіативного компоненту у змісті шкільної освіти поступово зростає. У початковій школі на нього відводиться 8–10 % навчального часу, в основній — 15–20 %, у старшій — до 35 %. Якщо організація профільного навчання у старшій школі неможлива, години варіативного компонента пропорційно розподіляються між освітніми галузями інваріантної частини, використовуються для вивчення курсів за вибором.

...

Зростання соціальної й особистісної значущості опанування учнями комп'ютерної грамотності, без якої неможлива успішна адаптація в інформаційному суспільстві, вимагає докорінних змін в інформатизації загальної середньої освіти. До складу загальноосвітніх предметів уводиться інформатика. Комп'ютерно орієнтовані засоби навчання мають застосовуватися на всіх ступенях школи. Зокрема, у 1–6 класах комп'ютер може використовуватись як засіб навчальної діяльності з метою оволодіння школярами первинними уміньми і навичками роботи з ним; у 7–9 класах забезпечується вивчення базового курсу «Основи інформатики», у 10–12 класах — поглиблене вивчення окремих розділів інформатики з урахуванням профільності підготовки та

за вибором учнів. Запроваджуються центри ресурсного програмного забезпечення всіх навчальних предметів.

Комплексного підходу вимагає реалізація оздоровчої функції школи. Передусім слід зняти перевантаження дитячої пам'яті і статичне навантаження м'язів — розвантажити зміст на всіх ступенях школи від несуттєвої інформації, перенасичення численними фактами, термінами, датами, правилами тощо. Піднесення оздоровчої функції фізичної культури передбачає нормативне відпрацювання рухового режиму 12-річної школи, введення в усіх класах 3 уроків фізичного виховання, забезпечення диференційованого підходу до різних груп дітей, посилення мотиваційного компоненту виховання здорового способу життя. Ідеї культури фізичного і психічного здоров'я мають знайти відображення у змісті різних предметів на рівні практичного утвердження в свідомості учнів необхідності бережливого ставлення до свого здоров'я і здоров'я інших як найвищої цінності. Окрім того, в усіх класах доцільним є введення інтегрованого курсу «Основи здоров'я», який включає, зокрема, валеологію і основи безпеки життєдіяльності.

Суттєвого перегляду вимагають зміст і функції шкільної художньо-естетичної освіти. Основна її мета вбачається в розвитку світоглядних уявлень учнів, їх естетичного ставлення до дійсності та особистісно ціннісного ставлення до мистецтва, здатності до сприймання, розуміння і творення художніх образів, формуванні потреб в художньо-творчій самореалізації і духовному самовдосконаленні. У процесі навчання учні мають прилучитися до образних мов різних видів мистецтв, розмаїття жанрів і стилів українського і зарубіжного мистецтва, пізнати своєрідність вітчизняної художньої культури в контексті світових культуротворчих процесів. У початковій та основній школі художньо-естетична галузь може реалізуватися через традиційні навчальні предмети з музики та образотворчого мистецтва або через інтегрований курс «Мистецтво». У старших класах доцільне впровадження інтегрованих курсів «Художня культура» та «Основи естетики», опанування яких має сприяти формуванню в учнів цілісного уявлення про художньо-естетичну картину світу.

Сучасний світ не тільки насичений інформацією, він надзвичайно технологічний, тому школа має створити умови для достатнього оволодіння дітьми життєво необхідними політехнічними знаннями, вміннями і навичками.

...

Оновлення Базового навчального плану у зв'язку з перезатвердженням державних стандартів не повинно збільшувати тижневе і річне навчальне навантаження на учнів. Введення нових предметів до інваріантної частини типових навчальних планів можливе за рішенням Колегії Міністерства освіти і науки на підставі результатів завершеної експериментальної апробації навчальної програми і навчально-методичного комплексу для учнів і вчителів.

IV. Навчально-виховний процес

Моделі навчально-виховного процесу у 12-річній школі будуються на основі багатокомпонентного, варіативного змісту освіти, вікових індивідуально особистісних норм розвитку учнів, застосування особистісно-орієнтованих педагогічних систем, вибору перспективних освітніх технологій, комп'ютерної підтримки навчання, діагностичних і стимулюючих форм контролю і оцінювання досягнень учнів у різних видах навчальної діяльності, турботи про фізичне і психічне здоров'я дітей.

...

На всіх ступенях школи використовуються спеціальні методики вивчення та індивідуального розвитку дітей, які виявляють їхні здібності в інтелектуальній, мистецькій, спортивній, технологічній сферах.

Шкільне життя — лише частина цілісного процесу життєдіяльності дитини. На кожному ступені школи слід сповна використовувати такі фактори навчання і виховання, як навколишнє соціокультурне середовище, засоби масової інформації, сучасна техніка; створювати умови для повноцінної життєдіяльності дитини. Повнота, яскравість думок, почуттів, образів, які переживають учні у навчально-виховному процесі, — необхідна умова розквіту їхньої індивідуальності.

Гуманістичні цінності освіти зумовлюють зміну авторитарно-дисциплінарної моделі навчання на особистісно-орієнтовану. Сутнісними ознаками цих змін є навчання і виховання особистості на засадах індивідуалізації, створення умов для саморозвитку і самонавчання, осмисленого визначення своїх можливостей і життєвих цілей.

Особистісно-орієнтована шкільна освіта вимагає всеохоплюючої психологізації навчально-виховного процесу, опори на надійну діагностичну основу. Сучасна школа має використовувати діагностику не селективну, а стимулюючу, супроводжуючу, яка є підґрунтям для прийняття і реалізації педагогічно доцільних рішень.

Особистісно-орієнтоване навчання передбачає нову педагогічну етику, визначальною рисою якої є взаєморозуміння, взаємоповага, творче співробітництво. Ця етика утверджує не рольове, а особистісне спілкування (підтримка, співпереживання, утвердження людської гідності, довіра); зумовлює використання особистісного діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукання до обміну думками, враженнями, моделювання життєвих ситуацій; включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки, самопізнання. Принципово важливою є орієнтація на розвиток творчості — творчої активності, творчого мислення, здібностей до адекватної діяльності в нових умовах.

Отже, найголовнішими ознаками особистісно-орієнтованого навчання є багатоваріантність методик, уміння організувати навчання одночасно на різних рівнях складності, утвердження всіма засобами цінності і гідності дитячої особистості.

Диференціація та індивідуалізація навчання і виховання учнів стають основоположним принципом роботи середніх загальноосвітніх

навчальних закладів. У них створюється педагогічна система на засадах врахування освітніх потреб, можливостей і пізнавальних інтересів школярів, яка забезпечує як роботу з обдарованими дітьми, так і запобігання неспішності і відставанню учнів. Це досягається, зокрема, ефективним поєднанням інваріантної і варіативної складових Базового навчального плану у задоволенні запитів учнів і досягненні ними найкращих освітніх результатів. Це стає можливим завдяки варіативності робочих навчальних планів, за якими працюють середні навчальні заклади.

...

В основній школі навчальні години варіативної складової спрямовуються, головним чином, на загальноосвітню підготовку учнів, вивчення ними додаткових навчальних предметів за вибором учнів або відповідно до обраного напрямку роботи середнього навчального закладу, факультативне навчання. На цьому ступені шкільної освіти створюються передумови поглибленого вивчення окремих предметів чи курсів, що в подальшому дасть можливість учням свідомо обрати профіль навчання.

У старшій школі варіативна складова забезпечує, головним чином, поглиблене вивчення окремих предметів або освітньої галузі загалом за спеціальними програмами. Додаткові години можуть також спрямовуватися на факультативні заняття або трудову підготовку з оволодіння окремими професіями, які визначатимуть подальший життєвий шлях випускника школи. Якщо профіль навчання старшої школи не визначено, то вона продовжує здійснювати загальноосвітню підготовку учнів (власне, як специфічний профіль навчання) і задовольняти потреби учнів у загальній середній освіті.

Для розвитку здібностей обдарованих учнів, відповідно до їхніх нахилів і задатків, діють також спеціалізовані навчальні заклади — гімназії, ліцеї, колегіуми, спеціалізовані школи (школи-інтернати) з поглибленим вивченням окремих предметів, навчально-виховні комплекси, які надають учням можливість спеціалізуватися в окремих галузях знань і опановувати їх зміст на більш високому рівні володіння предметом. Зокрема, поглиблене вивчення іноземної мови може розпочинатися як з 2-го класу, так і з будь-якого наступного класу початкової школи, за умови забезпечення необхідного рівня володіння іноземною мовою; поглиблене вивчення навчальних предметів з основ наук (математика, фізика, хімія, біологія, історія, філологія тощо) може розпочинатися за спеціальними програмами як в основній, так і в старшій школі.

Таким чином, залежно від освітніх потреб кожного школяра, його пізнавальних можливостей та мотивів, здібностей і нахилів в ідеалі вибудовується особистісна «освітня траєкторія» одержання повноцінної середньої освіти.

Школа повністю автономна у виборі форм організації навчально-виховного процесу, методів і засобів реалізації змісту освіти. Збільшується питома вага індивідуалізованих форм роботи з учнем у поєднанні з груповими і колективними. Вчитель сам обирає форми і структу-

ру навчальних занять, методи навчання, керуючись їх педагогічною доцільністю та іншими факторами, що зумовлюють результативність навчання і виховання школярів. Широкого використання в шкільному навчанні набувають нові інформаційні технології.

В основній і, особливо, в старшій школі, де обсяги засвоєваних знань значні і вимагають від учнів посиленої навчальної роботи, для окремих навчальних предметів і курсів може запроваджуватися концентроване їх вивчення, коли опанування їх змістом відбувається протягом 1–3 навчальних років і не розтягується на всі роки навчання (невеликі за обсягом курси можуть вивчатися навіть півроку). Таким чином, навчальні плани будуються з розрахунку 2–4-годинного тижневого навантаження на навчальний предмет, що дозволяє скоротити кількість дисциплін, які вивчаються учнем одночасно.

Поточний контроль за рівнем навчальних досягнень учнів здійснює вчитель на підставі загальних критеріїв і норм оцінювання навчальної діяльності школярів. В основній і старшій школі обов'язковим стає тематичний контроль результатів навчання, на проведення якого навчальними програмами відводиться необхідний час. Навчальний заклад визначає форми, зміст і способи проведення підсумкового контролю якості загальноосвітньої підготовки школярів, на підставі якого оцінюються навчальні досягнення і розумовий розвиток кожного учня.

Принципово змінюється система оцінювання навчальних досягнень учнів на основі надійних діагностичних методик та багатобальної шкали оцінок, розвитку самооцінної діяльності.

Нагородження учнів золотою і срібною медалями набуває передусім статусу визнання їхніх особливих успіхів у навчанні, а не є підставою для неодмінного одержання певних пільг.

З метою забезпечення державного контролю та моніторингу відповідності освітнього рівня учнів (вихованців), які закінчили загальноосвітній навчальний заклад I, II і III ступенів, вимогам Державного стандарту загальної середньої освіти, запроваджується державна підсумкова атестація учнів, яка здійснюється незалежно від середнього загальноосвітнього навчального закладу. Її зміст, форми і порядок проведення визначає Міністерство освіти і науки України.

V. Середня загальноосвітня школа в системі безперервної освіти

...

Одержання повної загальної середньої освіти може здійснюватися різними шляхами, насамперед в середніх загальноосвітніх і спеціалізованих школах, школах-інтернатах, гімназіях, ліцеях, колегіумах та інших загальноосвітніх навчальних закладах, у тому числі для громадян, які потребують соціальної допомоги та соціальної реабілітації. Громадяни, які не мають можливості навчатися у школах з денною формою навчання, можуть отримати середню освіту у вечірніх (змінних) школах, а також за індивідуальними навчальними планами з наступним складанням екзаменів екстерном. Повну загальну середню освіту можуть надавати також професійно-технічні та вищі навчальні

заклади I-II рівнів акредитації, за умови дотримання ними вимог Державного стандарту загальної середньої освіти та норм типового навчального плану, розробленого і затвердженого Міністерством освіти і науки України спеціально для цих навчальних закладів.

VI. Управління загальноосвітньою школою

Управління загальноосвітньою школою є державно-громадським. Загальне управління закладом здійснюють державні органи управління, а безпосередньо — директор та органи громадського самоврядування (загальні збори, опікунська рада, наглядова рада тощо). На посаду директора призначаються досвідчені авторитетні фахівці-педагоги, які мають досвід управлінської діяльності або пройшли спеціальну управлінську підготовку. Управління школою стає гнучкішим, відкритішим, що відповідає вимогам часу, потребам громадян і суспільства.

...

Акцент діяльності директора зміщується на удосконалення особистої діяльності і створення умов для самоорганізації діяльності учнів, вчителів, працівників адміністрації. Таким чином, здійснюватиметься поступовий перехід від домінуючого оперативного до стратегічного цільового управління через узгодження власних функцій із функціями усіх суб'єктів навчально-виховного процесу.

Діяльність організаційних структур на всіх рівнях управління загальноосвітнім навчальним закладом набуває рефлексивного характеру завдяки впровадженню моніторингового супроводу управління, у здійсненні якого значна роль належить шкільним психологічним службам.

Конституційне право громадян України на середню освіту здійснюється через систему фінансування загальної середньої освіти з суспільних фондів споживання за рахунок бюджетних асигнувань. Школам надається право формувати також власні кошти за рахунок прибутків від господарської діяльності, надання платних послуг іншим організаціям та населенню, оренди шкільних приміщень та інвентарю, добровільних внесків державних і кооперативних підприємств та організацій, батьків та інших громадян, цільових внесків різних організацій та установ, банківського кредиту і вільно користуватися цими коштами. Школі має надаватися право визначати форми і системи оплати праці, матеріального стимулювання.

VII. Підготовка вчителя і його професійне вдосконалення

Зміни в змісті й структурі загальної середньої освіти мають глибокий характер і потребують розв'язання проблем підготовки вчителя, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, постійно дбає про своє особистісне і професійне зростання, вміє досягти нових педагогічних цілей.

Під цим кутом зору роль учителя полягає не лише в тому, щоб забезпечити трансляцію знань, але й бути людиною культури і вселюдських цінностей, провідником ідей державотворення і демократичних змін.

Домінантною стає підготовка педагога, діяльність якого не обмежується викладанням власного предмету, фахівця, здатного до здійснення міждисциплінарних зв'язків, який усвідомлює значущість професійних знань в контексті соціокультурного простору. Важливим є його вміння організувати навчальний процес як педагогічну взаємодію, спрямовану на розвиток особистості, її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості.

Реалізуючи гуманітарну природу своєї професії, вчитель як вихователь і організатор навчального процесу не обмежується оцінкою навченості учнів, а стимулює їхні особисті досягнення.

З огляду на нову ситуацію в освітньому просторі України, педагог повинен уміти працювати в умовах вибору педагогічної позиції, технології, підручників, змісту, форм навчання тощо.

Отже, напрямком професійної переорієнтації вчителя — від провітництва до здійснення життєтворчої та культуротворчої місії, від маніпулятивної, авторитарної педагогіки до педагогіки особистісно-орієнтованої, педагогіки співробітництва.

Оцінювання праці вчителя організовується так, щоб сприяти його розвитку і саморозвитку. Атестація педагога як форма виявлення рівня його кваліфікації має стати демократичнішою, спонукати до професійного вдосконалення.

Все це вимагає кардинальних змін у первинній і післядипломній професійній освіті вчителя. Зокрема, реформа у вищій школі пов'язується з утвердженням фундаментальності педагогічної освіти, гармонізації в ній науково-предметних і світоглядно-методологічних, дидактичних, психологічних знань, що дозволить фахівцю повніше реалізувати гуманітарну, культуротворчу функції, виробити професійні цінності, оволодіти сучасним інструментарієм вивчення особистості дитини.

Акценти в підготовці вчителя мають бути також перенесені з вивчення стандартних, інваріантних станів на механізми оволодіння новим, прилучення до перспективних моделей педагогічного досвіду і набуття власного в широкій і різноманітній практиці.

Підготовка спеціаліста має бути гнучкішою й адекватною запитам практики. Зокрема, у зв'язку із запровадженням Закону України «Про загальну середню освіту» (651–14), виникає необхідність оновлення навчальних планів вищих навчальних закладів шляхом введення додаткових дисциплін, спецкурсів, які мають забезпечити готовність педагога до роботи в різних типах загальноосвітніх навчальних закладів, профільних класах, з учнями шестирічного віку, з тими, хто має особливі здібності, до роботи класного керівника тощо.

У класичних університетах має бути збільшено обсяг годин на вивчення психолого-педагогічних дисциплін та педагогічної практики.

Доцільною є підготовка вчителів для сільської школи за кількома спеціальностями. Має бути передбачена підготовка вчителів спеціально для роботи в малокомплектній школі.

Потребує відновлення й удосконалення практика працевлаштування випускників педагогічних навчальних закладів.

Післядипломна педагогічна освіта має стати більш персоналізованою, надаючи кожному вчителю ширші можливості для оновлення, удосконалення, поглиблення своєї професійної підготовки в прийнятний для нього спосіб, у тому числі на базі дистанційного навчання із застосуванням нових інформаційних технологій.

Замовником підвищення своєї професійної кваліфікації стає сам учитель, якому держава надає необхідні для цього можливості і стимули. Має бути удосконалена система цілеспрямованої підготовки викладацьких кадрів для вузів через магістратуру та аспірантуру.

Передбачається створення у регіонах системи стимулювання та підтримки новаторських пошуків учителів: педагогічні банки ідей, творчі спілки учителів-новаторів, благодійні фонди тощо.

Процес переходу до 12-річної школи є складним і тривалим. На цьому шляху уже в нинішній школі необхідно створювати передумови, без яких якісна 12-річна освіта неможлива. Насамперед, це підвищення соціального статусу вчителя, приведення його заробітної плати у відповідність із суспільною вагою педагогічної праці; зміцнення матеріальної бази шкіл, переобладнання шкільних кабінетів, спортивних залів, оснащення комп'ютерами, налагодження випуску підручників, методичних посібників, перетворення шкільних бібліотек в інформаційно-бібліографічні центри, розгортання різних форм дошкільного виховання. Необхідні суттєві зміни у фаховій підготовці майбутнього педагога, адекватні сучасним освітнім пріоритетам і завданням.

До шкільної освіти причетне, по суті, все населення країни. Це накладає особливу відповідальність за передбачувані зміни. Поступовість переходу, конкурсні засади створення варіантів базових планів, навчальних програм і підручників, попереднє дослідно-експериментальне навчання в окремих районах, широке обговорення його результатів — обов'язкові умови успішного запровадження 12-річної загальної середньої освіти.

Про затвердження Державної програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006–2010 роки

Постанова

Кабінету Міністрів України

від 7 грудня 2005 р. № 1153

Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

1. Затвердити Державну програму «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006–2010 роки (далі — Програма), що додається.

2. Міністерству освіти і науки щороку до 1 березня подавати Кабінетові Міністрів України інформацію про стан виконання Програми.

3. Міністерству освіти і науки, Міністерству фінансів, Міністерству економіки під час складання проектів Державного бюджету та Державної програми економічного і соціального розвитку України передбачати кошти на фінансування визначених Програмою заходів.

Прем'єр-міністр України

Ю. Єхануров

ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006–2010 роки

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України

від 7 грудня 2005 р. № 1153

Загальна частина

Однією з найважливіших особливостей нашого часу є перехід розвинутих країн світу від постіндустріального до інформаційного суспільства, що зумовлює необхідність вжиття невідкладних заходів із впровадження інформаційних та комунікаційних технологій у сфері освіти і науки. Створення глобальних відкритих освітніх та наукових систем, з одного боку, сприятиме накопиченню наукових знань, а з другого, розширенню доступу широких верств населення до різноманітних інформаційних ресурсів.

Не менш важливим завданням в умовах інформаційного суспільства є навчити дітей користуватися інформаційними технологіями. Від успішного його вирішення визначальною мірою залежатиме розвиток країни і її місце у світовій спільноті.

Інформаційні та комунікаційні технології становлять вагомий частку світового виробництва, що спричиняє глобальний перерозподіл як

ринку праці, так і ринку освітніх послуг. Крім того, створення єдиного європейського освітнього простору в рамках Болонського процесу істотно підвищує їх роль в освіті, сприяє розвитку так званих відкритих університетів.

Українське науково-освітнє середовище також не може існувати без інфраструктури національної науково-освітньої телекомунікаційної мережі (УРАН), основним завданням якої є проведення українськими вченими спільних досліджень, налагодження ними кооперативних зв'язків із західними науковими колективами. В удосконаленні телекомунікаційної мережі насамперед зацікавлені українські наукові співтовариства, які працюють у галузях фундаментальної і прикладної науки, де циркулюють потужні потоки даних, що зумовлює необхідність створення сучасних засобів їх обробки. Це, зокрема, медицина, фізика високих енергій і радіаційна безпека, радіоастрономія і космічні дослідження, аеродинаміка, геологія і розвідка корисних копалин, океанологія і метеорологія тощо.

Мета Програми

Метою Програми є створення умов для розвитку освіти і науки, підвищення ефективності державного управління шляхом впровадження інформаційних та комунікаційних технологій, забезпечення реалізації прав на вільний пошук, одержання, передачу, виробництво і поширення інформації, здійснення підготовки необхідних спеціалістів і кваліфікованих користувачів, сприяння розвитку вітчизняного виробництва високотехнологічної продукції і насамперед — конкурентоспроможних комп'ютерних програм як найважливішої складової інформаційних та комунікаційних технологій сприяння переходу економіки на інноваційний шлях розвитку.

Основні завдання Програми

Програма передбачає виконання комплексу завдань, які повинні забезпечити:

- підвищення загальної інформаційної грамотності населення;
- оснащення навчальних закладів сучасним комп'ютерним та телекомунікаційним обладнанням;
- впровадження інформаційних та комунікаційних технологій у навчальний процес і проведення наукових досліджень, забезпечення доступу до національних і світових інформаційних ресурсів;
- розроблення, впровадження та легалізацію програмного забезпечення;
- залучення мережевих технічних ресурсів для забезпечення підключення наукових установ та навчальних закладів до Інтернет;
- розвиток технологій дистанційного навчання і використання їх для запровадження в Україні системи навчання протягом усього життя;
- забезпечення захисту прав інтелектуальної власності (авторів та розробників);

- підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів;
- розбудову інфраструктури науково-освітньої телекомунікаційної мережі (УРАН), підключення до неї наукових установ, наукових бібліотек, центрів науково-технічної інформації за допомогою каналів передачі даних, інтеграцію її з європейською науково-дослідницькою мережею (GEANT);
- розширення мережі електронних бібліотек навчальних закладів та наукових установ;
- розроблення систем забезпечення інформаційної безпеки функціонування мереж та інформаційних ресурсів.

Виконання завдань Програми здійснюватиметься з урахуванням стратегії соціально-економічного розвитку регіонів, стану та перспектив розвитку інформаційних і комунікаційних технологій, новітніх досягнень в інформаційній сфері.

Для виконання основних завдань Програми необхідно здійснити заходи згідно з додатком.

Фінансування Програми

Фінансування Програми здійснюється за рахунок коштів, які щороку передбачаються в державному бюджеті, із залученням інших джерел, у тому числі міжнародної технічної допомоги, внесків заінтересованих міжнародних організацій тощо.

Контроль за використанням бюджетних коштів, передбачених для забезпечення виконання Програми, здійснюється у порядку, встановленому законодавством.

Очікувані результати

Виконання Програми дасть змогу:

- підвищити якість, доступність та конкурентоспроможність національної освіти і науки на світовому ринку праці та освітніх послуг; надати нові можливості для наукового пошуку та технологічного розвитку;
- підвищити ефективність наукових досліджень, створити умови для ефективного міжнародного наукового співробітництва, розв'язати соціальні проблеми, пов'язані зі створенням рівних умов доступу до освіти і науки;
- забезпечити доступ громадян до науково-освітніх ресурсів і створити умови для безперервного навчання протягом усього життя;
- підвищити ефективність державного управління за рахунок впровадження і масового поширення інформаційних та комунікаційних технологій;
- забезпечити реалізацію права громадян на вільний пошук, одержання, передачу, виробництво і поширення інформації;
- забезпечити прискорення інтеграції України до світового науково-освітнього простору.

ЗАХОДИ,

спрямовані на розвиток інформаційних та комунікаційних технологій
в освіті і науці на 2006–2010 роки

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання, роки	Орієнтовний обсяг фінансування, тис. гривень	У тому числі за роками				
				2006	2007	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Оснащення комп'ютерною технікою та програмними засобами								
Оснащення універсальними навчально-комп'ютерними комплексами:								
загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів	МОН Академія педагогічних наук	2006–2007	524600	123388	401212			
позашкільних навчальних закладів, що належать до сфери управління МОН Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій	МОН	2007	5000		5000			
позашкільних навчальних закладів, що належать до сфери управління міських, районних держадміністрацій	МОН	2007	73720		73720			
наукових та науково-методичних установ, інститутів системи післядипломної педагогічної освіти	МОН Академія педагогічних наук	2006–2007	3800	471	3329			
Оснащення мобільними навчально-комп'ютерними комплексами:								
наукових та науково-методичних установ	МОН Академія педагогічних наук	2006–2007	400	94	306			
загальноосвітніх навчальних закладів I–III ступеня	МОН Академія педагогічних наук	2008–2010	370000		50000	200000		120000

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Оснащення професійно-технічних навчальних закладів навчально-комп'ютерними комплексами	МОН Академія педагогічних наук	2006–2010	190000	8941	45265	45265	45264	45265
Створення мережі регіональних, базових та локальних центрів системи дистанційного навчання, оснащення їх програмно-технічними засобами	МОН Мінагро-політики МОЗ Академія педагогічних наук	2006–2008	17000	1412	8294	7294		
Забезпечення вищих навчальних закладів, наукових та науково-методичних установ технічними засобами і мережевим обладнанням	МОН Мінагро-політики Міноборони Академія педагогічних наук	2006–2010	10100	1108	2510	2160	2162	2160
Створення і модернізація локальних мереж у навчальних закладах, наукових та науково-методичних установах	МОН МОЗ інші центральні органи виконавчої влади Академія педагогічних наук	2006–2010	8400	494	2301	2001	1803	1801
Підключення загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних та вищих навчальних закладів до Інтернет	МОН Мінтранс-зв'язку	2006–2007	128400	15106	113294			
Впровадження бездротових технологій. Створення типових проєктів абонентського доступу до інформаційних ресурсів	Мінтранс-зв'язку МОН Національна академія наук	2006–2010	10000	471	4382	2382	1383	1382
Розроблення та впровадження мікрохвильових систем широкосмутового радіодоступу до Інтернет у важкодоступних районах	Мінтранс-зв'язку МОН Національна академія наук	2006–2010	39900	824	4169	13569	10669	10669
Розроблення та впровадження технології xDSL для доступу до Інтернет дроговою мережею зв'язку	”-	2006–2010	10000	706	3574	2574	1572	1574
Оснащення ліцензійними програмами	МОН Мінагро-політики МОЗ Академія педагогічних наук	2006–2010	35000	1647	8338	8338	8339	8338
Разом								1426320

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Програмні засоби для загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладів								
Забезпечення програмними засобами навчального призначення загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів	МОН Академія педагогічних наук	2006–2007	11000	1306	2449	2449	2447	2449
Створення електронних підручників та енциклопедій навчального призначення	МОН Національна академія наук Академія педагогічних наук	2006–2010	17750	1129	5393	3976	4126	3126
Створення фільмотеки навчальних фільмів на електронних носіях (40 відео-фрагментів)	МОН	2006–2007	2000	235	1765			
Створення педагогічних програмних засобів для професійно-технічних навчальних закладів	МОН Академія педагогічних наук	2006–2010	60000	2824	14294	14294	14294	14294
Створення банку електронних документів нормативно-правового, науково-методичного, психолого-педагогічного, організаційного, програмно-технологічного та інформаційного забезпечення дистанційного навчання	МОН Національна академія наук Академія педагогічних наук	2006–2010	7000	424	1944	1744	1444	1444
Створення та впровадження програмних засобів пілотної системи поточного і підсумкового контролю знань студентів у вищих навчальних закладах	"-	2006–2010	3500	306	824	824	772	774
Створення банку атестованих курсів дистанційного навчання для загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти	МОН Національна академія наук Академія педагогічних наук МОН МОЗ інші центральні органи виконавчої влади Національна академія наук Академія педагогічних наук	2006–2010	14500	494	3301	6701	2703	1301
Створення банку атестованих курсів дистанційного навчання для загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти	МОН МОЗ інші центральні органи виконавчої влади Національна академія наук Академія педагогічних наук	2006–2010	34900	3129	12843	6343	6342	6243

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Розроблення елементів штурчного інтелекту та інтерактивних засобів і технологій для індивідуалізації навчального процесу та їх впровадження в систему дистанційного навчання	МОН Національна академія наук Академія педагогічних наук	2006–2010	2350	165	634	584	533	434
Створення системи дистанційного навчання для перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладів	МОН Мінагро-політики Академія педагогічних наук	2006–2010	6000	282	1429	1429	1431	1429
Створення центру розроблення та впровадження програмних засобів навчального призначення	МОН Академія педагогічних наук	2006–2010	2880	136	686	686	686	686
Разом			161980					
Створення GRID-інфраструктури для забезпечення наукових досліджень	МОН Національна академія наук	2006–2010	3500	235	1191	691	692	691
Разом			3500		3500			

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ З ІНФОРМАТИКИ

Інструктивно-методичний лист «Про вивчення інформатики в 2005–2006 н.р.»

Невід’ємним компонентом культури сучасної людини є інформаційна культура, вирішальна роль у формування якої сьогодні належить вивченню інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій у загальноосвітніх навчальних закладах. Без вивчення інформатики неможливе формування сучасного світогляду, розуміння ролі інформаційних процесів у природі, суспільстві, техніці. Від рівня і якості опанування шкільного курсу інформатики залежить успішність подальшого продовження освіти та самоосвіти випускників.

Шкільний курс інформатики в загальноосвітніх навчальних закладах вивчатиметься за програмами, надрукованими у збірнику «Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Навчальні програми для профільного навчання. Програми факультативів, спецкурсів, пропедевтичних курсів, гуртків», «Інформатика» видавництва «Прем’єр», Запоріжжя, 2003 р., у науково-методичному журналі «Комп’ютер у школі та сім’ї», 2003, 2004 рр., та новою «Навчальною програмою з інформатики для 8–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів універсального та фізико-математичного профілів», надрукованою у науково-методичному журналі «Комп’ютер у школі та сім’ї», №1, 2005 р.

У навчальних програмах передбачено резерв навчального часу, який на розсуд вчителя використовується ним для повторення, узагальнення та систематизації знань учнів, тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів, розв’язування задач.

Відповідно до Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів на 2001/2002 — 2004/2005 навчальні роки (наказ Міністерства освіти і науки України «Про Типові навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів на 2001/2002 — 2004/2005 навчальні роки» від 25.04.2001 р. №342), курс інформатики передбачений інваріантною складовою і вивчається як самостійний курс у 10–11 класах.

Відповідно до Типових навчальних планів для профільного навчання, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження типових навчальних планів для організації профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» від 20.05.2003 р. №306, на вивчення інформатики у загальноосвітніх навчальних закладах відведено таку кількість годин:

	Кількість годин на тиждень у класах за профілями навчання							
Профілі	Універсальний		Філологічний		Суспільно-гуманітарний		Фізико-математичний	
Клас	10	11	10	11	10	11	10	11
Інформатика	1	1	1	1	1	1	2	2
Профілі	Природничий		Технологічний		Спортивний		Художньо-естетичний	
Клас	10	11	10	11	10	11	10	11
Інформатика	1+(1)	1+(1)	1+(1)	1+(1)	1	1	1	1

+(1) — друга година з інформатики використовується з інваріантної частини навчального плану за наявності комп'ютерної техніки.

При відсутності ж комп'ютерів вивчення інформатики здійснюється за безмашинним варіантом діючої програми з інформатики («Інформатика (без використання комп'ютерів) 10–11 класи». Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. «Прем'єр», 2003 р.).

Мінімальний обов'язковий обсяг навчальних годин на вивчення інформатики протягом 2 років становить 70 годин.

Вивчення інформатики в 10–11 класах може здійснюватися за навчальними програмами відповідного профілю.

Для класів філологічного, суспільно-гуманітарного, універсального, художньо-естетичного та спортивного профілів рекомендується користуватися навчальними програмами з інформатики для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів вказаних профілів, розрахованих на 70 годин. Оскільки діяльність учнів названих профілів пов'язана з розв'язуванням інформаційних задач на одержання (пошук), використання та опрацювання інформації, то в даних програмах увага акцентується саме на цих питаннях.

Для класів природничого, технологічного та фізико-математичного профілів рекомендується навчальна програма, розрахована на 140 годин. Проте для шкіл (класів) фізико-математичного профілю практичні завдання можуть відрізнятися вищим рівнем складності. Мета курсу досягається через практичне оволодіння учнями навичками роботи з основними складовими сучасного програмного забезпечення комп'ютерів, ознайомлення з функціональним призначенням основних пристроїв комп'ютера, з основами технології розв'язування задач за допомогою комп'ютера, починаючи від їх постановки й побудови відповідних інформаційних моделей і закінчуючи інтерпретацією результатів, отриманих за допомогою комп'ютера.

У класах із поглибленим вивченням математики та інформатики курс інформатики може вивчатися за програмами: «Програми для спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв. Інформатика і програмування. 8–11 класи» з розрахунку 4 години на тиждень у 8–11 класах та «Програми для загальноосвітніх навчальних закладів, спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв. Інформатика (поглиблений курс). 8–11 класи» («Прем'єр», Запоріжжя, 2003 р.) з розрахунку 2 години на тиждень у 8–9 класах (всього 140 годин) і 4 години на тиждень у 10–11 класах (всього 280 годин).

Програмою «Інформатика і програмування. 8–11 класи» передбачено поглиблення насамперед розділу алгоритмізації та програмування, вивчення якого починається з 8-го класу. В 11-му класі передбачено виконання учнями проектних робіт, яким передують знайомство з об'єктно-орієнтованим програмуванням. У програмі більш детально розглянуто також роботу з апаратним і програмним забезпеченням.

Навчання за програмою «Інформатика (поглиблений курс) 8–11 класи» у 8–9 класах має на меті опанування учнями елементарними основами знань загальноосвітнього курсу інформатики, вироблення умінь і навичок роботи на комп'ютерах, користування програмним забезпеченням, розроблення програм мовами процедурного програмування. Особлива увага на цьому етапі приділяється формуванню логічного (математичного, алгоритмічного, операційного) мислення учнів, розвитку їх творчого потенціалу.

На другому етапі (10–11 класи) передбачається поглиблення та розширення змісту базового курсу, посилення його прикладного спрямування, розв'язування завдань підвищеної складності та виконання творчих завдань (самостійне розроблення програмних засобів).

У класах із поглибленим вивченням інформаційно-комунікаційних технологій та класах технологічного профілю навчання може здійснюватися за «Програмою для загальноосвітніх навчальних закладів технологічного профілю. Інформатика та інформаційні технології (інтегрований курс). 7–11 класи» («Прем'єр», Запоріжжя, 2003 р.) із розрахунку 4 години на тиждень.

В 7–9 класах за цією програмою може вивчатися базовий курс інформатики за рахунок варіативної складової навчального плану та курс «Технології» за рахунок годин трудового навчання.

Метою базового курсу є опанування учнями теоретичних знань з основ інформатики та практичних навичок використання сучасних інформаційних технологій у повсякденній практичній, зокрема, навчально-пізнавальній діяльності.

Курс «Технології» (7–9 класи) передбачає навчання учнів із метою найбільш раннього вибору ними галузі майбутньої професійної діяльності. Програма має на меті розвиток в учнів умінь і навичок виконання операцій зі створення та обробки векторної та растрової графіки, що може використовуватися і для поліграфічних робіт, і для мультимедійного програмування, і для створення веб-документів.

У 10–11 класах учні вивчають інтегрований курс «Інформатика і технології» за одним із спеціалізованих напрямів: «Комп'ютерні технології автоматизованого проектування», «Об'єктно-орієнтовані мови програмування, використання табличного процесора у сфері економіки та бізнесу», «Веб-дизайн», «Архітектурне та ландшафтне проектування». При вивченні кожного з курсів передбачені години на створення учнями власного проекту за однією із запропонованих тем у макетному та комп'ютерному варіанті.

Для складання робочих навчальних планів класів із поглибленим вивченням математики, інформатики та інформаційних технологій слід керуватися Типовим навчальним планом-схемою загальноосвітніх

навчальних закладів із поглибленим вивченням предметів, гімназій, ліцеїв, колегіумів, спеціалізованих шкіл та профільних класів (наказ Міністерства освіти і науки України «Про Типові навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів на 2001/2002 — 2004/2005 навчальні роки» від 25.04.2001 р. №342, додаток №7).

Для поступового впровадження профільного навчання доцільно ширше використовувати варіативну складову навчального плану (курси за вибором, факультативи). Рішення про розподіл навчальних годин варіативної частини Типового навчального плану приймається адміністрацією навчального закладу.

Курс за вибором «Основи інформаційних технологій. 10–11 класи» («Прем'єр», Запоріжжя, 2003 р.) рекомендується вивчати паралельно з основним курсом інформатики в 10–11 класах. Курс вивчається за рахунок годин варіативної складової навчального плану із розрахунку 2 години на тиждень (всього 140 годин) і є засобом практичного закріплення теоретичної підготовки, одержаної учнями на уроках інформатики.

У процесі опанування курсу учні набувають знань і вмінь користуватися прикладними програмами: текстовим та графічним редакторами, електронними таблицями, найпростішими базами даних, комп'ютерними мережами різних рівнів тощо.

Факультативний курс «Програмування Інтернет-орієнтованої графіки. 10 клас» («Прем'єр», Запоріжжя, 2003 р.) вивчається із розрахунку 1 година на тиждень і складається із чотирьох загальних тем:

- типи користувацьких графічних редакторів. Властивості. Функції;
- анімація;
- верстка і макетування веб-сторінок;
- інтегрування анімації в різноманітні доданки.

Метою курсу є формування теоретичних знань, умінь і навичок учнів з основ програмування Інтернет-орієнтованої графіки та практичних навичок використання засобів сучасних інформаційних технологій.

Програма курсу за вибором «Мова розмітки гіпертексту HTML» («Прем'єр», Запоріжжя, 2003 р.) розроблена для профільних 10–11 класів і розрахована на 40 годин. Програма передбачає ознайомлення з поняттями гіпертексту, тегової моделі, з основними тегами мови HTML і засобами розробки веб-сторінок.

Курс за вибором «Основи програмування. 10–11 класи» («Прем'єр», Запоріжжя, 2003 р.) вивчається із розрахунку 2 години на тиждень (всього 140 годин) у класах із поглибленим вивченням математики та інформатики. Головна мета спецкурсу — формування в учнів знань, умінь і навичок об'єктно-орієнтованих систем візуального програмування, засвоєння основних правил і методів складання, редагування та виконання програм у середовищах візуального програмування.

Програма факультативного курсу «Основи радіоелектроніки» («Прем'єр», Запоріжжя, 2002 р.) пропонується для 9–11 класів із поглибленим вивченням інформатики та класів фізичного та технологічного профілів. У процесі вивчення курсу учні знайомляться

з радіотехнічним виробництвом; із принципами одержання і поширення інформації за допомогою сигналів; із призначенням, структурою і побудовою радіосистем; елементами електронно-обчислювальної техніки, перспективами розвитку радіотехніки й електроніки. На практичних заняттях учні вивчають технічну документацію, загальні правила складання й експлуатації простих електричних схем, що використовуються у комп'ютерах.

Вивчення інформатики в 7–9 класах рекомендується за програмою «Інформатика. 7–9 класи» («Прем'єр», Запоріжжя, 2003 р.) із розрахунку 1 година на тиждень (всього 105 годин) за рахунок годин варіативного компоненту навчального плану. У програмі немає посилань на конкретні апаратні та програмні засоби, що використовуються при вивченні курсу. Це, з одного боку, забезпечує певну інваріантність програми незалежно від наявності в школі комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, а з іншого боку — забезпечує вчителю певну свободу дій і самостійність при вирішенні проблем, зокрема, стосовно добору матеріально-технічного забезпечення навчально-пізнавального процесу.

Програма факультативного курсу «Курс користувача. 7–9 класи» («Прем'єр», Запоріжжя, 2003 р.) передбачає здійснення першого етапу підготовки учнів до використання комп'ютерів у навчальній діяльності. Програма розрахована на 70 годин. Метою даного курсу є формування в учнів знань, умінь і навичок, необхідних для раціонального використання засобів сучасних інформаційних технологій у процесі навчально-пізнавальної діяльності і проведення профорієнтаційної роботи.

Пропедевтичний курс інформатики (2–6 класи) може включатися в навчальний план за рахунок варіативного компоненту та при наявності відповідних умов (обладнаний відповідним чином комп'ютерний клас, наявність навчально-методичного забезпечення та кваліфікованих педагогічних кадрів).

Програма пропедевтичного курсу «Вступ до інформатики. 5–6 класи» («Прем'єр», Запоріжжя, 2003 р.) призначена для учнів 5 або 6 класів і розрахована на 35 годин (при збільшенні годин на практичні роботи — може вивчатися 70 годин). Головною метою вивчення курсу є ознайомлення учнів з основними поняттями інформатики та формування навичок опрацювання інформації за допомогою сучасних комп'ютерних технологій з метою їх широкого застосування для розв'язування навчальних та виховних задач (випуск шкільних газет та журналів, малювання, комп'ютерне листування, пошук інформації, участь у телекомунікаційних проектах тощо).

Нова програма факультативного курсу «Прикладна інформатика» (автори Журавльова Л.А., Бобрик О.О.) призначена для учнів 1–11 класів.

Сукупність компетенцій, передбачених Програмою, формується на інтуїтивно-практичній основі з використанням методів викладання, що включають демонстрації, показ, ілюстрації та опанування способів діяльності.

Програма має модульну структуру. Кількість занять у модулях є змінною. До складу кожного модуля входить система контролю і оцінювання.

Кожний модуль містить такі тематичні підрозділи, складність яких поетапно зростає:

1. Інформаційні технології.
2. Операції з текстом.
3. Таблиці.
4. Бази даних.
5. Графіка і мультимедіа.
6. Програмування.

У спеціалізованих школах (класах), гімназіях, ліцеях, колегіумах, зокрема, з поглибленим вивченням курсу інформатики, години варіативної частини робочого навчального плану та навчально-виробничої практики можуть використовуватися для вивчення спецкурсів професійного спрямування, базового курсу інформатики у 7–9 класах, пропедевтичного курсу у 2–6 класах за авторськими програмами з відповідним грифом Міністерства освіти і науки України.

Вивчення інформатики у вечірніх (змінних) школах при наявності комп'ютерної техніки може відбуватися за програмою для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів універсального профілю (із розрахунку 70 годин на весь курс). При відсутності ж комп'ютерів вивчення інформатики здійснюється за безмашинним варіантом діючої програми з інформатики («Інформатика (без використання комп'ютерів) 10–11 класи». Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. «Прем'єр», 2003 р.).

Вчителям інформатики дозволяється, за погодженням із відповідними районними (міськими) методичними кабінетами, вносити корективи до поурочного планування курсу інформатики. При цьому вчитель повинен забезпечувати виконання навчальної програми у повному обсязі.

Особливу увагу слід звернути на формування в учнів компетентностей з інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що передбачають здатність:

- застосовувати інформаційно-комунікаційні технології у навчанні і повсякденному житті;
- раціональне використання комп'ютера й комп'ютерних засобів при розв'язуванні задач, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням та передаванням;
- будувати інформаційні моделі й досліджувати їх за допомогою засобів ІКТ;
- давати оцінку процесам й досягнутим результатам технологічної діяльності.

При організації навчально-виховного процесу і оснащенні навчального середовища в кабінеті інформатики слід користуватись «Положенням про кабінет інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій навчання загальноосвітніх навчальних за-

кладів», (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 20.05.2004 №407, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14.06.2004 р. № 730/9329) та Наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 16.03.2004 року № 81 «Про затвердження Правил безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 17.05.2004, за № 620/9219.

Використання комп'ютерної техніки на уроках збільшує навантаження на дитину. Тому керівникам навчальних закладів необхідно постійно контролювати дотримання вимог Державних санітарних правил і норм влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу, затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 14.08.2001 № 63 та Державних санітарних норм і правил улаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режиму праці учнів на персональних комп'ютерах, затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 30.12.98 № 9.

Всі навчальні програми з інформатики (крім безмашинного варіанту) розраховані на вивчення інформатики за умов постійного доступу учнів до комп'ютерів, при цьому класи діляться на підгрупи на кожному уроці так, щоб кожен учень був забезпечений індивідуальним робочим місцем, але не менше 8 учнів у підгрупі (наказ Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 року №128).

За рішенням місцевих органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування, класи можуть ділитися на групи і при наповненості, меншій від нормативної, за рахунок бюджетних асигнувань та залучення додаткових коштів (лист Міністерства освіти і науки України від 07.05.2004 року №1/9–252).

Оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики здійснюється згідно з критеріями для підсумкового (тематичного) оцінювання навчальних досягнень.

У системі оцінювання навчальних досягнень учнів обов'язковим і основним є тематичне оцінювання знань, основною метою якого є забезпечення неупередженого оцінювання навчальних досягнень учнів з кожної теми. При цьому бал, отриманий учнем, має відображати реальні досягнення в опануванні ним конкретної теми.

Поточне оцінювання учнів з інформатики з виставленням балів до класного журналу, якщо воно здійснюється вчителем, може проводитись безпосередньо під час навчальних занять або за результатами виконання домашніх завдань, усних відповідей, лабораторних, практичних та самостійних робіт тощо.

Вчителям інформатики слід звернути особливу увагу на проведення практичних робіт, під час виконання яких учень розширює і поглиблює свої теоретичні знання, вчиться використовувати отримані знання, вміння і навички для розв'язування завдань, у тому числі прикладного змісту.

Оцінювання практичних робіт може виконувати навчальну, діагностико-корегуючу, стимулюючо-мотиваційну, розвивальну, виховну та контролюючу функції.

Виставлення балів до класного журналу за кожну практичну роботу кожному учню не є обов'язковим.

Розподіл годин на вивчення окремих розділів, орієнтовна кількість практичних робіт та тематичних оцінювань, передбачених навчальними програмами для загальноосвітніх класів різних профілів навчання, подано у додатку №1.

Підсумкове оцінювання здійснюється наприкінці кожного семестру та навчального року: за семестр проводиться за результатами тематичного оцінювання, а за рік — на основі семестрових оцінювань.

Для стимулювання навчальної діяльності учнів учитель може за підсумками роботи учня при вивченні окремої теми автоматично оцінити відповідним балом його навчальні досягнення з даної теми (якщо учень погоджується з ним). При цьому наявність чи кількість поточних оцінок не може бути перешкодою для виставлення тематичної оцінки.

Якщо ж учень прагне підвищити бал за тему, то він має домовитися про час для цього з учителем. Зовсім не обов'язково, щоб це був залік, контрольна робота, тестове завдання. Вчитель і учні можуть це зробити в ході бесіди, факультативного заняття, на основі реферативної роботи тощо. Варіантів може бути безліч, але цілком логічно, що час і форму має визначати саме вчитель, а не учень, оскільки вчитель під час уроків доклав значних зусиль, щоб учні опанували матеріал.

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів єдині для загальноосвітніх і профільних класів. Наголошуємо на тому, що неприпустимо завищувати вимоги до виставлення відповідних балів під час контролю результатів навчання в класах із поглибленим вивченням інформатики чи, навпаки, занижувати їх у класах гуманітарного профілю, оскільки це негативно впливатиме на розвиток творчих здібностей учнів.

Для оцінювання навчальних досягнень учнів, які навчаються за безмашинним варіантом програми з інформатики, слід керуватися загальними критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів без урахування навичок володіння комп'ютером.

Орієнтовні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики з кожної теми курсу, методичні рекомендації для проведення державної підсумкової атестації, орієнтовні різнорівневі практичні завдання з інформатики надруковані у посібнику «Інформатика. Державна підсумкова атестація» («Абетка-Нова», 2003 р.).

**Розподіл годин на вивчення окремих розділів,
орієнтовна кількість практичних робіт та тематичних оцінювань**

за програмою для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних
закладів універсального профілю

(Автори програми: Жалдак М.І., Морзе Н.В., Мостіпан О.І.)

№ з/п	Тема	Кількість годин						
		Всього	10 клас			11 клас		
			загальна	Практичні роботи	Тематичне оцінювання	загальна	Практичні роботи	Тематичне оцінювання
1.	Вступ. Інформація та інформаційні процеси	2	2					
2.	Інформаційна система та її складові	6	6	1	1			
3.	Прикладне програмне забезпечення навчального призначення	4	4					
4.	Прикладне програмне забезпечення загального призначення	34	14	5	1	20	8	3
	4.1. Графічний редактор	4	4	1	1			
	4.2. Текстовий редактор	10	10	4				
	4.3. Комп'ютерні презентації	2				2		
	4.4. Табличний процесор	10				10	5	1
	4.5. Бази даних. Системи управління базами даних	8				8	3	1
5.	Глобальна мережа Інтернет	6	6	2	1			
6.	Комп'ютерне моделювання. Основи алгоритмізації та програмування	12				12	3	1
	Резерв часу	6	3			3		
	Всього	70	35	8	3	35	11	3

за програмою для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів Інформатика (без використання комп'ютерів)

№ з/п	Тема	Кількість годин	Темат. атест.
10 клас			
1.	Вступ. Інформація та інформаційні процеси	4	
2.	Інформаційна система	5	1
3.	Операційні системи	7	1
4.	Основи роботи з дисками	4	
5.	Прикладне програмне забезпечення загального призначення	12	3
	5.1. Текстовий редактор	3	1
	5.2. Графічний редактор	2	
	5.3. Електронні таблиці	3	1
	5.4. Бази даних. Системи управління базами даних	4	1
6.	Прикладне програмне забезпечення навчального призначення	3	
	Всього	35	5
11 клас			
7.	Глобальна мережа Інтернет	4	1
8.	Основи алгоритмізації	31	4
	8.1. Інформаційна модел	1	1
	8.2. Алгоритми	4	
	8.3. Звернення до алгоритмів і функцій	3	
	8.4. Вказівки повторення й розгалуження	8	1
	8.5. Табличні величини	8	1
	8.6. Рядкові величини	3	1
	8.7. Графічні операції	4	
	Всього	35	5

за програмою для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів філологічного та суспільно-гуманітарного профілів (Автори програми: Жалдак М.І., Морзе Н.В., Мостіпан О.І.)

№ з/п	Тема	Кількість годин						
		Всього	10 клас			11 клас		
			загальна	практичні роботи	тематичне оцінювання	загальна	практичні роботи	тематичне оцінювання
1.	Вступ. Інформація та інформаційні процеси	2	2					
2.	Інформаційна система та її складові	6	6	1	1			
3.	Прикладне програмне забезпечення навчального призначення	4	2			2		

4.	Глобальна мережа Інтернет	14	6	2	1	8	3	1
5.	Інформаційна модель і алгоритми	3	3	0	1			
6.	Прикладне програмне забезпечення загального призначення	34	12	3	1	22	5	3
	6.1. Графічний редактор	4	4	1	1			
	6.2. Текстовий редактор	12	8	2		4	1	1
	6.3. Комп'ютерні презентації	2				2		
	6.4. Табличний процесор	8				8	2	1
	6.5. Системи управління базами даних	8				8	2	1
	Резерв часу	7	4			3		
	Всього	70	35	6	3	35	8	4

за програмою для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів художньо-естетичного профілю

(Автори програми: Жалдак М.І., Морзе Н.В., Мостіпан О.І.)

№ з/п	Тема	Кількість годин						
		Всього	10 клас			11 клас		
			загальна	практичні роботи	тематичне оцінювання	загальна	практичні роботи	тематичне оцінювання
1.	Вступ. Інформація та інформаційні процеси	2	2					
2.	Інформаційна система та її складові	6	6	1	1			
3.	Прикладне програмне забезпечення навчального призначення	4	2			2		
4.	Глобальна мережа Інтернет	12	6	2	1	6	2	1
5.	Інформаційна модель і алгоритми	3	3		1			
6.	Прикладне програмне забезпечення загального призначення	38	14	8	2	24		
	6.1. Графічний редактор	6	4	1	1	2		
	6.2. Текстовий редактор	10	6	4		4	1	1
	6.3. Комп'ютерні презентації	4	4	1	1			
	6.4. Табличний процесор	10				10	4	1
	6.5. Бази даних. Системи управління базами даних	8				8	3	1

	Резерв часу	5	2			3		
	Всього	70	35	10	5	35	10	4

за програмою для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів спортивного профілю

(Автори програми: Жалдак М.І., Морзе Н.В., Мостіпан О.І.)

№ з/п	Тема	Кількість годин						
		Всього	10 клас			11 клас		
			загальна	практичні роботи	тематичне оцінювання	загальна	практичні роботи	тематичне оцінювання
1.	Вступ. Інформація та інформаційні процеси	2	2					
2.	Інформаційна система та її складові	6	6	2	1			
3.	Прикладне програмне забезпечення навчального призначення	4	2			2		
4.	Глобальна мережа Інтернет	14	6	2	1	8	3	1
5.	Інформаційна модель і алгоритми	5	5	1	1			
6.	Прикладне програмне забезпечення загального призначення	32	12	5	1	20		
	6.1. Графічний редактор	4	4	1	1			
	6.2. Текстовий редактор	8	8	4				
	6.3. Комп'ютерні презентації	2				2	0	1
	6.4. Табличний процесор	10				10	4	1
	6.5. Бази даних. Системи управління базами даних	8				8	3	1
	Резерв часу	7	2			5		
	Всього	70	35	10	4	35	10	4

за програмою для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів
фізико-математичного, природничого та технологічного профілів
(Автори програми: Жалдак М.І., Морзе Н.В.,
Мостіпан О.І., Науменко Г.Г.)

№ з/п	Тема	Кількість годин					
		1 варіант (Windows)			2 варіант (MS DOS)		
		загальна	практичні роботи	тематичне оцінювання	загальна	практичні роботи	тематичне оцінювання
10 клас							
1	Вступ. Інформація та інформаційні процеси	3			3		
2	Інформаційна система	4		1	4	1	1
3	Операційні системи	8	3	1	10	3	
4	Основи роботи з дисками	5	2		5	1	1
5	Прикладне програмне забезпечення навчального призначення	4		1	4		1
6	Прикладне програмне забезпечення загального призначення	40	15	4	40	14	3
	6.1. Графічний редактор	4	1	1	4	1	1
	6.2. Текстовий редактор	12	5		12	5	
	6.3. Комп'ютерні презентації	4	1	1			
	6.4. Електронні таблиці	10	5	1	12	5	1
	6.5. Бази даних. Системи управління базами даних	10	3	1	10	3	1
	Резерв	6			6		
	Всього	70	20	7	70	19	6
11 клас							
7	Прикладне програмне забезпечення навчального призначення	2			2		
8	Глобальна мережа Інтернет	16	6	1	14	3	1
9	Основи алгоритмізації та програмування	46	11	5	48	9	6
	9.1. Інформаційна модель	2			2		
	9.2. Алгоритми	7		1	7		1
	9.3. Програма. Мова програмування	8	3	1	8	3	1
	9.4. Використання допоміжних алгоритмів	5	1	1	5	1	1
	9.5. Вказівки повторення й розгалуження	9	3	1	10	2	1
	9.6. Табличні величини	8	2	1	8	2	1
	9.7. Рядкові величини	4	1	1	3	1	1
	9.8. Графічні операції	3	1		5	1	
	Резерв	6			6		
	Всього	70	17	6	70	12	7

за програмою для загальноосвітніх навчальних закладів
технологічного профілю
«Інформатика та технології»
7 – 11 класи

(Автори програми: Астістова Т.І., Дзюба С.М.)

Інформатика

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		загальна	практичні роботи	тематичне оцінювання
7 клас				
1	Вступ. Інформація та інформаційні процеси	10	4	1
2	Інформаційна система	12	5	1
3	Операційні системи	22	10	1
4	Основи роботи з дисками	12	5	1
5	Прикладне програмне забезпечення навчального призначення	10	5	1
	Резерв	4		
	Всього	70	29	5
8 клас				
6	Прикладне програмне забезпечення загального призначення	48	19	6
	6.1. Графічний редактор	4	1	1
	6.2. Комп'ютерні презентації	6	2	1
	6.3. Текстовий редактор	14	6	1
	6.4. Табличний процесор	12	5	1
	6.5. Бази даних. Системи управління базами даних	12	5	1
7	Глобальна мережа Інтернет	18	8	1
	Резерв	4		
	Всього	70	27	6
9 клас				
8	Основи алгоритмізації та програмування	66	24	7
	8.1. Інформаційна модель	2		
	8.2. Алгоритми	8	2	1
	8.3. Програма. Мова програмування	14	6	1
	8.4. Звернення до алгоритмів і функцій	6	2	1
	8.5. Вказівки повторення та розгалуження	10	4	1
	8.6. Табличні величини	10	4	1
	8.7. Рядкові величини	6	2	1
	8.8. Графіка	10	4	1
	Резерв	4		
	Всього	70	24	7

Технології

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		загальна	практичні роботи	тематичне оцінювання
7 клас				
1	Вступ. Технологія, технологічні процеси.	2		
2	Конструктор eLAB «Енергія. Робота. Потужність».	22	10	1
3	Конструктор eLAB «Поновлювані джерела енергії».	28	9	3
	3.1. Вступ.	2	0	0
	3.2. Основи сонячної енергетики.	8	3	1
	3.3. Основи вітроенергетики.	8	3	1
	3.4. Основи гідроенергетики.	8	3	1
	3.5. Системи енергопостачання.	2	0	0
4	Введення в алгоритміку. Програмування роботів.	14	6	1
	Резерв	4		
	Всього	70	15	5
8 клас				
5	Комп'ютерні технології автоматизованого управління в середовищі Control Lab	34	14	4
	5.1. Примітиви середовища Control Lab	6	2	1
	5.2. Робота в середовищі Control Lab	14	6	1
	5.3. Створення власних проектів	14	6	1
6	Основи комп'ютерної графіки	10	4	1
7	Обробка зображень за допомогою растрового редактору Adobe Photoshop	24	7	4
	7.1. Робота із зображенням	8	3	1
	7.2. Фільтри й ефекти	6	2	1
	7.3. Створення композитних зображень	4	1	1
	7.4. Робота з текстом	2	0	0
	7.5. Відновлення фотографій	4	1	1
	Резерв	2		
	Всього	70	25	8
9 клас				
8	Векторна графіка	34	13	6
	8.1. Знайомство з векторним редактором (на прикладі Corel Draw 10). Об'єкти програми	5	2	1
	8.2. Властивості зображення. Робота з кривими	5	2	1
	8.3. Робота з текстом	5	2	1
	8.4. Спецефекти в Corel Draw 10	6	2	1
	8.5. Створення тривимірних зображень	8	3	1

	8.6. Автоматизація роботи в Corel Draw 10	5	2	1
9	Створення друкованих видань та їх дизайн	30	10	5
	9.1. Основи макетування і верстки	6	2	1
	9.2. Односторінковий оригінал-макет	4	1	1
	9.3. Створення багатосторінкової публікації	6	2	1
	9.4. Заключні етапи верстки	4	1	1
	9.5. Дизайн друкованих видань	10	4	1
	Резерв	6		
	Всього	70	23	11

Інформатика та технології
Основи web-дизайну
10 – 11 класи

№ з\п	Тема	Кількість годин		
		загальна	практичні роботи	тематичне оцінювання
10 клас				
1	Вступ. Глобальна мережа Інтернет і World Wide Web	6	2	1
2	Програми-броузери	6	2	1
3	Мова розмітки гіпертексту HTML	60	29	1
4	Редактори для роботи з HTML	32	15	1
5	Графіка для Web	32	15	1
	Резерв	4		
	Всього	140	63	5
11 клас				
6	Динамічний HTML	10	4	1
7	Мова JavaScript	32	15	1
8	Анімація. Технологія FLASH	46	22	1
9	Вступ до інтерактивного програмування	12	5	1
10	Робота над проектом	36	17	1
	Резерв	4		
	Всього	140	63	5

Інформатика та технології.
Об'єктно-орієнтовані мови програмування,
використання табличного процесора у сфері економіки та бізнесу

№ з\п	Тема	Кількість годин		
		загальна	практичні роботи	темагичне оцінювання
10 клас				
1	Введення у спеціальність	2		
2	Основи програмування. Основні поняття та особливості	6	2	1
3	Об'єкти та їх властивості	4	1	1
4	Введення в середовище об'єктно-орієнтованого програмування:	50	20	5
	4.1. Інсталяція мови програмування	4	1	1
	4.2. Інтегроване середовище	6	2	1
	4.3. Робота з формами; властивості форми	12	5	1
	4.4. Збереження проектів	2	0	0
	4.5. Основні елементи керування	14	6	1
	4.6. Поняття програмного коду; процедури опрацювання подій об'єктів	14	6	1
5	Програмування об'єктно-орієнтованою мовою:	74	31	7
	5.1. Змінні; типи даних; константи; функції, процедури;	6	2	1
	5.2. Об'єктно-орієнтовані мови програмування; синтаксис мов; системні функції	8	3	1
	5.3. Запис простих команд з величинами (лінійні задачі)	12	6	1
	5.4. Редагування коду та налагоджування програм	6	2	1
	5.5. Програмування розгалуження; управляючі вказівки	14	6	1
	5.6. Програмування повторень; форми оператора циклу	14	6	1
	5.7. Програмування масивів; одновимірні та двовимірні масиви	14	6	1
	Резерв	4		
	Всього	140	54	14
11 клас				
6	Вступ до вбудованої мови програмування:	36	17	1
7	Використання табличного процесора та вбудованої мови програмування у сфері економіки	52	25	1
8	Розроблення власного навчального проекту	48	23	1
	Резерв	4		
	Всього	140	65	3

Інформатика та технології.
Комп'ютерні технології автоматизованого проектування

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		загальна	практичні роботи	тематичне оцінювання
10 клас				
1	Введення у спеціальність	2		
2	Основи проектування	28	13	1
3	Системи автоматизованого проектування	4	1	1
4	Основи тривимірного моделювання	32	15	1
5	Параметричне проектування	24	11	1
6	Оформлення креслень тривимірних моделей	20	9	1
7	Робота з матеріалами	8	3	1
8	Проектна робота	18	8	1
	Резерв	4		
	Всього	140	60	7
11 клас				
1	Тривимірне моделювання складних об'єктів	26	12	1
2	Оформлення креслень для складних об'єктів	12	6	1
3	Створення складальних тривимірних моделей	26	12	1
4	Оформлення креслень складальних тривимірних моделей	12	5	1
5	Робота з базами даних	18	8	1
6	Моделювання роботи та візуалізація тривимірних моделей	24	11	1
7	Проектна робота	18	10	1
	Резерв	4		
	Всього	140	64	7

Інформатика та технології.
Архітектурне та ландшафтне проектування
Тематичне планування навчального матеріалу

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		загальна	практичні роботи	тематичне оцінювання
10 клас				
1.	Вступ. Введення у спеціальність	2		
2.	Архітектурні стилі	16	7	1
3.	Основи архітектурної графіки. Комп'ютерна графіка в архітектурі	36	17	1
4.	Колір в архітектурі	12	5	1
5.	Основи архітектурної композиції	72	35	2
	Резерв	4		
	Всього	140	64	5
11 клас				
6.	Організація роботи з кресленнями	18	8	1
7.	Розрахунок і створення архітектурних проектів	60	28	2
8.	Введення до ландшафтного проектування	28	13	1
9.	Створення власного архітектурного проекту	30	14	1
	Резерв	4		
	Всього	140	63	5

за програмою загальноосвітніх навчальних закладів
ліцеїв, гімназій, спеціалізованих шкіл
з поглибленим вивченням інформатики

8 – 11 класи

(Автори програми: Жалдак М.І., Морзе Н.В., Мостіпан О.І.)

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		загальна	практичні роботи	тематичне оцінювання
8 клас				
1	Апаратне та програмне забезпечення комп'ютера	30	5	3
	1.1. Вступ. Інформація та інформаційні процеси	5	0	0
	1.2. Інформаційна система	9	2	1
	1.3. Операційні системи	11	3	1
	1.4. Прикладне програмне забезпечення навчального призначення	5	0	1

2	Прикладне програмне забезпечення загального призначення	37	15	4
	2.1. Комп'ютерна графіка	8	2	1
	2.2. Технологія опрацювання текстової інформації	12	5	1
	2.3. Комп'ютерні презентації	7	8	1
	2.4. Технологія опрацювання числової інформації	10	5	1
	Резерв	3		
	Всього	70	20	7
9 клас				
3	Основи алгоритмізації та програмування	67	16	7
	3.1. Інформаційна модель	6	1	1
	3.2. Основи алгоритмізації	10	0	1
	3.3. Основні поняття програмування	2	0	0
	3.4. Основні поняття мови програмування. Середовище програмування	8	3	1
	3.5. Процедури і функції	7	2	1
	3.6. Графіка в середовищі програмування	5	1	1
	3.7. Вказівки повторення і розгалуження	12	4	1
	3.8. Структуровані типи даних	17	5	1
	Резерв	3		
	Всього	70	16	7
10 клас				
3	Основи алгоритмізації та програмування(продовження)	72	24	6
	3.9. Структуровані типи даних	10	4	1
	3.10. Динамічні структури даних	14	6	1
	3.11. Комбінації і їх застосування	8	3	1
	3.12. Елементи теорії графів	14	0	1
	3.13. Основи динамічного програмування	20	9	1
	3.14. Жадібні алгоритми	6	2	1
4	Виконання проектних завдань (розроблення програмних засобів навчання)	20	9	1
5	Комп'ютери в сучасному суспільстві	42	17	3
	1.Інформатизація суспільства.	2		
	2.Технології зберігання та пошуку інформації. Бази даних. Системи управління базами даних	20	9	1

	3. Глобальна мережа Internet.	12	5	1
	4. Мова створення гіпертекстових документів	8	3	1
	Резерв	6		
	Всього	140	56	10
11 клас				
6	Основи роботи комп'ютера	46	19	4
	6.1. Арифметичні основи обчислювальної техніки	8	3	1
	6.2. Логічні основи обчислювальної техніки	8	3	1
	6.3. Фізичні основи обчислювальної техніки	10	4	1
	6.4. Поняття асемблера. Елементи професійного програмування	20	9	1
7	Об'єктно-орієнтоване програмування	54	17	6
	7.1. Основні поняття об'єктно-орієнтованого програмування	2	0	0
	7.2. Вступ в об'єктно-візуальне програмування. Середовище програмування	4	0	1
	7.3. Поняття проекту	8	2	1
	7.4. Базові структури алгоритмів та їх використання у візуальному програмуванні	10	4	1
	7.5. Структури даних та їх реалізація у візуальному програмуванні	10	4	1
	7.6. Налаштування програм	2	0	0
	7.7. Робота з файлами	8	3	1
	7.8. Використання вбудованого асемблера	10	4	1
8	Поняття про логічне програмування	30	12	3
	8.1. Елементи логічного програмування. Вступ до мови програмування Пролог	16	7	1
	8.2. Використання мови Пролог	10	4	1
	8.3. Експертні системи	4	1	1
	Резерв	10		
	Всього	140	48	13

за програмою для загальноосвітніх навчальних закладів
з поглибленим вивченням інформатики
8 клас
(4 години на тиждень, всього 140 годин)
(автори програми Караванова Т.П., Голубнича Н.В.)

№ з/п	Тема	Кількість годин	Кількість практичних робіт	Кількість тематичних оцінювань
Апаратне та програмне забезпечення комп'ютера				
1	Вступ. Інформація та інформаційні процеси	3		1
2	Інформаційна система. Апаратна та програмна складові інформаційної системи	4	1	
3	Операційні системи. Основи роботи з дисками	14	5	
4	Прикладне програмне забезпечення навчального призначення	2	2	1
5	Прикладне програмне забезпечення загального призначення	34	21	
5.1	Графічний редактор	4	3	
5.2	Текстовий редактор	22	13	
5.3	Електронні презентації	6	5	1
6	Глобальна мережа Internet та її можливості. HTML як засіб створення гіпертекстових документів	12	5	
Основи алгоритмізації та програмування				
7	Системи числення	7	3	1
8	Основні поняття алгоритмізації. Мова програмування Паскаль. Початкові поняття	4	2	1
9	Лінійні алгоритми	10	6	
10	Розгалужені алгоритми	14	19	1
11	Циклічні алгоритми	15	11	
12	Масиви	15	9	
	Резерв часу	6		

9 клас
(4 години на тиждень, всього 140 годин)

№ з/п	Тема	Кількість годин	Кількість практичних робіт	Кількість тематичних оцінювань
Основи алгоритмізації та програмування (продовження)				
1	Допоміжні алгоритми	18	11	1
2	Додаткові типи змінних у Паскалі	16	11	1
3	Файли	12	7	
4	Графічні можливості Паскаля	14	5	1
5	Модулі у Паскалі	8	4	

Методи складання алгоритмів та їх аналіз				
6	Методика побудови алгоритмів, оцінка їх ефективності	2		1
7	Структури даних	20	13	
8	Пошукові алгоритми	24	14	1
9	Методи сортування	20	10	1
10	Резерв часу	6		

10 клас
(4 години на тиждень, всього 140 годин)

№ з/п	Тема	Кількість годин	Кількість практичних робіт	Кількість тематичних оцінювань
Методи складання алгоритмів та їх аналіз (продовження)				
1	Обчислювальна геометрія та числові методи	12	8	1
2	Застосування комбінаторики для розв'язування задач	12	6	
3	Основи теорії графів	34	20	1
4	Основи лінійного програмування	12	7	1
5	Основи динамічного програмування	20	11	
6	Жадібні алгоритми	6	2	
Основи об'єктно-орієнтованого програмування				
7	Історія розвитку технологій програмування	2		1
8	Середовище розробки Delphi	2	1	
9	Особливості створення програм засобами Delphi	7	3	
10	Структури прийняття рішень	6	4	1
11	Циклічні структури	7	4	
12	Модульне програмування	4	2	1
13	Захист від помилок. Налаштування	2	1	
14	Текстові файли	8	5	
15	Резерв часу	6		

11 клас
(4 години на тиждень, всього 140 годин)

№ з/п	Тема	Кількість годин	Кількість практичних робіт	Кількість тематичних оцінювань
Об'єктно-орієнтована мова програмування. Курсове проектування				
1	Файли довільного доступу	4	2	1
2	Структури даних та їх реалізація на Delphi	17	10	

3	Основні методи сортування та пошуку засобами Delphi. Рекурсія	8	4	1
4	Основні поняття ООП	4	2	
5	Елементи поглибленого програмування	9	5	
6	Графічні та мультимедійні можливості Delphi	16	9	1
7	Оформлення готового проекту	8	8	
8	Робота над власним проектом	4	4	
9	Попередній захист проектів	2	2	
10	Курсове проектування	10	10	
11	Захист проекту	4	4	
Електронні таблиці, бази даних та мережеві технології				
12	Електронні таблиці Excel	14	9	1
13	Системи управління базами даних. СУБД Access	14	6	1
14	Програмування баз даних у середовищі Delphi	10	8	1
15	Поняття про експертні системи	2		
16	Мережеві технології	8	4	
17	Резерв часу	6		

за програмою для загальноосвітніх навчальних закладів
7 – 9 класи
(Автори програми: Жалдак М.І., Морзе Н.В., Науменко Г.Г.)

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		загальна	практичні роботи	тематичне оцінювання
7 клас				
1.	Вступ. Історичні відомості про становлення і розвиток інформатики	1	0	0
2.	Інформація та інформаційні процеси	5	0	0
3.	Інформаційна система	4	1	0
4.	Операційні системи	6	1	1
5.	Програмні засоби загального призначення:	8	3	1
	5.1. Графічний редактор;	3	1	1
	5.2. Текстовий редактор	5	2	
6.	Програмні засоби навчального призначення(для підтримки навчання математики, географії, мов та ін.)	4	1	1
7.	Комп'ютерні мережі. Електронна пошта	4	1	1
	Резерв	3		
	Всього	35	7	4

8 клас				
8.	Підготовка текстів і документів за допомогою комп'ютера	5	2	0
9.	Комп'ютерні презентації	5	1	1
10.	Електронні таблиці	6	3	0
11.	Бази даних. Системи управління базами даних	6	2	1
12.	Програмні засоби навчального призначення(для підтримки навчання математики, географії, мов та ін.):	4		
	12.1. Математичні програми;	2	1	0
	12.2. Географічний атлас України;	1	1	0
	12.3. Програми для навчання іноземних мов	1	1	0
13.	Телекомунікаційні системи. Глобальна мережа Інтернет	6	1	1
	Резерв	3		
	Всього	35		
9 клас				
14.	Основи алгоритмізації та програмування.	1	0	0
15.	Алгоритми й алгоритмічні структури	3	1	0
16.	Навчальна алгоритмічна мова	9	2	0
17.	Методологія проектування програм	1	0	0
18.	Системи візуального програмування	18	7	1
	Резерв	3		
	Всього	35	10	1

Інструктивно-методичний лист про вивчення інформатики у 2006–2007 навчальному році

Шкільний курс інформатики в загальноосвітніх навчальних закладах вивчатиметься за програмами, надрукованими у збірнику «Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Навчальні програми для профільного навчання. Програми факультативів, спецкурсів, пропедевтичних курсів, гуртків. Інформатика», видавництво «Прем'єр», Запоріжжя, 2003 р., та новою «Навчальною програмою з інформатики для 8–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів універсального та фізико-математичного профілів», надрукованою у науково-методичному журналі «Комп'ютер у школі та сім'ї», № 1, 2005 р.

Розподіл годин на вивчення окремих розділів, кількість тематичних оцінювань, передбачених навчальними програмами для загальноосвітніх класів та методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів видруковано в Інформаційному збірнику МОН №№ 13–14, 2002 р., №№ 5, 14–15, 2003 р., №№ 13–14, 2004, 2005 рр. та у науково-методичному журналі «Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах», № 1, 2006 р.

Орієнтовні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики з кожної теми курсу, методичні рекомендації для проведення державної підсумкової атестації, видруковані в науково-методичному журналі «Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах», № 1, 2006 р.

Продовжується експеримент щодо впровадження інтегрованого навчального курсу «Сходинки до інформатики» у 2–4-х класах та курсу «Інформатика» у 5-х класах загальноосвітніх навчальних закладах за рахунок варіативної складової навчальних планів (із розрахунку 1 година на тиждень).

Основними завданнями курсу є: формування у молодших школярів первинних навичок роботи за комп'ютером, розуміння ними сутності застосування комп'ютера та інформаційних технологій і загальний розвиток дитини.

Враховуючи віковий, психологічний та фізіологічний стан і розумовий розвиток учня початкової школи, були створені нові сучасні підручники для 2–4-х класів. Підручники «Сходинки до інформатики» ознайомлюють учнів із основними поняттями інформатики, залучають до практичної діяльності на комп'ютері, підтримують вивчення основних предметів (українська мова, англійська мова, природознавство, математика), розвивають пам'ять, просторову уяву, логічне мислення та творчі здібності.

Кожний урок у підручниках для 2–4-х класів поданий на двох сторінках, тобто на розвороті підручника. Якщо учень пропустив урок, він може вдома самостійно опрацювати матеріал за підручником.

При вивченні курсу передбачено кілька напрямків навчальної та розвивальної діяльності учнів: пізнавальний, прикладний, алгоритмічний та розвивальний.

Опановуючи курс, учні:

- засвоюють відомості про призначення комп'ютера, можливості його використання, складові частини, основні принципи роботи;
- ознайомлюються з властивостями інформації, інформаційними процесами у навколишньому світі;
- здобувають навички роботи з клавіатурою, пошуку та запуску потрібних програм, підготовки та редагування текстів у текстовому редакторі, складання простих мелодій у середовищі музичного редактора, створення малюнків у графічному редакторі та інше;
- засвоюють поняття алгоритму, розрізняють їх основні види, вчать скласти і записувати прості алгоритми для виконавців, відшукувати та застосовувати алгоритми у своїй практичній та навчальній діяльності;
- розвивають свої творчі здібності та логічне мислення шляхом виконання різноманітних творчих завдань.

Підтримка, корекція і пропедевтика знань, умінь і навичок з основних предметів досягається шляхом роботи з різноманітними навчальними, навчально-контролюючими та пропедевтичними програмами з української, російської, англійської мов, математики, довідки, античної літератури.

Структура уроків курсу «Сходинки до інформатики» відрізняється від традиційних уроків у молодшій школі і складається з трьох частин: теоретичної, практичної та розвивальної.

Теоретична частина може проводитись у формі бесіди, гри, обговорення ситуацій або призначена для підтримки вивчення навчальних предметів, повторення і закріплення матеріалу. Друга частина — це практична робота учнів за комп'ютерами. Третя частина уроку — це виконання учнями завдань з логічним навантаженням для розвитку пам'яті, кмітливості, ерудиції. Усі частини уроку відображені у підручнику.

Для забезпечення практичної частини уроків інформатики розроблений відповідний програмно-методичний комплекс «Сходинки до інформатики» для 2–5 класів.

Більша частина програм з комплексу «Сходинки до інформатики» сприяють формуванню міжпредметних зв'язків, загальноосвітніх навичок, містять матеріал інших загальноосвітніх предметів. Матеріал програмного комплексу відповідає віковим особливостям учнів, подається в доступній ігровій формі, зацікавлює дітей.

Більша частина навчальних програм мають тренувальний характер та орієнтовані на застосування на етапі формування навичок. Деякі з програм є демонстраційними та можуть бути використані вчителем під час пояснення нового матеріалу або на уроках узагальнення знань.

У 2006–2007 навчальному році експеримент щодо впровадження курсу «Інформатика» для 6-го класу буде продовжено у загальноосвітніх навчальних закладах м. Києва.

Обов'язковими умовами впровадження даного курсу є належний матеріально-технічний стан комп'ютерного парку, наявність необхідного програмного забезпечення, дотримання санітарно-гігієнічних вимог та належний рівень підготовленості вчителів. Слід зазначити,

що принциповим моментом застосування комп'ютера у початковій школі є те, що відповідний предмет має викладати певним чином підготовлений вчитель початкових класів.

Програму курсів «Сходинки до інформатики» для 2–4-х класів та «Інформатика» для 5–6-х класів буде видруковано у науково-методичному журналі «Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах» (№ 4, 2006 р.); календарне планування вищезазначених курсів подано у додатку №1.

У *вечірніх (змінних)* загальноосвітніх навчальних закладах вивчення курсу інформатики передбачається у 10–12-х класах за новою програмою (укладачі Литвинова С. Г., Проценко Т. Г.) із розрахунку 1 година на тиждень.

Програма складена з урахуванням того, що у вечірній (змінній) середній школі навчаються учні, які мають деякі прогалини в знаннях, що обумовлені перервою в навчанні, вадами здоров'я, життєвими обставинами тощо.

Програма націлена на формування мотивації до навчання, на розвиток учня як особистості для самостійного набуття знань, їх практичного застосування у повсякденному житті, на розкриття перед учнями можливостей комп'ютера як інструмента пізнання, необхідного в сучасних умовах.

Враховуючи специфіку навчального закладу, доцільно використовувати методи і форми навчання, що забезпечать не тільки засвоєння програмового матеріалу, виховання інформаційної культури учнів, а й розвиток розумових здібностей та якостей особистості (мислення, уваги, пам'яті, пізнавальної діяльності тощо).

Найбільш ефективним для учнів вечірньої школи є проблемно-пошуковий метод навчання. Сутність цього методу полягає в проблемному викладанні знань, пошуковій діяльності учнів (постановка проблемного питання, розв'язання проблеми і проблемних завдань); евристична бесіда, самостійна дослідницька робота учнів на здобуття та розширення знань.

Розподіл годин на вивчення окремих розділів, передбачених навчальною програмою може бути таким:

№ з/п	Тема	Кількість годин
1-й рік навчання (10 клас) — 34 год		
1	Інформація та інформаційні процеси	2
2	Обчислювальна система	5
3	Операційні системи	6
4	Програмні засоби загального призначення 4.1. Графічний редактор 4.2. Текстовий процесор	3 8
5	Програмні засоби навчального призначення (мультимедійні енциклопедії, програми прикладного призначення)	4
6	Глобальна мережа Інтернет. Пошук інформації в Інтернет	4
7	Узагальнення і систематизація знань за рік	2

2-й рік навчання (11 клас) — 34 год		
8	Програмні засоби загального призначення 8.1. Графічний редактор 8.2.Текстовий процесор	3 5
9	Комп'ютерні презентації. Засоби створення комп'ютерних презентацій	7
10	Табличний процесор	7
11	Програмні засоби навчального призначення (програми для підтримки навчання математики, географії, фізики, мов, біології, історії та ін.)	4
12	Електронна пошта. Форуми. Поняття про інтерактивне спілкування в Інтернеті	6
13	Узагальнення і систематизація знань за рік	2
3-й рік навчання (12 клас) — 34 год		
14	Підготовка публікацій за допомогою комп'ютера	7
15	Електронні таблиці. Табличний процесор	7
16	Бази даних. Системи управління базами даних. Експертні системи	10
17	Розширений пошук відомостей в Інтернеті. Оцінювання інформаційних ресурсів Інтернету. Авторське право та Інтернет. Безпека в Інтернеті	4
18	Програмні засоби навчального призначення (програми для підтримки навчання математики, фізики, історії, хімії та ін.)	4
19	Узагальнення і систематизація знань за рік	2

Реалізація *профільного навчання* інформатики у 10–11 класах забезпечується системою курсів за вибором (за рахунок варіативного компоненту), які складаються з невеликих із змістом навчальних модулів, враховують різноманітні інтереси і можливостей учнів даного профілю, які поглиблюють та розширюють основний курс інформатики у відповідності до профілю навчання, а також організацією самостійної творчої роботи учнів через систему індивідуальних завдань, спрямованих на розвинення професійних схильностей учнів, їхнього інтересу до застосування інформаційних технологій.

Наведемо приклади нових навчальних програм курсів за вибором з інформатики.

Метою курсу за вибором «*Основи комп'ютерної графіки*» є формування в учнів знань та умінь, необхідних для ефективної обробки інформації, поданої в графічній формі, а також для використання комп'ютерних зображень у навчальній і професійній діяльності.

Мета курсу досягається через опанування учнями необхідного обсягу теоретичного матеріалу та практичне оволодіння сучасних графічно-інформаційних технологій та комп'ютерних засобів і середовищ створення, обробки й візуалізації растрових і векторних зображень. Однаково важливими є уміння створювати як нові зображення та рисунки, так і редагувати наявні, перетворювати формати комп'ютерних зображень та їхні колірні моделі, імпортувати належним чином підготовлені графічні зображення в офісні документи, у веб-сторін-

ки, в електронні та поліграфічні видання, в рекламу, розробляти комп'ютерну анімацію.

Курс розрахований на 35 навчальних годин і може викладатися в старших класах загальноосвітніх навчальних закладів будь-якого профілю.

Курс має чітко виражену практичну спрямованість, частка часу, відведеного на викладання теоретичного матеріалу, не повинна перевищувати 30%. Програмою курсу передбачено проведення 11 практичних робіт. Власне, вся робота учнів за комп'ютером полягатиме у фронтально-індивідуальному виконанні вправ і завдань зі створення чи обробки графічних зображень. Теоретичний матеріал доцільно викладати невеликими порціями, на початку заняття, орієнтовно, впродовж 10–15 хвилин, оскільки подані теоретичні відомості, якщо вони одразу не закріплені практичною роботою, засвоїти досить важко.

Слід також звернути увагу на те, що не всі діти мають художній хист і його розвиток є лише непрямым, супутнім завданням вивчення даного курсу. Тому вправи зі створення малюнків мають бути підібрані так, щоб їх могли виконати учні, які не мають здібностей до малювання. Наголос має робитися на опануванні технічних прийомів і поясненні особливостей роботи в певному програмному середовищі.

Мета курсу за вибором «*Основи створення комп'ютерних презентацій*» є подвійною: насамперед, курс має розвинути в учнів уміння логічно, доступно й ефектно подавати інформацію, структурувати її, застосовувати різні способи її унаочнення, а також уміння викладати матеріал і зацікавлювати аудиторію. Крім того, учні мають оволодіти сучасними програмними засобами, необхідними для ефективного представлення інформації.

Обсяг курсу становить 17 навчальних годин, з яких принаймні 2 години слід відвести для захисту курсових проектів. Курс розрахований на викладання в загальноосвітніх навчальних закладах будь-якого профілю і може доповнювати тему «*Основи створення комп'ютерних презентацій*» з базового курсу інформатики. Оптимальним є викладання курсу в 10-му класі, проте він може бути проведений і пізніше.

Курс має практичну спрямованість, а отже, особливу увагу слід приділяти роботі учнів за комп'ютером. Для навчання роботі з програмою PowerPoint учителям доцільно запропонувати цілісний проект, виконуючи який учні поступово досліджуватимуть та опануватимуть усі інструментальні можливості програмного продукту. Презентацію, створену в середовищі PowerPoint, згодом можна вдало доповнити за допомогою Microsoft Producer. Що стосується Flash-презентацій, то розробка окремого проекту, в якому органічно розкривався б широкий спектр можливостей програми Macromedia Flash, видається проблематичною. Тому доцільно для кожного заняття формулювати окреме завдання.

Слід підкреслити, що навчання має завершуватися виконанням учнями курсового проекту, тобто створенням тематичної презентації, яку учень-автор, або 2–3 автори демонструватимуть своїм одноклас-

никам. Найвірогідніше, проект буде виконуватись учнями протягом усього терміну навчання, замінюючи в такий спосіб домашні завдання. Вдалим рішенням є також виконання і захист двох курсових проектів — одного з технологій Microsoft, іншого — з Flash-технологій.

Метою курсу за вибором «*Основи Інтернету*» є формування важливої складової інформаційної культури учнів — знань та вмінь, необхідних для повноцінного та ефективного використання світового інформаційного простору. Завданнями курсу є розвиток в учнів уміння знаходити й систематизувати необхідну інформацію, спілкуватися за допомогою електронних засобів обміну інформацією, використовувати й самостійно освоювати сучасні програмні засоби, формування в учнів теоретичної бази, необхідної для подальшого самостійного освоєння Інтернет-простору, та зрештою, розширення світогляду учнів.

Мета курсу досягається насамперед через практичне оволодіння учнями навичками роботи у світовому інформаційному просторі, використання сучасних програмних засобів роботи в Інтернеті, виконання завдань, що вимагають активного спілкування за допомогою електронних засобів обміну інформацією.

Курс розраховано на 17 годин і може викладатися протягом одного півріччя, по одній годині на тиждень, або протягом 8–9 тижнів, по дві години на тиждень. Особливістю курсу є те, що він вимагає наявності швидкісного інтернет-з'єднання (від 64 Кб/с, якщо використовується 10–15 учнівських комп'ютерів), але може бути успішно проведений і за наявності повільного з'єднання в режимі віддаленого доступу — в цьому випадку вчителю слід попередньо завантажувати деякі інтернет-ресурси або ж організувати роботу учнів у групах так, щоб в онлайн-режимі працювало не більше трьох учнів водночас. У разі відсутності швидкісного з'єднання робота за програмою курсу може бути подовжена на 3–4 години. Крім того, окремі питання можуть вивчатися лише в режимі ознайомлення.

Програмою курсу передбачено проведення 9 практичних робіт, що є найважливішою складовою курсу.

Мета курсу за вибором «*Основи веб-дизайну*» полягає в тому, щоб навчити дітей розробляти привабливі, цікаві та інформативні сайти з елементами інтерактивності, а також розміщувати їх в Інтернеті. Завданнями курсу є формування в учнів розуміння принципів організації веб-ресурсів, вироблення умінь і навичок роботи з сучасними програмними засобами, призначеними для розробки веб-сторінок, а також виховання культури оформлення сайтів й уміння грамотно структурувати інформацію.

Курс розрахований на 35 годин і може викладатися в загальноосвітніх навчальних закладах будь-якого профілю після вивчення в межах базового курсу інформатики основних понять Інтернету та засад комп'ютерної графіки.

Курс містить дві основні складові: технологічну та дизайнерську. Технологічна складова полягає у вивченні мов програмування, програмних засобів і принципів застосування технологій, пов'язаних з розробкою і функціонуванням веб-ресурсів. До дизайнерської скла-

дової відноситься проектування інтерфейсу користувача, правил структуризації вмісту веб-сторінок, їх графічного та стилістичного оформлення. Курс побудований так, що спочатку вивчається технологічна складова, а потім – дизайнерська. Це пояснюється особливостями веб-дизайну: хоча він і є різновидом художнього дизайну взагалі, але вимагає від дизайнера дотримання певних стратегій і обмежень, які неможливо усвідомити, не розуміючи технологічної складової.

Учні, які повністю опанують курс, ознайомляться з трьома підходами до створення веб-сайтів: автоматизоване створення веб-сайту на безкоштовному сервері, конструювання сайту в середовищі графічного редактора сайтів та створення сайту мовою HTML. Ця особливість навчального матеріалу дозволяє легко варіювати його обсяг та зміст. Наприклад, у школах гуманітарного або спортивного профілю може бути доцільним обмежитися автоматизованим створенням веб-сайту, у школах природничого, фізико-математичного та художньо-естетичного профілів з матеріалу курсу можна виключити мови HTML та Javascript, а в освітніх закладах інформаційно-технологічного профілю курс можна викладати у повному обсязі.

Курс має практичну спрямованість, на виконання учнями практичних робіт слід відвести не менше 2/3 навчального часу, а завершуватися навчання має виконанням індивідуального чи колективного проекту з розробки тематичного веб-сайту. Вдалим рішенням видається виконання проекту протягом проходження останньої теми, присвяченої дизайнерській складовій курсу. На прикладі сайту, що розробляється в межах цього проекту, можна відпрацьовувати теорію та практику дизайну.

Метою курсу за вибором «*Основи комп'ютерної безпеки*» є формування в учнів важливої складової інформаційної культури — знань та умінь, необхідних для кваліфікованого використання сучасних технологій, стандартів, протоколів та засобів комп'ютерної безпеки. Завданнями курсу є формування в учнів теоретичної бази, необхідної для безпечної роботи з комп'ютером, розвиток умінь використовувати й самостійно освоювати сучасні програмні та технічні засоби захисту інформації, а також надати практичні рекомендації та іншу корисну інформацію, необхідну для того, щоб гарантувати психологічну, моральну та фізичну безпеку дітей під час роботи за комп'ютером.

Вивчення курсу планується протягом одного півріччя, по одній годині на тиждень. Особливістю курсу є те, що він вимагає наявності інтернет-з'єднання, а також наявності спеціального програмного забезпечення, яке вчителю слід попередньо встановити на всіх комп'ютерах учнів. Окремі питання курсу можуть вивчатися лише в режимі ознайомлення без комп'ютера.

Обсяг курсу становить 17 годин і може викладатися в середніх навчальних закладах будь-якого профілю в 10-х або 11-х класах. Для успішного навчання за тематикою курсу учні повинні мати стійкі навички роботи з прикладними програмами в середовищі Windows. Після вивчення даного курсу в учнів повинен бути сформований необхідний мінімум знань, умінь і навичок, завдяки яким можна успішно

використовувати технології і засоби захисту інформації, що зберігається на комп'ютері, а також технології захисту під час доступу до мережі Інтернет.

Курс має практичну спрямованість, оскільки заплановано проведення 9 практичних робіт, які є найважливішою складовою курсу. Слід також зазначити, що для виконання практичних завдань має відводитися не менше половини загального навчального часу.

Метою курсу за вибором «*Основи візуального програмування*» є навчання основам сучасного програмування. У курсі застосована методика, що є для української школи новою, — навчання програмування на прикладах розробки Windows-застосовань. Базовою мовою програмування обрано Visual Basic — найбільш простий і водночас потужний засіб розробки програм. Від учнів не вимагається попереднього знання структурного програмування чи основ алгоритмізації. Перехід від класичної методики до Windows-програмування не призводить до зниження рівня теоретичної підготовки учнів, адже всім базовим концепціям програмування, таким як змінні, типи даних, оператори, алгоритмічні структури, підпрограми й масиви приділяється увага не менша, ніж того вимагає програма базового курсу інформатики.

Курс допоможе ефективно розв'язати дві серйозні проблеми шкільного програмування, пов'язані з нерозумінням учнями сутності предмета та їхньою низькою мотивацією до навчання. Це досягається завдяки використанню можливостей візуальних засобів сучасних середовищ програмування, які роблять розробку Windows-застосовань простішою й цікавішою, ніж створення класичних алгоритмів і програм. Розроблені учнями програми мають привабливий інтерфейс, принципи їхньої роботи повністю узгоджуються з принципами функціонування всього сучасного програмного забезпечення.

Як і для будь-якого навчання програмуванню, запорукою успішності учня є розв'язання ним великої кількості спеціально підібраних задач. Проте задачі, що пропонуються за тематикою даного курсу, мають формувати в учнів не лише уміння складати й програмувати алгоритми, а й розуміння принципів обробки інформації, специфічних для Windows-застосовань.

Не всі програми учні мають розробляти від початку до кінця, вдалим підходом є використання готових розробок-шаблонів, які учні мають доповнювати складеними власноруч фрагментами коду.

Курс розраховано на вивчення протягом одного навчального року, по одній годині на тиждень. Навчання за програмою курсу може проводитися також протягом одного півріччя, по дві години на тиждень. Матеріал може викладатися у 10 або 11 класах шкіл, ліцеїв та гімназій усіх профілів як у межах базового курсу інформатики, так і доповнюючи його. Слід зауважити, що в навчальних закладах інформаційно-технологічного профілю курс може стати основою для поглибленого вивчення технології програмування і тому його варто проводити якомога раніше, наприклад у 9-му класі.

Курс за вибором «*Інформаційні технології проектування*» рекомендується вивчати паралельно з основним курсом інформатики в 10-

11-х класах. Курс вивчається за рахунок годин варіативної складової навчального плану із розрахунку 1–2 години на тиждень (всього 70 годин).

Метою вивчення курсу є формування в учнів загального уявлення про автоматизоване проектування, конструювання та підготовку виробництва у різних галузях людської діяльності. При цьому учні опановують певний обсяг знань та вчать виконувати нескладні операції автоматизованого проектування та підготовки виробництва простих параметризованих виробів у середовищі професійної системи автоматизованого проектування (САПР).

Вивчення цього курсу дозволить ознайомити учнів з методами і допоміжними засобами, які застосовуються під час конструювання і технологічної підготовки виробництва. Передбачається опанування учнями основ електронної обробки даних та основ організації даних, зокрема поданих у графічній формі; вивчення алгоритмів і технологій опрацювання графічної і геометричної інформації; основ геометричного моделювання з теорією параметризації; можливостей застосування електронних засобів для конструювання і технологічної підготовки виробництва. Учні ознайомляться з рекомендаціями щодо впровадження САПР у промислове виробництво та з перспективами їхнього розвитку, який супроводжується комплексним впливом на традиційні методи організації конструювання і технологічної підготовки. Цілеспрямоване вдосконалення техніки САПР тісно пов'язано з систематизацією, стандартизацією та інтенсифікацією її застосування у сучасному виробництві.

Курс за вибором *«Сучасні офісні інформаційні технології»* рекомендується вивчати паралельно з основним курсом інформатики в 10–11 класах. Курс вивчається за рахунок годин варіативної складової навчального плану із розрахунку 1–2 години на тиждень (всього 70 годин).

Метою курсу є підготовка молоді до активного використання інформаційних технологій у сучасному діловодстві й управлінні; надання знань щодо існуючих норм, правил і способів створення різноманітних документів, способів обміну документами; формування умінь та навичок використання сучасного програмно-апаратного забезпечення, яке є основою сучасних комп'ютерно-орієнтованих офісних технологій.

Мета курсу досягається насамперед через ознайомлення учнів з основами інформатики, практичне оволодіння ними сучасних інформаційних технологій та комп'ютерних засобів з ціллю їх активного використання у сучасному діловодстві та управлінні.

Програми наведених вище курсів за вибором будуть надруковані у науково-методичному журналі «Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах» (№ 4, 2006 р.). Навчальні посібники для вивчення запропонованих курсів за вибором готуються до друку у видавництві «ВНУ».

Особистісна спрямованість освіти є однією з основних тенденцій розвитку сучасної школи. Суспільству потрібна компетентна особистість, здатна брати активну участь у розвитку сучасного вироб-

ництва, економіки, науки, культури. Тому на перший план шкільної освіти сьогодні висувається завдання створення сприятливих умов для виявлення і розвитку здібностей учнів, задоволення їх інтересів і потреб, розвиток навчально-пізнавальної активності та творчої самостійності.

За таких умов стає актуальним використання *нових технологій навчання*. Вчитель інформатики як предметник працює у складних умовах, що пов'язані з постійним оновленням структури і змісту предмета. Необхідність постійного поновлення власних знань фактичного матеріалу призводить до того, що вчителі інформатики недостатньо уваги приділяють саме методиці викладання предмету. Проте саме володіння вчителем інформатики особистісно-орієнтованими загальноосвітніми технологіями, такими як розвивальне, проблемне, модульне навчання, позитивно впливає на розвиток учнів, підвищує рівень та якість їхніх знань.

Проблемне навчання — це навчально-пізнавальна діяльність учнів з засвоєння знань і способів діяльності шляхом сприйняття пояснення вчителя в умовах проблемної ситуації, самостійного аналізу проблемних ситуацій, формулювання проблем і їхнього вирішення через висунування пропозицій, гіпотез, їхнє обґрунтування і доведення, а також шляхом перевірки правильності розв'язання.

Технологія проблемного навчання є природною для курсу інформатики. Під час роботи учнів за комп'ютерами проблемні ситуації виникають постійно і задача вчителя полягає в тому, щоб організувати пошуково-дослідницьку роботу учнів з їх розв'язання, надати цьому процесу певну технологічність. Прийомами створення проблемних ситуацій на уроках інформатики є такі:

- підведення учнів до виявлення й усвідомлення сутності певної суперечності з пропозицією самостійно знайти спосіб її вирішення;
- зіткнення певних суперечностей у практичній діяльності;
- викладання різних точок зору на одне і те ж саме питання;
- розглядання явища з різних позицій;
- аналітична діяльність учня;
- постановка конкретних запитань (на узагальнення, обґрунтування, конкретизацію, логіку, міркування);
- постановка проблемних задач із недостатніми або надлишковими вхідними даними, з суперечливими даними, з явно допущеними помилками тощо.

Проектні технології досить широко використовуються на уроках інформатики. Поширення проектного підходу пояснюється можливістю імітувати у навчальному кабінеті діяльність, що має місце у реальному позанавчальному житті.

Застосування проектного навчання можливо не тільки у вигляді великих комплексних проектів, але й під час засвоєння окремих елементів комп'ютерних технологій.

Курсовий проект припускає виконання самостійної творчої роботи учнів протягом певного часу. Успіх методу курсових проектів багато

в чому залежить від учителя, його тактовності та контролю за дотриманням порядку виконання курсової роботи.

Робота за методом курсових проектів є цікавою і для вчителів-предметників. Комп'ютер у даному випадку стає не стільки об'єктом вивчення, скільки інструментальним засобом проектування. Проектна технологія використовується у багатьох навчальних закладах, зокрема у Дніпропетровському ліцеї інформаційних технологій при Дніпропетровському національному університеті, де учні створюють навчальні проекти під спільним керівництвом вчителя інформатики і вчителів-предметників.

Надзвичайно ефективним у навчальному процесі є використання комунікаційних можливостей всесвітньої мережі, тобто спеціально організованої діяльності, у якій учасники з різних регіонів міста, країни, різних країн світу разом співпрацюють над цікавою для всіх учасників проблемою, обмінюючись за допомогою швидкодіючої мережі не тільки результатами своєї діяльності, а й методами дослідження, обговорюючи проміжні результати, спілкуючись з опонентами й однодумцями. Саме так організована навчальна діяльність учнів та вчителів у роботі над телекомунікаційними проектами в деяких навчальних світових мережах.

Можливість для творчості, самовираження — ці складові телекомунікаційних проектів є суттєвими для створення потрібної мотивації для вчителів використовувати Інтернет у навчальному процесі.

Навчальний *телекомунікаційний проект* — це спільна навчально-пізнавальна творча або ігрова діяльність учнів-партнерів, що організована на основі комп'ютерної телекомунікації та має спільну мету-дослідження певної проблеми, погодження методів та способів діяльності, що направлені на досягнення спільного результату діяльності. Особливостями телекомунікаційних проектів є те, що:

- телекомунікаційні проекти за своєю суттю завжди міжпредметні, тобто розв'язання проблеми завжди вимагає залучення інтегрованого знання;
- організація телекомунікаційних проектів вимагає спеціальної досить ретельної підготовки як вчителів, так і учнів;
- телекомунікаційні проекти дозволяють не тільки передавати учням суму знань, а також вчать їх здобувати ці знання самостійно за допомогою мережі Інтернет, уміти користуватися отриманими знаннями для розв'язування пізнавальних і практичних завдань;
- вчителі та учні у процесі роботи у телекомунікаційному проекті набувають комунікативних навичок і вмінь.

Виділяють такі типи проектів: дослідницькі, літературно-творчі, пригодницькі, ігрові, інформаційні, практично-орієнтовані тощо. Цікавим є досвід використання телекомунікаційних проектів у Чернівецькій гімназії № 2 (учитель інформатики — Спориніна Т.Т.), СЗОШ № 94 з поглибленим вивченням івриту та інформатики м. Одеси (вчитель Пахомова Г.В.), ліцею № 62 м. Запоріжжя (вчитель інформатики Бессонова Н.О.).

Разом з іншими інформаційними технологіями комп'ютерна комунікація може істотно вплинути на формування нового змісту освіти, на зміни організаційних форм і методів навчання. Використовуючи телекомунікаційні технології у навчальному процесі, вчитель інформатики повинен націлювати учнів на:

- пошуково-дослідницьку роботу, яка надає можливість використовувати усі ресурси Інтернету;
- телекомунікаційну проектну діяльність, яка надає учасникам проекту можливість для спільної навчально-пізнавальної, дослідницької, творчої діяльності при вирішенні загальних проблем;
- участь у телекомунікаційних, відео та інтернет-конференціях, яка не тільки надає змогу ознайомитись із найсучаснішими телекомунікаційними технологіями, а й має велике мотиваційне та стимулююче значення у навчанні, надає можливість віртуального спілкування та представлення спільних результатів;
- навчання у віртуальних навчальних закладах.

Глобальна комп'ютерна мережа Інтернет відкриває реальні можливості повсякденного співробітництва вчителів та учнів різних освітніх закладів. Мережа стала посередником спілкування між людьми, посередником, який створив «віртуальні світи» зі спеціальними психологічними властивостями.

Приблизно 4% дітей у віці 12–16 років грають в комп'ютерні ігри 30 годин на тиждень. З 400 учнів 10–11 класів столичних шкіл 80 школярів віддали перевагу спілкуванню через Інтернет, 60 — безпосередньому спілкуванню, решта — в залежності від ситуації.

Аргументуючи свій вибір на користь спілкування через Інтернет, школярі зазначають:

- у мережі спілкування простіше, вільніше, без обмежень;
- у віртуальному просторі можна діяти інкогніто;
- можна легко припинити спілкування;
- можна реалізувати свої фантазії.

Кількість часу, який діти проводять в онлайні, є джерелом хвилювань багатьох батьків. Спочатку батьки з радістю приймають Інтернет у своїх домівках, вважаючи, що він відкриє захоплюючий новий світ навчальних можливостей для їхніх дітей. Проте дуже скоро батьки розуміють, що, замість того, щоб використовувати Інтернет для виконання домашніх завдань і досліджень, діти проводять там години, обмінюючись миттєвими повідомленнями зі своїми друзями, граючись в онлайн-нові ігри або розмовляючи з незнайомими людьми в чат-кімнатах.

Інтернет є прекрасним інструментом для молодих людей, особливо для тих, хто відчуває труднощі у спілкуванні зі своїми ровесниками. Діти, які добре володіють комп'ютером, можуть користуватися популярністю в Інтернеті, оскільки зовнішність та атлетичні здібності там не є важливими, і це може допомогти їм набути високу самооцінку. Тим не менше, надмірне використання комп'ютера може ще більше ізолювати сором'язливих, замкнених дітей від інших видів діяльності, таких, як виконання домашньої роботи, заняття спортом,

сон або спілкування з іншими дітьми. Батьки та вчителі зазвичай не знають, що існує така проблема, допоки вона не проявиться явно й не стане серйозною.

Проблема полягає в тому, що «віртуальна залежність» може привести до соціальної та емоційної ізоляції, інформаційного перевантаження, до індивідуалізму та відчуження. Слід зазначити, що «віртуальна залежність» найчастіше виникає у людей дезадаптованих, тих, у кого з різних причин відсутнє повноцінне реальне спілкування в силу їх заниженої самооцінки, некомунікабельності тощо. На перший погляд здається, що Інтернет-спілкування — це прекрасний вихід для таких людей. Але цей «вихід» лише поглиблює проблему, допомагає уникати її актуалізації і розв'язання в реальній дійсності.

Виділяють такі основні типи так званої Інтернет-залежності:

- захоплення віртуальними знайомствами—велика кількість віртуальних друзів у Мережі;
- нав'язлива потреба у Мережі — гра в онлайніві азартні ігри, постійна участь в аукціонах;
- інформаційне перевантаження — постійні «мандрування» Мережею, пошук інформації в базах даних та пошукових сайтах;
- комп'ютерна залежність — нав'язлива потреба у комп'ютерних іграх;
- кіберсексуальна залежність — потреба у постійному відвідуванні порносайтів.

Унікальність мережі Інтернет полягає в її відкритості, доступності та відсутності прав власності. Тому практично в усіх її проявах відсутні регулювання, цензура та інші методи контролю інформації. Завдяки цьому відкриваються необмежені можливості доступу до будь-якого виду інформації.

Під час проведення уроків з використанням мережі Інтернету перед учителем постає дуже важлива проблема: не допустити можливості доступу учнів до сайтів, що містять негативну інформацію. І саме вчителі повинні навчати учнів правильному користуванню Мережею і порадити батькам, яким чином встановити здоровий баланс між використанням Інтернет та іншими видами діяльності.

Інформацію щодо безпеки дітей в Інтернеті можна отримати на сайті: <http://www.microsoft.com/ukraine/athome/security/children>.

Складовою частиною навчального процесу є контроль за навчальною діяльністю учнів, призначений для визначення успішності навчання кожного учня, аналізу отриманих результатів та корекції подальшого процесу навчання. Інструментом підвищення якості освіти разом із реформуванням змісту освіти виступає вдосконалення системи оцінювання, модернізація діагностики навчання учнів. Необхідність забезпечувати контроль і оцінювання не тільки результату, а й процесу навчання сприяє пошуку оперативних та об'єктивних методів контролю знань.

Залежно від функцій, які виконує контроль у навчальному процесі (навчальна, вимірювально-оцінювальна, виховна та розвивальна, прогностично-методична), виділяють три основні його види: поперед-

ній, поточний та підсумковий. Вид контролю визначається метою його проведення.

Нині існує достатня кількість педагогічних програмних засобів, призначених для здійснення контролю знань. Найбільш поширеним та перспективним для використання в навчальному процесі є програми-оболонки, що дозволяють створювати тестові завдання та методичний супровід до них, формувати набори запитань і використовувати їх при проведенні контролю знань. Цей клас програм передбачає використання комп'ютера як в процесі підготовки до проведення контролю, так і при його проведенні, а також обробки його результатів.

Педагогічно доцільне та методично грамотне використання педагогічних програмних засобів забезпечує реалізацію основних функцій контролю (див. таблицю), включаючи своєчасне коригування знань, умінь та навичок учнів та ефективне управління їх навчально-пізнавальною діяльністю.

Таблиця

Вид контролю	Функції контролю	Мета використання ППЗ	ППЗ, що використовуються	Функції ППЗ
Попередній	прогностично-методична; вимірювання та оцінювання; виховна	виявлення індивідуальних психологічних особливостей учнів; виявлення рівня підготовки учнів з теми, що буде вивчатись	тестуючі програми; автоматизовані системи контролю знань	діагностуюча; контролююча
Поточний	навчаюча; вимірювання та оцінювання; прогностично-методична; виховна	реалізація можливостей самоконтролю учнів у процесі навчання; оцінювання та корегування результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів	контрольно-навчаючі програми; тренажери; автоматизовані системи контролю знань	інформаційна; організуюча; діагностуюча; коригуюча; контролююча
Підсумковий	вимірювання та оцінювання; прогностично-методична; виховна	проведення підсумкового контролю після закінчення вивчення розділу (теми); проведення комплексного контролю після закінчення вивчення курсу	автоматизовані системи контролю знань; тестуючі програми	контролююча; діагностуюча

Одним із напрямків удосконалення контролю навчальних досягнень учнів є тестові технології.

До переваг комп'ютерної форми тестування варто віднести:

- об'єктивність оцінювання;
- зручність фіксації, збереження та представлення результатів тестування;
- можливість автоматизованого опрацювання результатів, ведення баз даних та статистичного аналізу;
- можливість індивідуалізації процесу навчання;
- використання графічних, динамічних, інтерактивних та інших можливостей подання тестових завдань.

Для оцінювання навчальних досягнень учнів можна запропонувати контрольню-діагностичну систему TEST-2005 (авт. Є. Шестопалов), до складу якої входять: діагностуюча оболонка, редактор тестів, конвертер, папки з тестами.

Одна з технологій, що застосовуються для оцінювання якості освіти — це метод оцінювання за допомогою *портфоліо*. Портфоліо учня — файлова папка, що містить електронну версію аналітичного реферату, електронну версію статті до газети або журналу, Web-сторінку проекту, комп'ютерну презентацію проекту.

Вдало поєднує у своїй роботі проектні та інформаційні технології з технологією портфоліо Сідельник С.О., учитель інформатики ЗОШ I–III ступенів № 61 м. Донецька. Матюхін О.В., вчитель гуманітарно-правового ліцею м. Черкас, використовує мережеву технологію тестового оцінювання навчальних досягнень учнів. Цікавим є досвід Іштукіна В.В., вчителя Прилуцької ЗОШ I–III ступенів № 6 Чернігівської області, який у своїй роботі використовує ігрові технології навчання зі спонукально-заохочувальним контролем рівня навченості.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики є досить специфічним питанням з огляду на значну прикладну складову змісту навчання. Тому вчителям інформатики слід звернути особливу увагу на проведення і оцінювання практичних робіт, під час виконання яких учень розширює і поглиблює свої теоретичні знання, вчиться використовувати отримані знання на практиці, застосовувати вміння і навички для розв'язування нетрадиційних завдань, у тому числі прикладного змісту. Звертаємо увагу на те, що виставлення балів до класного журналу за кожну практичну роботу кожному учню *не є обов'язковим*.

Інтенсивне застосування комп'ютерних засобів у навчально-виховному процесі вимагає уважного й відповідального розгляду питань забезпечення безпеки учнів та вчителів, а також розробки відповідних рекомендацій, виконання яких дозволить захистити фізичне й психічне здоров'я людей від негативного впливу технічних і програмних засобів інформаційних технологій.

Загалом на функціональний стан молодшої людини та на її здоров'я під час навчання в комп'ютерному класі впливає комплекс об'єктивних і суб'єктивних чинників, зокрема, зміст і обсяг навчальної інформації, інтенсивність і тривалість роботи за ПК, складність навчального предмета, якість і досконалість використовуваних програмних продуктів, їхні ергономічні, педагогічні, психогігієнічні властивості та рівень «дружності» інтерфейсу.

Окрім того, об'єктивними, гігієнічно значимими також вважають чинники внутрішнього середовища навчального приміщення, які виникають під час роботи комп'ютерних комплексів, — показники мікроклімату, освітленість, яскравість, контрастність і колір зображення на екрані дисплея, іонізуюче та неіонізуюче опромінення, шум тощо.

При облаштуванні й обладнанні комп'ютерних кабінетів, нормуванні тривалості роботи за ПК, зокрема учнів і вчителів, необхідно неухильно дотримуватися санітарних, ергономічних, гігієнічних норм

та проводити певні фізкультурно-оздоровчі заходи. Для того, щоб зняти напруження очей, залежно від рівня втоми очей, рекомендуються певні вправи, які виконуються індивідуально кожним користувачем ПК. Варіанти таких вправ подано у додатку № 2.

Виконання профілактично-оздоровчих заходів дозволить усім працюючим за комп'ютерами значно зменшити їх вплив на здоров'я, фізичний стан та психіку людини. При цьому слід зазначити, що для загальноосвітніх навчальних закладів вже розроблені й введені в дію Державні санітарні правила та норми влаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки та режим праці учнів.

Ще раз наголошуємо, що учителі інформатики повинні неухильно слідкувати за дотриманням правил безпеки під час навчання в кабінетах інформатики (наказ Держнаглядохоронпраці України від 16.03.2004 р. № 81).

Головний спеціаліст
департаменту загальної середньої
та дошкільної освіти МОНУ

Н. С. Прокопенко

**Календарне планування
курсів «Сходинки до інформатики» (2–4 класи)
та «Інформатика. 5 клас»**

2 клас

(1 година на тиждень)

1. Техніка безпеки при роботі з комп'ютером і правила поведінки в комп'ютерному класі. Перегляд комп'ютерного мультфільму.	1 год.
2. Обговорення можливостей і демонстрація режимів роботи комп'ютера. Складові частини комп'ютера. Формування навичок роботи з мишею.	3 год.
3. Розвиток логічного мислення і математичних здібностей. Істинні та хибні висловлення. Закріплення навичок роботи з мишею. Розвиток просторової уяви. Комп'ютерна підтримка уроків математики.	3 год.
4. Короткі історичні відомості про обчислювальні прилади та з історії створення ЕОМ. Комп'ютерна підтримка навчальних предметів.	3 год.
5. Робочий стіл. Піктограми.	1 год.
6. Інформація. Як людина сприймає інформацію. Що можна робити з інформацією. Інформаційні процеси. Робота в графічному редакторі Paint.	3 год.
7. Підсумковий урок за I семестр.	1 год.
8. Що можна робити з інформацією. Інформаційні процеси. Робота в графічному редакторі Paint.	5 год.
9. Ознайомлення з розміщенням і призначенням клавіш на клавіатурі. Робота з клавіатурним тренажером.	4 год.
10. Створення вітальної листівки з використанням графічного редактора і тексту. Друкування листівки.	1 год.
11. Комп'ютерна підтримка вивчення навчальних предметів (українська мова, англійська мова, математика, ознайомлення з навколишнім світом, ОБЖ)	6 год.
12. Підсумковий урок за рік.	1 год.

3 клас

(1 година на тиждень)

1. Техніка безпеки при роботі з комп'ютером і правила поведінки в комп'ютерному класі. Робота з програмою на розвиток пам'яті.	1 год.
2. Як підготувати комп'ютер до роботи. Поняття про операційну систему. Операційна система Windows. Вікна. Робота з вікнами. Калькулятор.	3 год.
3. Інформація, інформаційні процеси (повторення).	2 год.
4. Місце і способи збереження інформації. Пам'ять. Робота з програмами в підтримку навчальних предметів.	3 год.
5. Передавання інформації. Робота з програмами в підтримку навчальних предметів.	2 год.

6. Перетворення інформації. Кодування. Робота з програмами в підтримку навчальних предметів. Клавіатурний тренажер.	2 год.
7. Обробка інформації. Процесор. Клавіатурний тренажер.	2 год.
8. Підсумковий урок за I семестр.	1 год.
9. Текст. Тема, заголовок, будова тексту, абзац. Типи текстів. Робота в текстовому редакторі WordPad. Запис тексту на диск.	5 год.
10. Графічний редактор Paint.	2 год.
11. Типи речень за метою висловлення. Спонукальні речення. Поняття команди.	2 год.
12. Команди і виконавці.	2 год.
13. Поняття алгоритму. Складання алгоритмів для виконавців.	4 год.
14. Ханойська вежа.	1 год.
15. Підсумковий урок за рік.	1 год.

4 клас
(1 година на тиждень)

1. Техніка безпеки при роботі з комп'ютером і правила поведінки в комп'ютерному класі. Робота з розвиваючою програмою.	1 год.
2. Інтернет. Всесвітня павутина. Робота з Internet Explorer.	4 год.
3. Електронна пошта. Надсилання і одержання листа.	1 год.
4. Алгоритми (повторення). Робота з виконавцями.	2 год.
5. Лінійні алгоритми. Блок-схеми лінійних алгоритмів.	2 год.
6. Розгалуження. Алгоритми з розгалуженням. Блок-схеми алгоритмів з розгалуженням. Складання алгоритмів з розгалуженням для виконавців.	2 год.
7. Цикли. Блок-схеми алгоритмів з циклами. Складання алгоритмів з циклами для виконавців.	2 год.
8. Підсумковий урок за I семестр.	1 год.
9. Істинні та хибні висловлення. Слова-заперечення. Заперечення висловлень. Логічне слідування. Складання алгоритмів з циклами для виконавців.	3 год.
10. Диски, файли, папки. Програма «Мой комп'ютер».	2 год.
11. Тести про тексти та про їх редагування в текстовому редакторі. Повторення і нові прийоми форматування і редагування текстів. Завантаження тексту з диска. Робота в текстовому редакторі WordPad. Запис документа на диск.	3 год.
12. Введення і форматування прозових і віршованих текстів.	2 год.
13. Робота з деформованим текстом. Копіювання і переміщення фрагментів тексту.	1 год.
14. Музичні можливості комп'ютера. Робота з музичним редактором.	4 год.
15. Стандартні програвачі мелодій.	2 год.
16. Підсумковий урок за рік.	1 год.

5 клас
(1 година на тиждень)

1. Техніка безпеки при роботі з комп'ютером і правила поведінки в комп'ютерному класі. Інформація. Як людина сприймає інформацію. Інформаційні процеси. Основні блоки комп'ютера, їх призначення. Сфери застосування сучасного комп'ютера. Включення комп'ютера, запуск програми. Закінчення сеанса роботи. Вимкнення комп'ютера. (Повторення).	1 год.
2. Операційна система Windows . Вікна, їх елементи. Зміна розмірів і розташування вікон. Смуги прокрутки. Переключення між вікнами. (Повторення).	2 год.
3. Вікно Мій комп'ютер . Диски, види дисків. Локальні і мережеві диски, їх імена. Файли. Ім'я файлу. Папки, ім'я папки. Дерево папок. Навігація по дисках і папках (зміна поточного диска (папки), кнопки «Вгору», «Назад», «Вперед»). Зміна вигляду і порядку виведення значків у папці.	1 год.
4. Створення і знищення папок, зміна імені папки за допомогою контекстного меню. Скасування останньої операції.	1 год.
5. Копіювання і переміщення файлів і папок. Самостійна робота.	2 год.
6. Налаштування екрана.	1 год.
7. Робота з логічними програмами.	1 год.
8. Тематичне оцінювання.	1 год.
9. Графічний редактор Paint . Інструменти і палітра (повторення).	1 год.
10.Робота з фрагментами малюнка.	1 год.
11.Перетворення малюнків.	1 год.
12.Симетричні фігури.	1 год.
13.Тематичне оцінювання.	1 год.
14.Алгоритми і виконавці. Способи запису алгоритму. Лінійні алгоритми і алгоритми з розгалуженням (повторення).	2 год.
15.Виконавець Черепашка , його система команд. Робота з виконавцем у безпосередньому режимі з використанням кутів 90° і 180°. Команда Color .	1 год.
16.Кути повороту.	1 год.
17.Складання і виконання лінійних алгоритмів для виконавця Черепашка .	1 год.
18. Алгоритми з циклами. Складання і виконання алгоритмів з циклами для виконавця Черепашка . Самостійна робота.	3 год.
19.Тематичне оцінювання.	1 год.
20.Текстовий редактор WordPad . Ведення, редагування і форматування тексту. (повторення)	2 год.
21.Робота з фрагментами тексту. Самостійна робота.	1 год.
22.Створення нового документа. Створення документа з малюнками.	2 год.
23.Тематичне оцінювання.	1 год.
24.Робота з розвиваючими програмами.	2 год.
25.Резервний час.	3 год.

Вправи для очей

Варіант 1.

Заплющити очі на кілька секунд, сильно напружуючи м'язи очей, потім розплющити їх, розслаблюючи м'язи очей. Дихання ритмічне. Повторити 4–5 разів.

Подивитись на перенісся і затримати подих на час кількох повних циклів дихання. До втоми очі доводити не можна. Потім перевести погляд удалечінь (подивитись у вікно). Повторити 4–5 разів.

Не повертаючи голови, подивитись направо і зафіксувати погляд на кілька секунд, потім подивитись вдалечінь прямо. Аналогічно виконати вправу з фіксацією наліво, угору, додолу. Повторити 4–5 разів.

Часто заплющувати і розплющувати очі (кліпати) протягом 20–30 секунд.

Варіант 2.

Дуже повільно переводити погляд: вдихаючи, дивитись вправо, потім угору, видихаючи — вліво і додолу. Потім спрямувати погляд удалечінь. Повторити вправу, спрямовуючи погляд у протилежний бік. Виконати вправу 4–5 разів в один бік і стільки ж — у інший.

Для покращення фокусування ока подивитись на кінчик носа, потім одразу перевести погляд у далечінь. В обох випадках погляд затримати на кілька секунд. Повторити вправу 4–5 разів.

Заплющити очі на 3–5 секунд, а потім розплющити їх на такий же час. Повторити вправу 4–5 разів.

Не рухаючи головою, переносити погляд угору-прямо-додолу, потім — вліво-прямо-вправо. Аналогічно виконувати рухи очей по діагоналі в один та інший бік.

Повторити комплекс вправ 4–5 разів.

Варіант 3.

Подивитись вправо, не повертаючи голови, і зафіксувати погляд на кілька секунд. Потім — вліво на кілька секунд і подивитись прямо. Спрямувати погляд угору на кілька секунд, затим додолу, розслабивши м'язи очей, насамкінець — прямо перед собою. Повторити вправу 4–5 разів.

Подивитись кілька секунд на кінчик пальця, віддаленого на 30 см від очей, потім перенести погляд удалечінь і затримати погляд на 3–5 секунд. Вправу повторити 4–6 разів.

Заплющити очі на 5–10 секунд, розслабивши м'язи очей, і розплющити їх на такий же час. Повторити вправу 4–5 разів.

Зробити кілька колових рухів (4–5) очима в один бік, а потім в другий. Темп середній. Перенести погляд прямо перед собою на 5–7 секунд. Повторити вправу 3–4 рази.

Покліпати кілька разів очима, не напружуючи м'язи очей.

**Перелік програм, навчальної та навчально-методичної літератури
на 2006–2007 н.р.**

Інформатика				
Програми для загальноосвітніх навчальних закладів «Навчальні програми для профільного навчання. Програми факультативів, спецкурсів, пропедевтичних курсів, гуртків. Інформатика.»	5–11	Прем'єр	2003	
Навчальна програма з інформатики для 8–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів універсального та фізико-математичного профілю. (Биков В.Ю., Руденко В.Д.)	8–11	Журнал «Комп'ютер у школі та сім'ї» №1, 2005	2005	
Основні підручники та навчальні посібники				
Інформатика (підручник)	Гуржій А.Н., Зарецька І.Т., Колодяжний Б.Г., Соколов А. Ю.	10–11	Факт, Навчальна книга	2001, 2002
Додаткові підручники та навчальні посібники				
Програма факультативного курсу «Прикладна інформатика» (автори Журавльова Л.А., Бодрик О.О.)	1–11	Журнал «Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах», №1, 2006	2005	
Інформатика. 10–11 клас, у 2-х книжках. 3-тє видання (навчальний посібник)	Глинський Я.М.	8–11	Деол	2004
Основи алгоритмізації та програмування. 750 задач з рекомендаціями та прикладами (посібник)	Караванова Т.П.	10–11	Форум	2002
Основи алгоритмізації та програмування. 777 задач з рекомендаціями та прикладами (навчальний посібник)	Караванова Т.П.	10–11	Генеза	2005
Інформатика. Базовий курс. У 3-х частинах (навчальний посібник)	Шестопалов Є.А.	10–11	Аспект	2005
Інформатика. Короткий курс. У 2-х частинах (навчальний посібник)	Шестопалов Є.А.	10–11	Аспект	2005
Word'97&2000 для початківця (навчальний посібник)	Шестопалов Є.А.	10–11	Аспект	2005
Excel'97&2000 для початківця (навчальний посібник)	Шестопалов Є.А.	10–11	Аспект	2005
Інтернет для початківця (навчальний посібник)	Шестопалов Є.А.	10–11	Аспект	2005

Інформатика. Основи алгоритмізації та програмування (процедурне програмування) (навчальний посібник)	Караванова Т.П.	10–11	Аспект	2005
Інформатика. Збірник вправ та задач, з алгоритмізації та програмування (навчальний посібник)	Караванова Т.П.	10–11	Аспект	2005
Інформатика. Комп'ютерні тести, практичні роботи (навчальний посібник)	Шестопапов Є.А.	10–11	Аспект	2005
Методи побудови алгоритмів та їх аналіз. Необчислювальні алгоритми (навчальний посібник)	Караванова Т.П.	9–10	Генеза	2006
Навчально-методичні посібники				
Методика навчання інформатики, ч. 1–4 (навчально-методичний посібник)	Морзе Н.В.	10–11	Навчальна книга	2002
Збірник завдань для тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики (посібник для вчителів)	Захар О.Г., Комаров М.Ю., Ривкінд Й.Я.	10–11	Гімназія	2002
Інформатика. Державна підсумкова атестація (навчально-методичний посібник)	Морзе Н.В., Мостіпан О.І.	11	Абетка-НОВА	2003
Базовий курс інформатики у 2-х книгах. (навчально-методичний посібник)	Руденко В.Д., Макарчук О.М., Патланжоглу М.О.	10–11	Видавнича група ВНУ	2005, 2006
Курс інформатики, ч. 1–2 (посібник для вчителів)	Руденко В.Д., Макарчук О.М., Патланжоглу М.О.	10–11	Фенікс	2002, 2004
Вивчення Web-програмування в школі (посібник для вчителів)	Рамський Ю.С., Іваськів І.С., Ніколаєнко О.Ю.	10–11	Навчальна книга-Богдан	2004
Проектування і опрацювання бази даних (методичний посібник для вчителів)	Рамський Ю.С., Цибко Г.Ю.	10–11	Навчальна книга-Богдан	2003
Вивчення інформаційно-пошукових систем мережі Інтернет (навчально-методичний посібник)	Рамський Ю.С., Резіна О.В.	10–11	КОД	2004
Комп'ютер на уроках геометрії (посібник для вчителів)	Жалдак М.І., Вітюк О.В.	7–11	Дініт	2001, 2003
Математика з комп'ютером (посібник для вчителів)	Жалдак М.І., Горошко Ю.В., Вінниченко Є.Ф.	10–11	Дініт	2004
Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання математики, фізики, інформатики (посібник для вчителів)	Жалдак М.І., Лапінський В.В., Шут М.І.	10–11	Дініт	2004

Організація служби підтримки в школі (навчально-методичний посібник)	Microsoft Corporation	10–11	Видавнича група ВНУ	2005
Основи програмування (навчально-методичний посібник)	Microsoft Corporation	10–11	Видавнича група ВНУ	2005
Інформаційні технології в навчанні (навчально-методичний посібник)	Microsoft Corporation	10–11	Видавнича група ВНУ	2005
Я готуюсь до уроку інформатики. Алгоритмізація та програмування (навчально-методичний посібник для вчителів)	Скляр І.В.	10–11	Шкільний світ	2005
Програмне забезпечення та методика вивчення програмування (навчально-методичний посібник)	Петрів В.Ф.	10–11	Оріяна Нова	2002

РЕЄСТР
навчальних комп'ютерних програм (станом на 27.04.2006 р.)

№	Назва навчальної комп'ютерної програми	Предмет	Клас (курс), освітні та освітньо-кваліфікаційні рівні, для яких призначена навчальна комп'ютерна програма	Розробник
1	2	3	4	5
1	Програмно-методичний комплекс «Відеоінтерпретатор алгоритмів пошуку та сортування»	інформатика	для 10–11 класів загальноосвітнього навчального закладу	Херсонський ДУ Лабораторія розробки та впровадження ІПЗ
2	Електронний навчальний курс «Україна та її регіони»	географія	для 8–9 класів загальноосвітнього навчального закладу	Інститут передових технологій м. Київ
3	Електронний посібник «Біологія 8–9»	біологія	для 8–9 класів загальноосвітнього навчального закладу	Інститут проблем штучного інтелекту МОН і НАН України м. Донецьк
4	Програмно-методичний комплекс «Таблиця Менделєєва»	хімія	для 7–8 класів загальноосвітнього навчального закладу	Харківський ДПУ ім. Г.С.Сковороди
5	Педагогічний програмний засіб «Міфи народів світу»	історія, зарубіжна література	для 8–11 класів загальноосвітнього навчального закладу	Інститут проблем штучного інтелекту МОН і НАН України м. Донецьк
6	Система інтерактивного тестування «Школярик»	для тестування	для загальноосвітнього навчального закладу	Харківський ДПУ ім. Г.С.Сковороди
7	Навчальне середовище «10 000 Words»	англійська	для 5–11 класів загальноосвітнього навчального закладу	Харківський ДПУ ім. Г.С.Сковороди
8	Програмне середовище «Система лінійних рівнянь»	алгебра	для 7–8 класів загальноосвітнього навчального закладу	Херсонський ДПУ

1	2	3	4	5
9	Електронна база знань «Людина, суспільство і світ»	історія	для 11 класів загальноосвітнього навчального закладу	Інститут педагогіки АПН м. Київ
10	Паке́т динамічної геометрії	геометрія	для 7–9 класів загальноосвітнього навчального закладу	Харківський ДПУ ім. Г.С.Сковороди
11	Педагогічний програмний засіб «Фізика-7»	фізика	для 7 класу загальноосвітнього навчального закладу	АТЗТ «Квазар-Мікро Техно»
12	Електронний атлас «Економічна і соціальна географія світу»	географія	для 10–11 класів загальноосвітнього навчального закладу	Інститут передових технологій м. Київ
13	Електронний атлас з історії України, 5 клас	історія	для 5 класу загальноосвітнього навчального закладу	Інститут передових технологій м. Київ
14	Адміністратор НКК	інформатика	для 10–11 класів загальноосвітнього навчального закладу	НТУ «КПІ» м. Київ
15	Педагогічний програмний засіб «Фізика-8»	фізика	для 8 класу загальноосвітнього навчального закладу	АТЗТ «Квазар-Мікро Техно»
16	Педагогічний програмний засіб «Фізика-9»	фізика	для 9 класу загальноосвітнього навчального закладу	АТЗТ «Квазар-Мікро Техно»
17	Педагогічний програмний засіб «Всесвітня історія. Новітня історія 1939–2003» для 11 класу	історія	для 11 класу загальноосвітнього навчального закладу	ТОВ «Компанія «Дісз-продукт»
18	Педагогічний програмний засіб «Новітня історія України» для 11 класу	історія	для 11 класу загальноосвітнього навчального закладу	ТОВ «Компанія «Дісз-продукт»
19	Електронний навчально-методичний комплект з іспанської мови «HOLA-2»	іспанська мова	для 2 класу загальноосвітнього навчального закладу	ЗАТ «Мальва»
20	Бібліотека електронних наочностей. Біологія, 6–11 кл.	біологія	для 6–11 класів загальноосвітнього навчального закладу	АТЗТ «Квазар-Мікро Техно»
21	Електронний атлас для курсу з всесвітньої історії, 8 кл.	історія	для 8 класу загальноосвітнього навчального закладу	Інститут передових технологій м. Київ

1	2	3	4	5
22	Електронний атлас для курсу з всевітньої історії, 9 кл.	історія	для 9 класу загальноосвітнього навчального закладу	Інститут передових технологій м. Київ
23	Електронний атлас для курсу з історії України, 8 кл.	історія	для 8 класу загальноосвітнього навчального закладу	Інститут передових технологій м. Київ
24	Електронний атлас для курсу географія материків і океанів, 7 кл.	географія	для 7 класу загальноосвітнього навчального закладу	Інститут передових технологій м. Київ
25	Педагогічний програмний засіб «Історія України» для 9 класу	історія	для 9 класу загальноосвітнього навчального закладу	ТОВ «Компанія «Дієз-продукт»
26	Програмний засіб «Річний план роботи загальноосвітнього навчального закладу»	адміністративна робота	для загальноосвітнього навчального закладу	ТОВ «Компанія «Дієз-продукт»
27	Педагогічний програмний засіб «Бібліотека електронних наочностей «Фізика», 7–9 кл.»	фізика	для з7–9 класів загальноосвітнього навчального закладу	АТЗТ «Квазар-Мікро Техно»
28	Педагогічний програмний засіб «Система перевірки знань, проведення олімпіад та конкурсів «ОЛІМП»		для загальноосвітнього навчального закладу	Інститут педагогіки АПН м. Київ
29	Педагогічний програмний засіб «Віртуальна фізична лабораторія, 7–9 кл.»	фізика	для 7–9 класів загальноосвітнього навчального закладу	АТЗТ «Квазар-Мікро Техно»
30	Бібліотека електронних наочностей «Хімія, 8–9 кл.»	хімія	для 8–9 кл. загальноосвітнього навчального закладу	ЗАТ «Мальва»
31	Педагогічний програмний засіб «Віртуальна фізична лабораторія, 10–11 кл.»	фізика	для 10–11 класів загальноосвітнього навчального закладу	АТЗТ «Квазар-Мікро Техно»
32	Програмно-методичний комплекс ТЕРМ VII підтримки навчальної математичної діяльності	алгебра	для 7-х класів загальноосвітніх навчальних закладів	Херсонський державний університет

1	2	3	4	5
33	Електронний методичний посібник для вчителів «Економічна і соціальна географія світу»	географія	для 10-х класів загальноосвітніх навчальних закладів	ЗАТ «Мальва»
34	Педагогічний програмний засіб «Електронний задачник «Фізика, 7–9»	фізика	для 7–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів	АТЗТ «Квазар-Мікро Техно»
35	Інтегрований електронний комплекс «Економіка, 10 клас»	економіка	для 10-х класів загальноосвітніх навчальних закладів	ТОВ «АВТ лтд.»
36	Педагогічний програмний засіб «Бібліотека електронних наочностей «Фізика, 10–11 кл.»	фізика	для 10–11 класів загальноосвітнього навчального закладу	АТЗТ «Квазар-Мікро Техно»
37	Педагогічний програмний засіб «Інтегрований електронний комплекс «Всеєвітня історія, 10 клас»	історія	для 10-х класів загальноосвітніх навчальних закладів	ТОВ «АВТ лтд.»
38	Педагогічний програмний засіб «Інтегрований електронний комплекс «Економічна та соціальна географія світу, 10 клас»	географія	для 10-х класів загальноосвітніх навчальних закладів	ТОВ «АВТ лтд.»
39	Дистанційний курс «Шкільний курс з хімії, 8–11 кл.»	хімія	для 8–11 класів загальноосвітнього навчального закладу	НТУ «КП» м. Київ
40	Дистанційний курс «Шкільний курс з біології, 6–11 кл.»	біологія	для 6–11 класів загальноосвітнього навчального закладу	НТУ «КП» м. Київ
41	Навчальне програмне забезпечення «Хімія, 8» для викладання та вивчення хімії у 8 класах ЗНЗ	хімія	для 8 класу загальноосвітнього навчального закладу	АТЗТ «Квазар-Мікро Техно»
42	«Інформатика» програмно-педагогічний засіб для загальноосвітніх навчальних закладів	інформатика	для 10–11 класів загальноосвітнього навчального закладу	«Компанія СМІТ»
43	Програмно-педагогічний засіб «Віртуальна біологічна лабораторія, 10–11 кл.» для загальноосвітніх навчальних закладів	біологія	для 10–11 класів загальноосвітнього навчального закладу	«Компанія СМІТ»

1	2	3	4	5
44	Контрольно-діагностична система «Test-W»	для всіх галузей	для загальноосвітнього навчального закладу	Шестопалов С.А.
45	Бібліотека баз даних і знань у галузі держави і права	право-знавство	для загальноосвітнього навчального закладу	Науково-дослідний центр правової інформатики
46	Програмно-методичний комплекс GRAN	математика, фізика	для 6–11 класів загальноосвітнього навчального закладу	ТОВ «Республіканський навчально-науковий центр «ДНІМ»
47	Навчально-програмний комплекс «Пошук-мета»	інформатика	для 8–11 класів загальноосвітнього навчального закладу	ТОВ «Республіканський навчально-науковий центр «ДНІМ»
48	Навчальне програмне забезпечення з фізики для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів	фізика	для 10 класу загальноосвітнього навчального закладу	АТЗТ «Квазар – Мікро Техно»
49	Навчальне програмне забезпечення з фізики для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів	фізика	для 11 класу загальноосвітнього навчального закладу	ЗАТ «Транспортні системи»
50	Автоматизована система управління «Школа»		для загальноосвітнього навчального закладу	ЗАТ «Мальва»
51	Електронний навчально-методичний комплект з французької мови	французька мова	для загальноосвітнього навчального закладу	ЗАТ «Мальва»
52	Електронний посібник «Футбол — дже-рело здоров'я»	фізична культура	для загальноосвітнього навчального закладу	Ванджюра Володимир Ярославич
53	ІІІЗ «Віртуальна хімічна лабораторія, 8–11 кл.»	хімія	для 8–11 класів загальноосвітнього навчального закладу	Інститут педагогіки АПН України
54	АБІС «Слаутич»	управління	для закладів освіти України	ІІІ «Центр інформаційних технологій Макссофт»
55	АБІС «Слаутич-шкільний»	управління	для загальноосвітніх навчальних закладів	ІІІ «Центр інформаційних технологій Макссофт»

Про затвердження Положення про кабінет інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій навчання загальноосвітніх навчальних закладів

Наказ

Міністерства освіти і науки України

№ 407 від 20.05.2004 р.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл на 2001–2003 роки» від 06.05.2001 № 436 та Закону України «Про загальну середню освіту» з метою підвищення рівня організації навчально-виховного процесу і оснащення навчального середовища загальноосвітніх навчальних закладів

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про кабінет інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій навчання загальноосвітніх навчальних закладів (додається).
2. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій довести наказ до відома керівників місцевих органів управління освітою та керівників загальноосвітніх навчальних закладів.
3. Надрукувати Положення про кабінет інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій навчання загальноосвітніх навчальних закладів в «Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України».
4. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника міністра Огнев'юка В.О.

Міністр

В.Г. Кремень

ПОЛОЖЕННЯ про кабінет інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій навчання загальноосвітніх навчальних закладів

Наказ

*Міністерства освіти і науки України
від 20.05.2004 №407*

1. Загальні положення

Кабінет інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій (далі — КІПКТ, кабінет) призначений для формування інформаційно-освітнього і культурного середовища, яке створюється з використанням апаратно-програмних засобів інформаційно-комунікаційних технологій та інших сучасних засобів навчання.

Положення визначає:

- 1) призначення та основні напрями роботи КІПКТ загальноосвітніх навчальних закладів;
- 2) порядок створення кабінету;
- 3) матеріально-технічне оснащення кабінету;
- 4) навчально-методичне забезпечення кабінету;
- 5) засади керування роботою.

2. Призначення та основні напрями роботи КІПКТ

2.1. Основною метою створення КІПКТ є забезпечення належних умов для проведення навчально-виховного процесу та розв'язання загальноосвітнім навчальним закладом завдань, визначених цілями та змістом освіти у відповідності до Державного стандарту базової і повної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 року №24.

2.2. КІПКТ загальноосвітніх навчальних закладів створюються на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 5 травня 2001 року № 436 «Про затвердження Програми інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл на 2001–2003 роки» та у відповідності до Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 року № 964.

2.3. Завданнями створення кабінету є забезпечення технічних і методичних передумов для формування інформаційної культури учнів, навчальної діяльності учнів засобами новітніх технологій, наступності між ступенями освіти, єдності між теоретичними і практичними складовими змісту освіти, профільного навчання у старшій школі.

2.4. Навчально-виховне середовище, створене в КІПКТ, використовується для навчання інформатики (базового і профільного курсів), інших навчальних дисциплін навчальної галузі «технології», об'єктами вивчення яких є складові інформаційно-комунікаційних технологій. Засоби навчання, якими обладнано КІПКТ, використовуються для навчання інших навчальних предметів у позаурочній роботі.

2.5. Заняття у КПКТ забезпечують:

- формування в учнів сучасної інформаційної картини світу;
- формування умінь і навичок використання інформаційних технологій як важливої складової продуктивної діяльності громадянина в сучасному інформаційному суспільстві;
- формування творчої особистості, розвиток в учнів теоретичного мислення, пам'яті, уяви;
- виховання підростаючого покоління, спрямованого на формування в учнів високих громадянських і моральних якостей.

2.6. Створення та реконструкція КПКТ передбачають попереднє визначення особливостей його майбутнього функціонування у відповідності до профілю навчання у конкретному загальноосвітньому навчальному закладі, передбачуваної наповненості класів (навчальних груп). Кабінет повинен розміщуватися в окремому приміщенні і мати допоміжне приміщення (лаборантську). Лаборантська повинна мати два входи — з кабінету та з коридору.

2.7. Введення в експлуатацію КПКТ під час його приймання до нового навчального року проводить комісія, створена відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і закладах освіти, затвердженого наказом МОН України від 01.08.2001 №563 і зареєстрованого в Міністерстві юстиції 20.11.2001 за №969/6160 (далі — Положення про організацію роботи з охорони праці), за наказом органу виконавчої влади (держадміністрації), до якої входять представники обласного, районного (міського) відділів освіти (залежно від підпорядкування), профспілки галузі, керівник навчального закладу, а під час уведення в дію новоутвореного або переобладнаного кабінету також і представники відповідних органів державного нагляду (охорони праці, пожежної безпеки, санітарно-епідеміологічної служби).

2.8. Облаштування, обладнання, реконструкція КПКТ здійснюється відповідно до вимог Державних санітарних правил і норм влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу, затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 14.08.2001 № 63 (далі — ДСанПіН 5.5.2.008–01), та Державних санітарних норм і правил улаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режиму праці учнів на персональних комп'ютерах, затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 30.12.98 №9 (далі — ДСанПіН 5.5.6.009–98).

На кожний КПКТ, у відповідності з додатком № 1 ДСанПіН 5.5.6.009–98, створюється паспорт кабінету.

2.9. На КПКТ поширюються вимоги Правил безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти, затверджених наказом Держнаглядохоронпраці України від 16.03.2004 №81, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 17.05.2004 за №620/9219 (далі — Правила безпеки під час навчання в кабінетах інформатики).

2.10. Вимоги пожежної безпеки для всіх приміщень КПКТ визначаються Правилами пожежної безпеки для закладів, установ і організацій системи освіти України, затвердженими спільним наказом Міносвіти України і Головного управління Державної пожежної охорони МВС України від 30.09.98 №348/70, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 17.12.98 за №800/3240 (далі — Правила пожежної безпеки для закладів, установ і організацій системи освіти України).

3. Основні форми організації навчально-виховного процесу в КПКТ

3.1. Організація навчально-виховного процесу в КПКТ (тривалість та періодичність навчальних занять, чисельність навчальних груп) регламентується ДСанПіН 5.5.6.009–98, наказом Міністерства освіти і науки від 20.02.2002 №128 «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп продовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 06.03.2002 за № 229/6517.

3.2. У КПКТ проводяться:

- навчання інформатики (вивчення базового курсу і профільних курсів навчальної дисципліни «Інформатика»);
- вивчення інших навчальних предметів з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій;
- експериментальні уроки і практичні заняття;
- позаурочні (гурткові і факультативні) заняття.

4. Матеріально-технічне оснащення кабінету

4.1. Обладнання навчальних кабінетів сукупністю матеріальних об'єктів, які створюють навчальне середовище і використовуються для проведення навчально-виховного процесу, передбачає дотримання санітарно-гігієнічних правил та норм, психолого-педагогічних, ергономічних, естетичних вимог і вимог безпеки життєдіяльності.

4.2. Комплектація обладнання кабінетів здійснюється відповідно до нормативних документів МОН України, які регламентують склад, кількість та основні технічні характеристики відповідних засобів навчання.

4.3. Електротехнічне обладнання КПКТ повинно відповідати вимогам електробезпеки, передбаченим Правилами безпечної експлуатації електроустановок споживачів, затвердженими наказом Комітету з нагляду за охороною праці Міністерства праці та соціальної політики України від 09.01.98 №4, зареєстрованими у Міністерстві юстиції України 10.02.98 за №93/2533, Правилами безпеки під час навчання в кабінетах інформатики, іншими чинними нормативними документами.

Обов'язковою є наявність засобів аварійного відключення живлення, які спрацьовують не тільки в разі перевищення струму споживання, а також і в разі витoku струму через захисне заземлення

(занулення). КШКТ повинен бути обладнаний окремою трипровідною системою електроживлення 220 В, 50 Гц (фазний провідник, нульовий робочий провідник, нульовий захисний провідник). Основна система електроживлення повинна використовуватися тільки для підключення навчального комп'ютерного комплексу. Для додаткового електротехнічного обладнання (у тому числі призначеного для освітлення і кондиціонування повітря) створюється окрема система живлення. Нульовий захисний провідник використовується тільки для захисного занулення. Використання нульового робочого провідника як нульового захисного провідника забороняється.

4.4. Склад комп'ютерного обладнання для комплектування кабінету, його параметри і характеристики повинні відповідати діючим українським і міжнародним стандартам та чинному законодавству.

4.5. Системне програмне забезпечення, яке встановлюється на апаратних засобах КШКТ, складають:

- операційна система, яка повинна забезпечувати багатозадачність, роботу в мережах ЕОМ, у тому числі підтримку роботи локальної обчислювальної мережі (далі — ЛОМ), стійкість до помилкових дій некваліфікованих користувачів;
- сукупність системних утиліт, які повинні забезпечувати адміністрування ЛОМ, функції обмеження доступу до ресурсів та їх розподілу, ведення протоколу роботи кожного користувача, спостереження за роботою і керування комп'ютерами учнів з комп'ютера вчителя;
- програмне забезпечення доступу до глобальної інформаційної мережі з одночасним протоколюванням і фільтруванням такого доступу та забезпеченням роботи сервера ЛОМ.

До складу програмного забезпечення базових інформаційних технологій, яке встановлюється на апаратних засобах КШКТ, входять:

- текстові редактори загального призначення для використання у навчально-виховному процесі та для створення і тиражування дидактичних матеріалів;
- програми, призначені для створення і опрацювання електронних таблиць, для використання у навчально-виховному процесі та для створення і тиражування дидактичних матеріалів;
- системи управління базами даних для використання у навчально-виховному процесі та забезпечення управління навчально-виховним процесом;
- системи для створення електронних презентацій, призначені для використання у навчально-виховному процесі та створення дидактичних матеріалів;
- системи для оптичного розпізнавання друкованого тексту та введення його в комп'ютер для підготовки документів (тиражування);
- системи для підтримки основних телекомунікаційних технологій: електронної пошти, роботи з факсимільними повідомленнями (документами).

До обладнання кабінету як необхідна складова повинні входити апаратно-програмні засоби для виконання обслуговування і ремонту апаратних складових обладнання кабінету, перевірки і відновлення функціонування програмних складових (спеціалізовані тестери, антивірусні програмні засоби, програми для обслуговування накопичувачів на жорстких магнітних дисках).

4.6. Відповідність функціональних і технічних характеристик складових частин обладнання кабінету вимогам, викладеним у цьому Положенні, інших документах та в сертифікаті відповідності, перевіряється на етапі приймання до експлуатації стороною — замовником, яку представляє, у відповідності до чинного законодавства, директор навчального закладу.

4.7. Для зберігання навчально-наочних посібників, технічних засобів навчання і навчального обладнання кабінет оснащується спеціальними меблями (секційними шафами, шафами-стелажками) та пристроями до них (шафи-ящики для таблиць, полиці з напрямними для зберігання тек, коробок, змінних носіїв даних у вертикальному положенні, пристосування для зберігання і демонстрування плакатів тощо).

4.8. Комплектність, типи та розташування шкільних меблів у кабінеті та лаборантській мають відповідати санітарно-гігієнічним правилам та нормам (п.8.2. ДСанПіН 5.5.2.008–01). Розташування робочих місць у кабінеті здійснюється відповідно до ДСанПіН 5.5.2.008–01.

4.9. При обладнанні робочого місця вчителя меблями необхідно забезпечити відповідність конструкцій його складових частин та їх взаємного розташування вимогам чинних нормативних документів з урахуванням комплектності робочого місця, характеру діяльності та форм організації праці.

Склад комплекту обладнання робочого місця вчителя визначається специфікацією навчального комп'ютеризованого комплексу. Обов'язковими складовими комплекту є персональний комп'ютер учителя, принтер, сканер, модем. Допускається розміщення принтера, сканера і модема окремо від робочого місця учителя, наприклад, у підсобному приміщенні, якщо у ньому встановлено додатковий комп'ютер, який може використовуватись як сервер ЛОМ і сервер друкування.

Робочий стіл учителя повинен забезпечувати розміщення на ньому комплекту робочого місця учителя з урахуванням ергономічних вимог.

Робоче місце вчителя обладнується системою управління електроживленням навчального комп'ютеризованого комплексу, яка забезпечує його включення (відключення). Робоче місце вчителя бажано розташувати на підвищенні висотою 130–200 мм.

4.10. Робоче місце учня, призначене для роботи з комп'ютером, комплектується одномісним столом і стільцем, які виконані з дотриманням вимог пп. 8.5, 8.6 ДСанПіН 5.5.6.009–98, та комплектом обладнання робочого місця учня, склад та технічні характеристики якого визначаються відповідними нормативними документами МОН України.

4.11. Кабінет може комплектуватись додатково двомісними столами учнівськими і стільцями учнівськими для проведення занять без використання комп'ютера.

4.12. Мультимедійний проектор, призначений для використання як пристрій колективного спостереження, має забезпечувати світловий потік не менше 1000 люменів, роздільну здатність не гіршу за 800*600 (бажано 1024*768). Обов'язковим для мультимедійного проектора є наявність додаткового роз'язтття для одночасного використання проектора і звичайного дисплея. Допускається використання як пристроїв колективного спостереження телевізійних приймачів із розміром екрана та в кількості, які забезпечують умови видимості зображення. Умови видимості зображення, яке відображається пристроями колективного спостереження, регламентуються для учнів, розташованих на робочих місцях, призначених для відповідних видів роботи.

4.13. Класна (аудиторна) дошка розміщується у кабінеті на передній стіні. Допускається використання різних видів класних (аудиторних) дошок — на одну, три та п'ять робочих площ (щитів) у розгорнутому або складеному вигляді. Слід передбачити мінімум одну магнітну основу з пристосуваннями (магнітними кріпленнями) для демонстрації навчально-наочних посібників (таблиць, моделей-аплікацій тощо). У КПКТ бажане встановлення класної (аудиторної) дошки, призначеної для використання маркерів (фломастерів).

4.14. КПКТ обладнується системою автоматичної пожежної сигналізації та переносними вогнегасниками, придатними для використання в умовах кабінету, у відповідності до Правил пожежної безпеки для закладів, установ і організацій системи освіти України та наказу Держнаглядохоронпраці України від 10.02.99 №21, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17.06.99 за №382/3675. Установлювати вогнегасники слід з використанням передбаченої конструкцією встановлювальної арматури.

4.15. До КПКТ підводиться окрема телефонна лінія для встановлення зв'язку з установою (провайдером), яка надає послуги доступу до мережі Інтернет, або виділена лінія зв'язку з відповідною установою.

4.16. Кабінет для забезпечення оперативного нагляду за дотриманням основних санітарно-гігієнічних вимог обладнується настінним психрометром (або термометром і гігрометром).

4.17. Усі матеріальні цінності кабінету обліковуються в інвентарній книзі встановленого зразка.

4.18. Списання матеріальних цінностей проводиться у відповідності до чинного законодавства.

5. Навчально-методичне забезпечення кабінету

5.1. У кабінеті, додатково до матеріальних об'єктів забезпечення навчально-виховного процесу, визначених у пп.4.4–4.16, зберігаються і використовуються:

- паспорт кабінету, оформлений і затверджений у порядку, передбаченому в ДСанПіН 5.5.6.009–98;

- навчальні програми з основ інформатики і обчислювальної техніки та інших навчальних дисциплін галузі «технології», заняття з яких проводиться у кабінеті, відповідні підручники (навчальні посібники), предметні науково-методичні і науково-популярні журнали;
- матеріали педагогічного досвіду, розробки уроків та позаурочних заходів;
- інструкції до лабораторних і практичних робіт, інструкції до програмних засобів та систем програмування тощо;
- інструкції з безпеки життєдіяльності і журнали ввідного та періодичного інструктажу з безпеки життєдіяльності (у відповідності до Правил безпеки під час навчання в кабінетах інформатики).

5.2. З метою забезпечення збереження та ефективного використання навчально-методичних матеріалів у навчально-виховному процесі ведеться книга обліку стану навчально-методичного забезпечення кабінету, у відповідності до форми, поданої у додатку. Облік може вестись у формі електронної бази даних з обов'язковим періодичним (у міру заповнення) резервуванням на змінному носії та створенням паперових копій.

5.3. Місця зберігання навчальних матеріальних об'єктів нумеруються і помічаються відповідними написами їх назв, які заносяться до інвентарної книги та наносяться на етикетки.

5.4. Оформлення кабінету складається з навчально-методичних експозицій змінного та постійного характеру, до яких належать:

- державна символіка, портрети видатних учених галузі;
- стенд із правилами поведінки учнів у кабінеті, розкладом роботи кабінету, правилами безпеки життєдіяльності, правилами протипожежної безпеки та правилами безпеки життєдіяльності учнів як учасників дорожнього руху (правилами поведінки учнів на вулиці);
- стенд, на якому викладено права й обов'язки учнів, структуру та склад органів самоврядування;
- стенд або кілька плакатів, на яких подано основні етапи розвитку галузі з обов'язковим виділенням здобутків української науки і техніки.

5.5. Для створення належної робочої обстановки та як складові навчально-виховного середовища в кабінеті розміщують у вигляді плакатів і таблиць довідкові матеріали, переліки основних клавіатурних командних комбінацій тощо.

Зокрема, у кабінетах, обладнаних ЛОМ, доцільно розмістити схему ЛОМ кабінету і ЛОМ навчального закладу, на яких указати електронні адреси та вміст ресурсів (електронних версій протоколів лабораторних робіт, довідкових матеріалів тощо), правила звернення до ресурсів мережі.

У секційних шафах, вітринах з навчальною метою демонструються зразки апаратних складових обчислювальних систем.

5.6. Для короткочасного експозиціювання навчально-методичних посібників та робіт учнів використовуються стенди невеликого роз-

міру, які розміщують на бічній стіні (стінах). Демонструються матеріали до тем, що вивчаються, матеріали про вчених, матеріали про новітні розробки у галузі інформаційно-комунікаційних технологій, результати експериментальної і дослідницької роботи учнів, кращі роботи учнів тощо. Матеріали експозиції змінюються новими під час переходу до вивчення нової теми.

5.7. Розподіл та збереження засобів навчання і навчального обладнання здійснюється у відповідності до навчальної програми за розділами, темами і класами, відповідно до класифікаційних груп у кабінеті, лаборантському приміщенні, у секціях меблів спеціального призначення.

6. Засади керування роботою

6.1. Управління освіти і науки районних (міських, районних у містах, що мають відповідний поділ) державних адміністрацій надають допомогу загальноосвітнім навчальним закладам в обладнанні кабінету, проводять організаційно-методичну роботу, спрямовану на ефективне використання кабінетів та їх обладнання, вивчають, узагальнюють і поширюють передовий педагогічний досвід, здійснюють контроль за збереженням і використанням матеріально-технічного забезпечення.

6.2. Директор загальноосвітнього навчального закладу, у складі якого створюється та функціонує КПКТ, несе відповідальність за організацію роботи і дотримання правил охорони праці у підрозділі. Розслідування нещасних випадків проводиться у відповідності до Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 31.08.2001 №616, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 28.12.2001 за №1093/6284.

6.3. Директор загальноосвітнього навчального закладу укладає угоди зі сторонніми організаціями на проведення ремонтних робіт і робіт з обслуговування обладнання кабінету, які не можуть бути виконані персоналом ЗНЗ або виконання яких персоналу заборонено чинними угодами та нормативними документами.

6.4. Директор і заступник директора з навчально-виховної роботи складають перспективний план обладнання на поточний навчальний рік і перспективу, залучаючи до цього завідувача кабінету.

Перспективний план та план роботи кабінету на навчальний рік обговорюються на засіданнях методичних об'єднань учителів та затверджуються директором школи.

У плані роботи кабінету передбачається проведення заходів, спрямованих на вдосконалення організаційно-педагогічних умов функціонування кабінету, щодо підвищення якості знань учнів, здійснення міжпредметних зв'язків, ефективного використання традиційних і сучасних засобів навчання на уроках і в позаурочній роботі; проведення позакласних і факультативних занять; вивчення і запровадження в практику роботи вчителів школи передового педагогічного досвіду

щодо комплексного використання засобів навчання, якими обладнано КПКТ; проведення консультацій для вчителів і учнів; підвищення фахової кваліфікації вчителів; організації самостійної роботи учнів; виявлення потреб та поповнення кабінету навчальною літературою, засобами навчання та обладнанням; виготовлення навчально-наочних посібників, розробки програмних засобів; проведення конкурсів на кращі наочні посібники і програмні засоби навчально-виховного призначення та організації виставок учнівських розробок.

6.5. Заступник директора з навчально-виховної роботи координує діяльність завідувача кабінету, вивчає і узагальнює передовий педагогічний досвід, контролює використання кабінету для урочних, позаурочних і факультативних занять.

6.6. Завідувач кабінету призначається наказом директора навчального закладу з числа вчителів, які мають відповідну освіту і проводять заняття у КПКТ.

До обов'язків завідувача кабінету входять:

- складання перспективного і річного плану роботи кабінету;
- забезпечення умов для проведення уроків і позаурочної роботи;
- систематичне поновлення та вдосконалення матеріальної бази кабінету, її поповнення традиційними та сучасними засобами навчання;
- складання і ведення тематичних картотек засобів навчання та навчального обладнання;
- проведення консультацій для вчителів щодо викладання предмету з використанням сучасних засобів навчання та пропаганди передового педагогічного досвіду вчителів;
- забезпечення дотримання в кабінеті правил поведінки, чистоти, порядку, правил безпечної експлуатації електротехнічного й іншого обладнання, дотримання правил протипожежної безпеки;
- систематичне ведення інвентарної книги із занесенням до неї відповідних змін про нові надходження, витрати й списання матеріальних цінностей;
- керування роботою лаборанта і контроль за нею, надання йому практичної допомоги, сприяння підвищенню його кваліфікації.

6.7. Робота, яку виконує лаборант, повинна здійснюватись відповідно до плану роботи кабінету і проходити під безпосереднім керівництвом завідувача кабінету. Лаборант несе перед завідувачем кабінету відповідальність за правильне зберігання й експлуатацію навчального обладнання, навчально-наочних посібників тощо.

6.8. До обов'язків лаборанта входять:

- забезпечення в приміщенні навчального кабінету чистого повітря, порядку розміщення засобів навчання та обладнання, справності та своєчасного їх ремонту, збереження в належному порядку протипожежних засобів і засобів першої медичної допомоги та вміння надати першу допомогу при нещасних випадках;
- ведення під керівництвом завідувача кабінету інвентаризаційних записів, своєчасне внесення змін до них про надходження та витрати матеріальних цінностей;

- забезпечення безвідмовної роботи навчального обладнання, повної безпеки їх під час виконання учнями лабораторних і практичних робіт;
- допомога вчителів в організації і проведенні навчальних демонстрацій, позаурочної роботи з предмету;
- щоденне наведення загального порядку в кабінеті після закінчення навчальних занять і дотримання правил експлуатації електрообладнання.

6.9. При кабінеті створюється рада кабінету, до складу якої входять учителі, актив учнів та батьків, представник від органу учнівського самоврядування навчального закладу, які разом із завідувачем кабінету беруть участь в організації роботи кабінету, сприяють поповненню фонду засобів навчання, організують проведення позаурочних заходів.

6.10. У відповідності до Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу, затвердженого наказом МОН України від 05.02.2001 №45 і зареєстрованого в Міністерстві юстиції 19.01.2001 за №146/5337, і в межах, віднесених до компетенції Піклувальної ради, робота і матеріально-технічне оснащення КПКТ контролюються і спрямовуються Піклувальною радою загальноосвітнього навчального закладу.

Директор департаменту загальної
середньої та дошкільної освіти

П.Б. Полянський

до п. 5.3 розділу 5 Положення про кабінет інформатики
та інформаційно-комунікаційних технологій навчання
загальноосвітніх навчальних закладів

Книга обліку стану навчально-методичного забезпечення кабінету
на 200__ — 200__ навчальний рік

Навчально-методичне забезпечення	Коротка характеристика (може містити інформацію про кількість екземплярів, примірників, авторизацію тощо)
Навчальне обладнання	
Засоби телекомунікації	
Підручники і навчальні посібники	
Методична література, книги для вчителя	
Дидактичні матеріали, у т.ч. роздаткові матеріали	
Системи визначення рівня навчальних досягнень учнів	
Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання інформатики	
Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання інших предметів	
Інструкції до лабораторно-практичних робіт тощо	

Директор департаменту загальної
середньої та дошкільної освіти

П.Б. Полянський

Про затвердження Правил безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти

Наказ

Державного Комітету України

з нагляду за охороною праці

від 16.03.2004 № 81

Зареєстровано

в Міністерстві юстиції України

17 травня 2004 р.

за № 620/9219

Відповідно до Закону України «Про охорону праці» (2694–12), Положення про Державний комітет України з нагляду за охороною праці, затвердженого Указом Президента України від 16 січня 2003 року № 29 (29/2003)

Н А К А З У Ю:

1. Затвердити Правила безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти (далі — Правила), що додаються.

2. Начальнику управління організації державного нагляду в агропромисловому комплексі та соціально-культурній сфері Пономаренку В.І. подати на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України ці Правила.

3. Начальникам територіальних управлінь Держнаглядохоронпраці України:

- ужити заходів щодо вивчення вимог Правил державними інспекторами, іншими посадовими особами Держнаглядохоронпраці України;
- забезпечити систематичний контроль за дотриманням вимог цих Правил.

4. Заступнику начальника управління політики охорони праці Нефедченку Л.А. включити Правила до Державного реєстру нормативно-правових актів з питань охорони праці.

5. Директору Головного науково-методичного центру Держнаглядохоронпраці України Баженову О.К. опублікувати ці Правила.

6. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Голови Комітету Семка О.П.

Голова Комітету

С. Сторчак

ПРАВИЛА

безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти

Наказ

*Держнаглядохоронпраці України
від 16.03.2004 № 81*

1. Загальні положення

1.1. Ці Правила встановлюють вимоги безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти і поширюються на загальноосвітні, професійно-технічні, вищі навчальні заклади I та II рівнів акредитації (далі — навчальні заклади), незалежно від форм власності та відомчого підпорядкування, які здійснюють навчання учнів (студентів) на персональних комп'ютерах (далі — ПК) у кабінетах інформатики. Ці Правила є обов'язковими для виконання учнями, студентами (далі — учні), викладачами, учителями, керівниками навчальних закладів.

1.2. Відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і закладах освіти, затвердженого наказом МОН України від 01.08.2001 № 563 (з0969-01) і зареєстрованого в Міністерстві юстиції 20.11.2001 за № 969/6160 (далі — Положення про організацію роботи з охорони праці), введення в експлуатацію кабінету інформатики навчального закладу під час його приймання до нового навчального року проводить комісія, створена за наказом органу виконавчої влади (держадміністрації), до якої входять представники обласного, районного (міського) відділів освіти (залежно від підпорядкування), профспілки галузі, керівник навчального закладу, а під час уведення в дію новоутвореного або переобладнаного кабінету — також і представники відповідних органів державного нагляду (охорони праці, пожежної безпеки, санітарно-епідеміологічної служби).

1.3. Кабінет інформатики належить навчальному закладу або міжшкільному навчально-виробничому комбінату, який обслуговує декілька навчальних закладів.

1.4. У кабінеті інформатики проводяться:

- навчальні заняття з інформатики та інших навчальних предметів з використанням засобів інформаційних та комунікаційних технологій;
- позакласні (позаурочні) групові та індивідуальні заняття з використанням засобів інформаційних та комунікаційних технологій; розробка учнями програмних засобів за завданнями вчителя (викладача) або керівника навчального закладу. Усі заняття з інформатики мають проводитися за навчальними програмами, що мають гриф Міністерства освіти і науки України або затверджені регіональними чи місцевими органами управління освітою.

1.5. Програмне забезпечення навчального призначення кабінету інформатики повинно мати гриф Міністерства освіти і науки України та сертифікат відповідності.

1.6. Використання ПК, спеціальних периферійних пристроїв дозволяється за умови сертифікації в Україні згідно з державною системою сертифікації УкрСЕПРО та наявності позитивного висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи МОЗ України.

1.7. Монтаж, введення в експлуатацію, технічне обслуговування та гарантійний ремонт комплектів навчальної комп'ютерної техніки кабінету інформатики проводять підприємства, що здійснюють її поставку; ремонт в післягарантійний термін виконують підприємства, які проводять сервісне обслуговування комп'ютерної техніки (сервіс-центри) і мають право на проведення таких робіт, відповідно до угод, що укладають навчальні заклади.

1.8. Роботи з уведення в експлуатацію та ремонту устаткування в кабінеті інформатики виконуються на основі гарантійного листа-заявки навчального закладу.

1.9. Окремі операції технічного обслуговування, за домовленістю сторін, допускається проводити завідувачем кабінету або вчителем (викладачем) за дорученням керівника навчального закладу.

1.10. Для всіх приміщень кабінетів інформатики вимоги пожежної безпеки визначаються НАПБ В.01.050–98/920 «Правила пожежної безпеки для закладів, установ і організацій системи освіти України», затвердженим спільним наказом Міносвіти України і МВС України від 30.09.98 № 348/70, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 17.12.98 за № 800/3240 (із змінами) (далі — НАПБ В.01.050–98/920).

1.11. Розслідування нещасних випадків з учнями, що сталися під час проведення навчання в кабінеті інформатики, проводиться у відповідності до Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах, затвердженого наказом МОН України від 31.08.2001 № 616, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28.12.2001 за № 1093/6284.

1.12. Систематичний контроль за дотриманням вимог цих Правил покладається на керівників навчальних закладів, органів управління освітою.

2. Вимоги до влаштування кабінетів інформатики

2.1. У цьому нормативно-правовому акті термін вживається в такому значенні: Кабінет інформатики — це навчально-матеріальна база навчального закладу, міжшкільного навчально-виробничого комбінату з комплектом навчальної обчислювальної техніки або навчально-комп'ютерним комплексом (далі — НКК), оргтехнікою, навчально-наочними посібниками, навчальним обладнанням, меблями та пристосуваннями для проведення теоретичних і практичних занять із предметів «Інформатика», «Основи інформатики» та позакласних (позаурочних) занять з використанням засобів інформаційних та комунікаційних технологій. Кабінет інформатики використовується

у викладанні інших навчальних предметів, трудового навчання з використанням засобів інформаційних та комунікаційних технологій.

2.2. Приміщення кабінету інформатики має відповідати вимогам: ДСанПіН 5.5.2-008-01 «Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу», затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря України від 14.08.2001 № 63 (далі — ДСанПіН 5.5.2-008-01), ДСанПіН 5.5.6-009-98 «Улаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режим праці учнів на персональних комп'ютерах», затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря України від 30.12.98 № 9 (далі — ДСанПіН 5.5.6-009-98).

2.3. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 № 128 «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп продовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 06.03.2002 за № 229/6517, під час проведення практичних робіт з інформатики в навчальних закладах клас ділиться на дві підгрупи, але не менше 8 учнів.

2.4. Приміщення кабінету інформатики повинно мати природне і штучне освітлення з урахуванням вимог ДСанПіН 5.5.6-009-98.

2.5. Захист учнів від впливу іонізуючих та неіонізуючих електромагнітних полів та випромінювання, шуму, вібрації та інших чинників, що виникають у внутрішньому середовищі кабінетів інформатики, слід виконувати відповідно до вимог і нормативів ДСанПіН 5.5.6-009-98.

3. Вимоги до обладнання робочих місць учнів та вчителів (викладачів)

3.1. Організація робочого місця повинна забезпечувати відповідність усіх елементів робочого місця та їх взаємного розташування, відповідно до вимог ДСанПіН 5.5.6-009-98.

3.2. Вимоги до конструкції меблів (робочий стіл, стілець (крісло), розташованих на робочих місцях учнів, які навчаються у кабінеті інформатики, визначаються вимогами ДСанПіН 5.5.6-009-98.

3.3. Конструкція робочого столу має забезпечувати можливе розташування навчального обладнання.

3.4. Конструкція робочого стільця (крісла) має забезпечувати підтримання раціональної робочої пози під час виконання основних робочих операцій, створювати умови для зміни пози. Учитель (викладач) повинен відрегулювати висоту та кут нахилу сидіння і спинки відповідно до зросту і віку учня. Сидіння, спинка та підлокітники стільця мають м'яке, неслизьке, повітропроникне покриття.

3.5. Відповідно до ДСанПіН 5.5.6-009-98, екран ПК слід розташувати на оптимальній відстані від очей учня, але не ближче 0,4 м,

залежно від розміру екрана монітора. Для зручності зорового спостереження площина екрана ПК має бути перпендикулярна лінії зору, при цьому має бути передбачена можливість переміщення монітора у вертикальній площині під кутом ± 30 град. (справа наліво).

4. Вимоги електробезпеки під час навчання в кабінетах інформатики

4.1. Під час експлуатації систем електропостачання, електрообладнання та електричного освітлення приміщення кабінету інформатики необхідно дотримуватись вимог «Правил устроювання електроустановок», затверджених наказом Голодерженергонагляду СРСР у 1984 р., «Правил технической эксплуатации электроустановок потребителей», затверджених наказом Голодерженергонагляду СРСР у 1984 р., ДНАОП 0.00–1.21–98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів», затвердженого наказом Комітету з нагляду за охороною праці України Міністерства праці та соціальної політики України від 09.01.98 № 4, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 10.02.98 за № 93/2533, НАПБ В.01.050–98/920, цих Правил, вимог нормативно-технічної та експлуатаційної документації підприємства-виробника ПК.

4.2. Для підключення переносної електроапаратури застосовують гнучкі проводи в ізоляції.

4.3. Заземлення повинно відповідати вимогам ДНАОП 0.00–1.21–98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів», затвердженого наказом Комітету з нагляду за охороною праці Міністерства праці і соціальної політики України від 09.01.98 № 4, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 10.02.98 за № 93/2533.

4.4. Штепсельні з'єднання та електророзетки для напруги 12 В та 36 В за своєю конструкцією мають відрізнятися від штепсельних з'єднань для напруги 127 В та 220 В і бути пофарбовані в колір, який візуально відрізняється від кольору штепсельних з'єднань, розрахованих на напругу 127 В та 220 В.

4.5. Не допускається:

- використання електрообладнання кабінету інформатики в умовах, що не відповідають вимогам інструкцій підприємств-виробників;
- експлуатація кабелів та проводів з пошкодженою або такою, що втратила захисні властивості за час експлуатації, ізоляцією;
- розміщення електрообладнання поблизу джерел тепла, у місцях з недостатньою вентиляцією;
- залишати працюючий ПК без догляду на тривалий час — більше 30 хв;
- підключення ПК до електромережі та електророзеток, що не мають захисного заземлення.

4.6. Перед початком навчання вчитель (викладач) повинен візуально перевірити непошкодженість захисного заземлення в тих кабінетах інформатики, у яких це заземлення виконано відкритим проводом.

4.7. Слід вимикати кабель живлення електрообладнання з електромережі, якщо воно залишається непрацюючим на тривалий час — добу і більше.

4.8. У разі несправності електрообладнання, його складових частин слід звернутися до працівників сервіс-центрів, не починаючи повторне вмикання або ремонт самостійно.

5. Організація безпечної роботи в кабінеті інформатики

5.1. Робота з охорони праці в кабінеті інформатики організовується у відповідності до статуту навчального закладу, Положення про організацію роботи з охорони праці.

5.2. На початку вивчення предметів з інформатики учні закріплюються вчителем (викладачем) за робочими місцями з урахуванням зросту, стану зору та слуху. У випадку навчальної потреби допускається тимчасова зміна розташування учнів у кабінеті інформатики.

5.3. Позакласні заняття з інформатики проводяться в присутності вчителів (викладачів).

5.4. Учителі (викладачі) стежать за виконанням учнями вимог безпеки під час навчання в кабінеті інформатики.

5.5. Відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці, до роботи на ПК допускаються учні, які пройшли первинний інструктаж з охорони праці (безпеки життєдіяльності).

5.6. Відповідно до ДСанПіН 5.5.6–009–98, безперервна робота учнів з екраном відеомонітора не має перевищувати:

- для учнів I класу (6 років) — 10 хв за одну навчальну годину;
- для учнів II–V класів — 15 хв за одну навчальну годину;
- для учнів VI–VII класів — 20 хв за одну навчальну годину;
- для учнів VIII–IX класів — 25 хв за одну навчальну годину;
- для учнів X–XII класів та студентів вищих навчальних закладів I та II рівнів акредитації на першій годині занять — 30 хв, на другій годині — 20 хв.

Навчання з інформатики в навчальних закладах системи загальної середньої освіти передбачає 1–2 навчальні години на тиждень, залежно від освітнього рівня, відповідно до Базового навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

5.7. Навчання на ПК має проводитися з урахуванням можливостей кожного учня в індивідуальному режимі, який визначає вчитель. Початок і закінчення занять з кожною групою учнів фіксується в журналі обліку використання ПК відповідно до віку.

5.8. Загальна тривалість позакласних та факультативних занять з основ інформатики не повинна перевищувати 2 годин на тиждень, а безпосередньої роботи на ПК — не більше 1 години.

5.9. Загальна тривалість під час профільного навчання учнів на ПК не повинна перевищувати 2 годин на день.

5.10. Під час занять на ПК для попередження розвитку перевтомлення необхідно здійснювати комплекс профілактичних заходів (орієнтовний комплекс вправ міститься в додатку), а саме: після безперервної роботи з екраном монітора, згідно з п. 5.6, — протягом 1,5–2 хв вправи для профілактики зорової втоми; через 25–30 хв роботи з використанням комп'ютерів — протягом 5 хв. комплекс вправ для профілактики зорового і статичного втомлення.

6. Обов'язки посадових осіб щодо забезпечення охорони праці під час навчання в кабінеті інформатики

6.1. Керівництво організацією роботи з охорони праці під час проведення навчання в кабінеті інформатики навчального закладу покладається на його керівника, відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці.

6.2. Керівник навчального закладу, в якому проводиться навчання в кабінеті інформатики:

- створює здорові і безпечні умови для проведення занять у кабінеті інформатики;
- наказом призначає відповідальних осіб, які зобов'язані контролювати створення безпечних умов навчання та праці, стежити за виконанням учнями цих Правил та відповідних інструкцій з охорони праці на робочому місці в кабінеті інформатики;
- організовує роботу щодо розроблення та затверджує інструкції з охорони праці для учнів під час навчання в кабінеті інформатики;
- організовує роботу щодо забезпечення учнів справними обладнанням та пристроями;
- організовує проведення технічного обслуговування та ремонту обладнання кабінету інформатики;
- організовує один раз на три роки навчання завідувачів кабінетів інформатики, учителів, викладачів інформатики з питань охорони праці з наступною перевіркою знань, відповідно до ДНАОП 0.00-4.12-99 «Типове положення про навчання з питань охорони праці», затвердженого наказом Комітету з нагляду за охороною праці України Міністерства праці та соціальної політики України від 17.02.99 № 27, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21.04.99 за № 248/3541, та Положення про організацію роботи з охорони праці; відповідно до Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах, затвердженого наказом МОН України від 31.08.2001 № 616, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28.12.2001 за № 1093/6284, проводить розслідування нещасних випадків, що сталися з учнями під час навчання в кабінеті інформатики.

6.3. Завідувач кабінету, учителі, викладачі:

- навчають учнів безпечного поводження з наявним у кабінеті інформатики обладнанням, а також безпечних методів виконання робіт;
- стежать за дотриманням вимог безпечного проведення навчально-виховного процесу;
- є відповідальними за збереження обладнання кабінету інформатики, справність засобів пожежогасіння;
- щодня проводять реєстрацію в журналі використання ПК кабінету інформатики часу початку та закінчення заняття, вмикання та вимикання електроживлення;
- проводять реєстрацію випадків зупинки машин та організацію їх ремонту;

- стежать за своєчасним проведенням технічного обслуговування та ремонту обладнання кабінету інформатики;
- здійснюють навчання та інструктаж учнів з охорони праці з реєстрацією в журналі обліку навчальних занять та журналі реєстрації інструктажів з охорони праці, згідно з Положенням про проведення навчання з питань охорони праці, що розробляється і затверджується керівником навчального закладу відповідно до ДНАОП 0.00–4.12–99 «Типове положення про навчання з питань охорони праці», затвердженого наказом Комітету з нагляду за охороною праці України Міністерства праці та соціальної політики України від 17.02.99 № 27, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21.04.99 за № 248/3541. Навчання учнів безпечному поводженню проводиться відповідно до інструкцій з охорони праці, які розроблюють учителі, викладачі навчальних закладів згідно з ДНАОП 0.00–4.15–98 «Положення про розробку інструкцій з охорони праці», затвердженим наказом Комітету з нагляду за охороною праці України Міністерства праці та соціальної політики України від 29.01.98 № 9, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 07.04.98 за № 226/2666;
- здійснюють першу допомогу у разі нещасних випадків, що сталися з учнями в кабінеті інформатики.

Заступник начальника управління
державного нагляду
в агропромисловому комплексі та
соціально-культурній сфері
Держнаглядохоронпраці України

В.С. Ткачов

**ОРІЄНТОВНИЙ КОМПЛЕКС ВПРАВ
для зняття втоми під час навчання
в кабінетах інформатики**

Комплекс вправ для очей

Вправи виконуються сидячи, в зручній позі, хребет прямий, очі розплющені, погляд — прямо, відвернувшись від комп'ютера.

Варіант 1.

1. Погляд спрямовувати вліво–вправо, вправо–прямо, вгору–прямо, додолу–прямо без затримки в кожному положенні. Повторити 5 разів, і 5 разів — у зворотному напрямі.
2. Заплющити очі на рахунок «раз-два», розплющити очі і подивитися на кінчик носа на рахунок «три-чотири».
3. Кругові рухи очей: до 5 кругів вліво і вправо.

Варіант 2.

1. Швидко кліпати очима протягом 15 с.
2. Заплющити очі. Не розплющуючи очей, начебто подивитися ліворуч на рахунок «раз-чотири», повернутися у вихідне положення. Так само подивитися праворуч на рахунок «п'ять-вісім» і повернутися у вихідне положення. Повторити 5 разів.
3. Спокійно посидіти із заплющеними очима, розслабившись протягом 5 с.

Комплекс вправ для зняття м'язового напруження

Варіант 1.

Вихідне положення — сидячи на стільці.

1. Витягнути і розчепірити пальці так, щоб відчуті напруження. У такому положенні затримати, протягом 5 с. Розслабити, а потім зігнути пальці. Повторити вправу 5 разів.
2. Повільно і плавно опустити підборіддя, залишатися у такому положенні 2–3 с і розслабитися.
3. Сидячи на стільці, піднести руки якомога вище, потім плавно опустити їх додолу, розслабити. Вправу повторити 5 разів.
4. Переплести пальці рук і покласти їх за голову. Звести лопатки, залишатися у такому положенні 5 с, а потім розслабитись. Повторити вправу 5 разів.

Варіант 2.

Вихідне положення — сидячи на стільці.

1. Зробити кілька глибоких вдихів і видихів. Потягнутися на стільці, зігнувши руки на потилиці, відхиляючи голову назад і випростовуючи плечі. Повторити 5 разів.
2. Зробити нахили і повороти голови. Повторити 5 разів.
3. Зробити легкий самомасаж обличчя і кистей рук протягом 3–5 с.

Варіант 3.

Вихідне положення — стоячи, ноги разом, руки вниз.

1. Прямі руки розвести в боки долонями догори, зробити вдих.
2. Схрестити руки перед грудьми, міцно обхопити себе за плечі, повторити 5 разів.
3. Кругові рухи ліктями вперед протягом 5 с.
4. Те саме назад. Дихати рівномірно.

Заступник начальника управління
державного нагляду
в агропромисловому комплексі
та соціально-культурній сфері
Держнаглядохоронпраці України

В.С. Ткачов

РОЗ'ЯСНЕННЯ стосовно надання «Свідоцтва про визнання відповідності педагогічним вимогам» комп'ютерній техніці

Міністерство освіти і науки України

*Науково-методичний центр організації розробки
та виробництва засобів навчання МОН України*

№ 1/9-444 від 02.09.04

*Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим,
управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської
міських державних адміністрацій*

У зв'язку з необхідністю оснащення загальноосвітніх навчальних закладів України комп'ютерною технікою і програмним забезпеченням, що відповідають єдиним педагогічним, технічним, санітарно-гігієнічним та іншим вимогам, Міністерство освіти і науки роз'яснює:

1. Комп'ютерна техніка разом з комп'ютерними програмами, що входять до її складу та використовуються у навчальному процесі загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, є засобами навчання і повинні відповідати всім загальним вимогам до засобів навчання (відповідність навчальним програмам, вимогам безпеки тощо). Особливу увагу слід звертати на відповідність комп'ютерних програм вимогам законодавства про авторське право. За наявності нелицензійних комп'ютерних програм слід провести їх легалізацію.

Крім того, засоби комп'ютерної техніки повинні мати технічні характеристики, які забезпечують виконання навчальних комп'ютерних програм, рекомендованих міністерством для використання у навчальному процесі.

Підтвердженням відповідності комп'ютерної техніки зазначеним вимогам є Свідоцтво про визнання відповідності педагогічним вимогам.

Свідоцтво надається відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 07.06.2001 р. № 440 «Про затвердження Порядку надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтва Міністерства освіти і науки України».

2. Свідоцтво надається засобам комп'ютерної техніки, які освоєні у виробництві та мають зареєстровані в установленому порядку технічні умови.

3. Для одержання Свідоцтва виробник (постачальник) засобу комп'ютерної техніки звертається з листом-клопотанням про проведення експертизи до Науково-методичного центру організації розробки та виробництва засобів навчання МОН України.

У листі-клопотанні зазначаються такі дані: повна назва виробу, вид та адресація виробу (кому адресований засіб навчання, тип навчального закладу відповідно до освітнього чи освітньо-кваліфікацій-

ного рівня, спеціалізація), його відповідність навчальній програмі із зазначенням предмету чи курсу (дисципліни), для якого призначений засіб навчання, дотримання державних і галузевих стандартів і норм на вибір.

До листа додаються у 3-х примірниках копії таких документів: технічні умови (ТУ), паспорт (формуляр), експлуатаційна документація, висновок органів Міністерства охорони здоров'я України про відповідність вимогам Державних санітарних норм і правил ДСанПіН 5.5.5.009–98, сертифікат відповідності УкрСЕПРО, відомості про виробника або постачальника (назва підприємства, основна спеціалізація, адреса, телефон, електронна пошта, прізвище, ім'я, по батькові керівника).

4. Комп'ютерна техніка, що використовується в навчальному процесі, повинна мати Свідоцтво незалежно від джерела фінансування її придбання (бюджетні кошти, спонсорська допомога тощо). Ця вимога не поширюється на комп'ютерну техніку, що використовується в адміністративно-господарській діяльності.

Просимо це роз'яснення довести до відома керівників районних відділів освіти, загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів, тендерних комітетів, що вирішують питання закупівлі комп'ютерної техніки, та постачальників.

Заступник міністра

В.О. Огнев'юк

Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) груп продовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах

Наказ

Міністерства освіти і науки України

№ 128 від 20.02.2002 р.

На виконання статті 14 Закону України «Про дошкільну освіту» та статті 14 Закону України «Про загальну середню освіту»

Н А К А З У Ю:

1. Затвердити нормативи наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп продовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядок поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах згідно з додатками 1 та 2.

2. Визначити таким, що втратив чинність, наказ Міністерства освіти України від 10.09.97 №341 «Про нормативи граничної наповнюваності класів, груп, гуртків і нормативи поділу класів при вивченні окремих предметів у середніх закладах освіти», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 06.10.97 за № 453/2257.

3. Контроль за виконанням наказу покласти на заступників Державного секретаря Богомолова А.Г. та Науменка Г.Г.

Державний секретар

В. О. Зайчук

до наказу Міністерства освіти і науки України
від 20.02.2002 р. №128

**Порядок
поділу класів на групи при вивченні окремих
предметів у загальноосвітніх навчальних закладах**

При вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах для посилення індивідуальної роботи з учнями запроваджується поділ класів на групи.

Предмети, при вивченні яких класи підлягають поділу на групи	При кількості учнів у класі
При проведенні практичних занять з інформатики з використанням комп'ютерів	Клас ділиться на 2 групи, але не менше 8 учнів у групі

ДЕРЖАВНА ПІДСУМКОВА АТЕСТАЦІЯ УЧНІВ

Про затвердження Положення про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти

Наказ

Міністерства освіти і науки України

№ 588 від 14.12.2000 р.

Зареєстровано

в Міністерстві юстиції України

19 грудня 2000 р. за № 925/5146

Відповідно до статті 34 Закону України «Про загальну середню освіту», постанови Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 року № 964 «Про затвердження Положення про загальноосвітній навчальний заклад»

Н А К А З У Ю:

1. Затвердити Положення про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти (додається).

2. Визнати такими, що втратили чинність, Положення про державну атестацію (екстернат) для одержання документів про загальну середню освіту, затверджене наказом Міністерства освіти України від 27.03.97 № 87 і зареєстроване в Міністерстві юстиції України 21.04.97 за № 151/1955, та Інструкцію про екзамени, переведення та випуск учнів загальноосвітніх навчально-виховних закладів України, затверджену наказом Міністерства освіти України від 29.01.96 № 24 та зареєстровану в Міністерстві юстиції України 21.02.96 за № 87/1112.

3. Ввести в дію Положення про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти з 2000/2001 навчального року.

4. Науково-методичному центру середньої освіти Міністерства освіти і науки України (Ляшенко О.І.) протягом 2001–2003 років розробити положення про центри незалежного тестування, їх методичне забезпечення, функціонування та експериментальну апробацію.

5. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника міністра Огнев'юка В.О.

Міністр

В.Г. Кремень

ПОЛОЖЕННЯ

про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців)

у системі загальної середньої освіти

Затверджено

Наказ Міністерства освіти і науки України

14.12.2000 № 588

Загальні положення

Державна підсумкова атестація учнів (вихованців) (далі — атестація) — це форма контролю за відповідністю освітнього рівня випускників загальноосвітніх навчальних закладів I, II, III ступенів навчальним програмам. Атестація проводиться відповідно до статті 34 Закону України «Про загальну середню освіту», постанови Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 № 1717 «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання».

Зміст, форми й терміни атестації щорічно визначаються Міністерством освіти і науки України.

Перелік предметів, з яких здійснюється атестація, та порядок звільнення від неї визначаються цим Положенням.

Учням, які закінчили загальноосвітній навчальний заклад певного ступеня, видається про це відповідний документ:

- по закінченні початкової школи — таблиць успішності;
- по закінченні основної школи — свідоцтво про базову загальну середню освіту (за бажанням учнів);
- по закінченні навчального закладу системи загальної середньої освіти — атестат про повну загальну середню освіту.

Особам, які закінчили основну школу з навчальними досягненнями високого рівня (10, 11, 12 балів), видається свідоцтво про базову загальну середню освіту особливого зразка. Особам, нагородженим золотою або срібною медаллю, згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 12.11.97 № 1260 видається документ про повну загальну середню освіту особливого зразка.

1. Проведення атестації

1.1. Атестація проводиться в навчальних закладах системи загальної середньої освіти з навчальних предметів інваріантної частини Типових навчальних планів, затверджених Міністерством освіти і науки України.

1.2. Атестація випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти може за їх бажанням проводитися на базі вищих навчальних закладів (для випускників, які вступатимуть до вузів) за умови, що випускник має досягнення у навчанні на достатньому та високому рівні, та за згодою педагогічної ради загальноосвітнього навчального закладу.

1.3. Завдання та збірники завдань для атестації розробляються й затверджуються Міністерством освіти і науки України.

1.4. Результати атестації оцінюються за 12-бальною шкалою, відповідно до Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти, затверджених Міністерством освіти і науки України.

1.5. Річні оцінки з предметів, з яких учень не проходить атестацію, є підсумковими.

1.6. Підсумкові оцінки з предметів, з яких учень проходить атестацію, виставляються на підставі атестаційних та річних оцінок з урахуванням оцінок за семестри.

1.7. Учні мають право на повторну атестацію з метою підвищення оцінки.

Повторна атестація може проводитися у будь-який час, але не раніше ніж через 10 днів після закінчення атестації і не пізніше початку нового навчального року.

Конкретні строки повторної атестації встановлюють Міністерство освіти Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Матеріали й завдання для повторної атестації розробляє Міністерство освіти і науки України.

1.8. Учні (екстерни), які хворіли під час проведення атестації і видужали до її закінчення, зобов'язані подати медичну довідку, на підставі якої їм надається право продовжити атестацію у поточному навчальному році.

1.9. Атестація включається у структуру навчального року.

2. Державні атестаційні комісії

2.1. Для проведення атестації, не пізніше ніж за два тижні до її початку, в навчальних закладах місцевим органом управління освітою створюються державні атестаційні комісії (далі — комісії) у складі:

- голови (керівник навчального закладу або його заступник з навчально-виховної роботи, у виняткових випадках — учитель) та членів комісії: учителя, який викладає предмет у даному класі, асистента — учителя цього ж циклу предметів — у загальноосвітніх навчальних закладах II ступеня (відповідного класу гімназії, ліцею, коледжу);
- голови (керівник навчального закладу або його заступник з навчально-виховної роботи, або представник відповідного органу управління освітою) та членів комісії: учителя, який викладає предмет у даному класі, та не менше двох інших членів комісії — у загальноосвітніх навчальних закладах III ступеня.

2.2. При проведенні атестації у вищому навчальному закладі, як це передбачено в пункті 2.1, ректор вищого навчального закладу, на базі якого проходить атестація, призначає голову комісії та затверджує її склад.

2.3. На голів комісії покладається відповідальність за об'єктивність проведення атестації та дотримання порядку її проведення.

2.4. Головою комісії не може бути керівник навчального закладу (його заступник), який викладає у даному класі предмет, з якого проводиться атестація.

2.5. За наявності паралельних класів (груп) у навчальному закладі може бути створено декілька комісій з предмету.

2.6. У випускних класах навчальних закладів системи загальної середньої освіти комісії можуть створюватися спільно з вищими навчальними закладами.

2.7. За рішенням місцевого органу управління освітою, до складу комісії понад визначену в п. 2.1 норму можуть входити учителі інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти, науковці, представники професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів.

2.8. Під час проведення атестації можуть бути присутніми лише особи, уповноважені органами управління освітою.

2.9. Втручання у проведення атестації та визначення її результатів з боку осіб, які не є членами комісії, не допускається. Зауваження та пропозиції щодо процедури проведення атестації можуть подаватися у письмовій формі до районної апеляційної комісії не пізніше наступного робочого дня після проведення атестації.

2.10. Результати атестації заносяться до протоколу встановленого зразка.

2.11. Звіти комісій про результати атестації та матеріали атестації зберігаються, відповідно до вимог Інструкції з ведення ділової документації у загальноосвітніх навчальних закладах I–III ступенів, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 23.06.2000 № 240.

3. Атестація у початковій школі

3.1. У початковій школі атестації підлягають результати навчальної діяльності учнів третіх (четвертих) класів з державної мови (українська мова і читання) та математики. У навчальних закладах з мовами навчання національних меншин можуть підлягати атестації результати навчальної діяльності з мови навчання.

3.2. Атестація результатів навчальної діяльності учнів з державної мови, якщо вони вивчали її лише у двох останніх класах початкової школи, здійснюється за бажанням учнів, їх батьків (осіб, які їх замінюють).

3.3. Оцінка за атестацію з цих предметів виставляється за результатами річного оцінювання, яке здійснюється на підставі оцінок за підсумкові письмові роботи з урахуванням семестрового оцінювання навчальних досягнень учнів.

3.4. У загальноосвітніх навчальних закладах I ступеня проведення підсумкових письмових робіт відбувається за участі осіб, уповноважених відповідними органами управління освітою, та фахівців.

3.5. Педагогічна рада навчального закладу на підставі результатів навчальної діяльності учня ухвалює рішення про переведення його до основної школи або дає рекомендації щодо доцільності підвищення учнем рівня його результатів з окремих предметів та за згодою батьків або осіб, які їх замінюють, вирішує питання про залишення учня на повторний курс навчання.

4. Атестація в основній школі

4.1. Атестація в основній школі проводиться з державної мови (письмово), математики (письмово), географії, біології, а також іноземної мови чи іншого гуманітарного предмету за вибором навчального закладу (у навчальних закладах з мовами навчання національних меншин атестація може проводитись з мови навчання) у формі, визначеній Міністерством освіти і науки України: усне опитування, комплексне завдання, письмова робота, поєднання усних та письмових робіт за збірниками завдань, затвердженими Міністерством освіти і науки України.

4.2. Випускники основної школи, які в поточному навчальному році не вивчали державної мови, замість атестації з цього предмету можуть проходити атестацію з мови навчання.

5. Атестація у старшій школі

5.1. Атестація у старшій школі проводиться з державної мови (письмово), історії України та трьох предметів (у тому числі в навчальних закладах з мовами навчання національних меншин — з мови навчання) за вибором учнів.

5.2. Випускники, які в поточному навчальному році не вивчали державної мови, замість атестації з цього предмету можуть проходити атестацію з мови навчання.

5.3. У загальноосвітніх навчальних закладах з мовами навчання національних меншин, спеціалізованих школах, ліцеях, гімназіях, колегіумах, класах з поглибленим вивченням окремих предметів перелік предметів за вибором може бути доповнений навчальними предметами варіативної частини навчальних планів.

5.4. Атестація з кожного з предметів проводиться у формі, визначеній Міністерством освіти і науки України (усне опитування, комплексне завдання, письмова робота, поєднання усних та письмових робіт за збірниками завдань, затвердженими Міністерством освіти і науки України).

5.5. У навчальних закладах системи загальної середньої освіти, що працюють з вищими навчальними закладами у складі навчальних або навчально-науково-виробничих об'єднань або за угодами з ними, дозволяється поєднувати атестацію зі вступними іспитами до вищого навчального закладу.

У такому разі за погодженням з Міністерством освіти і науки України завдання для атестації з профільних предметів можуть бути доповнені (з обов'язкових для атестації предметів) або замінені (з предметів,

які учень сам обирає на атестацію) завданнями вищого навчального закладу та завчасно доведені до відома випускників.

5.6. Атестація випускника відбувається лише в конкретному вищому навчальному закладі, до якого він вступає, і лише з профільних для цього вузу предметів.

За терміном така атестація повинна відбуватися раніше атестації у навчальних закладах системи загальної середньої освіти.

5.7. Результати атестації у вищому навчальному закладі є одночасно результатами атестації за підсумками навчання випускника в навчальному закладі системи загальної середньої освіти.

Результати повідомляються у письмовій формі директору навчального закладу, де навчається випускник. Вони виставляються в атестат про повну загальну середню освіту й зараховуються як результати вступних іспитів до вищого навчального закладу.

5.8. Випускник навчального закладу системи загальної середньої освіти подає заяву (анкету) на ім'я керівника навчального закладу, де він навчається, із зазначенням повної назви вищого навчального закладу, де він має намір проходити атестацію.

Заяву (анкету) такого ж змісту, а також витяг із рішення педагогічної ради навчального закладу про згоду на проходження атестації випускником у вищому навчальному закладі випускник повинен подати до вищого навчального закладу.

5.9. Випускникові видається атестаційний лист з підписом голови комісії, завіреним печаткою вищого навчального закладу, де випускник проходив атестацію.

5.10. Педагогічна рада навчального закладу, де навчається випускник, на підставі отриманого повідомлення про результати атестації у вищому навчальному закладі приймає рішення про здобуття випускником повної загальної середньої освіти.

6. Атестація екстернів

6.1. Екстернат у системі загальної середньої освіти є різновидом індивідуальної форми навчання, що забезпечує гарантоване Конституцією України право громадян на здобуття повної загальної середньої освіти й організовується відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Положення про загальноосвітній навчальний заклад, цього Положення.

6.2. Екстерн — особа, яка самостійно опановує навчальні програми і якій надається можливість проходження підсумкової та державної підсумкової атестації в навчальних закладах системи загальної середньої освіти.

6.3. Отримання базової загальної середньої освіти або повної загальної середньої освіти у формі екстернату не обмежується віком.

6.4. Відмова з боку керівників навчального закладу, а також місцевих органів управління освітою в атестації екстернів з метою отримання базової загальної середньої освіти або повної загальної середньої освіти не допускається.

6.5. Громадяни України, які навчалися й отримали документ про відповідний рівень освіти за кордоном, з метою отримання документа державного зразка про базову або повну загальну середню освіту зобов'язані пройти атестацію екстерном.

За наявності міждержавної угоди про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту атестація екстерна не здійснюється, крім випадків, коли на атестації наполягає екстерн.

6.6. Можливість пройти атестацію й отримати відповідний документ про освіту мають екстерни, які:

- з будь-яких причин не мають змоги відвідувати навчальні заняття в загальноосвітньому навчальному закладі;
- навчаються за індивідуальною формою;
- отримали документ про відповідний рівень загальної середньої освіти за кордоном;
- прискорено опанували програмовий матеріал відповідного класу, ступеня навчання;
- не завершили навчання в навчальному закладі системи загальної середньої освіти;
- є іноземцями та особами без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах.

6.7. Зарахування повнолітніх громадян до навчального закладу на екстернат здійснюється за їх особистою заявою, а неповнолітніх громадян — за заявою батьків або осіб, які їх замінюють, погоджується з місцевим органом управління освітою і затверджується наказом керівника навчального закладу.

6.8. Приймання заяв від екстернів на проходження атестації починається з жовтня місяця поточного навчального року й закінчується, як правило, не пізніше ніж за три місяці до початку атестації.

6.9. Атестація проводиться в навчальному закладі системи загальної середньої освіти за місцем проживання екстернів або в навчальному закладі, визначеному відповідним органом управління освітою.

6.10. До атестації за курс повної загальної середньої освіти допускаються екстерни, які мають свідоцтво про базову загальну середню освіту.

6.11. Адміністрація навчального закладу, у якому здійснюється атестація, зобов'язана ознайомити екстерна, батьків або осіб, які їх замінюють, з цим Положенням, порядком проведення атестації.

6.12. Перед атестацією проводиться підсумкова атестація з предметів інваріантної частини навчального плану. Проходження підсумкової атестації є передумовою для проходження екстерном атестації.

6.13. Рішення про допуск екстерна до атестації приймається педагогічною радою навчального закладу, затверджується наказом директора.

6.14. Підсумкову атестацію та атестацію екстерн проходить в одному навчальному закладі.

Підставою для завершення атестації в іншому навчальному закладі є довідка з попереднього місця її проходження, що підписується керів-

ником навчального закладу, головою комісії і завіряється печаткою навчального закладу.

6.15. У разі незгоди екстерна, батьків або осіб, які їх замінюють, з результатами підсумкової атестації чи атестації їм надається право оскаржити їх на загальних підставах.

6.16. Результати атестації екстерна фіксуються в окремому протоколі, у правому верхньому кутку якого зазначено: «Екстернат».

6.17. За результатами атестації на підставі рішення педагогічної ради, яке оформлюється наказом керівника навчального закладу, екстернам видаються свідоцтво про базову загальну середню освіту та атестат про повну загальну середню освіту.

6.18. Видача свідоцтва про базову загальну середню освіту, атестата про повну загальну середню освіту реєструється у книзі обліку цих документів. Запис про видачу свідоцтва про базову загальну середню освіту та атестата про повну загальну середню освіту заноситься у книгу в графі «Рік вступу до даного закладу» — «екстернат».

6.19. Екстерни, які пройшли атестацію на атестат про повну загальну середню освіту, золотою медаллю «За високі досягнення у навчанні» та срібною медаллю «За досягнення у навчанні» не нагороджуються.

7. Атестація за результатами річного оцінювання

7.1. Атестація учнів загальноосвітніх санаторних шкіл-інтернатів для хворих дітей у період їх перебування у цих закладах, спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей з наслідками поліомієліту і церебральним паралічем, складними порушеннями мовлення, затримкою психічного розвитку, глухих і зі слабким слухом, сліпих і слабозорих, а також учнів вечірніх (змінних) спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для сліпих і слабозорих, глухих і зі слабким слухом здійснюється на основі річного оцінювання у випускному класі.

7.2. Учні, які за станом здоров'я звільняються від атестації, мають право атестуватися за результатами річного оцінювання у випускному класі.

Для проходження атестації в цьому випадку необхідно подати до комісії такі документи:

- 1) заява батьків учня або осіб, які їх замінюють;
- 2) довідка лікарсько-контрольної комісії, завірена печаткою лікувальної установи.

7.3. За рішеннями Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, управлiнь освіти і науки, охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, учні, які проживають (проживали) у зонах безумовного чи гарантованого добровільного відселення у зв'язку з аварією на Чорнобильській АЕС та зонах стихійного лиха, можуть бути атестовані за результатами річного оцінювання у випускному класі.

Підставою для звільнення від атестації є рішення педагогічної ради, видається наказ керівника навчального закладу.

7.4. Учні випускних класів, які беруть участь у міжнародних олімпіадах, спортивних змаганнях, конкурсах, виставках, що мають статус міжнародних і проходять у період атестації, атестуються за результатами річного оцінювання.

7.5. Учасники міжнародних олімпіад, спортивних змагань, конкурсів, призери III та учасники IV етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад, III етапу конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт Малої академії наук звільняються від атестації з предметів, з яких вони стали призерами. До атестата про повну загальну середню освіту виставляється з цих предметів підсумкова оцінка 12 балів.

7.6. Учасники весняних відбірково-тренувальних зборів з підготовки до олімпіад, змагань, конкурсів, які мають статус міжнародних, звільняються від атестації; підсумкові оцінки їм виставляються за результатами річного оцінювання.

8. Апеляційні комісії. Подання та розгляд апеляцій

8.1. Для забезпечення об'єктивного проведення атестації відповідними органами управління освітою створюються апеляційні комісії з кожного предмету.

8.2. Чисельність і склад апеляційних комісій затверджуються відповідними органами управління освітою органів місцевого самоврядування або виконавчої влади.

8.3. Результати атестації можуть бути оскаржені до апеляційної комісії учнями, їх батьками або особами, які їх замінюють, протягом 10 днів після її проведення.

9. Контроль за дотриманням вимог проведення атестації

9.1. Контроль за дотриманням вимог організації та проведення атестації покладається на відповідні органи управління освітою.

9.2. Наслідки проведення атестації щорічно до 15 липня узагальнюються та аналізуються відповідними органами управління освітою.

9.3. Узагальнена інформація Міністерству освіти і науки України подається відповідними органами управління освітою до 1 серпня.

Начальник головного
управління змісту освіти

П.Б. Полянський

Методичні рекомендації щодо підготовки і проведення державної підсумкової атестації з інформатики у формі захисту учнівських робіт зі створення прикладного програмного забезпечення навчального процесу в 11(12) класах загальноосвітніх навчальних закладів

Міністерством освіти і науки України визначено такий порядок проведення державної підсумкової атестації з інформатики в 11(12) класах:

- усно за білетами, затвердженими Міністерством освіти і науки України;
- у формі захисту учнівських робіт зі створення прикладного програмного забезпечення навчального процесу (прикладні програмні засоби, інструментальні середовища, комп'ютерні навчальні системи).

Форму проведення державної підсумкової атестації з інформатики обирає учень.

Державну підсумкову атестацію з інформатики у формі захисту учнівських робіт зі створення прикладного програмного забезпечення навчального процесу можуть обирати учні, які виявили особливий інтерес до предмету, мають глибокі знання інформаційних технологій та навчальні досягнення високого рівня (10, 11, 12 балів).

Створені учнями під керівництвом вчителя програмні засоби для забезпечення комп'ютерної підтримки навчально-пізнавальної діяльності учнів при вивченні різних предметів і подані до захисту на предмет державної підсумкової атестації, можуть поповнити шкільний фонд педагогічних програмних засобів.

Роботу учнів над створенням програмного засобу та поточне оцінювання діяльності учнів слід організувати за таким планом:

№ з/п	Заходи	Термін виконання
1	Вибір теми, визначення мети та виду роботи	До 1 грудня
2	Підбір та аналіз необхідних інформаційних джерел	
3	Створення сценарію, розробка інтерфейсу програмного засобу	
4	Розробка алгоритму	До 1 січня
5	Опис програми за розробленим алгоритмом (наповнення інформацією структурних елементів)	До 15 лютого
6	Налагодження та тестування програмного засобу	До 15 березня
7	Експериментальна перевірка роботи програмного засобу та впровадження в навчальний процес	До 1 травня
8	Оформлення роботи	До 15 травня
9	Рецензування роботи	До 25 травня
10	Попередній розгляд учнівських робіт атестаційною комісією	До 30 травня
11	Презентація роботи та її захист	За розкладом навчального закладу

Згідно з навчальним планом, на створення учнями програмних засобів окремо час не відводиться. Тому для звичайних класів, де не передбачаються додаткові години для вивчення інформатики, створення учнями програмних засобів здійснюється в позаурочний час, вдома, в позашкільних установах. Орієнтовна тематика учнівських робіт для державної підсумкової атестації з інформатики може бути такою:

1. Мультимедійний навчальний проект з курсу інформатики.
2. Мультимедійний навчальний проект із загальноосвітнього предмету.
3. Мультимедійний проект «Презентація навчального закладу».
4. Інструментальні середовища.
5. Системні та мережеві програми.
6. Навчально-ігрові програми.
7. Комп'ютерні енциклопедії.
8. Навчальні, демонстраційні та контролюючі програми, розроблені з допомогою однієї із сучасних мов програмування для підтримки навчання загальноосвітніх дисциплін.
9. Інформаційний або тематичний Web-сайт для навчального процесу.
10. Бази даних: «Навчальний заклад», «Випускник», «Шкільна бібліотека», «Домашня бібліотека» тощо.

Вчитель інформатики пропонує учням тематику робіт, враховуючи побажання вчителів-предметників та потреби навчання інформатики. Але учень може сам обрати тему своєї роботи, виходячи з її актуальності та практичної значущості, власних інтересів. Ця робота може мати навчальний, демонстраційний, контролюючий чи ігровий характер, або поєднувати в собі всі названі види. Разом з тим, тема такої роботи не повинна суперечити виховним цілям навчання.

Програми мають відповідати визначеній системі вимог, до якої входять психолого-педагогічні, технічні, фізіолого-гігієнічні та вимоги до супроводжуваних програмних матеріалів.

Педагогічні вимоги включають актуальність тематики, обґрунтування вибору загальноосвітнього предмету для комп'ютерної підтримки навчання за допомогою програмного засобу, відповідність практичним завданням школи.

Методичні вимоги передбачають врахування принципів дидактики, своєрідність та особливості конкретних навчальних предметів, врахування специфіки предмету та відповідного понятійного апарату.

Технічні вимоги до програмного засобу полягають в орієнтуванні на сучасну комп'ютерну техніку, забезпеченні високої стійкості до помилкових чи некоректних дій користувачів. Ніякі їхні дії, не передбачені програмою, не повинні впливати на її роботу та блокувати подальше виконання програми; функціонування програмного засобу має чітко узгоджуватися з описами в супроводжуваних матеріалах.

Фізіолого-гігієнічні вимоги встановлюють рекомендації щодо зображення, чіткості повідомлень, добору кольорів, шрифтів, співвідношень текстових і графічних повідомлень та ін. При кольоровому зображенні необхідно забезпечити поєднання таких кольорів, які в монохромному режимі не спричиняють злиття фрагментів зображен-

ня чи нечитання тексту. Текст на екрані не повинен бути суцільним, заповнювати все поле екрану.

Організація, безпосереднє керівництво і контроль за процесом підготовки до захисту учнівських робіт покладається на вчителя інформатики.

Всю роботу над створенням програмного засобу можна поділити на етапи.

Перший етап — з'ясування призначення програмного засобу, визначення типу задач, які планується розв'язувати за допомогою програмного засобу, що розроблятиметься. Педагогічна доцільність створення та використання програмного засобу в навчально-виховному процесі має базуватися на його конкретному методичному призначенні і бути аргументована педагогічними цілями використання розробленого програмного засобу, досягнення яких з використанням комп'ютера значно підвищує ефективність процесу навчання.

Другий етап — підбір та аналіз необхідних інформаційних джерел для ознайомлення з можливостями програмного середовища та інструментальних засобів, які використовуватимуться для створення програмного засобу.

Третій етап — створення сценарію та розробка інтерфейсу програмного засобу. На даному етапі розробляється єдиний стиль оформлення кадрів як в композиційному, так і в кольоровому вирішенні, визначається доцільна кількість елементів інтерфейсної частини, призначених для роботи користувача з програмою, до кожного з яких надається пояснення, яке з'являється при вказуванні на деякий елемент або постійно присутнє на екрані.

Четвертий етап — розробка алгоритму роботи програмного засобу передбачає розробку структури програмного засобу та взаємозв'язків його структурних елементів. Алгоритм можна описати словесно або у вигляді певної схеми. При описі алгоритму важливо виділити основні та допоміжні елементи і визначити функціональні зв'язки між ними.

На п'ятому етапі важливо визначити те середовище програмування, в якому найбільш впевнено буде досягнута поставлена мета, та описати програму за розробленим алгоритмом.

Шостий етап передбачає налагодження та тестування програмного засобу.

Сьомий етап (необов'язковий) передбачає експериментальну перевірку роботи програмного засобу при його використанні на уроках, в позакласній чи у виховній роботі.

На восьмому етапі здійснюється оформлення роботи за такою структурою:

- титульний лист оформляється відповідно до зразка (додаток 1);
- вступна частина може містити обґрунтування вибору теми, її актуальності, практичної значущості, доцільності впровадження в навчальний процес;
- опис програми оформляється в довільній формі;
- рекомендації користувачу про спосіб інсталювання та особливості виконання програмного засобу;

— програмний засіб подається на дискеті або компакт-диску.

На завершення роботи (**дев'ятий етап**) над створенням програмного засобу необхідно одержати висновки вчителів-предметників про доцільність використання створеного програмного засобу в навчально-виховному процесі та вчителя інформатики, який керував роботою, з аргументованим оцінюванням кожного етапу створюваного учнем програмного засобу.

Десятий етап передбачає попередній розгляд учнівських робіт атестаційною комісією, що проводиться з метою визначення відповідності поданих учнівських робіт вищевказаним вимогам, і, в разі необхідності, зорієнтування учня на альтернативну підсумкову атестацію (усний екзамен за білетами).

На останньому (одинадцятому) етапі проводиться захист роботи, що є підсумком спільної творчої роботи учня і вчителя над створенням програмного засобу, практичне значення якого підтверджене в результаті впровадження його в навчально-виховний процес та оцінене як вчителями, так і учнями та їх батьками.

Дозволяється організувати роботу учнів у малих групах, використовуючи метод проектів, який орієнтований на самостійну діяльність учнів — індивідуальну, парну чи групову. У зв'язку з розвитком засобів комп'ютерних телекомунікацій, широке розповсюдження одержують дистанційні освітні проекти. Тематика і зміст телекомунікаційних проектів повинні бути такими, щоб їх виконання вимагало залучення властивостей комп'ютерних телекомунікацій. Телекомунікаційні проекти педагогічно виправдані в тих випадках, коли в ході їх виконання передбачаються численні спостереження за тим чи іншим явищем (природним, фізичним або соціальним), його порівняльне вивчення або дослідження для виявлення певної тенденції або прийняття рішення, які вимагають збирання даних у різних регіонах; пропонується спільна творча розробка певної теми або передбачається проведення спільної комп'ютерної гри чи змагання.

Розробка та проведення проекту може здійснюватися за етапами.

Перший етап — визначення цілей проекту із зазначенням знань, вмінь, навичок, яких повинні набути учні в результаті роботи над проектом.

Другий етап — презентація ситуацій, які дозволяють виявити одну чи кілька проблем з обговорюваної тематики.

Третій етап — висування гіпотез розв'язування виявленої проблеми («мозковий штурм»). Обговорення й обґрунтування кожної з гіпотез.

Четвертий етап — обговорення методів перевірки прийнятих гіпотез у малих групах, обговорення можливих джерел інформації для перевірки висунутої гіпотези.

П'ятий етап — обговорення й оформлення результатів.

Шостий етап — робота в групах над пошуком фактів, аргументів, які підтверджують чи спростовують гіпотезу.

Сьомий етап — захист проектів (гіпотез рішення проблеми) кожної з груп.

Восьмий етап — висування нових проблем.

Результати роботи учнів у телекомунікаційних проектах можуть подаватись на державну підсумкову атестацію з інформатики, якщо учень виступав у проекті в ролі організатора, модератора або автора програмного продукту, що створюється за проектом.

Специфіка даної роботи полягає в тому, що в процесі її підготовки здійснюється досягнення як навчальних цілей (розширення і поглиблення теоретичної бази знань учнів, надання результатам практичної значущості, їх придатності і застосовності до розв'язування повсякденних життєвих проблем, диференціацію навчання у відповідності до запитів, нахилів і здібностей учнів), так і науково-дослідних. При виконанні роботи учні самостійно знайомляться з додатковою навчальною та науковою літературою, інформацією з інших джерел, зокрема, з Internet, вчать аналізувати та критично оцінювати її. Все це надає навчання дослідницького, творчого спрямування, що сприяє розкриттю творчого потенціалу учнів. Правильно організована діяльність учнів сприятиме вирішенню не тільки проблем інформатизації, але й проблем гуманітаризації змісту освіти та гуманізації навчального процесу.

При попередньому розгляді учнівської роботи атестаційною комісією оцінюється:

якість оформлення роботи	10 балів
стиль та грамотність	10 балів
науковість, чіткість, логічність в обґрунтуванні обрання теми та повнота її висвітлення (розкриття)	20 балів
актуальність та доцільність практичного застосування поданого програмного засобу	10 балів
елементи творчості (оригінальність розробки та самостійність виконання)	10 балів
функціонування програмного засобу	10 балів

Результати попереднього розгляду фіксуються у протоколі (Додаток 2). Якщо при попередньому розгляді учнівської роботи кількість набраних балів менша за 30, то робота на захист не виноситься, тобто учень складає державну підсумкову атестацію з інформатики усно за білетами.

На захист подається:

- протокол попереднього розгляду учнівської роботи атестаційною комісією;
- розроблений програмний засіб із супроводжуючою документацією;
- реферативний виклад (тези) роботи на 1 сторінку друкованого тексту;
- відгук керівника — вчителя інформатики;
- рецензії вчителів-предметників, якщо програмний продукт впроваджувався в навчально-виховний процес.

На захисті учень виступає з тезами (комп'ютерною презентацією), виступ не повинен перевищувати за часом 10 хвилин. Тези можна

читати з написаного тексту, але ліпше розповідати. Після виступу (або під час виступу) учень демонструє роботу програмного засобу, потім відповідає на питання членів атестаційної комісії.

Після відповіді на всі запитання голова атестаційної комісії (або науковий керівник) читає відгук про роботу та рецензію. Бажано, щоб під час захисту виступили вчителі та учні тих класів, де відбувалось впровадження програмного засобу в навчальний процес.

На захисті підлягає оцінюванню:

аргументоване обґрунтування вибору проблеми (мета розробки, її актуальність та доцільність практичного застосування)	10 балів
вміння чітко, логічно, коротко з'ясувати суть розробленого алгоритму та особливості його програмної реалізації (суть отриманих результатів)	20 балів
демонстрація можливостей поданого програмного засобу	10 балів
практична значущість та впровадження в навчальний процес	10 балів
елементи творчості, оригінальність виконання	10 балів
ступінь самостійності учня при розробці програмного засобу	10 балів
якість підготовленої презентації	10 балів
вичерпні відповіді на питання	10 балів
кількість балів при попередньому розгляді	30–70 балів

Оцінювання здійснюється за схемою:

Кількість набраних балів	Оцінювання за 12-бальною шкалою
110 і більше	12
100–109	11
90–99	10
80–89	9
70–79	8
60–69	7
50–59	6
40–49	5
30–39	4

Хід захисту фіксується в протоколі (Додаток 3). Оцінка виставляється на закритому засіданні атестаційної комісії і оголошується головою атестаційної комісії учневі та всім присутнім на відкритому засіданні.

Для об'єктивного оцінювання учнівських робіт зі створення прикладного програмного забезпечення навчального процесу до складу атестаційної комісії можуть входити фахівці: програмісти, розробники педагогічних програмних засобів та спеціалісти з обчислювальної техніки.

Зразок оформлення титульного листа

Міністерство освіти і науки України
Головне управління освіти
Київської Держадміністрації
Авіакосмічний ліцей НАУ

Предмет: інформатика

ВЛАСТИВОСТІ НАТУРАЛЬНИХ ЧИСЕЛ

Карпенко Карпо Карпович
учень 11-А класу
авіакосмічного ліцею НАУ

Науковий керівник-
вчитель інформатики
Потапенко Прокіп Гаврилович

Київ
2002

Протокол
попереднього розгляду учнівських робіт з інформатики,
поданих на Державну підсумкову атестацію до атестаційної комісії

(клас, назва загальноосвітнього навчального закладу)

(місто (село), район, область)

Голова атестаційної комісії _____

Члени атестаційної комісії _____

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові учня	Якість оформлення роботи (10 балів)	Стиль та грамотність (10 балів)	Науковість, чіткість, логічність в обґрунтуванні обрання теми та повнота її висвітлення (розкриття) (20 балів)	Актуальність та доцільність практичного застосування поданого програмного засобу (10 балів)	Елементи творчості (оригінальність розробки та самостійність виконання) (10 балів)	функціонування програмного засобу (10 балів)	Всього балів	Висновок атестаційної комісії про допуск до захисту
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									

Голова атестаційної комісії _____

Члени атестаційної комісії _____

Протокол
захисту учнівських робіт з інформатики, поданих на Державну
підсумкову атестацію

(клас, назва загальноосвітнього навчального закладу)

(місто (село), район, область)

Голова атестаційної комісії _____

Члени атестаційної комісії _____

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові учнів, допущених до захисту	Аргументоване обґрунтування вибору проблеми (мета розробки, її актуальність та доцільність практичного застосування) (10 балів)	Вміння чітко, логічно, коротко з'ясувати суть проблеми (суть розробленого алгоритму та особливості його програмної реалізації) (20 балів)	Демонстрація можливостей представленого програмного засобу (10 балів)	Практична значущість та впровадження в навчальний процес (10 балів)	Елементи творчості, оригінальність виконання (10 балів)	Ступінь самостійності учня при розробці програмного засобу (10 балів)	Якість підготовленої презентації (10 балів)	Вичерпні відповіді на питання (10 балів)	Кількість балів при попередньому розгляді (30–70 балів)	Всього балів	Оцінка
1												
2												
3												
4												
5												
6												

Голова атестаційної комісії _____

Члени атестаційної комісії _____

Білет для державної підсумкової атестації

Інформатика. 11(12) клас

Білет № 1

1. Поняття інформації. Властивості інформації.
2. Допоміжні алгоритми та їх використання. Формальні та фактичні параметри алгоритму. Локальні і глобальні величини. Приклади.
3. Практичне завдання на опрацювання тексту в середовищі текстового процесора.

Білет № 2

1. Поняття про сучасні засоби зберігання та передавання інформації. Носії інформації.
2. Опис підпрограм-функцій і підпрограм-процедур та звернення до них конкретною мовою програмування. Приклади.
3. Практичне завдання на виконання обчислень у середовищі табличного процесора.

Білет № 3

1. Електронні таблиці та їх призначення. Середовище табличного процесора та основні його елементи. Подання даних в електронних таблицях. Введення текстів, чисел і формул.
2. Базові структури алгоритмів. Основні властивості алгоритмів. Приклади.
3. Практичне завдання на опрацювання зображення в середовищі графічного редактора.

Білет № 4

1. Основні складові апаратної частини інформаційної системи та їх функціональне призначення.
2. Поняття алгоритму. Способи подання алгоритмів. Виконавець алгоритмів. Приклади.
3. Практичне завдання на роботу з дисками, папками та файлами в середовищі операційної системи.

Білет № 5

1. Операційна система комп'ютера. Основні функції операційної системи. Класифікація операційних систем.
2. Прості вказівки алгоритмів: надання значень величині, виклик допоміжного алгоритму. Опис простих вказівок конкретною мовою програмування. Приклади.
3. Практичне завдання на створення та редагування реляційної бази даних.

Білет № 6

1. Принципи роботи комп'ютера: програмного управління, адресності. Класифікація та основні характеристики сучасних комп'ютерів.

2. Запити при роботі з базами даних. Призначення та основні типи запитів. Приклади.
3. Задача на створення програми з розгалуженнями.

Білет № 7

1. Бази даних та їх типи. Системи управління базами даних.(СУБД) Призначення та основні функції СУБД.
2. Циклічні алгоритми. Види циклів. Опис команд повторення конкретною мовою програмування. Приклади.
3. Практичне завдання на побудову діаграм та графіків у середовищі табличного процесора.

Білет № 8

1. Запам'ятовуючі пристрої комп'ютера та їх основні характеристики. Зовнішні та внутрішні запам'ятовуючі пристрої. Одиниці ємності запам'ятовуючих пристроїв.
2. Телеконференції та їх класифікація. Принципи роботи з телеконференціями.
3. Задача на створення програми з підпрограмою-функцією.

Білет № 9

1. Системи опрацювання графічних зображень, їх призначення та основні функції. Типи графічних файлів. Створення і редагування графічних зображень за допомогою графічного редактора.
2. Поняття про мову програмування. Класифікація мов програмування. Основні поняття мови: алфавіт, синтаксис і семантика. Основні елементи мови програмування.
3. Практичне завдання на пошук інформації в базі даних за допомогою фільтрів.

Білет № 10

1. Поняття файлу, папки (каталогу). Ім'я файлу, повне ім'я файлу. Шлях до файлу. Основні операції з файлами та папками. Приклади.
2. Робота з таблицями в реляційних базах даних. Режими створення таблиць, введення даних, редагування.
3. Задача на створення програми опрацювання табличних величин (пошук елемента з деякою властивістю).

Білет № 11

1. Впорядкування даних у середовищі електронних таблиць. Використання фільтрів. Прості та розширені фільтри.
4. Поняття величини. Типи величин. Прості типи величини. Змінні та постійні величини. Структура опису величин. Надання значень величині. Приклади.
2. Практичне завдання на форматування тексту в середовищі текстового процесора.

Білет № 12

1. Поняття про комп'ютерні віруси та їх класифікація. Антивірусні програми, їх класифікація та принципи роботи. Профілактика зараження комп'ютерними вірусами.
2. Структура подання алгоритму. Структура програми конкретною мовою програмування.
3. Задача на обчислення в середовищі табличного процесора.

Білет № 13

1. Етапи розв'язування задачі з використанням комп'ютера. Поняття інформаційної моделі задачі.
2. Поняття комп'ютерної презентації. Призначення, створення та демонстрація презентацій. Приклади.
3. Практичне завдання на створення запиту та пошук потрібної інформації в базі даних.

Білет № 14

1. Системи опрацювання текстів, їх призначення, основні функції та класифікація.
2. Табличні величини та їх опис. Основні алгоритми впорядкування лінійних таблиць.
3. Практичне завдання на виконання операцій із файлами та каталогами (папками) в середовищі операційної системи.

Білет № 15

1. Програмне забезпечення сучасних комп'ютерів. Призначення і класифікація програмного забезпечення.
2. Алгоритми з розгалуженнями. Прості та складені умови у командах розгалуження. Опис команд розгалуження конкретною мовою програмування. Приклади.
3. Практичне завдання на пошук файлів в середовищі операційної системи.

Білет № 16

1. Основні інформаційні процеси. Кодування інформації.
2. Архівація файлів. Призначення та основні функції програм-архіваторів. Робота з програмами-архіваторами.
4. Задача на створення програми з розгалуженнями (з використанням оператора вибору).

Білет № 17

1. Комп'ютерні мережі: класифікація, основні характеристики та принципи використання. Апаратне та програмне забезпечення комп'ютерних мереж.
2. Основні об'єкти сучасної операційної системи з графічним інтерфейсом користувача. Типи вікон Windows та дії над ними. Приклади.
3. Задача на створення програми опрацювання табличних величин (знаходження суми чи добутку елементів, знаходження найменшого чи найбільшого елемента).

Білет № 18

1. Інформація і шум та їх взаємоперетворення. Кодування та форми подання інформації в комп'ютері.
2. Форматування абзаців у середовищі текстового процесора.
3. Практичне завдання на створення архіву та роботу з ним (додавання файлів до архіву, перегляд вмісту архіву, вилучення файлів з архіву, розкриття архіву).

Білет № 19

1. Обчислення в середовищі табличного процесора. Робота з формулами та функціями. Приклади.
2. Табличні величини та їх опис. Основні алгоритми пошуку елементів таблиць.
3. Завдання (з математики, географії, біології, фізики, історії, мови тощо) на використання прикладної програми навчального призначення.

Білет № 20

1. Основні етапи розвитку обчислювальної техніки. Огляд сучасної комп'ютерної техніки.
2. Проектування алгоритму методом покрокової деталізації. Приклади.
3. Завдання (з математики, географії, біології, фізики, історії, мови тощо) на використання прикладної програми навчального призначення.

Білет № 21

1. Поняття про інсталяцію та деінсталяцію програмних засобів.
2. Глобальна мережа Інтернет. Основні послуги глобальної мережі Інтернет.
3. Задача на створення програми з використанням операторів повторення.

Білет № 22

1. Елементи керування вікнами у сучасних операційних системах.
2. Пошук упорядкування та фільтрування даних у сучасних базах даних.
3. Задача на створення програми зі зверненням до підпрограми-процедури.

Білет № 23

1. Поняття програми. Поняття про середовище програмування. Поняття трансляції та відлагодження програми.
2. Поняття про гіпертекстовий документ. WWW-послуга Інтернет. Основні можливості програм-браузерів у роботі з гіпертекстовими документами.
3. Практичне завдання на створення форм в базі даних.

Білет № 24

1. Робота з електронною поштою і групами новин.
2. Поняття глобальних та контекстних меню. Приклади. Робота з довідками в операційній системі.
3. Практичне завдання на пошук потрібної інформації в глобальній мережі Інтернет.

Білет № 25

1. Принципи пошуку інформації за допомогою глобальної мережі Інтернет.
2. Основні можливості оформлення документа в сучасних текстових процесорах. Підготовка документа до друку.
3. Практичне завдання на створення комп'ютерної презентації.

ОЦІНКА НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Про апробацію «Інструкції про організацію і проведення контролю в умовах семестрової системи оцінювання навчальних досягнень учнів 5–11(12) класів загальноосвітніх навчальних закладів»

Наказ

Міністерства освіти і науки України

№ 540 від 25 червня 2004 р.

З метою здійснення апробації «Інструкції про організацію і проведення контролю в умовах семестрової системи оцінювання навчальних досягнень учнів 5–11 (12) класів загальноосвітніх навчальних закладів»

НАКАЗУЮ:

1. Начальникам управлінь освіти і науки Харківської, Черкаської, Полтавської обласних державних адміністрацій здійснити апробацію зазначеної Інструкції та надіслати свої пропозиції і зауваження департаменту загальної середньої та дошкільної освіти до 01.11.04 року (додається).

2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Полянський П.Б.) спільно з Науково-методичним центром середньої освіти (Завалевський Ю.І.) забезпечити організацію апробації зазначеної Інструкції та її доопрацювання до 01.12.04 р.

3. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Заступник міністра

В.О. Огнев'юк

**Інструкція
про організацію і проведення контролю в умовах семестрової
системи оцінювання навчальних досягнень учнів 5–11(12)-х класів
загальноосвітніх навчальних закладів**

1. Загальні положення

1.1. Ця інструкція розроблена з метою реалізації постанови Кабінету Міністрів України «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання» від 16.11.00 р. № 1717; Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про загальноосвітній навчальний заклад» від 14.06.00 р. № 964; Положення про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 14.12.00 р. № 588 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 19.12.00 р. за № 925/5146; «Положення про золоту медаль «За високі досягнення у навчанні» та срібну медаль «За досягнення у навчанні», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження положення про золоту медаль «За високі досягнення у навчанні» та срібну медаль «За досягнення у навчанні» від 13.12.00 р. № 584 та зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 19.12.00 р. за № 924/5145; Інструкції про переведення та випуск учнів навчальних закладів системи загальної середньої освіти усіх типів і форм власності, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 05.02.01 р. № 44 та зареєстрованої у Міністерстві юстиції України 08.02.01 р. за № 120/5311, і визначає порядок організації контролю за навчальними досягненнями учнів (вихованців) та оформлення класних журналів у загальноосвітніх навчальних закладах.

1.2. Нормативними документами та рекомендаціями Міністерства освіти і науки України запроваджено семестрову систему навчально-виховного процесу. У зв'язку з цим, основними видами оцінювання навчальних досягнень учнів встановлено тематичне оцінювання та державну підсумкову атестацію. Доцільність поточного оцінювання як інструмента оперативного керування навчальним процесом і навчальних екскурсій визначається вчителем.

Обов'язковому оцінюванню підлягають результати вивчення предметів інваріантної частини навчального плану; як правило, оцінюють спеціальні курси, курси за вибором, навчальна практика.

Не підлягають оцінюванню факультативи та індивідуальні заняття, проведення яких фіксується в окремих (спеціальних) журналах.

1.3. Оцінювання відбувається на основі Критеріїв оцінювання рівня навчальних досягнень учнів, затверджених спільним наказом Мініс-

терства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 04.09.00 р. № 428/48 «Про запровадження 12-бальної шкали оцінювання навчальних досягнень у системі загальної середньої освіти». Відповідальність за якість та об'єктивність оцінювання покладається на вчителя та керівника загальноосвітнього навчального закладу.

2. Тематичне оцінювання

2.1. Загальні поняття.

2.1.1. Тематичне оцінювання — це визначення рівня навчальних досягнень учнів з певної теми (частини теми, групи тем) або з певного виду навчальної діяльності на основі вимог навчальної програми та критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з того чи іншого предмету.

2.1.2. Тематичний бал (ТБ) — бал, що виставляється за фактичний рівень навчальних досягнень учнів при вивченні теми (її частини, сукупності тем).

2.1.3. Скорегований тематичний бал (СТБ) — бал, що виставляється за результатами повторного тематичного оцінювання.

2.1.4. Типовими формами тематичного оцінювання за способом встановлення рівня навчальних досягнень учнів є:

- усне (опитування, співбесіди тощо);
- письмове (тестування, диктант, контрольна, експериментальна, практична, лабораторна роботи, опис технологічного процесу, складання творчого проекту тощо);
- комп'ютерне тестування.

Можливе також поєднання цих форм.

2.1.5. Для оцінювання, що проводиться у письмовій формі (диктанти, контрольні, лабораторні роботи тощо), передбачається наявність зошитів (окремих аркушів), які зберігаються у навчальному закладі до кінця навчального року. Їх мінімальна кількість визначається Міністерством освіти і науки України.

2.2. Технологія тематичного оцінювання.

2.2.1. На початку вивчення теми (частини теми, сукупності тем) вчитель має ознайомити учнів із тривалістю її (їх) вивчення; загальним змістом, кількістю і строками проведення обов'язкових видів робіт (лабораторних, контрольних тощо); з типовими питаннями, що виносяться на тематичне оцінювання, прикладами завдань; терміном і формою проведення тематичного оцінювання, запропонувати список навчальних посібників. Форми і тривалість (не більше 2-х академічних годин) тематичного оцінювання, обсяг і зміст навчального матеріалу визначаються вчителем.

2.2.2. Тематичне оцінювання має враховувати всі види навчальної діяльності учнів, передбачені навчальними програмами (практичні, контрольні, самостійні, лабораторні роботи, твори тощо), про які обов'язково інформує вчитель перед вивченням теми. Тематичний бал виставляється з їх урахуванням. Особливості виставлення тематичних балів регламентуються інструктивно-методичними листами з предметів.

2.2.3. При складанні завдань для тематичного оцінювання вчитель повинен орієнтуватися на рівень вимог навчальних програм, Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів, у тому числі в старших класах — на рівень завдань державної підсумкової атестації з предметів. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів із певного предмету є універсальними для всіх профілів навчання.

2.2.4. Тематичне оцінювання, як правило, проводиться у навчальний час.

2.2.5. Тематичний бал за згодою учня може бути виставлений автоматично на основі поточних балів та балів, отриманих ним за виконання всіх обов'язкових видів робіт з урахуванням його активної навчальної діяльності при вивченні теми. Тематичний бал, виставлений автоматично, корегуванню не підлягає.

2.2.6. Корегування тематичного бала відбувається, як правило, не пізніше десяти днів після виставлення тематичного бала.

2.2.7. Мінімально достатню кількість тематичних оцінювань із предметів протягом навчального року визначає Міністерство освіти і науки України.

2.2.8. Для раціональної організації тематичного оцінювання складається графік його проведення на I та II семестри. Упродовж тижня в учня може бути не більше трьох тематичних оцінювань; протягом навчального дня, як правило, — не більше одного. Два тематичних оцінювання в день можуть бути заплановані виключно для різних за видом навантаження предметів. Наприклад, контрольна робота з алгебри (переважне розумове навантаження) і спортивні змагання з фізичної культури (переважне фізичне навантаження).

2.2.9. З метою оптимального використання навчального часу контрольні роботи (діагностичні роботи, директорські контрольні роботи тощо) та інші форми моніторингу навчальних досягнень учнів, що організуються керівництвом навчального закладу або органами управління освітою, проводяться під час запланованого вчителем тематичного оцінювання. У таких випадках вчитель позбавляється необхідності проводити повторне тематичне оцінювання. Зміст зазначених робіт повинен містити навчальний матеріал з тем, які вже вивчено і з яких проведено або планується найближчим часом проведення тематичного оцінювання.

2.2.10. Результати перевірки робочих зошитів враховуються при виставленні тематичного або семестрового бала (в залежності від специфіки предмета) лише з математики, української мови та мов національних меншин. Вимоги до перевірки зошитів регламентуються Міністерством освіти і науки України.

2.3. Виставлення тематичних балів до класного журналу.

2.3.1. Бали за обов'язкові поточні роботи виставляються до журналу в клітинки, що відповідають датам проведення уроків. Якщо учень був відсутній на уроці, у цій клітинці ставиться «н» і через ризик в тій же клітинці виставляється бал після виконання цієї роботи. Наприклад:

04.09. К.р.

Н / 9

2.3.2. Бал за тематичне оцінювання виставляється до класного журналу в клітинку з надписом ТБ (без дати).

2.3.3. Скорегований тематичний бал (СТБ) виставляється у наступну клітинку класного журналу (без дати).

2.3.4. Тематичне оцінювання з іноземної мови проводиться наприкінці семестру за чотирима видами мовленнєвої діяльності з кожного виду окремо (аудіювання, говоріння, читання, письмо). У класному журналі робиться такий запис:

ТБ Ауд	СТБ	ТБ Читання	СТБ	ТБ Говоріння	СТБ	ТБ Письмо	СТБ

2.3.5. Скорегований тематичний бал не може бути нижчим за тематичний.

2.3.6. Скорегований тематичний бал виставляється лише учням, які брали участь у повторному тематичному оцінюванні.

3. Семестрове оцінювання

3.1. Загальні поняття.

3.1.1. Семестрове оцінювання — форма контролю рівня навчальних досягнень учнів за результатами семестру.

3.1.2. Семестровий бал (СБ) — бал, що виставляється на основі тематичних (скорегованих тематичних) балів.

3.1.3. Скорегований семестровий бал (ССБ) — бал, що виставляється за результатами повторного семестрового оцінювання.

3.2. Технологія семестрового оцінювання

3.2.1. Семестровий бал (СБ) виставляється учням на основі тематичних (ТБ) або скорегованих тематичних балів (СТБ).

3.2.2. Семестрові роботи як окремі підсумкові роботи не проводяться.

3.2.3. Семестровий бал має бути наближеним до середнього арифметичного від суми скорегованих тематичних балів. При цьому мають враховуватися динаміка (зміна) особистих навчальних досягнень учня з предмету; важливість теми (тривалість вивчення теми, складність її змісту, ступінь узагальнення матеріалу тощо).

Наприклад:

Тематичні бали			Семестровий бал
1 тема	2 тема	3 тема	Варіанти виставлення балів
4	7	9	Якщо тема 3 найбільш важлива і базується на змісті попередніх, тоді можна поставити 8
4	7	9	Якщо тема 2 найбільш важлива, тоді можна поставити 7
4	7	9	Якщо тема 1 найбільш важлива, тоді можна поставити 6
12	12	10	Якщо більш важливою є тема 3, тоді можна ставити 11
10	12	12	Якщо більш важливими є теми 2 або 3, тоді можна ставити 12

3.2.4. У загальноосвітніх навчальних закладах, в яких застосовується рейтингова система оцінювання, може бути запроваджено шкалу критеріїв для переведення рейтингових балів у тематичні.

3.2.5. Учні, які через поважні причини (хвороба, сімейні обставини, участь у змаганнях та інше) не мали змоги корегувати тематичні бали, мають право корегувати семестровий. У таких випадках учні, батьки (особи, які їх замінюють) звертаються до директора з заявою на проведення повторного оцінювання, в якій пояснюють причину проведення повторного семестрового оцінювання.

3.2.6. Зміст матеріалу, що виноситься на повторне семестрове оцінювання, повинен охоплювати зміст тем, що вивчалися протягом семестру.

3.2.7. Повторне семестрове оцінювання проводиться протягом 10 днів після виставлення семестрового бала. За рішенням директора загальноосвітнього навчального закладу, в деяких випадках термін повторного семестрового оцінювання може бути подовжено.

3.2.8. Скорегований семестровий бал виставляється лише тим учням, які його підвищували. Скорегований семестровий бал не може бути нижчим за семестровий.

3.2.9. Клітинки семестрового та семестрового скорегованого бала (у разі його застосування) мають бути заповнені так: за підсумками I семестру — на початок II семестру, за підсумками II семестру — до виставлення річних балів.

3.3. Виставлення семестрових балів до класного журналу.

3.3.1. При виставленні семестрового балу у класному журналі робиться такий запис:

	СБ I сем.	ССБ I сем.
П.І.Б. учня	10	11
П.І.Б. учня	11	—
П.І.Б. учня	9	9

3.3.2. Якщо учень був відсутній на уроках протягом семестру, у клітинку «СБ» виставляється н/а. Такий учень може бути допущений до повторного семестрового оцінювання.

3.3.3. Семестровий бал з української мови та мов національних меншин виставляється на основі результатів тематичного оцінювання навичок чотирьох видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письма), а також перевірки зошитів. З таких різновидів діяльності, як аудіювання, читання мовчки, письмовий переказ (твір) оцінювання здійснюється фронтально, його результати фіксуються в окремих клітинках з позначенням дати. Оцінювання діалогу, усного переказу, усного твору, читання вголос здійснюється індивідуально протягом семестру без передбачення для цієї перевірки окремих уроків. Наприклад:

	Зошити	Дата Ауд.	Дата Чит. мовчки	Чит. вголос	Діалог	Усний переказ (твір)	Дата Контрольний письмовий переказ (твір)	СБ	ССБ
П.І.Б.									

4. Річне оцінювання

4.1. Загальні поняття.

4.1.1. Річне оцінювання — форма контролю рівня навчальних досягнень учнів за результатами навчального року.

4.1.2. Річний бал (РБ) — бал, що виставляється на основі підсумкових семестрових балів.

4.1.3. Скорегований річний бал (СРБ) — бал, що виставляється за результатами повторного річного оцінювання.

4.2. Технологія річного оцінювання.

4.2.1. Річний бал виставляється на основі підсумкових семестрових балів.

4.2.2. Річна робота як окрема робота не проводиться.

4.2.3. Учні 5–8-х, 10-х класів мають право на підвищення річного балу з усіх предметів.

4.2.4. Учні 9-х та 11(12)-х класів можуть підвищувати річні бали з предметів, які не виносяться на державну підсумкову атестацію.

4.2.5. Для організації повторного річного оцінювання за заявою учнів або їх батьків (осіб, які їх замінюють), поданої протягом п'яти днів після виставлення річного балу, наказом директора створюється комісія для її проведення. До її складу входять директор загальноосвітнього навчального закладу, заступник директора, голови шкільних методичних об'єднань, вчителі з предметів повторного оцінювання.

4.2.6. Члени комісії готують завдання, що погоджуються на засіданні шкільного методичного об'єднання і затверджуються директором (заступником директора) навчального закладу. Завдання мають охоплювати зміст усіх тем, що вивчалися протягом навчального року.

4.2.7. За результатами повторного річного оцінювання оформлюється протокол і виставляється скорегований річний бал (СРБ).

4.2.8. Скорегований річний бал виставляється лише учням, які брали участь у повторному річному оцінюванні.

4.2.9. Корегування результатів семестрового та (або) річного оцінювання не дає підстав для нагородження випускника золотою чи срібною медалями.

4.3. Виставлення річних балів до класного журналу.

4.3.1. При виставленні річних балів без урахування навчальної практики у класному журналі робляться такі записи:

	СБ II сем.	ССБ II сем.	РБ	СРБ	ПБ
П.І.Б.					

4.3.2. При виставленні річних балів з урахуванням навчальної практики у класному журналі робляться такі записи:

	СБ II сем.	ССБ II сем.	РБ	СРБ	НБ	ПБ
П.І.Б.						

5. Державна підсумкова атестація

5.1. Загальні поняття.

5.1.1. Державна підсумкова атестація — форма контролю за відповідністю освітнього рівня випускників загальноосвітніх навчальних закладів I, II, III ступенів навчальним програмам.

5.1.2. Державна підсумкова атестація проводиться у 4-х, 9-х, 11(12)-х класах відповідно до Положення про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти.

5.1.3. Атестаційний бал (АБ) виставляється за результатами державної підсумкової атестації.

5.2. Технологія проведення атестації.

5.2.1. Державна підсумкова атестація проводиться відповідно до Положення про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 14.12.00 р. № 588 та зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 19.12.00 р. за № 925/5146.

5.3. Виставлення атестаційних балів до класного журналу.

5.3.1. У класному журналі з предметів, що виносяться на державну підсумкову атестацію, робиться такий запис:

РБ	СРБ	АБ	ПБ
----	-----	----	----

5.3.2. У клітинках «РБ», «СРБ», «АБ», «ПБ» дати на ставляться.

5.3.3. Повторна атестація може проводитися у будь-який час, але не раніше ніж через 10 днів після закінчення атестації і не пізніше початку навчального року.

6. Підсумкове оцінювання

6.1. Загальні поняття.

6.1.1. Підсумковий бал (ПБ) — бал, що відповідає освітньому рівню (базова або повна загальна середня освіта) учнів чи рівню навчальних досягнень учнів за рік.

6.1.2. Бал за навчальну практику (НБ) — бал, що виставляється після проходження практики, виконання дослідницьких робіт у системі малої Академії, проведення експериментів тощо.

6.2. Технологія підсумкового оцінювання.

6.2.1. Організація навчальної практики регламентується Міністерством освіти і науки України. Предмети, з яких вона проводиться, визначаються загальноосвітнім навчальним закладом на початку навчального року.

6.2.2. Всі заняття навчальної практики мають бути зафіксовані у класному журналі.

Заняття навчальної практики в 5–8-х класах фіксуються на окремих сторінках класного журналу і можуть не оцінюватися.

У 10-х класах зміст навчальної практики має відповідати профілю навчання, і тому записується на сторінках відповідного предмета та оцінюється за 12-бальною шкалою.

6.2.3. Бал за навчальну практику враховується один раз при виставленні підсумкового річного балу і підвищенню не підлягає.

6.2.4. Підсумковий бал (ПБ) у 5–8-х класах виставляється на підставі річного (річного скорегованого) балу і балу за навчальну практику, якщо її передбачено робочим навчальним планом загальноосвітнього навчального закладу і вона підлягала оцінюванню.

6.2.5. Підсумковий бал для учнів 10-х класів виставляється на підставі річного (річного скорегованого) балу, балу за навчальну практику, навчальних зборів із допризовної підготовки (санітарно-медичної підготовки).

6.2.6. Підсумковий бал (ПБ) із предметів, з яких учень проходить державну підсумкову атестацію (9-ті та 11(12)-ті класи), виставляється на підставі річного та атестаційного балів з урахуванням балів за семестри. З інших предметів підсумковий бал є річним (річним скорегованим) балом.

6.3. Виставлення річних та підсумкових балів до класного журналу.

6.3.1. При виставленні підсумкових балів для учнів 5–8-х класів, якщо в них не проводилася (не оцінювалася) навчальна практика, у класному журналі робляться такі записи:

	СБ II сем.	ССБ II сем.	РБ	СРБ	ПБ
П.І.Б.					

6.3.2. При виставленні підсумкових балів для учнів 5–8-х та 10-х класів у класному журналі робляться такі записи (з урахуванням навчальної практики):

	СБ II сем.	ССБ II сем.	РБ	СРБ	НБ	ПБ
П.І.Б.						

6.3.3. При виставленні підсумкових балів для учнів 9-х та 11(12)-х класів у класному журналі робляться такі записи (з урахуванням державної підсумкової атестації):

	СБ II сем.	ССБ II сем.	РБ	СРБ	АБ	ПБ
П.І.Б.						

6.3.4. Якщо учні 9-х або 11(12)-х класів підлягають повторній державній атестації, атестаційний бал для цих учнів виставляється після підсумкового і є остаточним.

* — скореговані тематичні, семестрові, річні бали виставляються лише тим учням, які їх підвищували.

** — бали за навчальну практику обов'язково виставляються учням 10-х класів, учням 5–8-х класів — за рішенням керівництва та (або) вчителя навчального закладу.

*** — у клітинках для річних, семестрових, атестаційних, підсумкових та відповідних скорегованих балів дати не ставляться.

Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з інформатики

Критерії оцінювання побудовано таким чином, що певний рівень навчальних досягнень передбачає опанування учнем усіх вказаних для попередніх рівнів знань, умінь і навичок.

Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з теми «Інформаційна система».

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання
I. Початковий	1	— Учень має уявлення про комп'ютер, відрізняє комп'ютер від калькулятора.
	2	— Учень має початкові знання про можливості комп'ютера, знає призначення клавіатури та дисплея.
	3	— Учень має уявлення про те, що інформаційна система складається з двох частин; про магнітні диски; правила техніки безпеки при роботі в комп'ютерному класі; про призначення пам'яті та процесора — Учень вміє правильно вмикати та вимикати комп'ютер.
II. Середній	4	— Учень має початкові знання про можливості комп'ютера опрацьовувати текстові, графічні, числові, музичні повідомлення; про призначення основних складових апаратної частини інформаційної системи (ІС)
	5	— Учень вміє зображати структуру інформаційної системи, за допомогою вчителя готувати комп'ютер до роботи; знає призначення основних клавіш комп'ютера.
	6	— Учень має знання про функції основних складових апаратури комп'ютера; вміє їх відрізнити один від одного — Учень володіє основними навичками роботи з клавіатурою; має уявлення про основні характеристики комп'ютера, призначення комп'ютерних мереж; може назвати деякі напрями використання комп'ютера — Учень знає одиниці вимірювання ємності запам'ятовуючих пристроїв, основні характеристики дисків.
III. Достатній	7	— Учень у цілому орієнтується в структурній схемі інформаційної системи; принципах взаємодії апаратної і програмної складових.
	8	— Учень має знання про принципи розміщення повідомлень на магнітних дисках, склад та основні характеристики запам'ятовуючих пристроїв ІС (як внутрішньої, так і зовнішньої). — Учень вміє самостійно готувати комп'ютер до роботи.

	9	— Учень знає склад та основні характеристики процесора, вільно працює в середовищі клавіатурного тренажера, знає основні принципи роботи та основні характеристики комп'ютера, орієнтується в основних характеристиках комп'ютерних мереж.
IV. Високий	10	— Учень досконало орієнтується у принципах роботи, основних складових ІС; має уявлення про магістраль, її склад та призначення контролерів; знає про магістрально-модульний принцип будови комп'ютера, типи ресурсів комп'ютерних мереж; має уявлення про пристрої для організації комп'ютерного зв'язку.
	11	— Учень має уявлення про принципи використання комп'ютерних мереж, різні типи доступу до інформаційних ресурсів. — Учень знаходить і використовує додаткові джерела інформації про ІС, сучасну комп'ютерну техніку та комп'ютерні мережі.
	12	— Учень має стійкі системні знання з ІС, комп'ютерних мереж та використовує їх. — Учень в процесі виконання завдань проявляє творчий підхід. — Учень вміє самостійно ставити відкриті питання з теми.

**Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів
з теми «Операційна система. Робота з дисками»**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання
I. Початковий	1	— Учень має уявлення про те, що без операційної системи (ОС) з комп'ютером працювати неможливо; про комп'ютерні віруси; можливість стиснення інформації; наявність спеціальних програм-архіваторів та антивірусних програм; файл. — Учень відрізняє дискету від диску, знає призначення дисків.
	2	— Учень має уявлення про ОС Windows. — Учень вміє знаходити на робочому столі об'єкти: диски, файли, папки, стандартні об'єкти; викликати на екран контекстне меню об'єкта; вставляти дискету до дисководу та витягувати з нього дискету; знаходити у вікні Windows його назву, головне меню, рядок статусу; виконувати дві операції мишкою — фіксування та протяжку. — Учень відрізняє вікно програми-архіватора від іншої, папку від файла, стандартні імена зовнішніх запам'ятовуючих пристроїв комп'ютера.
	3	— Учень має уявлення про ім'я файла, розширення та його місце збереження, архівований файл, правила профілактики комп'ютера від зараження комп'ютерним вірусом. — Учень відрізняє архівовані файли від інших файлів. — Учень вміє вибирати об'єкти, з якими працює ОС; правильно закінчувати роботу з комп'ютером в середовищі ОС Windows; вибирати в контекстному меню потрібний елемент.
II. Середній	4	— Учень має початкові знання про призначення та основні функції ОС — Учень вміє відкривати та закривати вікна в ОС Windows, змінювати їх місце розташування, знає призначення відповідних кнопок програмного вікна — Учень вміє змінювати розміри вікна, реагувати на інформаційне вікно.

II. Середній	5	<ul style="list-style-type: none"> — Учень вміє працювати із різними списками у вікнах Windows та вибирати потрібний елемент; працювати з лінійками прокрутки, бігунцями, рахівниками; використовувати буфер обміну. — За допомогою вчителя учень може створити папку та змінити її ім'я, вилучити папку, копіювати та переміщувати файли та папки. — Учень розрізняє за розширенням та значком виконуваний файли, відрізняє програму Провідник від іншої, вміє переміщуватися по дереву папок та закривати папки. — Учень вміє використовувати кнопку Пуск для відкриття документа чи потрібної програми.
	6	<ul style="list-style-type: none"> — Учень вміє працювати з прапорцями та перемикачами, змінювати властивості об'єктів, визначати дозволені операції з ними, зберігати інформацію на диску, переглядати вміст дискети, запустити файл на виконання. — Учень володіє основними навичками роботи з файлами в середовищі Windows. — Учень має уявлення про поняття форматування та діагностику диску. — Учень знає основні можливості програм-архіваторів та правила профілактики комп'ютерних вірусів.
III. Достатній	7	<ul style="list-style-type: none"> — Учень в цілому орієнтується в середовищі Windows, знає її основні можливості та правила роботи з дисками, папками, файлами. — Учень вміє самостійно виконувати основні операції з файлами та папками різними способами, користуватися довідковою системою, створювати новий архів, розкривати архів, переглядати архів. — Учень має уявлення про принципи та шляхи захисту інформації.
	8	<ul style="list-style-type: none"> — Учень знає класифікацію ОС та види користувацького інтерфейсу ОС. — Учень вміє визначити обсяг вільного місця на диску, переглядати властивості файла та його вміст, шукати файли за ім'ям, розширенням та часом створення, додавати до архіву новий файл, видаляти деякі файли із архіву.
	9	<ul style="list-style-type: none"> — Учень вільно володіє ОС Windows. антивірусними програмами та архіваторами. — Учень має уявлення про інсталяцію програмних засобів, конфігурування та налагодження інформаційної системи. — Учень вміє розрізнити деякі основні розширення файлів, проводити діагностику диска, дефрагментацію, впорядковувати інформацію, що знаходиться в каталозі та в окремих файлах; поновлювати архів.
IV. Високий	10	<ul style="list-style-type: none"> — Учень вміє формувати диск, виводити на друк інформацію про файли, що знаходяться на зовнішніх носіях; користуватися різними антивірусними програмами, виконувати операції копіювання та видалення з групою файлів, шукати файли за сукупністю різних ознак. — Учень знає і використовує можливості ОС роботи з дисками.
	11	<ul style="list-style-type: none"> — Учень знаходить і використовує додаткові джерела інформації. — Учень вміє інсталювати програмне забезпечення, змінювати деякі параметри конфігурування та налагодження інформаційної системи, відновлювати деяку інформацію на диску, налагоджувати роботу антивірусної програми на роботу з конкретним комп'ютером; «лікувати» комп'ютер від комп'ютерних вірусів; створювати багатотомні архіви. — Учень має уявлення про призначення FAT-таблиці, правила запису інформації до неї, поняття про кластер та сектор.

	12	— Учень має стійкі системні знання з ОС, роботи з дисками, архівами і антивірусними програмами та використовує їх. У процесі виконання завдань проявляє творчий інтерес
--	----	---

**Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів
з теми «Графічний і текстовий редактор»**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання
I. Початковий	1	— Учень має уявлення про графічні текстові редактори, розпізнає задачі, для вирішення яких можуть застосовуватися графічні й текстові редактори.
	2	— Учень має уявлення про конкретні програми опрацювання графічної та текстової інформації та їх призначення. — Учень відрізняє вікно текстового редактора (ТР) від графічного редактора (ГР) та від інших програмних засобів.
	3	— Учень має уявлення про технології малювання в середовищі ГР. — Учень має уявлення про введення текстової інформації у середовищі ТР; вміє переключати клавіатуру, переміщуватися по тексту, встановлювати курсор до будь-якого місця текстового документа, працювати в режимі вставлення та заміни. — Учень має уявлення про об'єкти, з якими працює ТР.
II. Середній	4	— Учень має початкові знання про введення та редагування тексту. — Учень вміє завантажувати текстовий редактор, створювати прості текстові документи та зберігати їх. — Учень вміє вибирати колір, інструменти для малювання в середовищі текстового редактора, малювати за допомогою Олівця, Прямокутника, Лінії, Еліпса; зафарбовувати геометричні фігури; вміє зберігати графічні файли. — Учень вміє виділяти графічні й текстові об'єкти та викликати контекстне меню для них.
	5	— Учень за допомогою вчителя орієнтується в роботі з ТР, вміє самостійно завантажувати та редагувати текстову інформацію. — Учень має уявлення про форматування символів. — Учень вміє вибирати тип Пензлика та користуватися ним, Багатокутником та Ластиком. — За допомогою вчителя учень редагує графічні файли, використовує масштабування.
	6	— Учень володіє основними правилами роботи з текстовим редактором, вміє самостійно вводити, редагувати і форматовувати текстову інформацію. — Учень за допомогою вчителя може вставити просту таблицю, малюнок, виправити орфографічні та граматичні помилки в тексті, встановити заголовки в тексті. — Учень володіє основними правилами роботи з ГР, вміє самостійно створювати та редагувати прості графічні образи.

III. Достатній	7	<ul style="list-style-type: none"> — Учень в цілому орієнтується у середовищі текстового редактора, знає його основні можливості та правила опрацювання інформації. — Вміє самостійно формувати абзаци, створювати нумеровані та марковані списки, переглядати текст перед друкуванням; працювати з контекстами. — Учень має уявлення про пошук текстових документів за ім'ям, розширенням, датою створення, вмістом. Вміє формувати таблиці. — Має уявлення про точечні та растрові графічні файли, вміє виділяти графічні об'єкти в середовищі ГР, використовувати буфер обміну в середовищі ГР. — За допомогою вчителя може здійснювати компоновку складеного зображення з набору графічних примітивів. — Вміє конвертувати файли з одних форматів у файли інших форматів.
	8	<ul style="list-style-type: none"> — Учень має сталі навички роботи з об'єктами-малюнками та фрагментами тексту, із складними таблицями. — Вміє використовувати стилі документа, встановлювати режим автоматичної перевірки орфографії тексту. — Вміє зберігати текстовий файл в різних форматах; здійснювати пошук потрібного файлу за різними (складеними) ознаками; вміє здійснювати пошук і заміну по тексту. — Має уявлення про здійснення деяких операцій над виділеними об'єктами.
	9	<ul style="list-style-type: none"> — Учень вільно володіє текстовим редактором. Вміє викликати шаблони документів. Використовує інтерактивну довідкову систему. Вміє формулювати основні алгоритми роботи з текстами. — Вміє розгрупувати та групувати растрові малюнки. — Має уявлення про фігурний текст та вставлення формул до тексту.
IV. Високий	10	<ul style="list-style-type: none"> — Учень досконало (у межах чинної навчальної програми) знає і використовує можливості текстових редакторів. Створює власні шаблони і стилі. — Самостійно виконує навчальні завдання. — За допомогою вчителя може створювати макет сторінки, працювати з розділами та стандартними заголовками, створювати зміст та переглядати структуру документа, вставляти фігурний текст та формули. — Вміє працювати із закладками.
	11	<ul style="list-style-type: none"> — Учень знаходить і використовує додаткові джерела інформації. Може самостійно встановлювати параметри сторінки, створювати та макетувати документи з різними об'єктами; створювати додатковий словник та підключати його, автотекст, автозаміну. Має уявлення про налагодження інтерфейсу і роботи ТР, про поля та форми.
	12	<ul style="list-style-type: none"> — Учень має стійкі системні знання про текстові і графічні редактори та продуктивно їх використовує. У процесі виконання завдань проявляє творчий підхід. — Вміє використовувати OLE-технологію, злиття документів, поля, форми при роботі з ТР.

**Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів
з теми «Електронні таблиці»**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання
I. Початковий	1	— Учень має уявлення про електронні таблиці (ЕТ).
	2	— Учень відрізняє вікно редактора ЕТ від вікон інших програмних засобів, розпізнає деякі характерні задачі, які можна розв'язувати за допомогою ЕТ: на збереження табличної інформації, обчислення даних, що зберігаються в таблиці; побудову діаграм на базі табличної інформації.
	3	— Учень має уявлення про конкретну програму опрацювання ЕТ та її призначення, введення інформації до ЕТ, використання готової ЕТ для одержання певної інформації; може виділити суттєві ознаки табличного процесора.
II. Середній	4	— Учень має початкові знання про введення та редагування інформації в ЕТ. — Вміє завантажувати ЕТ та вносити вказані зміни до її вмісту, створювати просту таблицю без обчислень, вводити до неї числову та текстову інформацію і зберігати її у вигляді файлу під попереднім ім'ям. — Вміє маркувати окремі комірки та їх діапазон, копіювати та переміщувати інформацію, що зберігається в таблиці.
	5	— Учень за допомогою вчителя може сформувати електронну таблицю для розв'язування простого навчального завдання з використанням обчислення сум вмісту клітинок, розташованих підряд, вміє самостійно вводити та редагувати інформацію, подану у вигляді таблиці. — Вміє надавати створеній таблиці ім'я та зберігати в потрібному місці на диску.
	6	— Учень володіє основними навичками роботи у середовищі ЕТ, вміє самостійно формувати таблицю: змінювати ширину стовпчиків, змінювати формат вмісту клітинки, додавати та видаляти рядки і стовпчики, обрамляти клітинки та таблицю. — Може за зразком сформувати електронну таблицю для розв'язування навчального завдання з використанням обчислення сум вмісту визначених клітинок.
III. Достатній	7	— Учень в цілому орієнтується у середовищі табличного процесора, знає його основні можливості та правила опрацювання інформації. — Вміє самостійно опрацьовувати табличну інформацію за допомогою арифметичних операцій табличного процесора. — Вміє самостійно спроектувати і створити ЕТ для розв'язування навчального завдання, передбаченого програмою.
	8	— Учень вміє використовувати вбудовані функції ЕТ. — Може виправити помилку, на яку вказано вчителем. — Використовує інтерактивну довідкову систему. — Вміє будувати діаграми.
	9	— Учень вільно володіє редактором ЕТ. — Знає основні правила пошуку інформації в ЕТ та вміє знайти потрібний файл, що містить електронну таблицю. — Вміє створювати списки, впорядковувати, відшукувати і відбирати дані за певними ознаками.

	9	<ul style="list-style-type: none"> — Вміє форматувати та редагувати побудовані діаграми. — Розуміє відміну абсолютних та відносних координат. — За допомогою вчителя може надавати клітинкам імена та використовувати імена та абсолютні координати при обчисленнях.
IV. Високий	10	<ul style="list-style-type: none"> — Учень досконало (у межах чинної навчальної програми) знає і використовує можливості ЕТ. — Самостійно виконує навчальні завдання на створення та форматкування таблиць, обчислення в таблицях з використанням різних вбудованих операцій та функцій, в тому числі логічних; побудову діаграм та графіків; на пошук та впорядкування даних в ЕТ; виконання елементарного аналізу даних.
	11	<ul style="list-style-type: none"> — Учень знаходить і використовує додаткові джерела інформації. — Вміє використовувати результати опрацювання ЕТ (таблиці, графіки, діаграми). — Вміє визначати потрібну функцію для розв'язування задач та використовувати ці функції, підбирати потрібний тип діаграми та будувати складені діаграми; використовувати складені умови для знаходження в таблиці потрібних даних; проводити аналіз даних за допомогою засобів, вбудованих до ЕТ.
	12	<ul style="list-style-type: none"> — Учень має стійкі системні знання з ЕТ та використовує їх. У процесі виконання завдань проявляє творчий підхід.

**Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів
з теми «Бази даних. Системи управління базами даних.
Штучний інтелект. Експертні системи»**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання
I. Початковий	1	— Учень має уявлення про бази даних (БД), про необхідність зберігати та здійснювати пошук даних в БД; уявлення про призначення системи управління базами даних.
	2	— Учень відрізняє об'єкти різних БД, властивості однієї БД; розпізнає БД у знайомій предметній галузі; деякі характерні задачі, які можна розв'язати за допомогою СУБД: на збереження сукупності даних із знайомої предметної галузі; на впорядкування та пошук даних, що зберігаються в БД.
	3	— Учень має уявлення про конкретну СУБД та її призначення; пояснює типи БД, реляційну СУБД та основні її відмінності від інших (мережних, ієрархічних); призначення об'єкту типу таблиця в СУБД та основні дії, які можна виконувати з записами при роботі з таблицями; використання готової БД для одержання певної інформації.
II. Середній	4	<ul style="list-style-type: none"> — Учень має початкові знання про основні елементи БД (записи, поля, файли), основні операції, які можна виконувати з даними в СУБД; може виділити суттєві ознаки СУБД. — Вміє завантажувати БД, відкривати таблиці БД та вносити вказані зміни до її вмісту; впорядковувати таблицю за певною ознакою за зростанням чи за спаданням; переглядати структуру таблиці; пояснювати основні типи даних таблиці (числовий, текстовий, грошовий, логічний); переходити в таблиці від одного запису до іншого. — Вміє вводити інформацію (числову та текстову) до таблиці з певною структурою і зберігати зміни у файлі з попереднім ім'ям.

II. Середній	5	<ul style="list-style-type: none"> — Учень за допомогою вчителя може створити просту БД, яка складається з однієї таблиці, створити таблицю, встановити необхідний тип даних, заповнити її, при необхідності внести відповідні зміни до структури та вмісту. — Учень вміє знайти потрібну інформацію за допомогою простого фільтру (наприклад, фільтру за виділенням). — Вміє надати створеній БД ім'я та зберегти в потрібному місці на диску.
	6	<ul style="list-style-type: none"> — Учень має уявлення про форми та звіти в СУБД, вміє знаходити потрібні дані в БД за складеними умовами пошуку (використовуючи логічні операції І та АБО) із застосуванням фільтрів. — Учень має поняття про ключове поле та вміє призначати потрібному полю статус ключового; має уявлення про різні типи відношень між елементами таблиць БД.
III. Достатній	7	<ul style="list-style-type: none"> — Учень у цілому орієнтується в середовищі СУБД, знає основні можливості її використання, правила введення та редагування, впорядкування та пошуку даних в БД. — Вміє за допомогою вчителя визначати в таблицях ключові поля та встановлювати відношення типу «один — до багатьох». — Вміє самостійно створити просту форму, звіт; має уявлення про запити до БД, та знає основні відмінності фільтрів від запитів БД.
	8	<ul style="list-style-type: none"> — Учень вміє створювати прості запити на вибірку (без параметрів), вводити дані з інших джерел; виправляти помилку, на яку вказано вчителем. — Учень використовує вбудовану довідкову систему. — Вміє працювати з таблицями, формами та простими запитами на вибірку з логічним типом даних; виконувати різні операції з файлами БД.
	9	<ul style="list-style-type: none"> — Учень знає означення й призначення інформаційно-пошукових систем. — Вміє створювати запити з використанням операції впорядкування та групування; логічних операцій І та АБО. — Вміє редагувати форми та звіти. — За допомогою вчителя може користуватися розширеним фільтром.
IV. Високий	10	<ul style="list-style-type: none"> — Учень має уявлення про фактографічні й документальні бази даних; основні типи моделей БД; основні етапи проектування БД. — Досконало (в межах чинної навчальної програми) знає і використовує можливості СУБД. Самостійно виконує навчальні завдання на створення та заповнення різними способами БД із добре знайомої та зрозумілої ним предметної галузі. — Встановлює ключові поля та відповідний тип відношень між елементами. — Для пошуку даних використовує фільтри та запити (на вибірку), створює та вміє вносити зміни до форм та звітів. — Опрацьовує дані різних типів за допомогою вбудованих до СУБД функцій. — Має уявлення про запити на видалення, додавання даних, створення нової таблиці та поновлення даних.
	11	<ul style="list-style-type: none"> — Учень знаходить і використовує додаткові джерела інформації; вміє проектувати БД зі знайомої предметної галузі. — Створює за допомогою вчителя підлеглі форми та форми з обчисленнями; запити на поновлення, видалення даних та створення нової таблиці.

IV. Високий	11	— Має уявлення про штучний інтелект як інформаційну систему, що працює на основі моделювання інтелекту людини; експертну систему, компоненти експертної системи: базу даних, базу підсистеми логічного виведення; різні моделі подання знань, метод резолюцій.
	12	— Учень має стійкі системні знання з БД та їх використовує. У процесі виконання завдань проявляє творчий підхід.

**Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів
з теми «Глобальна мережа Інтернет та її можливості»**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання
I. Початковий	1	— Учень має уявлення про комп'ютерну мережу, глобальну комп'ютерну мережу Інтернет.
	2	— Учень розпізнає деякі характерні послуги глобальної мережі: пошук потрібної інформації та ознайомлення з нею; електронне листування; пошук потрібних програм та їх копіювання; інтерактивне спілкування.
	3	— Учень має уявлення про організацію зв'язку між комп'ютерами в Інтернет; наявність каналів зв'язку між комп'ютерами для під'єднання до Інтернет; види програмного забезпечення, необхідного для роботи в глобальній мережі Інтернет; поняття про гіпертекст та правила роботи з ним. — Учень має уявлення про конкретну програму-броузер: програму для підтримки роботи електронної пошти.
II. Середній	4	— Учень має початкові знання про сервер та робочу станцію, принципи функціонування глобальної мережі; уявлення про апаратні, програмні та інформаційні ресурси Інтернет; знає можливості програм для підтримки роботи електронної пошти; особливості роботи користувача з телеконференціями; принципи адресації у Веб-просторі.
	5	— Учень має уявлення про способи під'єднання комп'ютерів до глобальної мережі; інформацію, яка необхідна для під'єднання до мережі Інтернет; поняття комунікаційного протоколу. — За допомогою вчителя може запустити на виконання програму-броузер, ввести адресу веб-сторінки та переміщуватися за гіперпосиланнями; створити електронний лист та відправити його; підключитися до електронної конференції.
	6	— Учень володіє основними навичками роботи в програмі-броузері, Програмі для роботи з електронною поштою та телеконференціями; вміє переглядати гіпертекстові сторінки, працювати з тематичними пошуковими серверами та здійснювати простий запит за ключовим словом; вміє самостійно відправити електронного листа, одержати пошту та ознайомитись з одержаною електронною поштою.
III. Достатній	7	— Учень вміє переміщуватися по веб-сторінках у броузері в прямому та зворотному напрямках, вводити з клавіатури адресу потрібної веб-сторінки; змінювати вид кодування веб-сторінки під час роботи з броузером; розмішувати власну інформацію в форумах та телеконференціях; переписувати інформацію, що є в різних телеконференціях; використовувати індексні пошукові системи для знаходження потрібної інформації в Інтернет.

III. Достатній	8	— Учень знає призначення адресної книги та правила роботи з нею; має уявлення про правила використання різноманітних сторінок кодування; вміє, використовуючи пошукові машини, здійснювати пошук потрібної інформації в Інтернет; підписуватися на потрібну телеконференцію.
	9	— Учень знає правила електронного листування, можливості та правила інтерактивного спілкування в Інтернет. — Має уявлення про мову розмітки гіпертексту та засоби створення веб-сторінок; уявлення про доменну, IP-та URL-адреси в Інтернет, має уявлення про правила використання файлових ресурсів в Інтернет; вміє відповідати на електронні повідомлення, спілкуватися з іншими учасниками телеконференцій.
IV. Високий	10	— Учень вміє приєднувати до електронних повідомлень файли різних типів; перекодувати повідомлення, одержані електронною поштою; виконувати переадресацію поштових повідомлень; створювати закладки на потрібних веб-сторінках; здійснювати пошук потрібних файлових архівів, здійснювати інтерактивне спілкування в глобальній мережі Інтернет; знає основні теги для опису структури HTML-файла, оформлення тексту у веб-документі, включення графіки до веб-сторінки.
	11	— Учень вміє копіювати файлові архіви з файл-сервера та на нього. — Знає теги означення гіперпосилань в HTML-документі. — Має уявлення про спеціальні засоби створення HTML-файлів, про принципи безпеки та захисту інформації в Інтернет.
	12	— Учень має стійкі системні знання про глобальну мережу Інтернет та використовує їх. У процесі виконання завдань проявляє творчий підхід.

Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з теми «Інформаційна модель. Алгоритми»

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання
I. Початковий	1	— Учень має уявлення про об'єкти, їх властивості та способи відображення об'єктів у реальному житті; має уявлення про алгоритм.
	2	— Учень має початкові знання про алгоритм та способи його опису, призначення алгоритмічної мови.
	3	— Учень перераховує базові структури алгоритмів; у задачах виділяє вхідні дані та результати; наводить приклади алгоритмів із власного життя. — Має уявлення про те, що інформація може опрацьовуватися за допомогою алгоритму, який працює за певними алгоритмами. — Має початкові знання про виконавця алгоритму.
II. Середній	4	— Учень має уявлення про деякі етапи розв'язування прикладної задачі з використанням комп'ютера; наводить приклади алгоритмів з відомої предметної галузі. — Має уявлення про властивість результативності алгоритму та наводить приклади її пояснення. — Має початкові алгоритми про систему вказівок виконавця алгоритму.

II. Середній	5	<ul style="list-style-type: none"> — Учень має уявлення про властивість формальності алгоритму та наводить приклади її пояснення; наводить приклади різних виконавців алгоритму, мінімально необхідну систему його вказівок для розв'язування різних завдань. — Вміє словесно описати алгоритм із відомої йому предметної галузі; знаходить помилки в описі алгоритму при невиконанні властивості результативності, формальності та визначеності.
	6	<ul style="list-style-type: none"> — Учень має початкові знання про використання інформаційної моделі для дослідження реальних об'єктів; наводить приклади різних моделей реальних об'єктів та мету їх використання для розв'язування задач. — Знає суттєві ознаки алгоритму та форми його подання. — Має початкові знання про структурний підхід до побудови алгоритмів.
III. Достатній	7	<ul style="list-style-type: none"> — Учень пояснює основні етапи розв'язування прикладної задачі з використанням комп'ютера. — Має уявлення про побудову неформальної моделі. — Вміє графічно зображати базову структуру слідування та пояснює її властивості. Наводить приклади розбиття основної задачі на підзадачі.
	8	<ul style="list-style-type: none"> — Учень для простих задач визначає положення, на яких буде ґрунтуватися побудова інформаційної моделі; за допомогою вчителя визначає, якими властивостями об'єктів для розв'язування конкретної задачі і побудови інформаційної моделі можна нехтувати. За допомогою вчителя будує математичну модель.
	9	<ul style="list-style-type: none"> — Учень знає технологію структурного програмування та розуміє ідею методу покрокової деталізації алгоритму. — За допомогою вчителя будує математичну модель. — Вміє відрізнити базову структуру алгоритму повторення та розгалуження. — Має початкові знання про опис алгоритму навчальною алгоритмічною мовою; за допомогою вчителя пояснює опис алгоритму без величин, поданий навчальною алгоритмічною мовою; вміє записувати заголовки алгоритму та тіло алгоритму. — Вміє зображати графічно базові структури повторення і розгалуження.
IV. Високий	10	<ul style="list-style-type: none"> — Учень в цілому орієнтується в основних етапах розв'язування прикладної задачі з використанням комп'ютера. — Пояснює основні властивості алгоритму, має уявлення про величину та основні характеристики величини; визначає тип величини. — Вміє записувати в алгоритмі аргументи і результати, пояснює алгоритм виконання вказівки повторення.
	11	<ul style="list-style-type: none"> — Учень пояснює основні властивості базових структур алгоритмів повторення і розгалуження, пояснює готові алгоритми зі структурами розгалуження та повторення, описані навчальною алгоритмічною мовою. — Вміє записувати вказівку надання значень в алгоритмах, описаних навчальною алгоритмічною мовою.
	12	<ul style="list-style-type: none"> — Учень має стійкі системні знання та продуктивно їх використовує. — Вміє вільно використовувати знання про інформаційну модель та поняття алгоритму, базові структури алгоритмів і основні ідеї та принципи технології структурного програмування для розв'язування нескладних задач.

**Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з теми
«Програма. Мова програмування»**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання
I. Початковий	1	— Учень має уявлення про програму, команди, мову програмування.
	2	— Учень має початкові знання про програму, мову програмування, систему програмування, транслятори.
	3	— Учень розрізняє програму та алгоритм, наводить приклади мов програмування; має уявлення про ознаки, за якими класифікуються мови програмування; уявлення про виконання програми на комп'ютері.
II. Середній	4	— Учень має початкові знання та вміння про середовище програмування; має уявлення про основні складові алфавіту мови програмування.
	5	— Учень має уявлення про структуру програми. — Вміє викликати до середовища програмування готову програму, запустити її на виконання. Знає алфавіт мови програмування.
	6	— Учень володіє основними навичками роботи в середовищі програмування. — Знає правила позначення ідентифікаторів величин мовою програмування; має уявлення про вказівки введення і виведення, описані мовою програмування. — Має уявлення про опис числових величин у програмі; знає призначення основних складових програми.
III. Достатній	7	— Учень знає правила опису числових, текстових і логічних констант; правила опису числових величин у програмі, правила опису заголовка і тіла програми, правила опису і використання вказівок введення та виведення. — Має уявлення про синтаксис мови програмування. — Пояснює основні етапи роботи з програмою в середовищі програмування.
	8	— Учень знає про основні можливості редактора програм у середовищі програмування; знає правила опису вказівки надання значень; вміє перекладати прості лінійні алгоритми з алгоритмічної мови на мову програмування; має уявлення про виклик стандартних функцій.
	9	— Учень розрізняє типи числових даних і вміє описувати їх в програмі. — Знає основні функції і операції, які передбачаються мовою програмування для опрацювання числових даних; вміє редагувати програму в середовищі програмування. — Вміє записувати складні вирази числового типу за правилами мови програмування. — Має уявлення про основні можливості середовища програмування.
IV.	10	— Учень вміє виконувати програму в командному режимі; самостійно перекладати лінійні алгоритми на мову програмування; знає пріоритет операцій.

IV. Високий	10	— За допомогою вчителя вмiє доповнювати програму за iснуючими коментарями; вмiє використовувати у вказiвцi виведення iмена змiнних i значення констант. — Вмiє виконувати основнi операцiї текстового редактора середовища програмування.
	11	— Учень вмiє використовувати основнi можливостi середовища програмування. — Вмiє самостiйно складати лiнiйнi програми, самостiйно за коментарями вписувати додатковi пропущенi команди в програмi; має уявлення про налагодження програми.
	12	— Учень вмiє складати, налагоджувати i тестувати лiнiйнi програми; записувати коментарi до лiнiйних програм; має стiйкi системнi знання про опис лiнiйних програм мовою програмування. У процесi виконання завдань проявляє творчий пiдхiд.

Критерiї оцiнювання рiвня навчальних досягнень учнiв з теми «Звернення до алгоритмiв i функцiй»

Рiвнi навчальних досягнень	Бали	Критерiї оцiнювання
I. Початковий	1	— Учень має уявлення про те, що будь-який алгоритм можна подати у виглядi послiдовностi кiлькох алгоритмiв; має уявлення про вхiднi i вихiднi данi.
	2	— Учень має уявлення про основний i допомiжний алгоритм; про правила виклику будь-якого алгоритму для розв'язування iншої задачі.
	3	— Учень має уявлення про команду звернення до допомiжного алгоритму; про передавання параметрiв алгоритму iз основного до того, що викликається, i навпаки.
II. Середнiй	4	— Учень розрiзняє команди звернення алгоритмiчною мовою до алгоритмiв i функцiй, вмiє розрiзнити аргументи i результати; має уявлення про формальнi i фактичнi параметри.
	5	— Учень може пояснити послiдовнiсть виконання команди звернення до алгоритму. — Має уявлення про iснування стандартних алгоритмiв i алгоритмiв, якi визначаються користувачем.
	6	— Учень має уявлення про опис функцiї навчальною алгоритмiчною мовою, вмiє за допомогою базової структури слiдування подати алгоритм у виглядi кiлькох пiдзадач.
III. Достатнiй	7	— Учень розрiзняє опис алгоритму та опис функцiї; може пояснити правила опису допомiжного алгоритму мовою програмування; може пояснити правила опису вказiвки звернення до алгоритму мовою програмування.
	8	— Учень має уявлення про локальнi i глобальнi змiннi; може пояснити правила опису фактичних параметрiв у командi звернення до допомiжного алгоритму; пояснити за допомогою конкретних прикладiв правила виконання вказiвки про виконання алгоритму; пояснити кожний роздiл програми з пiдпрограмами, описаними мовою програмування.
	9	— Учень вмiє описувати глобальнi i локальнi змiннi в програмi; вмiє виконувати алгоритми, що мiстять команду звернення до допомiжного алгоритму, будувати таблицю виконання алгоритму.

IV. Високий	10	— Учень вміє складати програму з використанням підпрограми навчальною алгоритмічною мовою, спираючись на базові алгоритми як на допоміжні; вміє перекласти алгоритм із командою звернення до допоміжного алгоритму на мову програмування, запускати її на виконання та виконувати в покомандному режимі.
	11	— Учень може самостійно визначити випадки при розв’язуванні задач для використання в алгоритмах допоміжних функцій і алгоритмів; може замінити опис функції описом допоміжного алгоритму і навпаки, якщо це можливо. — Самостійно складає програми з підпрограмами мовою програмування. — Має уявлення про налагодження програми з підпрограмою; вміє дописати відсутню частину програми за наявності відповідних коментарів.
	12	— Учень вміє складати, налагоджувати і тестувати лінійні програми. — Вміє записувати коментарі до лінійних програм. — Має стійкі системні знання та продуктивно їх використовує. — Вміє розв’язувати задачу з використанням допоміжних алгоритмів і функцій.

Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з теми «Вказівки повторення і розгалуження»

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання
I. Початковий	1	— Учень має уявлення про вказівки і процеси, що повторюються; відрізняє цикл від звичайної команди про виконання дії. — Має уявлення про вказівку розгалуження.
	2	— Учень відрізняє вказівку розгалуження від повторення; наводить приклади алгоритмів із вказівками повторення, алгоритмів із розгалуженнями.
	3	— Учень розуміє правила виконання алгоритмів з повтореннями та з розгалуженнями без величин; має уявлення про опис алгоритмів із вказівками повторення без величин.
II. Середній	4	— Учень має уявлення про опис алгоритмів з розгалуженнями без величин навчальною алгоритмічною мовою. — Вміє пояснити виконання алгоритмів з повтореннями без величин, описаних навчальною алгоритмічною мовою. — Вміє відобразити структуру повторення графічно. — Має уявлення про цикл-до та цикл-після.
	5	— Учень вміє відображати базову структуру з розгалуженням графічно. — Розуміє запис простих логічних виразів над числовими величинами. — Має уявлення про повну структуру розгалуження та скорочену структуру розгалуження. — Пояснює призначення окремих команд циклічних алгоритмів, описаних навчальною алгоритмічною мовою.

	6	<ul style="list-style-type: none"> — Учень має навички перекладання готових алгоритмів із розгалуженнями з графічної схеми на навчальну алгоритмічну мову. — Вміє за допомогою вчителя пояснювати та записувати логічні вирази. — Має уявлення про опис циклу-до і циклу-після мовою програмування; пояснює призначення окремих команд алгоритму з розгалуженням.
Ш. Достатній	7	<ul style="list-style-type: none"> — Учень вміє за допомогою вчителя складати прості циклічні алгоритми на знаходження суми, добутку набору заданих чисел. — Має уявлення про опис структури розгалуження мовою програмування. — Вміє за допомогою вчителя описувати навчальною алгоритмічною мовою алгоритми з розгалуженням (наприклад МОД, БІД). — Вміє складати і заповнювати таблицю виконання циклічних алгоритмів, описаних навчальною алгоритмічною мовою.
	8	<ul style="list-style-type: none"> — Учень має навички перекладу циклічних алгоритмів на мову програмування. — Самостійно вміє описувати простий логічний вираз і оцінювати його істинність при поточних значеннях величин. — Вміє перекладати готові алгоритми з розгалуженням з навчальної алгоритмічної мови на мову програмування. — Вміє пояснювати призначення окремих команд у циклічних алгоритмах та алгоритмах з розгалуженням, описаних мовою програмування.
	9	<ul style="list-style-type: none"> — Учень має уявлення про складені логічні умови та призначення логічних операцій І, АБО, НЕ; вміє пояснювати різницю використання повної і скороченої форм вказівки розгалуження. — Вміє виконувати циклічні алгоритми й алгоритми з розгалуженням у середовищі програмування та записувати до їх команд коментарі. — Вміє самостійно складати алгоритми на використання команд повторення при введенні аргументів та виведенні результатів виконання програм. — Має уявлення про опис циклу-для навчальною алгоритмічною мовою й мовою програмування.
IV. Високий	10	<ul style="list-style-type: none"> — Учень вміє замінювати в циклічних алгоритмах цикл-до циклом-поки. — Вміє формулювати задачі на використання структури розгалуження. — Вміє за допомогою вчителя описувати складені логічні вирази. — Вміє самостійно складати програми з використанням команд повторення і розгалуження. — Вміє до циклічних алгоритмів та алгоритмів з розгалуженнями за наявності коментарів дописувати пропущені команди.
	11	<ul style="list-style-type: none"> — Учень самостійно складає прості циклічні програми та програми з розгалуженням мовою програмування (знаходження більшого з двох, більшого з трьох, суми і добутку послідовності чисел). — Вміє дописати відсутню частину програми за наявності відповідних коментарів. — Налагоджує циклічні програми і програми з розгалуженням.
	12	<ul style="list-style-type: none"> — Учень вміє складати, налагоджувати і тестувати циклічні програми і програми з розгалуженням; записувати коментарі до циклічних програм. — Має стійкі системні знання та продуктивно їх використовує. — Вміє розв'язувати задачу з використанням структур повторення і розгалуження.

**Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів
з теми «Табличні величини»**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання
I. Початковий	1	— Учень має уявлення про табличні величини, вміє відрізнити просту величину від структурованої.
	2	— Учень вміє зобразити табличну величину у вигляді набору клітинок; наводить приклади табличних величин, які використовуються у житті.
	3	— Учень має уявлення про призначення табличних величин, про індекс (номер) табличної величини та її значення.
II. Середній	4	— Учень вміє за номером знаходити значення величини і, навпаки, за значенням знаходити її номер. — Має уявлення про опис табличної величини навчальною алгоритмічною мовою.
	5	— Учень має уявлення про правила звернення до елементів табличної величини навчальною алгоритмічною мовою. — Вміє записувати прості логічні умови з табличними величинами. — Має уявлення про використання табличних величин в умовах вказівок з розгалуженням і повторенням.
	6	— Учень має уявлення про опис табличних величин мовою програмування, про розв'язування задач на знаходження суми елементів табличних величин, на переставляння елементів у таблицях; про звернення до елементів таблиці мовою програмування. — Вміє виконувати алгоритм на опрацювання табличних величин та будувати таблицю виконання.
III. Достатній	7	— Учень має уявлення про задання в програмі значень елементів табличної величини. Вміє за допомогою вчителя перекладати алгоритм на знаходження суми елементів табличної величини, переставляння елементів таблиці з навчальної алгоритмічної мови на мову програмування.
	8	— Учень за допомогою вчителя вміє використовувати процедури в програмі для задання значень елементів табличної величини та виведення результатів роботи програми з опрацювання табличних величин. — Може пояснити призначення кожної окремої команди в описі алгоритму навчальною алгоритмічною мовою на опрацювання табличних величин. — За допомогою вчителя вміє скласти програму на знаходження мінімального (максимального) елемента в таблиці.
	9	— Учень вміє самостійно скласти програму на знаходження номеру елемента в таблиці, що має певну властивість; переводити алгоритм з навчальної алгоритмічної мови на мову програмування. — Має уявлення про різні способи задання елементів табличних величин у програмі. — Може пояснити різні методи пошуку елементів у таблиці. — Має уявлення про типи алгоритмів впорядкування табличних величин.

IV. Високий	10	<ul style="list-style-type: none"> — Учень вміє пояснити алгоритм впорядкування методом прямого вибору та записувати його навчальною алгоритмічною мовою. — За допомогою вчителя вміє розв'язувати на комп'ютері прості задачі на опрацювання табличних величин: заповнення елементів таблиці, заміни елементів таблиці тощо. — Вміє записувати коментарі до готових програм на опрацювання табличних величин.
	11	<ul style="list-style-type: none"> — Учень вміє реалізовувати на комп'ютері алгоритм впорядкування методом прямого вибору, описаного мовою програмування. — Вміє налагоджувати програми на опрацювання табличних величин, описаних мовою програмування. — Вміє пояснити алгоритм упорядкування табличних величин методом прямого вставляння та методом поелементного порівняння. — Вміє самостійно складати програми на опрацювання табличних величин.
	12	<ul style="list-style-type: none"> — Учень вміє складати, налагоджувати і тестувати програми на опрацювання табличних величин; записувати коментарі до програм на опрацювання табличних величин. — Має стійкі системні знання та продуктивно їх використовує.

**Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з теми
«Рядкові величини. Вказівки створення графічних зображень»**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання
I. Початковий	1	— Учень має уявлення про рядкові константи, вміє відрізнити числову константу від рядкової.
	2	— Учень має уявлення про відображення рядкових констант при описуванні алгоритмів на опрацювання рядкових величин.
	3	— Учень має уявлення про галузі, в яких опрацюються рядкові величини.
II. Середній	4	<ul style="list-style-type: none"> — Учень має уявлення про опис рядкових величин навчальною алгоритмічною мовою. — Вміє пояснювати, в чому полягає операція конкатенації. — Наводить приклади задач на опрацювання рядкових величин; має уявлення про команди малювання та їх опис навчальною алгоритмічною мовою.
	5	<ul style="list-style-type: none"> — Учень має уявлення про основні вказівки опрацювання рядкових величин типу вирізання символів. — Може пояснити призначення функції визначення довжини рядкової величини. — Пояснює поняття порожнього тексту.
	6	<ul style="list-style-type: none"> — Учень має уявлення про правила порівняння рядкових величин. — Вміє складати алгоритми навчальною алгоритмічною мовою на одержання нових слів шляхом використання операції конкатенації. — Має уявлення про опис рядкових величин мовою програмування. — Учень має уявлення про можливості підключення графіки до програм, описаних мовою програмування.

Ш. Достатній	7	<ul style="list-style-type: none"> — Учень за допомогою вчителя може скласти алгоритм на заміну в тексті одного символу іншим, підрахування кількості певних фрагментів тексту тощо. — Має уявлення про використання операції конкатенації при опрацюванні рядкових величин мовою програмування. — Має уявлення про опис основних функцій для опрацювання рядкових величин мовою програмування. — Вміє описувати команду малювання лінії, прямокутника, кола і овалу навчальною алгоритмічною мовою.
	8	<ul style="list-style-type: none"> — Учень за допомогою вчителя вміє переводити алгоритми з опрацювання рядкових величин з навчальної алгоритмічної мови на мову програмування. — Вміє реалізувати на комп'ютері готову програму з опрацювання рядкових величин. — Вміє за допомогою вчителя складати програму на малювання з використанням лінії і кола.
	9	<ul style="list-style-type: none"> — Учень вміє самостійно складати програму на створення за певними умовами нового тексту із заданого. — Може пояснювати використання кожної команди готової програми на опрацювання рядкових величин. — За допомогою вчителя вміє складати циклічні програми на малювання.
IV. Високий	10	<ul style="list-style-type: none"> — Учень за допомогою вчителя вміє розв'язувати задачі на виконання операцій редагування в тексті; записувати коментарі до готових програм на опрацювання рядкових величин. — Вміє складати прості програми на малювання графічних зображень.
	11	<ul style="list-style-type: none"> — Учень вміє реалізувати на комп'ютері алгоритм на опрацювання рядкових величин, описаних мовою програмування; налагоджувати програми на опрацювання рядкових величин, описаних мовою програмування. — Вміє самостійно складати програми на опрацювання графічної інформації.
	12	<ul style="list-style-type: none"> — Учень вміє складати, налагоджувати і тестувати програми на опрацювання рядкових величин і графічної інформації; записувати коментарі до програм на опрацювання рядкових величин; має стійкі системні знання та продуктивно їх використовує.

**Про затвердження Положення
про Всеукраїнські учнівські олімпіади
з базових і спеціальних дисциплін, турніри,
конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт
та конкурси фахової майстерності**

*Наказ
Міністерства освіти України
№ 305 від 18.08.98*

*Зареєстровано в Міністерстві юстиції України
24 вересня 1998 р. за № 598/3038*

Відповідно до Закону «Про освіту» та на виконання рішення колегії Міністерства освіти України від 29 липня 1998 року «Про стан і перспективи проведення учнівських олімпіад» і з метою створення належних умов для виявлення та підтримки обдарованої молоді, розвитку її інтересів, схильностей та природних обдарувань

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади з базових і спеціальних дисциплін, турніри, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт та конкурси фахової майстерності (додається).
2. Структурним підрозділам Міністерства освіти України, Інституту змісту і методів навчання спільно з Міністерством освіти Автономної Республіки Крим, управліннями освіти обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій забезпечити організацію і проведення учнівських олімпіад, турнірів і конкурсів відповідно до цього Положення.
3. Вважати таким, що втратило чинність, Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади з базових і спеціальних дисциплін, турніри, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт та конкурси фахової майстерності, затверджене, відповідно, наказом Міністерства освіти України від 15.02.95 р. № 39, зареєстроване в Мініюсті 12.04.95 р. за № 101/637.
4. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника міністра Савченко О.Я.

Міністр

М.З. Згуровський

Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади з базових і спеціальних дисциплін, турніри, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт та конкурси фахової майстерності

Затверджено

Наказ Міністерства освіти України

18.08.98 № 305

1. Загальні положення

1.1. Всеукраїнські учнівські олімпіади з базових дисциплін проводяться щороку серед учнів середніх і професійно-технічних закладів освіти з таких базових дисциплін: українська мова та література, історія, основи правознавства, іноземні мови (англійська, німецька, французька, іспанська), математика, фізика, хімія, біологія, географія, основи інформатики і обчислювальної техніки, трудове навчання, основи економіки.

Всеукраїнські конкурси фахової майстерності, олімпіади зі спеціальних дисциплін проводяться щороку серед учнів випускних груп професійно-технічних закладів освіти.

Всеукраїнські конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт членів Малої академії наук та наукових товариств учнів проводяться щороку за такими профілями:

- філологія та мистецтвознавство;
- фізико-математичний;
- обчислювальна техніка і програмування;
- хіміко-біологічний;
- історико-географічний;
- техніко-технологічний.

Всеукраїнські турніри юних фізиків, астрономів, математиків, хіміків, істориків проводяться щороку серед учнів середніх і професійно-технічних закладів освіти з відповідних дисциплін. З ініціативи організаційних комітетів та за наявності відповідних фінансових можливостей проводиться турнір юних винахідників і раціоналізаторів (базова дисципліна — фізика).

При виникненні потреби та за наявності фінансових можливостей за наказом Міністерства освіти України можуть проводитись олімпіади, турніри та конкурси (державного масштабу) з інших базових і спеціальних дисциплін, а також спеціальні комплексні олімпіади для учнів початкової школи. Правила проведення таких олімпіад, конкурсів та турнірів затверджуються Міністерством освіти України.

Міністерством освіти Автономної Республіки Крим, управліннями освіти обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій можуть проводитись олімпіади з мови і літератури національних меншин, що проживають в Україні, та інші олімпіади, конкурси, турніри.

За бажанням учасник має право на загальних засадах брати участь у змаганнях серед учнів старших (порівняно з класом (курсом) фактичного навчання) класів (курсів). Студенти вищих закладів освіти будь-якого рівня акредитації не мають права змагатись в учнівських олімпіадах, турнірах, конкурсах на будь-яких етапах.

1.2. Основними завданнями учнівських олімпіад із базових і спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності, конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт і турнірів є:

- стимулювання творчого самовдосконалення дітей, учнівської молоді;
- виявлення та розвиток обдарованих учнів та надання їм допомоги у виборі професії, залучення їх до навчання у вищих закладах освіти країни;
- формування творчого покоління молодих науковців та практиків для різних галузей суспільного життя;
- підвищення інтересу до поглибленого вивчення базових, спеціальних та фахових дисциплін, прищеплення широким колам учнівської молоді навичок дослідницької роботи;
- пропаганда досягнень науки, техніки та новітніх технологій, популяризація серед молоді робітничих професій;
- підведення підсумків роботи факультативів, гуртків, секцій, учнівських наукових товариств, активізація всіх форм позакласної та позашкільної роботи з учнями;
- підвищення рівня викладання базових, спеціальних та фахових дисциплін, фахової підготовки учнів;
- виявлення, поширення і впровадження в навчально-виховний процес сучасних прийомів і методів навчання;
- залучення професорсько-викладацького складу, аспірантів, студентів вищих закладів освіти, працівників наукових закладів України до активної допомоги навчально-виховним закладам у справі поліпшення стану викладання дисциплін і підвищення рівня знань, умінь та навичок учнівської молоді;
- формування команд для участі в міжнародних олімпіадах, конкурсах та турнірах.

1.3. Керівником Всеукраїнських учнівських олімпіад, конкурсів і турнірів є Міністерство освіти України.

1.4. Організатором та координатором Всеукраїнських учнівських олімпіад і турнірів є Інститут змісту і методів навчання Міністерства освіти України, на який покладається відповідальність за організаційно-методичне забезпечення проведення відповідних змагань.

1.5. Міністерство освіти України спільно (на рівних засадах) з Інститутом змісту і методів навчання Міністерства освіти України здійснюють контроль за дотриманням вимог даного Положення при проведенні всіх етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад, конкурсів і турнірів.

1.6. Для організації та проведення олімпіад, конкурсів і турнірів створюються організаційні комітети, а для перевірки виконання завдань — журі. До проведення Всеукраїнських конкурсів-захистів

залучається Координаційна науково-методична рада Малої академії наук та представники наукових товариств учнів.

1.7. Для складання завдань олімпіад, конкурсів, турнірів оргкомітети створюють комісії, до яких входять фахівці відповідної галузі у складі не більше п'яти осіб. Члени комісії несуть персональну відповідальність за науковий рівень змісту завдань та їх секретність до моменту оприлюднення. Надання підготовлених завдань будь-якій особі, яка не є членом комісії, категорично забороняється.

1.8. Для консультацій щодо розв'язання спірних питань в роботі журі (правильність перевірки та об'єктивність оцінювання робіт і визначення переможців олімпіад, конкурсів і турнірів) призначаються експерти-консультанти.

1.9. Переможців Всеукраїнських учнівських олімпіад із базових і спеціальних дисциплін, конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт та конкурсів фахової майстерності визначають в особистій першості. Переможців Всеукраїнських турнірів визначають за результатами командної першості, а за умови, що всі змагання відповідного етапу турніру проходили в особистій першості, — переможці турніру визначаються в особистій першості.

1.10. В олімпіадах, конкурсах і турнірах, за згоди Міністерства освіти України та у відповідності до чинного законодавства, можуть брати участь учні середніх закладів освіти зарубіжних країн.

1.11. Всеукраїнські учнівські олімпіади всіх етапів, конкурси і турніри є очною формою змагань.

1.12. Учасники олімпіад, конкурсів, турнірів, за їх бажанням, отримують завдання і дають на них відповідь державною або іншою (національних меншин) мовою.

1.13. Вчителі середніх закладів освіти, викладачі та майстри виробничого навчання професійно-технічних закладів освіти, викладачі та наукові працівники вищих закладів освіти, наукових установ, працівники органів освіти, методичних та інших установ і організацій, які брали активну участь у підготовці учнів до змагань та проведенні цих заходів, можуть бути відзначені відомчими та іншими державними нагородами.

2. Проведення олімпіад, конкурсів і турнірів

2.1. Олімпіади з базових дисциплін проводяться в чотири етапи:

I етап — шкільні (училищні),

II етап — районні (міські),

III етап — обласні (в Автономній Республіці Крим — республіканські, у містах Києві та Севастополі — міські),

IV етап — на державному рівні.

Проведення олімпіад I, II, III етапів, відповідно, з різних предметів одночасно забороняється. На всіх етапах завдання готуються окремо для кожного класу (курсу).

Конкурси фахової майстерності та олімпіади зі спеціальних дисциплін проводяться у три етапи: I етап — училищні (районні (міські) — не проводяться), II етап — обласні (в Автономній Респуб-

ліці Крим — республіканські, у Києві та Севастополі — міські) та III етап — на державному рівні.

Конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт проводяться в три етапи: I етап — районні (міські), II етап — обласні (в Автономній Республіці Крим — республіканські, у Києві та Севастополі — міські) та III етап — на державному рівні.

Турніри проводяться в два етапи: I етап — між командами середніх та професійно-технічних закладів освіти та II етап — фінальний — на державному рівні. Міністерство освіти Автономної Республіки Крим, управління освіти обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій у відповідності до чинного Положення розробляють Положення про проведення I, II, III етапів олімпіад з базових дисциплін, I, II етапів конкурсів, олімпіад зі спеціальних дисциплін та I етапу турнірів.

2.2. I етап: шкільні (училищні) олімпіади — з базових та училищні — зі спеціальних дисциплін, конкурси фахової майстерності, міжшкільний (міжучилищний) етап турнірів.

2.2.1. I етап олімпіад із базових дисциплін проводиться у жовтні, конкурсів фахової майстерності та олімпіад зі спеціальних дисциплін — у березні, турнірів — у вересні-листопаді поточного року.

2.2.2. Персональний склад оргкомітетів та журі, експерти-консультанти I етапу олімпіад, конкурсів і турнірів, а також рішення відповідних оргкомітетів затверджуються наказами керівника закладу освіти.

2.2.3. Завдання для учасників олімпіад і конкурсів готують комісії, склад яких затверджується наказом керівника закладу освіти.

Турніри проводяться за завданнями оргкомітетів, які надсилаються до середніх та професійно-технічних закладів освіти до 15 серпня поточного року.

2.2.4. Звіти про проведення олімпіад із базових дисциплін та заявки на участь команд у наступному етапі оргкомітети I етапу надсилають до районних (міських) оргкомітетів до 1 листопада поточного року.

Звіти про проведення олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурси фахової майстерності та заявки на участь команд в наступному етапі оргкомітети I етапу надсилають оргкомітетам обласних (в Автономній Республіці Крим — республіканським, в містах Києві та Севастополі — міським) олімпіад і конкурсів до 1 квітня наступного року.

Оргкомітети фінальних етапів турнірів розглядають заявки учасників і результати їх виступів у I етапі та надсилають учасникам запрошення для участі у фінальному етапі турнірів.

2.3. II етап: районні (міські) олімпіади з базових дисциплін; I етап: районні (міські) конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт.

2.3.1. II етап олімпіад із базових дисциплін та I етап конкурсів-захистів проводяться щороку у листопаді-грудні за завданнями обласних (в Автономній Республіці Крим — республіканського, у містах Києві та Севастополі, відповідно, міжрегіонального та міського) інститутів удосконалення вчителів (післядипломної освіти), територіальних відділень Малої академії наук, розробленими спільно з журі. Кількість

турів олімпіад, їхня тривалість та форми проведення визначаються Міністерством освіти Автономної Республіки Крим, управліннями освіти обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій разом з оргкомітетами та журі відповідних олімпіад. Для складання завдань олімпіад створюються комісії, які затверджуються Міністерством освіти Автономної Республіки Крим, управліннями освіти обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

2.3.2. Персональний склад оргкомітетів і журі, в тому числі голови і його заступників, секретаря, експертів-консультантів олімпіад і конкурсів, а також рішення відповідних оргкомітетів затверджуються наказами відділу освіти районної (міської) державної адміністрації.

2.3.3. Звіти про проведення II етапу олімпіад із базових дисциплін та заявки на участь в III етапі оргкомітети цих олімпіад надсилають відповідним обласним (в Автономній Республіці Крим — республіканському, в містах Києві та Севастополі — міським) оргкомітетам до 30 грудня поточного року, а про проведення I етапу конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт — до 10 січня наступного року.

2.4. III етап: обласні олімпіади з базових дисциплін; II етап: обласні олімпіади зі спеціальних дисциплін, конкурси фахової майстерності, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт (в Автономній Республіці Крим — республіканські, у Києві та Севастополі — міські).

2.4.1. Персональний склад оргкомітетів і журі, в тому числі голови і його заступників, секретаря, експертів-консультантів III етапу олімпіад із базових дисциплін, II етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності, конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт, а також рішення відповідних оргкомітетів затверджуються наказами Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, управління освіти обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

2.4.2. III етап олімпіад із базових дисциплін, II етап конкурсів-захистів проводиться у січні-лютому, II етап олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності — у квітні за графіками, які встановлює щорічно Міністерство освіти України.

2.4.3. Умови проведення олімпіад із базових і спеціальних дисциплін і конкурсів фахової майстерності визначаються і затверджуються Міністерством освіти Автономної Республіки Крим, управліннями освіти обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій. В умовах визначається кількісний склад, пропорційність представленості навчально-виховних закладів в олімпіадах і конкурсах, місце та інші питання їх проведення з урахуванням місцевих можливостей. Кожна олімпіада проводиться в межах одного міста (містечка, селища).

2.4.4. Олімпіади з базових та спеціальних дисциплін, конкурси фахової майстерності та конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт проводяться за завданнями або рекомендаціями Міністерства освіти України та, у разі необхідності, за безпосередньої участі його представника, який стежить за дотриманням вимог даного Положення.

Олімпіади з математики, фізики, хімії, інформатики і обчислювальної техніки проводяться не менше, ніж у два тури. Кількість турів інших змагань, їх тривалість та форми проведення визначає Міністерство освіти України разом з оргкомітетами та журі відповідних олімпіад. Якщо Міністерством освіти України надано тільки рекомендації щодо підготовки олімпіадних завдань, то для їх складання створюються комісії, які затверджуються Міністерством освіти Автономної Республіки Крим, управліннями освіти обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

2.4.5. Звіти про проведення III етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад із базових дисциплін (додаток 1), заявки на участь команд у IV етапі олімпіад із базових дисциплін (додаток 2) оргкомітети надсилають до Інституту змісту і методів навчання Міністерства освіти України та оргкомітетам Всеукраїнських олімпіад (за місцем проведення) до 5 березня поточного року. Заявки на участь команд у III етапі конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт — Управлінню гуманітарної освіти та виховання Міністерства освіти України до 10 березня поточного року. Заявки на участь у III етапі олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності (додаток 3) оргкомітети надсилають до Головного управління професійно-технічної освіти Міністерства освіти України до 1 травня поточного року.

2.4.6. Міністерство освіти Автономної Республіки Крим, управління освіти обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій проводять відбірково-тренувальні збори переможців III етапу олімпіад із базових дисциплін та II етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін і конкурсів — для формування, відповідно, складу команд на IV етап олімпіад із базових дисциплін, III етап олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт, самостійно визначаючи кількісний склад учасників, тривалість та порядок проведення зборів. Персональний склад учасників зборів визначається за результатами (набраними балами), досягнутими на відповідних змаганнях. Остаточний склад команд, що братимуть участь у наступному етапі змагань, формується з урахуванням результатів проведення відбірково-тренувальних зборів.

2.5. IV етап — Державні олімпіади з базових дисциплін; III етап — Державні олімпіади зі спеціальних дисциплін, конкурси фахової майстерності, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт; фінальний етап турнірів.

2.5.1. Персональні склади оргкомітетів, журі та експерти-консультанти олімпіад, конкурсів і турнірів, а також рішення відповідних оргкомітетів затверджуються наказами Міністерства освіти України.

2.5.2. Олімпіади з базових і спеціальних дисциплін і конкурси фахової майстерності проводяться у два-три тури. Кількість турів (теоретичний, практичний, експериментальний), форми (письмові роботи, співбесіди тощо) та час їх проведення визначає Міністерство освіти України спільно з оргкомітетами та журі відповідних олімпіад і конкурсів.

2.5.3. Програма роботи кожної секції конкурсу-захисту наукових робіт передбачає три тури:

I — конкурс науково-дослідницьких робіт,

II — захист науково-дослідницьких робіт,

III — виконання контрольних завдань із базових дисциплін.

2.5.4. Фінальні етапи турнірів включають проведення:

— відбіркового конкурсу, на якому у формі наукових диспутів обговорюються результати розв'язання завдань першого етапу турнірів, в яких безпосередню участь беруть учні, студенти, викладачі, вчені;

— чвертьфінальних та напівфінальних конкурсів;

— конкурсу капітанів;

— фіналу як заходу з підбиття підсумків.

Правила та умови проведення Всеукраїнських турнірів щорічно затверджуються Міністерством освіти України.

2.5.5. Заклад освіти, на базі якого проводиться олімпіада, конкурс або турнір, готує приміщення і територію, ділянки на підприємствах, матеріально-технічну базу, технічну і технологічну документацію, створює безпечні умови для виконання олімпіадних і конкурсних завдань, виділяє, за потребою, для членів журі і оргкомітету спецодяг і захисні засоби. Обладнання (механізми, машини, агрегати), інструменти, реактиви тощо для проведення олімпіад, турнірів, конкурсів повинні бути однотипними або однакової продуктивності (потужності, вантажопідйомності, швидкості і т.ін.), та, по можливості, новими і найбільш поширеними, попередньо випробуваними і відрегульованими.

2.5.6. Завдання для проведення олімпіад, конкурсів і турнірів готують комісії, персональний склад яких затверджує Міністерство освіти України. Олімпіадні завдання, як правило, складаються з авторських задач і вправ (тестів).

За умови, що з відповідної дисципліни (фаху) проводиться Міжнародна олімпіада, конкурс або турнір, програму, за якою готуються завдання останнього етапу відповідної олімпіади, конкурсу, турніру, може бути розширено з урахуванням програми Міжнародних змагань.

Для забезпечення проведення експериментального туру олімпіад з фізики, хімії, біології, за рішенням оргкомітетів відповідних олімпіад, команди-учасниці привозять до місця проведення олімпіад комплекти приладів та реактивів (із шкільного обладнання, за технічними характеристиками безпечними та затвердженими оргкомітетом), у кількості, яка уможливило виконання завдань усіма членами команди.

2.5.7. Вимоги до написання і оформлення науково-дослідницьких робіт членів Малої академії наук і наукових товариств учнів додаються до Умов проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, які щорічно затверджуються Міністерством освіти України.

2.5.8. Конкурси фахової майстерності передбачають виконання їхніми учасниками теоретичного і практичного завдань, зміст яких має відповідати вимогам навчальних програм і єдиного тарифно-кваліфікаційного довідника професій і робіт, за розрядом, класом, категорією не нижче випускних, з яких здійснюється підготовка кваліфікованих робітників у професійних навчально-виховних закладах.

Теоретичні знання учасників конкурсів перевіряються шляхом письмового опитування.

2.6. Практичні та експериментальні завдання для олімпіад, турнірів та конкурсів складаються так, щоб забезпечити рівні можливості виконання їх всіма учасниками і сприяти повному виявленню кожним із них досягнутого рівня знань, вмінь та фахової майстерності.

2.7. При виконанні завдань із математики не дозволяється користуватися довідковими таблицями, калькуляторами, логарифмічною лінійкою та іншими обчислювальними засобами. На практичних турах олімпіад дозволяється користуватися лише обладнанням, програмним забезпеченням та друкованими матеріалами, що надаються оргкомітетом. Завдання олімпіади з основ інформатики та обчислювальної техніки виконуються на ЕОМ — сумісних комп'ютерах.

При виконанні письмових робіт, які підлягають зашифруванню, забороняється використання будь-яких позначок, різних кольорів написання, копіювального чи міліметрового паперу тощо (якщо це не передбачено умовами виконання завдання), які сприяли б дешифруванню роботи. При виконанні практичних завдань на конкурсах фахової майстерності можна користуватися власними інструментами і пристроями.

2.8. За результатами IV етапу олімпіад із базових дисциплін та III етапу конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт та II (фінального) етапу турнірів визначаються кандидати для участі у відповідних Міжнародних олімпіадах, конкурсах і турнірах, якщо такі проводяться. Для підготовки команд школярів України до участі у Міжнародних олімпіадах, конкурсах і турнірах Інститут змісту і методів навчання Міністерства освіти України проводить осінні настановчі, зимові навчально-тренувальні та весняні відбірково-тренувальні збори. До участі в осінніх та зимових зборах запрошуються учні з числа переможців відповідної олімпіади минулого навчального року. Для визначення остаточного складу команд проводяться весняні відбірково-тренувальні збори.

До складу учасників весняних відбірково-тренувальних зборів, незалежно від класу навчання, входять лише переможці IV етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад поточного навчального року, які змагались серед учнів одинадцятих (випускних) класів (курсів). Кількісний склад учасників відбірково-тренувальних зборів, які є кандидатами на участь у відповідних Міжнародних змаганнях поточного року, не повинен перевищувати подвійної кількості учнів, що входять до складу команди України, згідно з правилами відповідної Міжнародної олімпіади, конкурсу або турніру. Понад зазначену кількість до числа учасників відбірково-тренувальних зборів, які є кандидатами на участь у відповідних Міжнародних змаганнях поточного року, включаються переможці відповідних Міжнародних змагань минулого року, якщо вони є учнями середніх закладів освіти.

2.9. Персональний склад членів та керівників команд школярів України для участі в Міжнародних олімпіадах, конкурсах та турнірах затверджується наказом Міністерства освіти України.

3. Учасники олімпіад, конкурсів і турнірів

3.1. Учні мають право брати участь у кількох предметних олімпіадах. До участі в II, III та IV етапах олімпіади допускаються тільки учні, які стали переможцями попереднього етапу відповідної олімпіади. Кількісний склад учасників наступного етапу олімпіади визначає оргкомітет наступного етапу, а персональний склад — оргкомітет попереднього етапу відповідної олімпіади спільно з журі.

3.2. На всіх етапах олімпіад, конкурсів, турнірів учні мають право брати участь у змаганнях за клас (курс), не молодший, ніж клас (курс) їх навчання в школі (училищі). Учасники змагань виступають у складі команд, сформованих відповідно до адміністративно-територіального підпорядкування закладів освіти, в яких навчаються учні.

3.3. У I етапі олімпіад із базових і спеціальних дисциплін беруть участь усі учні школи або училища, які бажають, у конкурсах фахової майстерності — всі учні, які бажають і мають відповідний допуск до роботи з механізмами та обладнанням, у I етапі турнірів — команди учнів одного закладу освіти. Будь-які обмеження права участі школярів в I етапі олімпіад із базових дисциплін забороняються. Перелік дисциплін, з яких проводиться олімпіада, та класів (курсів), які беруть участь у змаганнях, визначається відповідним оргкомітетом закладу освіти.

3.4. У II етапі олімпіад із базових дисциплін беруть участь:

3.4.1. Учні середніх закладів освіти, що стали переможцями I етапу олімпіад, відповідно:

- з математики — 6–11 класів;
- з української мови і літератури, фізики та географії — 7–11 класів;
- з історії, хімії, основ інформатики і обчислювальної техніки, іноземних мов, біології та трудового навчання — 8–11 класів;
- з основ правознавства, основ економіки — 9–11 класів.

3.4.2. Учні відповідних курсів професійно-технічних закладів освіти, що стали переможцями I етапу відповідних олімпіад.

3.4.3. Учні Українського фізико-математичного ліцею Київського університету імені Тараса Шевченка в олімпіадах, зазначених у пункті 3.4.1, крім олімпіад із математики, фізики, хімії, основ інформатики і обчислювальної техніки, які проходять у Московському районі м. Києва.

3.5. У III етапі олімпіад із базових дисциплін беруть участь:

3.5.1. Учні середніх закладів освіти, що стали переможцями II етапу олімпіад і включені до складу команди району (міста), відповідно:

- з математики — 7–11 класів;
- з української мови і літератури, фізики, географії, хімії, основ інформатики і обчислювальної техніки, біології, історії — 8–11 класів;
- з основ правознавства, іноземних мов, трудового навчання, основ економіки — 9–11 класів.

3.5.2. Учні відповідних курсів професійно-технічних закладів освіти, що стали переможцями II етапу відповідних олімпіад і включені до складу команди району (міста).

3.5.3. Учні Українського фізико-математичного ліцею Київського університету імені Тараса Шевченка в м. Києві (або області за місцем постійного проживання учнів, якщо олімпіади проходять під час канікул). Учні Українського фізико-математичного ліцею Київського університету імені Тараса Шевченка беруть участь в III етапі олімпіад із математики, фізики, хімії, основ інформатики і обчислювальної техніки в м. Києві у складі окремих команд. Роботи учасників (перевірені журі) передаються до ліцею для визначення кандидатів на участь в IV етапі відповідних олімпіад.

3.5.4. Формування команд, визначення кількісного складу учасників та умови проведення II і III етапів олімпіад і конкурсів з кожної дисципліни або профілю здійснюють у суворій відповідності з цим Положенням відділи освіти районних (міських) державних адміністрацій, управління освіти обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій, в Автономній Республіці Крим — Міністерство освіти.

3.6. У IV етапі олімпіад із базових дисциплін беруть участь обласні (від Автономної Республіки Крим — республіканська), Київська та Севастопольська міські команди, сформовані з учнів середніх закладів освіти та I–III курсів професійно-технічних закладів освіти, а також у олімпіадах із математики, фізики, хімії, основ інформатики і обчислювальної техніки — команди учнів Українського фізико-математичного ліцею Київського університету імені Тараса Шевченка.

IV етап олімпіад із базових дисциплін проводиться для учнів, відповідно:

- з української мови і літератури, історії, математики, фізики, хімії, біології, географії — 8–11 класів;
- з основ правознавства, іноземних мов, основ інформатики і обчислювальної техніки, основ економіки — 9–11 класів;
- трудового навчання — 9 та 11 класів.

Кількісний склад кожної команди визначається відповідно до її рейтингу. До складу команд включають учнів, які за станом здоров'я можуть бути допущені до участі у змаганнях та брали участь у попередньому III етапі олімпіад і стали переможцями.

3.7. У III етапі олімпіад зі спеціальних дисциплін і конкурсів фахової майстерності беруть участь переможці II етапу цих олімпіад і конкурсів із числа учнів випускних курсів професійно-технічних закладів освіти.

3.8. Кількісний склад учасників III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт і фінального етапу турнірів та їхнє представництво у командах від Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя визначаються відповідними умовами їх проведення, які затверджуються Міністерством освіти України.

3.9. У IV етапі олімпіад із базових дисциплін можуть брати участь за погодженням з Міністерством освіти України, переможці заочних телевізійних та інших олімпіад (державного масштабу), конкурсів науково-методичних та фахових журналів, а також команди інших

держав. Переможці зазначених олімпіад та конкурсів включаються понад рейтингову кількість, визначену згідно з пунктом 8.9 даного Положення, до складу команд областей, Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя або Українського фізико-математичного ліцею, відповідно до місця знаходження закладу освіти, в якому вони навчаються.

3.10. Будь-які винятки щодо участі школярів у Всеукраїнських учнівських олімпіадах із базових і спеціальних дисциплін, турнірах, конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт та конкурсах фахової майстерності, не передбачені даним Положенням, є неприпустимими.

3.11. До місця проведення олімпіад, конкурсів і турнірів учні прибувають організовано у супроводі керівника команди, маючи при собі паспорт або свідоцтво про народження, учнівський квиток, медичну довідку про відсутність інфекційних хвороб та контакту з інфекційними хворими, посвідчення про допуск до роботи на відповідних машинах та обладнанні.

3.12. Керівник команди, як правило, призначається з числа вчителів, майстрів виробничого навчання, викладачів закладів освіти, які брали активну участь у підготовці учнів до олімпіад, конкурсів і турнірів, в їх проведенні і не є членами журі або оргкомітету відповідного етапу змагань.

3.13. Команду чисельністю не менше 6 чоловік супроводжують двоє дорослих, які є керівниками команди.

3.14. Керівники команди адміністративно відповідають за життя та здоров'я членів команди.

3.15. На олімпіади зі спеціальних дисциплін і конкурси фахової майстерності прибувають представники професійно-технічних закладів освіти, кількість яких визначається із розрахунку: один майстер чи викладач від кожного закладу освіти, що скерував учня на олімпіаду або конкурс. Представник може бути призначений керівником відповідної команди.

3.16. Керівники команд, представники закладів освіти повинні забезпечити своєчасне оформлення належних документів, прибуття учнів на олімпіаду, конкурс або турнір і повернення їх до закладів освіти, належну морально-психологічну підтримку і допомогу.

3.17. Керівники команд після прибуття на олімпіаду, конкурс або турнір подають до оргкомітету копії звіту та заявки на право участі команди у них, творчі роботи учнів для участі в огляді-конкурсі, якщо такий передбачено програмою олімпіади або конкурсу. До заявки на олімпіаду з основ інформатики і обчислювальної техніки включаються відомості про комп'ютерну мову програмування для кожного учня.

3.18. За відсутності звіту та заявки, неправильного їх оформлення або порушення строку їх подання питання про участь команди в олімпіаді, конкурсі або турнірі вирішується оргкомітетом.

3.19. Категорично забороняється втручання батьків учасників та інших сторонніх осіб в перебіг змагань, проживання та харчування разом з учасниками змагань, участь у перевірці робіт та розгляді апеляцій.

3.20. Учасники олімпіад, конкурсів і турнірів до початку змагань мають бути ознайомлені з порядком і умовами їх проведення, обладнанням, інструментами, матеріалами, характером і обсягом виконуваних робіт, видами і формами морального і матеріального заохочення тощо.

3.21. Учасники олімпіад, конкурсів і турнірів повинні суворо дотримуватись вимог їх проведення, норм і правил техніки безпеки, виконувати рішення оргкомітету і журі, виявляти бережливість у використанні обладнання, приладів, інструментів тощо. У разі порушення цих вимог спільним рішенням оргкомітету та журі вони можуть бути усунуті від змагань та дискваліфіковані.

3.22. Учасники олімпіад, конкурсів і турнірів всіх етапів мають право ознайомитись із відповідями (розв'язками) завдань, запропонованими журі, та з попередніми результатами (до підбиття остаточних підсумків) оцінки робіт учасників. У разі виникнення суперечливих питань учасники мають право після завершення всіх турів відповідного етапу змагань подавати до журі апеляції з приводу правильності та об'єктивності оцінки виконаних ними завдань і одержати відповідь в усній формі. Питання про допуск до розгляду суті апеляції членами журі вирішується спільно представником оргкомітету, відповідальним за дотримання вимог чинного Положення, та експертом-консультантом; дозволу одного з них достатньо для розгляду апеляції.

3.23. Порядок і особливості проведення конкурсів-захистів Малої академії наук та склад їх учасників визначається Умовами проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, які щорічно затверджуються Міністерством освіти України.

4. Нагородження учасників олімпіад, конкурсів і турнірів

4.1. Переможцями відповідного етапу вважаються учні, нагороджені дипломами I, II та III ступенів.

4.2. Прізвища та імена переможців і учасників змагань записуються в дипломах у називному відмінку.

4.3. Переможці I і II етапів олімпіад, конкурсів і I етапу турнірів визначаються відповідними оргкомітетами на основі рекомендацій журі.

4.4. Переможці III етапу олімпіад із базових дисциплін, II етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт нагороджуються дипломами I, II, III ступенів окремо за класами (курсами) або за відповідними спеціалізаціями у кількості, яка не перевищує 30% числа учасників змагань відповідного класу (курсу) з орієнтовним розподілом кількості дипломів у співвідношенні 1:2:3, але переможцем не може бути учасник, який за сумарним результатом виступів на всіх обов'язкових турах відповідного етапу олімпіади набрав менше ніж третину від максимально можливої сумарної (за всіма обов'язковими турами) кількості балів. Решті учасників вручаються дипломи учасника.

Результати проведення III етапу олімпіад із базових дисциплін, II етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт затверджуються відповідними наказами Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, управлінь освіти обласних, у містах Києві та Севастополі — міських державних адміністрацій. Кращі роботи учасників олімпіад і конкурсів можуть бути відзначені спеціальними дипломами або призами.

4.5. Окремо, згідно з зазначеними в пункті 4.4 вимогами, Головним управлінням освіти Київської міської державної адміністрації нагороджуються члени команд Українського фізико-математичного лицюу Київського університету імені Тараса Шевченка, що стали переможцями III етапу олімпіад із математики, фізики, хімії, основ інформатики і обчислювальної техніки в м. Києві. При визначенні кількості переможців III етапу зазначених олімпіад в м. Києві (згідно з пунктом 4.4) кількість переможців від Українського фізико-математичного лицюу Київського університету імені Тараса Шевченка не враховується.

4.6. Переможці IV етапу олімпіад із базових дисциплін, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт і фінального етапу турнірів нагороджуються дипломами I, II, III ступенів окремо за класами (курсами) або за профілями у кількості, що не перевищує 50% загальної кількості учасників змагань відповідного класу (курсу), з орієнтовним розподілом їх у співвідношенні 1:2:3, але переможцем не може бути учасник, який за сумарним результатом виступів на всіх обов'язкових турах відповідного етапу олімпіади набрав менше ніж третину від максимального можливої сумарної (за всіма обов'язковими турами) кількості балів. Решта учасників нагороджується дипломами учасника.

Кількість переможців IV етапу олімпіад із базових дисциплін, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт і фінального етапу турнірів, нагороджених дипломами I ступеня, не повинна перевищувати однієї шостої, а нагороджених дипломами II ступеня — однієї третини від кількості переможців відповідних змагань окремо за класами (курсами) або за профілями.

4.7. Дипломи переможців та учасників IV етапу олімпіад із базових дисциплін, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт і фінального етапу турнірів підписуються головами оргкомітетів та журі і завіряються, відповідно до місця проведення змагань, гербовою печаткою Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, управлінь освіти обласних, в містах Києві та Севастополі міських державних адміністрацій. У разі втрати диплом не поновлюється і дублікат не видається.

4.8. Результати проведення IV етапу олімпіад із базових дисциплін, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахо-

вої майстерності та конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт і фінального етапу турнірів затверджуються наказами Міністерства освіти України.

4.9. Зазначені в пункті 4.6 дипломи є основними документами, що підтверджують перемогу (участь) у відповідних змаганнях і дають право на пільги при вступі до вищих закладів освіти України, якщо це передбачено чинними Правилами вступу до вищих закладів освіти України.

4.10. Учасники весняних відбірково-тренувальних зборів із підготовки до Міжнародних олімпіад, конкурсів та турнірів звільняються від випускних (перевідних) екзаменів.

4.11. Учасники олімпіад, конкурсів і турнірів можуть бути нагороджені спеціальними призами відповідних оргкомітетів, журі, благодійних фондів, спонсорів тощо.

4.12. Багаторазові переможці олімпіад, конкурсів, турнірів можуть бути нагороджені спеціальними стипендіями установ та закладів, громадських благодійних та інших організацій і фондів.

5. Оргкомітети олімпіад, конкурсів, турнірів

5.1. Оргкомітет створюється із числа керівників установ та організацій, що проводять олімпіади, конкурси і турніри, працівників методичних установ, представників місцевих органів державної влади, громадських організацій, товариств, благодійних фондів тощо.

При проведенні конкурсів, пов'язаних із роботою на об'єктах, що підлягають нагляду спеціальних організацій і відомств, до складу оргкомітетів включаються представники цих організацій і відомств.

5.2. Очолює оргкомітет голова, який має заступників і секретаря. Голова оргкомітету здійснює розподіл доручень між його членами та керує роботою з організації проведення відповідної олімпіади, конкурсу або турніру.

5.3. При проведенні IV етапу олімпіад із базових дисциплін, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності і конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт та фінального етапу турнірів до складу оргкомітету входить представник Інституту змісту і методів навчання або Міністерства освіти України, на якого покладається відповідальність за координування та узгодження дій оргкомітету і відповідного журі під час підготовки та проведення заходів, а також — за дотриманням вимог чинного Положення.

5.4. IV етап олімпіад із базових дисциплін проводиться в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі за графіком, складеним на 5 років і затвердженим Колегією або наказом Міністерства освіти України. Головами оргкомітетів призначаються, відповідно, Міністр освіти Автономної Республіки Крим, начальники управлінь освіти обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

За погодженням із державними адміністраціями, головами оргкомітетів можуть призначатись заступники голів цих державних адміністрацій, а начальники управлінь освіти — їх заступниками. Одним із

заступників голови оргкомітету призначається директор відповідного інституту післядипломної освіти (підвищення кваліфікації вчителів).

5.5. Оргкомітети:

5.5.1. Проводять організаційну роботу з підготовки і проведення олімпіад, турнірів та конкурсів.

5.5.2. Визначають і забезпечують порядок проведення олімпіад, турнірів та конкурсів.

5.5.3. Розподіляють робочі місця між учасниками конкурсів фахової майстерності відповідно до результатів жеребкування.

5.5.4. Розробляють і затверджують Правила проведення турнірів і Умови проведення олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності.

5.5.5. Створюють мандатну комісію, яка проводить реєстрацію учасників олімпіад, конкурсів і турнірів, перевіряє відповідність складів команд до зазначеного в поданих заявках, наявність і правильність оформлення документів, приймає рішення про допуск учнів до участі у конкурсі фахової майстерності, визначає жеребкуванням стартові номери його учасників.

5.5.6. Створюють робочі групи для проведення олімпіад зі спеціальних дисциплін і конкурсів фахової майстерності.

5.5.7. Готують документацію для проведення олімпіад, конкурсів і турнірів (програми, посвідчення учасників, бланки протоколів, звіти тощо).

5.5.8. Формують склад учасників олімпіад, конкурсів і турнірів із числа переможців попереднього етапу за результатами їх виступів на змаганнях або за результатами відбірково-тренувальних зборів.

5.5.9. За поданням журі, суворо дотримуючись чинного Положення, приймають рішення щодо визначення переможців змагань та нагородження переможців і учасників олімпіад, конкурсів і турнірів, визначають персональний склад учасників відбірково-тренувальних зборів та остаточний склад команд для участі у наступному етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад, конкурсів і турнірів, готують документацію про результати виступу команд, їх представництво на наступний етап.

5.5.10. Складають звіти про проведення олімпіад, турнірів та конкурсів. Рішення за підсумками проведення олімпіад, конкурсів, турнірів підписується головами оргкомітету, журі та секретарем і завіряється, відповідно до місця проведення змагань, печаткою органу управління освітою, на який покладено відповідальність за їх проведення.

У Рішенні обов'язково вказується:

— прізвище та ім'я (в називному відмінку) переможців і учасників змагань, назва закладу освіти та клас (курс) навчання;

— прізвище, ім'я кандидатів до складу команди для участі в наступному етапі змагань (в тому числі — до збірної команди України на відповідні Міжнародні олімпіади, конкурси, турніри, якщо такі проводяться);

— короткий аналіз та висновки щодо результатів та рівня проведення олімпіади, конкурсу, турніру.

5.5.11. При порушенні учасниками олімпіад, конкурсів і турнірів даного Положення їх позбавляють права участі в них.

5.5.12. Сприяють висвітленню результатів олімпіад, конкурсів і турнірів у засобах масової інформації та у періодичній пресі.

5.6. Секретар оргкомітету олімпіади, конкурсу або турніру забезпечує ведення належної документації.

5.6.1. Документація фінальних етапів олімпіад, конкурсів, турнірів та роботи учасників зберігаються протягом року в Інституті змісту і методів навчання Міністерства освіти України.

6. Журі олімпіад, конкурсів, турнірів

6.1. Журі формується з фахівців відповідного профілю з числа наукових працівників академічних установ та вищих закладів освіти, викладачів, учителів, методистів тощо. Його очолює голова, який має одного або кількох заступників; решта — члени журі, доручення між якими розподіляє голова або його заступник.

6.1.1. Кількість членів журі не повинна перевищувати третини від кількості школярів, які беруть участь у відповідній олімпіаді, конкурсі, турнірі.

6.1.2. До складу журі IV етапу олімпіад із базових дисциплін, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів та фінальних етапів турнірів не можуть входити особи, діти та інші родичі або учні яких беруть участь у відповідних змаганнях.

6.1.3. До складу журі IV етапу олімпіад із базових дисциплін, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів та фінальних етапів турнірів не може входити більше ніж 15 % від загального числа членів журі відповідних змагань, працівників однієї установи або закладу освіти.

6.2. Голова журі:

6.2.1. Бере участь у формуванні складу журі.

6.2.2. Несе відповідальність за об'єктивність перевірки та оцінювання робіт учасників олімпіади, конкурсу або турніру.

6.2.3. Очолює комісію зі складання завдань для олімпіад, конкурсів або турнірів.

6.3. Журі олімпіад, конкурсів і турнірів:

6.3.1. Перевіряє і оцінює рівень якості учнівських робіт.

6.3.2. Після змагань проводить консультації для учасників олімпіад, турнірів, конкурсів і керівників команд щодо розв'язування запропонованих завдань, розглядає апеляції.

6.3.3. Аналізує рівень підготовки учасників олімпіад, турнірів та конкурсів, готує подання оргкомітету про нагородження переможців, складає відповідний звіт.

6.3.4. Рекомендує кандидатів до складу команд для участі у наступному етапі олімпіад, конкурсів і турнірів.

6.3.5. Рекомендує персональний склад учасників відбірково-тренувальних зборів команд України з підготовки до відповідних Міжнародних олімпіад, конкурсів, турнірів.

7. Робочі групи олімпіад зі спеціальних дисциплін і конкурсів фахової майстерності

7.1. Робочі групи створюються із числа інженерно-педагогічних працівників професійно-технічних закладів освіти, працівників підприємств і організацій, на базі яких проводиться олімпіада або конкурс.

7.2. Кількість робочих груп та їхній склад визначаються залежно від конкретних умов проведення олімпіади або конкурсу. Очолює робочу групу керівник.

7.3. Керівником робочої групи призначається, як правило, старший майстер професійно-технічного закладу освіти, в обов'язки якого входить організація проведення інструктажу учасників олімпіади або конкурсу з техніки безпеки з оформленням відповідного протоколу.

7.4. Робочі групи:

7.4.1. Забезпечують справність обладнання, машин, механізмів, агрегатів, режим їх експлуатації, перевіряють наявність на робочих місцях учасників потрібних інструментів, приладів, матеріалів, що використовуються в процесі проведення олімпіади або конкурсу.

7.4.2. Стежать за дотриманням учасниками конкурсів правил техніки безпеки.

7.4.3. Беруть участь, за потребою, в технологічному процесі, контролюють процес виконання учасниками олімпіад або конкурсів робіт, готують необхідні матеріали на розгляд журі.

8. Порядок визначення кількісного складу команд

8.1. Кількісний склад команд, що беруть участь у II, III етапах олімпіад із базових і спеціальних дисциплін, турнірах та конкурсах фахової майстерності, визначається відповідними оргкомітетами.

8.2. Кількісний склад команд на IV етапі олімпіад із базових дисциплін визначається відповідно до рейтингу команд.

8.3. На IV етапі олімпіад із базових дисциплін команді-учасниці надається право включення до її складу, понад належну за рейтингом кількість, одного додаткового учасника за кожний диплом I ступеня, отриманий членом цієї команди на IV етапі відповідної олімпіади минулого року.

8.4. Дія пункту 8.3 не поширюється на команди, які мали переможців, нагороджених дипломом першого ступеня в позаминулому році, навіть якщо минулого року відповідні олімпіади не проводились.

8.5. Рейтинг команд на Всеукраїнських учнівських олімпіадах із базових дисциплін визначається за результатами їх виступів протягом двох останніх років.

8.6. За кожний диплом, отриманий членом команди, нараховується така кількість балів:

Диплом I ступеня — 5 балів;

Диплом II ступеня — 3 бали;

Диплом III ступеня — 1 бал.

8.7. Щорічний рейтинг команди R_1 визначається як частка від ділення загальної кількості балів (ЗКБ), набраних усіма переможцями, які є членами даної команди, до загальної кількості членів команди (n), які фактично брали участь у змаганнях, тобто:

$$R_1 = \frac{\text{ЗКБ}}{n}.$$

У випадку включення, відповідно до пункту 3.9 даного Положення, з дозволу Міністерства освіти України, додаткових членів до складу команди, їхні результати враховуються при обчисленні рейтингу команди, за винятком випадків, коли керівником відповідної команди до початку змагань було подано представнику Міністерства освіти України або Інституту змісту і методів навчання, відповідальному за дотримання вимог даного Положення, письмову заяву з проханням про неврахування результатів виступу членів команди, включених до її складу, відповідно до пункту 3.9 чинного Положення.

8.8. Загальний рейтинг команди $R_{\text{заг.}}$ визначається як сума рейтингів за останні два роки, тобто:

$$R_{\text{заг.}} = R_2 + R_1.$$

За рейтингом складається список команд, починаючи з команди, яка має найвищий рейтинг.

8.9. На наступний рік формування команд IV етапу олімпіад із базових дисциплін, з урахуванням кількості класів, що беруть в них участь, здійснюється таким чином:

8.9.1. З української мови та літератури, історії, математики, фізики, хімії, біології, географії (беруть участь учні 8–11 класів), без урахування додаткових членів команди з числа переможців, які попереднього року одержали диплом I ступеня, команда, яка розташована на 1 місці у списку, формує свій склад у кількості не більше 11-ти осіб;

команди, які посіли відповідно:

II–III місця — із 9-ти осіб;

IV–VI місця — із 8-ми осіб;

VII–X місця — із 7-ми осіб;

XI–XV місця — із 6-ти осіб.

Решта команд формується у складі не більше 4-х учнів.

8.9.2. З іноземних мов (англійська, німецька, французька, іспанська), основ правознавства, основ інформатики і обчислювальної техніки, основ економіки (беруть участь учні 9–11 класів), без урахування додаткових членів команди за рахунок переможців, які попереднього року одержали диплом I ступеня, команда, яка розташована на 1 місці у списку, формує свій склад у кількості не більше 9-ти осіб;

команди, які посіли відповідно:

II–III місця — із 7-ми осіб;

IV–VI місця — із 6-ти осіб;

VII–X місця — із 5-ти осіб;

XI–XV місця — із 4-х осіб.

Решта команд формуються у складі не більше 3-х учнів.

8.9.3. З трудового навчання (беруть участь учні 9 та 11 класів), без урахування додаткових членів команди з числа переможців, які

попереднього року одержали диплом I ступеня, команда, яка розташована на 1 місці у списку, формує свій склад у кількості не більше 6-ти осіб;

команди, які посіли відповідно:

II–IV місця — із 5-ти осіб;

V–IX місця — із 4-х осіб;

X–XV місця — із 3-х осіб.

Решта команд формуються у складі не більше 2-х учнів.

За однакового рейтингу команди у списку розташовуються в алфавітному порядку, а кількісний склад цих команд визначається як округлене до цілого числа середнє арифметичне між представництвом, що відповідає їх фактичному місцю у списку команд.

8.9.4. Якщо певна олімпіада не проводилась протягом двох останніх років, то склад всіх команд, що братимуть участь в цьогорічній, формується у кількості, що відповідає кількісному складу команди, яка розташована на XI місці в рейтинговому списку, складеному для відповідної олімпіади. Якщо олімпіада проводилась в один із двох попередніх років, то рейтинг команд визначається за результатами виступу учнів цього року.

8.9.5. До складу команд, що посіли I–VI місце (на олімпіаді з трудового навчання — I–IV місце), обов'язково включається по 2 учні, а решти — по одному учню із класу (курсу).

9. Фінансування олімпіад, конкурсів і турнірів

9.1. Проведення олімпіад, конкурсів і турнірів фінансується за рахунок місцевих бюджетів органів державного управління освітою та Міністерства освіти України.

9.2. Витрати на проїзд (в обидва кінці), харчування в дорозі, відрядження супровідників, проведення навчально-тренувальних зборів кандидатів до складу команд на наступний етап олімпіад, конкурсів і турнірів несуть органи або заклади освіти, які направляють команду або окремих учасників на олімпіаду, конкурс або турнір, а на проживання, харчування, культурне обслуговування учасників олімпіад, конкурсів і турнірів, оплату роботи членів журі і оргкомітету, експертів-консультантів, заохочення учасників — органи освіти і заклади, на які покладається їх проведення.

9.3. Харчування учасників I–III етапів олімпіад із базових дисциплін, I–II етапів олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт проводиться за нормами, передбаченими для вихованців шкіл-інтернатів, IV етапу олімпіад із базових дисциплін, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності, конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт і фінальних етапів турнірів — за нормами для вихованців училищ фізичної культури.

9.4. За працівниками установ та закладів освіти, які залучаються до проведення олімпіад, конкурсів і турнірів, зберігаються норми відшкодування витрат на службові відрядження, що встановлюються Кабінетом Міністрів України.

9.5. До роботи зі складання завдань для олімпіад, конкурсів і турнірів всіх етапів та до участі в роботі оргкомітету і журі можуть залучатися працівники різних закладів, установ та організацій на договірних підставах з оплатою праці відповідно до чинного законодавства.

Додаток 1

до п.2.4.5 Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади з базових і спеціальних дисциплін, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт та конкурси фахової майстерності

Звіт

про проведення III етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад із базових дисциплін у _____/_____ навчальному році з _____

(назва олімпіади) (Автономної Республіки Крим, області, міста)

1. Відомості про учасників олімпіад:

Кількість закладів освіти, учні яких брали участь в I етапі			Класи	Кількість учасників олімпіади за етапами									Кількість переможців III етапу за ступенями дипломів		
				I			II			III			I	II	III
Міських (селищних)	сільських	Спеціалізованих		Міських (селищних)	Сільських	Спеціалізованих	Міських (селищних)	Сільських	Спеціалізованих	Міських (селищних)	Сільських	Спеціалізованих			
			7												
			8												
			9												
			10												
			11												
			Разом												

2. Коротко подаються відомості про організацію і проведення олімпіад, виконання учасниками завдань, участь учителів і працівників закладів освіти, вносяться пропозиції щодо поліпшення роботи олімпіади.

Начальник управління освіти
 Голова оргкомітету олімпіади
 Голова журі олімпіади

М.П. «___» _____ року

Додаток 2

до п.2.4.5 Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади з базових і спеціальних дисциплін, конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт та конкурсів фахової майстерності

Заявка

на участь команди _____
 (Автономної Республіки Крим, області, міста)
 у IV етапі Всеукраїнської олімпіади з _____ у _____ році

За рішенням оргкомітету і журі III етапу Всеукраїнської олімпіади на IV етап Всеукраїнської олімпіади направляються такі учні-переможці III етапу олімпіади:

№	Прізвище, ім'я, по батькові	Дата народження (прописом)	Назва навчального закладу	Клас		Місце на III етапі	Прізвище, ім'я, по батькові працівника, який підготував учня	Додаткова інформація (комп'ютерна мова)
				навчання	завдання			

Керівником команди призначено _____

(прізвище, ім'я та по батькові; посада)

Начальник управління освіти

М.П. Голова оргкомітету олімпіади

Голова журі олімпіади

« ____ » _____ року

Додаток 3
до п.2.4.5 Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади з базових і спеціальних дисциплін,
конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт та конкурси фахової майстерності

Заявка

на участь учнів професійно-технічних закладів освіти

_____ (Автономної Республіки Крим, області, міста)
 у III етапі Всеукраїнської олімпіади зі спеціальної
 дисципліни _____, конкурсу фахової майстерності
 за професією _____ у _____ році.

За рішенням оргкомітету II етапу олімпіади з _____, конкурсу фахової майстерності на III етап Всеукраїнської олімпіади, конкурсу направляються:

№ з/п	Прізвище, ім'я та по батькові учня	Число, місяць (прописом) рік народження	Назва професійно-технічного закладу освіти	Курс навчання	Місце, зайняте на II етапі конкурсу (олімпіади)	Прізвище, ім'я, по батькові майстра виробничого навчання, який супроводжує учня

Начальник управління освіти
 М.П. Голова оргкомітету олімпіади
 Голова журі олімпіади

« _____ » _____ року

АТЕСТАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників України

(Зі змінами, внесеними згідно з Наказом Мінісвіти
№ 419 від 01.12.98)

Наказ
Міністерство Освіти України
№ 310 від 20.08.93

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
2 грудня 1993 р.
за № 176

Відповідно до Закону України «Про освіту», з метою активізації творчої діяльності, стимулювання неперервної фахової та загальної освіти педагогічних працівників, підвищення їх персональної відповідальності за результати навчання і виховання дітей та молоді

Н А К А З У Ю:

1. Затвердити і ввести в дію Типове положення про атестацію педагогічних працівників України, доопрацьоване з урахуванням пропозицій, що надійшли в період дії Тимчасового положення про атестацію педагогічних працівників навчально-виховних закладів і установ освіти України (додається). Текст Типового положення опублікувати в газеті «Освіта» та інформаційному збірнику Міністерства освіти України після державної реєстрації в Міністерстві юстиції України.

2. Вважати Тимчасове положення про атестацію педагогічних працівників навчально-виховних закладів і установ освіти України, затверджене наказом Мінісвіти України від 10 вересня 1992 року № 125 таким, що втратило чинність.

3. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій, директорам технікумів, училищ, коледжів, професійних навчально-виховних закладів забезпечити атестацію педагогічних кадрів у відповідності до вимог даного Типового положення.

4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступників Міністра Погрібного А. Г., Гондюла В. П., Зайчука В. О., Мороза О. Г., Шепотька В. П.

Міністр

П. М. Таланчук

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ПРО АТЕСТАЦІЮ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ УКРАЇНИ

(У тексті Положення слова «загальноосвітні навчально-виховні заклади» замінено на «загальноосвітні навчальні заклади», «заклади освіти» — на «навчальні заклади»; «тарифний розряд» — «посадовий оклад (ставка заробітної плати)»; «педагогічні училища, технікуми» — «вищі навчальні заклади I–II рівня акредитації»; «керівник допризовної підготовки» — «викладач допризовної підготовки» згідно з Наказом Міністерства № 419 від 01.12.98)

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Атестація педагогічних працівників — це визначення їх відповідності зайнятій посаді, рівню кваліфікації, залежно від якого та стажу педагогічної роботи їм встановлюється кваліфікаційна категорія та відповідний посадовий оклад (ставка заробітної плати) в межах схеми посадових окладів (пункт 1.1 зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства № 419 від 01.12.98).

1.2. Атестація педагогічних працівників проводиться відповідно до Закону України «Про освіту» (стаття 54) з метою активізації їх творчої професійної діяльності, стимулювання безперервної фахової та загальної освіти, якісної роботи, підвищення відповідальності за результати навчання і виховання, забезпечення соціального захисту компетентної педагогічної праці (пункт 1.2 зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства № 419 від 01.12.98).

1.3. Атестація базується на принципах демократизму, загальності, всебічності, систематичності, колегіальності, доступності та гласності, безперервної освіти і самовдосконалення, морального і матеріального заохочення. Умовою атестації педагогічного працівника є наявність фахової освіти та володіння ним державною мовою в обсязі, необхідному для виконання його професійних обов'язків, згідно з Конституцією України (254к/96-вр) (ст.10) та із Законом «Про мови в Українській РСР» (пункт 1.3 зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства № 419 від 01.12.98).

1.4. Атестація здійснюється на основі комплексної оцінки рівня кваліфікації педагогічної майстерності, результатів їхньої педагогічної діяльності шляхом проведення контрольних робіт, «зрізів знань учнів», тестування; відвідування уроків, позакласних заходів; здійснення аналізу освітнього процесу в загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладах з урахуванням думки батьків, учнів та вихованців (пункт 1.4 зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства № 419 від 01.12.98).

1.5. Дане Типове положення діє на підставі Закону України «Про освіту» і визначає порядок атестації педагогічних працівників навчально-виховних закладів незалежно від відомчого підпорядкування та форм власності.

II. ПЕДАГОГІЧНІ ПРАЦІВНИКИ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ АТЕСТАЦІЇ

2.1. Атестації на відповідність посаді з установленням однієї з кваліфікаційних категорій, а за умов, зазначених у пункті 5.5. розділу V Типового положення, із присвоєнням педагогічного звання, підлягають педагогічні працівники з вищою освітою: вчителі та викладачі всіх спеціальностей, вчителі-дефектологи, вихователі, вихователі-методисти, логопеди, завідуючі логопедичними пунктами, методисти, музиканти, художні керівники, інструктори з фізичної культури, праці, слухових кабінетів, концертмейстери, педагоги-організатори, соціальні педагоги, практичні психологи дошкільних, загальноосвітніх, професійних, позашкільних навчально-виховних закладів, інтернатів при школах, шкіл-інтернатів різних типів, загальноосвітніх шкіл соціальної реабілітації, приймальників-розподільників для неповнолітніх, виховно-трудова колонії, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів і майстерень трудового навчання та професійної орієнтації учнів, міжшкільних комп'ютерних центрів, вищих навчальних закладів I–II рівня акредитації, коледжів, ліцеїв, навчальних закладів підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів (крім тих, які за оплатою праці привіряють до вищих навчальних закладів), районних, міських методичних кабінетів (центрів)¹, закладів охорони здоров'я, соціального забезпечення, культури, а також педагогічні працівники підприємств та організацій, інших навчально-виховних закладів (пункт 2.1 зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міносвіти № 419 від 01.12.98).

2.2. Педагогічні працівники, які закінчили вищі навчальні заклади I–II рівня акредитації та інші навчальні заклади еквівалентного рівня або мають загальну середню освіту, зазначені у пункті 2.1. розділу II Типового положення: майстри виробничого навчання, керівники гуртків, секцій, студій та інших форм гурткової роботи, культурорганізатори, акомпаніатори, екскурсуводи, інструктори з туризму, старші вожаті атестуються на відповідність посаді, яку займають, із визначенням посадового окладу (ставки заробітної плати).

Майстри виробничого навчання, старші вожаті, військові викладачі допризовної підготовки можуть атестуватись на присвоєння педагогічного звання.

2.3. Керівники навчально-виховних закладів, працівники органів управління освітою, які мають педагогічне навантаження, працюючі пенсіонери, в тому числі на умовах строкового договору, педагоги, для яких навчально-виховні заклади не є основним місцем роботи, атестуються на загальних підставах.

2.4. Атестації не підлягають педагогічні працівники, які мають стаж безпосередньої педагогічної роботи² до 3 років; перебувають на довготривалому лікуванні. Педагогічні працівники, які мають необхідний стаж безпосередньої педагогічної роботи й раніше проходили

¹ Далі — навчально-виховні заклади.

² Безпосередньою педагогічною роботою є навчальна, викладацька, виховна, методична діяльність на посадах, зазначених у пунктах 2.1, 2.2 розділу II Типового положення та на посадах керівних працівників навчально-виховних закладів.

атестацію та прийняті на роботу в поточному навчальному році, а також ті, хто навчається у вищому навчальному закладі, атестуються за їхнім бажанням. Для педагогічних працівників, які прибули із зарубіжних країн, за наявності відповідних державних міжнародних угод з Україною, в порядку винятку, з ініціативи адміністрації навчального закладу та на підставі рішення атестаційної комісії можуть бути підтверджені рішення атестаційних комісій за попереднім місцем роботи (пункт 2.4 в редакції Наказу Мінісвіти № 419 від 01.12.98).

2.5. За педагогічними працівниками, які знаходяться у відпустках по вагітності, пологах і догляду за дитиною (ст.179 КЗпП України (322-08), зберігається кваліфікаційна категорія, педагогічне звання, чинність яких продовжується після виходу на роботу до наступної атестації на загальних підставах. Час перебування в даних відпустках вилучається з міжатестаційного періоду (пункт 2.5 в редакції Наказу Мінісвіти № 419 від 01.12.98).

2.6. Педагогічні працівники, які викладають два й більше предметів, атестуються з того предмету, з якого мають педагогічне навантаження за фахом освіти. Оплата, у відповідності із встановленою внаслідок атестації категорією, поширюється на все педагогічне навантаження до наступної атестації (розділ II доповнено пунктом 2.6 згідно з Наказом Мінісвіти № 419 від 01.12.98).

ІІІ. ВИДИ АТЕСТАЦІЇ ТА ЇЇ ПЕРІОДИЧНІСТЬ

3.1. Атестація педагогічних працівників поділяється на чергову та позачергову.

3.2. Чергова атестація проводиться один раз на п'ять років, згідно з графіком, складеним безпосередньо в навчально-виховному закладі.

Педагогічним працівникам, які пройшли чергову атестацію, визнається відповідність (відповідність за умови, невідповідність) посаді, яку займають, встановлюється або підтверджується (не підтверджується) одна з кваліфікаційних категорій, визначається посадовий оклад (ставка заробітної плати), а також може бути присвоєне, підтверджене (не підтверджене) педагогічне звання.

Не розглянуті атестаційною комісією (не підтверджені або не змінені) протягом 5-ти років з дня встановлення (присвоєння) кваліфікаційної категорії, посадові оклади (ставки заробітної плати), педагогічні звання втрачають чинність. Якщо педагогічні працівники з поважних або незалежних від них причин не можуть пройти чергову атестацію, то за погодженням з атестаційною комісією вищого рівня термін дії попереднього рішення атестаційної комісії при навчальному закладі може бути подовженим на один рік (пункт 3.2 доповнено абзацом четвертим, згідно з Наказом Мінісвіти № 419 від 01.12.98).

Педагогічним працівникам, які відмовились від чергової атестації, встановлюється кваліфікаційна категорія на ступінь нижча від тієї, яку вони мали за наслідками попередньої атестації (кваліфікаційна категорія «спеціаліст» у даному разі залишається без змін); працівникам, для яких не передбачені кваліфікаційні категорії, визначається оплата праці за нижчим посадовим окладом (ставкою заробітної плати); для працівників

з педагогічним званням припиняється чинність відповідного звання. Не допускається відмова від атестації педагогічних працівників, щодо яких постало питання про їх невідповідність займаній посаді.

3.3. Позачергова атестація проводиться не раніше як через рік з дня видання керівником навчального закладу, органом державного управління освітою відповідного наказу за підсумками атестації після попередньої атестації для осіб, які: (абзац перший пункту 3.3 зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства № 419 від 01.12.98)

- виявили бажання підвищити раніше встановлену їм кваліфікаційну категорію (для працівників, яким не передбачені кваліфікаційні категорії, — підвищити посадовий оклад (ставку заробітної плати);
- порушили питання про присвоєння їм педагогічного звання за умов, зазначених у пункті 5.5 розділу 5 Типового положення;
- знизили в міжатестаційний період рівень своєї професійної діяльності (за наявності аргументованого подання керівника або ради навчально-виховного закладу).

Для осіб, які раніше не атестувались, позачергова атестація допускається за умови роботи в даному навчально-виховному закладі не менше року. Ця вимога не поширюється на педагогічних працівників, які мають вчені звання або наукові ступені, за наявності трирічного науково-педагогічного стажу.

За педагогічними працівниками загальноосвітніх, позашкільних, дошкільних навчальних закладів, які переходять на викладацьку роботу до вищих навчальних закладів I–II рівня акредитації або професійно-технічних навчальних закладів, зберігається присвоєна їм кваліфікаційна категорія, педагогічне звання до наступної атестації. Така ж умова поширюється й на викладачів вищих навчальних закладів I–II рівня акредитації, педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів, які переходять працювати до загальноосвітніх, позашкільних, дошкільних навчальних закладів (пункт 3.3 доповнено абзацом, згідно з Наказом Міністерства № 419 від 01.12.98).

3.4. Атестація педагогічних працівників, у тому числі зазначених у пункті 2.2 розділу II Типового положення, передбачає попередне (не рідше одного разу на п'ять років) підвищення кваліфікації на засадах вільного вибору змісту, програм, форм навчання, організацій та установ, акредитованих в установленому порядку на здійснення підвищення кваліфікації (пункт 3.4 зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства № 419 від 01.12.98).

3.5. Педагогічні працівники з науковим ступенем, вченим званням, які підлягають черговій атестації та працюють у навчальних закладах, мають право на підтвердження чи присвоєння кваліфікаційної категорії, педагогічного звання без проходження курсового підвищення кваліфікації (розділ III доповнено пунктом 3.5, згідно з Наказом Міністерства № 419 від 01.12.98).

IV. КВАЛІФІКАЦІЙНІ КАТЕГОРІЇ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ЗВАННЯ

4.1. За наслідками атестації встановлюються такі кваліфікаційні категорії:

- «спеціаліст», «спеціаліст II категорії», «спеціаліст I категорії», «спеціаліст вищої категорії»;
- присвоюються педагогічні звання:
- «старший учитель», «старший викладач», «старший військовий керівник», «майстер виробничого навчання I категорії», «майстер виробничого навчання II категорії», «вчитель-методист», «викладач-методист», «військовий керівник-методист», «вихователь-методист», «старший вожатий-методист».

V. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНИХ КАТЕГОРІЙ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ ЗВАНЬ

5.1. Кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії» встановлюється педагогічним працівникам, які виявили високий рівень професіоналізму, ініціативи, творчості, досконало володіють ефективними формами і методами організації навчально-виховного процесу, забезпечують високу результативність, якість своєї праці. Стаж безпосередньої педагогічної роботи — не менше 8 років. Як виняток цей стаж може бути скорочений до 5 років. Для педагогічних працівників із вченими званнями та науковими ступенями враховується стаж їх безпосередньої педагогічної роботи у вищому навчальному закладі.

5.2. Кваліфікаційна категорія «спеціаліст I категорії» встановлюється педагогічним працівникам, які виявили ґрунтовний рівень професіоналізму, добре володіють ефективними формами і методами педагогічної діяльності, досягли значних результатів у вирішенні навчально-виховних завдань. Стаж безпосередньої педагогічної роботи — не менше 5 років.

5.3. Кваліфікаційна категорія «спеціаліст II категорії» встановлюється педагогічним працівникам, які виявили достатній рівень професіоналізму, використовують сучасні форми і методи навчання та виховання, досягли вагомих результатів у педагогічній діяльності. Стаж безпосередньої педагогічної роботи — не менше 3 років.

5.4. Кваліфікаційна категорія «спеціаліст» підтверджується педагогічним працівникам, які професійно компетентні, забезпечують нормативні рівні і стандарти навчання та виховання.

5.5. Педагогічне звання «старший учитель» може присвоюватись педагогічним працівникам, які мають кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії» або «спеціаліст I категорії», а за наявності освіти в обсязі вищого навчального закладу I–II рівня акредитації та іншого навчального закладу еквівалентного рівня — стаж безпосередньої педагогічної роботи не менше 8 років та найвищий відповідний посадовий оклад (ставку заробітної плати).

Педагогічне звання «старший викладач» може присвоюватись педагогічним працівникам, яким встановлено кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії», «спеціаліст I категорії».

Педагогічне звання «військовий керівник-методист» може присвоюватись педагогічним працівникам із вищою освітою; педагогічні звання «старший військовий керівник», «вихователь-методист»,

«старший вожатий-методист» — педагогічним працівникам з вищою освітою і освітою в обсязі вищого навчального закладу I–II рівня акредитації та іншого навчального закладу еквівалентного рівня.

Педагогічне звання «майстер виробничого навчання I категорії» може присвоюватися майстрам виробничого навчання, яким встановлено найвищий посадовий оклад (ставку заробітної плати) та які мають стаж безпосередньої педагогічної роботи не менше 8 років і, як правило, вищу освіту; педагогічне звання «майстер виробничого навчання II категорії» — майстрам виробничого навчання, яким встановлено вищий посадовий оклад (ставку заробітної плати) та які мають стаж безпосередньої педагогічної роботи не менше 5 років.

Зазначені педагогічні звання присвоюються педагогічним працівникам, які досягли високого професіоналізму в роботі, систематично використовують прогресивний педагогічний досвід, беруть активну участь у його поширенні, надають практичну допомогу у становленні молодих педагогів, постійно працюють над своїм фаховим самовдосконаленням.

5.6. Педагогічні звання «вчитель-методист», «викладач-методист» присвоюються педагогічним працівникам, які мають кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії», відповідають вимогам для присвоєння звань «старший учитель», «старший викладач», а також запроваджують у навчально-виховний процес ефективні форми і методи роботи, узагальнюють передовий педагогічний досвід, беруть активну участь у розробленні шкільного компонента змісту освіти, діяльності професійних педагогічних об'єднань, асоціацій, надають практичну допомогу педагогічним працівникам інших навчально-виховних закладів в освоєнні досвіду провідних педагогів і мають власні методичні розробки, які пройшли апробацію та схвалені науково-методичними установами відповідного рівня (пункт 5.6 зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства № 419 від 01.12.98).

5.7. При визначенні посадового окладу (ставки заробітної плати) має враховуватись професійна компетентність, стаж та якість педагогічної роботи.

5.8. При встановленні кожної із зазначених кваліфікаційних категорій або посадового окладу (ставки заробітної плати), присвоєнні педагогічних звань враховуються державні нагороди, рівень моральних якостей та загальної культури педагогічного працівника, володіння державною мовою відповідно до Закону «Про мови в Українській РСР».

5.9. Педагогічним працівникам, які не мають відповідної фахової освіти й прийняті на роботу в навчальні заклади до 1996 р. (набуття чинності Законом України «Про освіту» в редакції від 23 березня 1996 р.) та володіють достатнім практичним досвідом роботи, якісно і в повному обсязі виконують свої посадові обов'язки, за умови проходження відповідного підвищення кваліфікації (для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів із предмету викладання) за рішенням атестаційної комісії при Міністерстві освіти Автономної Республіки Крим, управліннях освіти обласних, Київської, Севастопольської місь-

ких державних адміністрацій, а також при відповідних центральних органах управління навчальними закладами, як виняток, може присвоюватись кваліфікаційна категорія: вища — за наявності стажу роботи на займаній посаді не менше 8 років; перша — 6 років; друга — 5 років.

З уведенням у дію нової редакції Закону України «Про освіту» даний пункт поширюється на працівників, запрошених у навчальні заклади для викладання курсів або предметів, з яких не готувалися або не готуються фахівці у вищих педагогічних навчальних закладах. (Розділ V доповнено пунктом 5.9 згідно з Наказом Міносвіти № 419 від 01.12.98).

5.10. Педагогічним працівникам, які припинили педагогічну діяльність у зв'язку зі скороченням штатів, ліквідацією навчального закладу, виходом на пенсію, переходом на роботу до органів управління освітою чи методичну роботу в системі освіти, у випадках відновлення ними роботи за фахом у навчальних закладах зберігається кваліфікаційна категорія, педагогічне звання, набуте раніше, чинність яких продовжується не більше ніж на один рік з наступною атестацією на загальних підставах. (Розділ V доповнено пунктом 5.10, згідно з Наказом Міносвіти № 419 від 01.12.98).

VI. АТЕСТАЦІЙНІ КОМІСІЇ

6.1. Атестація педагогічних працівників проводиться атестаційними комісіями, що створюються при:

- навчально-виховних закладах, незалежно від відомчої підпорядкованості та форми власності;
- місцевих органах державного управління освітою, Міністерстві освіти Республіки Крим, міністерствах і відомствах України, що мають навчально-виховні заклади.¹

Атестаційні комісії створюються щороку до 20 вересня і наділяються повноваженнями на весь навчальний рік.

Кількість і персональний склад атестаційної комісії при навчально-виховному закладі, органі державного управління освітою визначається і затверджується наказом їх керівника за погодженням із радою та комітетом профспілки навчально-виховного закладу, органу державного управління освітою.

Педагогічні працівники малокомплектних навчально-виховних закладів атестуються атестаційними комісіями при базових навчально-виховних закладах або районних, міських органах державного управління освітою. Перелік цих установ визначається відповідними місцевими органами державного управління освітою.

6.2. Атестаційна комісія створюється в складі голови (керівника навчально-виховного закладу, органу управління освітою), його заступника, секретаря, членів комісії (заступника керівника навчально-виховного закладу, представника органу управління освітою, методичної служби, члена профспілкового комітету навчального закладу або чле-

¹ Далі — органи державного управління освітою.

на виборного профспілкового органу відповідного рівня в районній, міській або обласній атестаційних комісіях, фахових асоціацій, голів методичних об'єднань, найбільш кваліфікованих і авторитетних педагогів, членів органів громадського самоврядування в системі освіти). (Пункт 6.2 зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міносвіти № 419 від 01.12.98).

VII. ПОВНОВАЖЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ

7.1. Атестаційна комісія узагальнює результати вивчення професійної діяльності, підвищення фахової компетентності та загальної культури педагогічного працівника, який атестується, забезпечує об'єктивність експертних оцінок, дотримання основних принципів атестації педагогічних працівників.

7.2. Атестаційна комісія при навчально-виховному закладі:

— атестує і приймає рішення про відповідність (відповідність за умови, невідповідність) педагогічного працівника займаній посаді, встановлює, підтверджує (не підтверджує) одну із кваліфікаційних категорій: «спеціаліст», «спеціаліст II категорії», «спеціаліст I категорії», визначає відповідний посадовий оклад (ставку заробітної плати);

— приймає рішення і порушує клопотання перед атестаційною комісією при районному (міському) органі державного управління освітою, а для педагогічних працівників професійних навчально-виховних закладів, коледжів, технікумів, освітніх установ підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів — перед атестаційною комісією при відповідних вищих органах державного управління освітою, що мають зазначені навчально-виховні заклади, про встановлення, підтвердження (не підтвердження) педагогічним працівникам кваліфікаційної категорії «спеціаліст вищої категорії», присвоєння, підтвердження (не підтвердження) педагогічного звання, а також про відповідне моральне і матеріальне заохочення (нагородження грамотою, відзначення премією тощо).

7.3. Атестаційна комісія при районному (міському) органі державного управління освітою:

— атестує педагогічних працівників районного (міського) методичного кабінету (центру); приймає рішення про їх відповідність (відповідність за умови, невідповідність) посаді, яку займають; встановлює, підтверджує (не підтверджує) їм одну з кваліфікаційних категорій: «спеціаліст», «спеціаліст II категорії», «спеціаліст I категорії». За поданням атестаційних комісій при навчально-виховних закладах атестує педагогічних працівників на кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії» та присвоює, підтверджує (не підтверджує) педагогічне звання;

— приймає рішення і порушує клопотання перед атестаційною комісією при відповідних вищих органах державного управління освітою, що мають навчально-виховні заклади, про встановлення, підтвердження (не підтвердження) педагогічним працівникам районного (міського) методичного кабінету (центру) кваліфікаційної категорії «спеціаліст вищої категорії»;

— у двотижневий термін розглядає скарги педагогічних працівників на рішення атестаційних комісій навчально-виховних закладів.

Для компетентного здійснення своїх повноважень атестаційна комісія при районному (міському) органі державного управління освітою може створювати експертні групи із числа фахівців тієї галузі освіти, педагогічні працівники якої атестуються.

7.4. Атестаційна комісія при Міністерстві освіти Автономної Республіки Крим, управліннях освіти обласних, Київської, Севастопольської міських держадміністрацій:

- розглядає клопотання атестаційних комісій при районних (міських) органах державного управління освітою, професійних навчально-виховних закладах, вищих навчальних закладах I–II рівня акредитації, коледжах, освітніх установах підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів і приймає рішення про встановлення, підтвердження (не підтвердження) педагогічним працівникам кваліфікаційної категорії «спеціаліст вищої категорії» та відповідного педагогічного звання;
- узгоджує пропозиції атестаційних комісій при районних (міських) органах державного управління освітою щодо подовження терміну дії попередніх рішень атестаційних комісій загально-освітніх навчальних закладів; (пункт 7.4 доповнено абзацом третім згідно з Наказом Міносвіти № 419 від 01.12.98);
- приймає рішення і порушує клопотання перед Міністерством освіти, міністерствами і відомствами України про моральне заохочення атестованих педагогічних працівників;
- розглядає скарги педагогічних працівників на рішення атестаційних комісій при районних (міських) органах державного управління освітою, професійних навчально-виховних закладах, вищих навчальних закладах I–II рівня акредитації, коледжах, освітніх установах підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів.

Для компетентного здійснення своїх повноважень дані атестаційні комісії можуть створювати експертні групи з числа фахівців тієї галузі освіти, педагогічні працівники якої атестуються.

Рішення цієї комісії є остаточним.

Аналогічна компетенція атестаційних комісій міністерств, відомств, що мають в своєму підпорядкуванні навчально-виховні заклади, визначається відповідними міністерствами, відомствами.

VIII. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЇ

8.1. До 20 вересня поточного року керівник навчально-виховного закладу знайомить педагогічний колектив із наказом про створення атестаційної комісії та атестацію педагогічних працівників у поточному навчальному році.

8.2. До 10 жовтня атестаційна комісія приймає:

- а) — заяву від педагогічних працівників щодо проходження чергової або позачергової атестації;
- заяву про відмову від чергової атестації.

У заяві, крім основних даних, зазначаються результати попередньої атестації та кваліфікаційна категорія або педагогічне звання, на яке претендує педагогічний працівник;

б) — подання керівника або ради навчально-виховного закладу про позачергову атестацію педагогічних працівників, рівень навчально-виховної або методичної роботи яких нижчий від вимог, що пред'являються до кваліфікаційної категорії, встановленої їм за результатами попередньої атестації.

8.3. До 20 жовтня поточного навчального року атестаційна комісія розглядає подані документи, затверджує графік проведення атестації і доводить його під розписку до відомих осіб, які атестуються. Педагогічним працівникам, які підлягають черговій атестації, але не претендують на підвищення кваліфікаційної категорії чи посадового окладу (ставки заробітної плати), присвоєння більш високого педагогічного звання, визначених за результатами попередньої атестації, і не мають претензій до своєї роботи з боку керівників навчально-виховного закладу, батьків, учнів, атестаційна комісія може підтвердити встановлену їм кваліфікаційну категорію або посадовий оклад (ставку заробітної плати), педагогічне звання, що оформляється протоколом.

8.4. До 20 березня поточного навчального року атестаційна комісія при навчально-виховному закладі завершує вивчення роботи педагогічних працівників і оформляє атестаційні листи у двох примірниках за формою, що додається. Результати підвищення кваліфікації педагогічним працівникам враховуються на підставі поданого посвідчення.

8.5. Керівники установ та органів освіти повинні не пізніше ніж за 10 днів до засідання атестаційної комісії ознайомити педагогічних працівників із їх атестаційними листами (під розписку).

8.6. До 20 квітня поточного навчального року атестаційна комісія розглядає атестаційні листи, заслуховує працівників, які атестуються. На підставі всебічного розгляду наслідків їх педагогічної роботи, рівня фахової підготовки і професійної компетентності, рейтингу серед працівників районного (міського) методичного об'єднання (асоціації), оцінки працівникам педагогічного колективу навчально-виховного закладу, думки батьків, учнів приймає одне з рішень: «відповідає посаді, яку займає», «відповідає посаді, яку займає, за умови виконання певних рекомендацій», «не відповідає посаді, яку займає», встановлює (підтверджує, не підтверджує) відповідну кваліфікаційну категорію, присвоює (підтверджує, не підтверджує) педагогічне звання; встановлює (підтверджує, не підтверджує) посадовий оклад (ставку заробітної плати) працівникам, зазначеним у пункті 2.2 розділу II Типового положення, вносить пропозиції до заохочення педагогічних працівників.

8.7. З усіх питань, пов'язаних з атестацією, атестаційна комісія приймає рішення таємним голосуванням, порядок якого визначається самою комісією. Воно вважається дійсним, якщо в засіданні комісії брало участь не менше 2/3 її членів. Результати голосування визначаються простою більшістю голосів присутніх членів атестаційної комісії. У разі однакової кількості голосів «за» і «проти» приймається рішен-

ня на користь працівника, який атестується. Якщо при голосуванні не підтверджена кваліфікаційна категорія або посадовий оклад (ставка заробітної плати), на який претендував педагогічний працівник, йому встановлюється кваліфікаційна категорія або посадовий оклад (ставка заробітної плати) до фактичного рівня професійної діяльності, визначеного атестаційною комісією. Працівник, який є членом атестаційної комісії, атестується на загальних підставах.

8.8. У випадку неявки педагогічного працівника, який атестується, на засідання атестаційної комісії без поважних причин комісія після з'ясування причин неявки може провести атестацію у його відсутності.

8.9. Результати атестації (рішення, рекомендації) повідомляються атестованому працівникові на даному засіданні, оформляються протоколом за підписом голови та секретаря атестаційної комісії, заносяться до атестаційного листа.

Атестаційний лист, заява або подання адміністрації про позачергову атестацію, копія кваліфікаційного посвідчення про підвищення кваліфікації зберігається в особовій справі педагогічного працівника.

Другий примірник атестаційного листа не пізніше тижневого строку вручається (під розписку) атестованому працівникові.

ІХ. РЕАЛІЗАЦІЯ РІШЕНЬ АТЕСТАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ

9.1. За результатами атестації керівник навчально-виховного закладу, органу державного управління освітою видає наказ, який у тижневий строк доводиться до відома атестованого, колективу та подається в бухгалтерію для нарахування педагогічному працівникові заробітної плати згідно із встановленим посадовим окладом (ставкою заробітної плати) з дня прийняття рішення атестаційної комісії. При зміні місця роботи педагогічному працівникові атестаційний лист є підставою для тарифікації його за новим місцем роботи.

9.2. У разі незгоди з рішенням атестаційної комісії при навчально-виховному закладі педагогічний працівник має право у двотижневий строк із дня вручення йому атестаційного листа звернутись із скаргою до атестаційної комісії вищого рівня (відповідно до компетенції, визначеної у розділі VII Типового положення). Подана скарга розглядається в двотижневий строк від дня її надходження.

Рішення атестаційної комісії вищого рівня є підставою для скасування попереднього і видачі нового наказу про встановлення (підтвердження, не підтвердження) працівникові відповідної кваліфікаційної категорії, посадового окладу (ставки заробітної плати) чи присвоєння (підтвердження, не підтвердження) педагогічного звання з дня прийняття рішення атестаційною комісією навчально-виховного закладу (органу державного управління освітою), дії якої оскаржувались.

9.3. Питання, пов'язані зі звільненням або переведенням на іншу роботу педагогічного працівника за результатами атестації, вирішуються керівником відповідного навчально-виховного закладу в двомісячний строк з дня прийняття рішення атестаційної комісії. В разі оскарження рішення атестаційної комісії розірвання трудового до-

говору може бути здійснене лише після його розгляду атестаційною комісією вищого рівня, рішення якої є остаточним. Строк розгляду скарги не враховується у визначений двомісячний термін реалізації рішення. Після закінчення зазначеного строку звільнення педагогічного працівника за результатами атестації не допускається.

9.4. У випадку звільнення педагогічного працівника за результатами атестації у його трудову книжку вноситься запис із посиланням на пункт 2 статті 40 Кодексу Законів про працю України. Трудові суперечності з питань звільнення з роботи педагогічних працівників за підсумками атестації розглядаються відповідно до чинного законодавства.

Положення розроблене авторським колективом у складі:

Болтівець С.І., Ковганіч В.В., Красноголовець О.М., Луговий В.І., Міненко А.М., Нікітенко О.І., Пушенко О.Г., Северчук Л.М.

**Додаток до Типового Положення про атестацію
педагогічних працівників України**

АТЕСТАЦІЙНИЙ ЛИСТ

1. Прізвище, ім'я, по батькові _____
2. Рік народження _____ 3. Освіта _____
3. Спеціальність за дипломом _____
4. Стаж безпосередньої педагогічної роботи _____
5. Місце роботи _____
6. Посада _____
7. Державні нагороди, звання _____

8. Форма та результати підвищення кваліфікації протягом останніх 5 років за посвідченням _____

9. Результати попередньої атестації _____

10. Характеристика якості виконання посадових обов'язків, результативності навчально-виховної роботи, загальної і професійної культури адміністрацією установи _____

- Керівник установи _____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)
11. Оцінка професійної діяльності, загальної культури, моральних якостей _____

а) педагогічною радою _____

Голова педагогічної ради _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

б) батьками учнів _____

Голова ради установи _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

в) методичним об'єднанням (асоціацією) _____

Голова методичного
об'єднання (асоціації) _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

I. Рішення атестаційної комісії

(найменування установи, органу освіти)

Атестаційна комісія вирішила: _____

Голова атестаційної комісії _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Секретар атестаційної комісії _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

II. Рішення атестаційної комісії

(яка встановлює категорію «спеціаліст вищої категорії»)

(найменування установи, органу освіти)

Атестаційна комісія вирішила _____

Голова атестаційної комісії _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Секретар атестаційної комісії _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

М. П.

Дата

№ 1/9-482 від 04.11.2002

*Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам
управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської
міських державних адміністрацій*

На запити з місць щодо окремих питань організації проведення атестації педагогічних працівників Міністерство освіти і науки України роз'яснює.

Атестація педагогічних працівників України проводиться відповідно до Типового положення про атестацію педагогічних працівників України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 20.08.1993 р. № 310, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 02.12.93 р. за №176 зі змінами і доповненнями, затвердженими наказом Міністерства освіти України від 01.12.98 р. № 419 та зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 15.12.98 р. за № 792\3232.

При проведенні атестації необхідно неухильно дотримуватися вимог зазначеного Положення та керуватися кваліфікаційними характеристиками педагогічних працівників, для яких встановлені кваліфікаційні категорії.

Звертаємо увагу на те, що вивчення досвіду роботи педагогічних працівників, його узагальнення та оформлення відповідних узагальнюючих документів проводиться членами атестаційних комісій і працівниками методичних кабінетів відділів освіти районних державних адміністрацій та виконкомів міських рад. Оформлення узагальнюючих документів педагогічними працівниками, які проходять атестацію, не передбачено Типовим положенням про атестацію педагогічних працівників України.

Наголошуємо, що відповідно до розділу 5 вищезазначеного Положення, тільки педагогічні працівники, які претендують на звання вчителя-методиста, повинні мати власні методичні розробки, що пройшли апробацію та схвалені науково-методичними установами відповідного рівня. Обсяг, зміст, тематика методичних розробок визначається безпосередньо автором.

Державний секретар

В.С. Журавський

Про всеукраїнський конкурс «Учитель року»

УКАЗ

Президента України

29 червня 1995 року № 489/95

З метою стимулювання активної участі вчителів у становленні і розвитку національної системи освіти, популяризації кращих педагогічних здобутків і професійної майстерності постановляю:

Підтримати ініціативу Міністерства освіти України, Академії педагогічних наук України, Творчої спілки вчителів України, Педагогічного товариства України і заснувати щорічний всеукраїнський конкурс «Учитель року».

Кабінету Міністрів України затвердити у місячний строк Положення про щорічний всеукраїнський конкурс «Учитель року», передбачивши, зокрема, що переможцям конкурсу присвоюється звання «Заслужений учитель України».

Президент України
м. Київ

Л. Кучма

Про затвердження Положення про всеукраїнський конкурс «Учитель року»

ПОСТАНОВА

Кабінету Міністрів України

від 11 серпня 1995 р. № 638

На виконання Указу Президента України від 29 червня 1995 р. № 489 «Про всеукраїнський конкурс «Учитель року» Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити Положення про всеукраїнський конкурс «Учитель року», що додається.
2. Міністерству фінансів, Уряду Автономної Республіки Крим, обласним, Київській і Севастопольській міським державним адміністраціям передбачати у відповідних бюджетах кошти на проведення щорічного всеукраїнського конкурсу «Учитель року».
3. Установити, що перший всеукраїнський конкурс «Учитель року» проводиться у 1995/96 навчальному році.

Прем'єр-міністр України
Перший заступник Міністра
Кабінету Міністрів України

Є. Марчук

М. Селівон

Положення про Всеукраїнський конкурс «Учитель року» (нова редакція)

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України

від 11 серпня 1995 р. № 638

від 14 вересня 2005 р. № 900

1. Всеукраїнський конкурс «Учитель року» є одним із заходів реалізації Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття») і проводиться з метою виявлення і підтримання творчої праці вчителів, підвищення їх професійної майстерності, популяризації педагогічних здобутків.

Завданнями конкурсу є:

- піднесення ролі вчителя у суспільстві і підвищення престижності цієї професії;
- привернення уваги громадськості, органів виконавчої влади до проблем освіти;
- сприяння творчим педагогічним пошукам, удосконаленню фахової майстерності вчителя;
- поширення перспективного педагогічного досвіду;
- забезпечення незалежної експертної оцінки педагогічної діяльності.

2. Всеукраїнський конкурс «Учитель року» проводить Міністерство освіти і науки України разом з Академією педагогічних наук, Творчою спілкою вчителів, Педагогічним товариством.

Міністерство освіти і науки України за поданням зазначених організацій затверджує щороку до 1 жовтня склад Центрального оргкомітету конкурсу та фахові журі.

3. Центральний оргкомітет конкурсу визначає фахи (не більше ніж п'ять), з яких проводиться конкурс у поточному навчальному році, встановлює критерії відбору поданих на конкурс матеріалів, умови та порядок проведення заключної частини конкурсу і не пізніше як за місяць до початку першого туру забезпечує їх доведення до відома педагогічної громадськості.

4. Всеукраїнський конкурс «Учитель року» проводиться щорічно в три тури:

перший — районний (міський) — грудень;

другий — республіканський в Автономній Республіці Крим, обласний, Київський та Севастопольський міські — січень-лютий;

третій — заключний — проводиться поетапно: відбірковий — березень; фінальний — квітень.

5. Для проведення першого і другого туру утворюються на місцях оргкомітети конкурсу і журі з кожного фаху.

Склад районного (міського) оргкомітету конкурсу і журі затверджується управліннями (відділами) освіти районних, Київської та Се-

вастопольської міських держадміністрацій (міських рад) за поданням районного (міського) методичного кабінету та фахових асоціацій учителів (за їх наявності).

Склад оргкомітету і журі конкурсу в Автономній Республіці Крим, області, м. Києві і Севастополі затверджується відповідним органом управління освітою за поданням науково-методичної установи та фахових асоціацій (за їх наявності).

6. Всеукраїнський конкурс «Учитель року» проводиться на добровільних засадах. У ньому беруть участь педагогічні працівники загальноосвітніх навчальних закладів за основним місцем роботи — громадяни України незалежно від одержаної освіти, набутого фаху, віку, які мають стаж педагогічної роботи не менше 5 років.

7. Для участі в конкурсі претендент подає районному (міському) оргкомітету такі матеріали:

- заяву про бажання брати участь у Всеукраїнському конкурсі «Учитель року»;
- опис власного досвіду, що розкриває оригінальність педагогічних ідей, методів, технологій; аналіз результатів праці.

За бажанням учитель може подати оргкомітету й інші матеріали (в тому числі відгуки наукових установ, фахових асоціацій), що глибше розкривають його творчі здобутки.

8. До участі в кожному наступному турі допускаються переможці попереднього туру з кожного фаху, на яких оргкомітет подає матеріали, перелічені в пункті 7 цього Положення.

Якщо перший чи другий тур в окремих регіонах не проводився, бажачі взяти участь у третьому турі можуть надіслати до Центрального оргкомітету матеріали, зазначені у пункті 7 цього Положення.

9. Центральний оргкомітет конкурсу приймає заяви з необхідними матеріалами з 1 до 10 березня поточного року.

За результатами відбіркового етапу претендентам надсилаються запрошення для подальшої участі в конкурсі.

Фінальний етап третього туру конкурсу проводиться у другій половині квітня поточного року

10. На відбіркового етапі третього туру конкурсу визначаються учасники фінального етапу конкурсу (не більше 12 осіб у кожній номінації).

На фінальному етапі третього туру визначаються переможець та лауреати конкурсу у кожній номінації.

11. На підставі висновків фахових журі Центральний оргкомітет вносить колегії Міністерства освіти і науки України пропозиції щодо присвоєння переможцям конкурсу звання «Заслужений учитель України».

12. Переможці конкурсу нагороджуються грошовими преміями кожний у розмірі 5,0 тис. грн.; лауреати, які посіли друге та третє місце в кожній номінації — по 3,0 тис. грн. та 2,0 тис. грн. відповідно.

13. Переможці, лауреати, учасники конкурсу нагороджуються дипломами, цінними подарунками Центрального оргкомітету у межах встановленого кошторису. Вони можуть бути також представлені до державних та відомчих заохочувальних відзнак та інших нагород.

14. Фінансові витрати на підготовку і проведення першого і другого туру Всеукраїнського конкурсу «Учитель року» провадяться за рахунок місцевих бюджетів, на організацію третього туру і забезпечення нагородження його переможців — за рахунок асигнувань Державного бюджету.

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах

Наказ

Міністерства освіти і науки України

№ 903 від 02 грудня 2004р.

З метою запровадження системи контролю за використанням комп'ютерних програм у навчальних закладах України, забезпечення виконання покладених на ці заклади освітянських завдань, забезпечення умов формування інформаційно-освітнього і культурного середовища, дотримання навчальними закладами вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності, а також на виконання завдань, передбачених Концепцією легалізації програмного забезпечення та боротьби з нелегальним його використанням, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.05.2002 р. № 247-р

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Правила використання комп'ютерних програм у навчальних закладах (далі — Правила), що додаються.
2. Державному департаменту інтелектуальної власності (Паладій М. В.) довести зазначені в пункті 1 Правила до відома керівників структурних підрозділів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, яким підпорядковані навчальні заклади, Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підпорядкованих їм органів управління освітою, навчальних закладів незалежно від форм власності.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника міністра Гуржія А. М.

Міністр

В. Г. Кремень

ПРАВИЛА

використання комп'ютерних програм

у навчальних закладах

ЗАТВЕРДЖЕНО

*наказом Міністерства освіти і науки України
від 2 грудня 2004 року № 903*

Ці Правила визначають процедуру використання комп'ютерних програм і комп'ютерної техніки з попередньо встановленими комп'ютерними програмами навчальними закладами України з метою створення в цих закладах системи контролю за використанням комп'ютерних програм, забезпечення виконання покладених на навчальні заклади освітянських завдань, забезпечення умов формування інформаційно-освітнього і культурного середовища, дотримання навчальними закладами вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності.

1. Загальні положення

1.1. У цих Правилах терміни вживаються у такому значенні:

- комп'ютерна програма — набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи в будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах);
- ліцензія (ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності) — це письмове повноваження на використання комп'ютерної програми в певній обмеженій сфері, надане особою, яка має виключне право дозволяти використання комп'ютерної програми. Ліцензія на використання комп'ютерної програми може бути виключною, одиничною, невиключною, а також іншого виду, що не суперечить закону;
- ліцензійний договір — договір, у якому одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання комп'ютерної програми (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог чинного законодавства;
- договір про створення за замовленням і використання комп'ютерної програми — договір, у якому одна сторона (програміст) зобов'язується створити комп'ютерну програму відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установленний строк;
- договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності на комп'ютерну програму — договір, у якому одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій

стороні частково або в повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах;

- ліцензійна комп'ютерна програма — це комп'ютерна програма, яка вводиться в обіг, розповсюджується і використовується в обсягах, формах і способами, прямо зазначеними в ліцензії;
- неліцензійна комп'ютерна програма — це комп'ютерна програма, яка використовується у будь-якій формі і будь-яким способом без відповідного письмового дозволу особи, якій належать майнові права інтелектуальної власності на цю програму;
- комп'ютерна програма вільного користування — це комп'ютерна програма, що розповсюджується на умовах ліцензії, що надає користувачеві дозвіл на використання програми з будь-якою метою; доступ до програмного коду; будь-які дослідження механізмів функціонування програми; використання механізмів (принципів) функціонування будь-яких довільних частин коду програми для створення інших програм та (або) адаптації до потреб користувача; відтворення програми і розповсюдження копій програми будь-яким способом та в будь-якій формі; зміни і вільне розповсюдження як оригінальної програми, так і зміненої, за тими самими умовами, під які підпадає і оригінальна програма;
- комп'ютерна програма навчального призначення — це комп'ютерна програма, яка є засобом навчання, що зберігається на цифрових або аналогових носіях даних і відтворюється на електронному обладнанні;
- примірник комп'ютерної програми — це копія комп'ютерної програми, яка виконана в будь-якій матеріальній формі;
- контрольна марка — це спеціальний знак, що засвідчує дотримання авторських і (або) суміжних прав і дає право на розповсюдження примірників комп'ютерних програм, баз даних. Контрольна марка є самоклеїним знаком одноразового використання, зовнішній бік якого має спеціальний голографічний захист.

1.2. Комп'ютерна програма є об'єктом авторського права й охороняється як літературний твір у відповідності до чинного законодавства. З моменту створення комп'ютерної програми її автору належать особисті немайнові права. Майнові права на комп'ютерну програму належать її авторіві, якщо інше не встановлено договором чи законом.

Будь-яка особа, яка бажає використовувати комп'ютерну програму, повинна отримати дозвіл на використання цієї програми.

1.3. Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності може здійснюватись на підставі одного з таких документів: ліцензії на використання об'єкта права інтелектуальної власності; ліцензійного договору; договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; іншого договору щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. Договір щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної

власності має бути укладеним у письмовій формі. У разі недотримання письмової форми договору щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності такий договір є недійсним.

1.4. Використання твору без дозволу автора є порушенням авторського права. Порушення авторського права, у тому числі невизнання цього права чи посягання на нього тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством. Незабезпечення дотримання законодавства може бути підставою для притягнення керівника навчального закладу до відповідальності.

1.5. Особи, що працюють або вчаться в навчальному закладі, зобов'язані дотримуватися законодавства з питань правової охорони комп'ютерних програм та використовувати комп'ютерні програми в обсязі, формі, способом, визначеними в ліцензії або в ліцензійному договорі, або в іншому договорі щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

2. Відповідальні особи та їх обов'язки

2.1. Відповідальним за дотримання вимог законодавства під час використання комп'ютерних програм у навчальному закладі є керівник цього закладу.

Керівник навчального закладу може призначити вповноважену ним особу (осіб), відповідальну за інформаційно-технічне забезпечення навчального закладу.

Керівник навчального закладу або вповноважена ним особа забезпечують дотримання положень цих Правил при використанні комп'ютерних програм і комп'ютерної техніки з попередньо встановленими комп'ютерними програмами.

2.2. При використанні комп'ютерних програм і комп'ютерної техніки з попередньо встановленими комп'ютерними програмами навчальні заклади зобов'язані:

- дотримуватися вимог, що передбачені нормативними актами МОН України, які регламентують склад, кількість та основні технічні характеристики комп'ютерної техніки для облаштування і використання кабінетів інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій у навчальних закладах;
- придбати і використовувати в навчальному процесі комп'ютерні програми і комп'ютерну техніку з попередньо встановленими комп'ютерними програмами, що мають відповідний гриф та/або Свідоцтво про визнання відповідності педагогічним вимогам МОН України;
- придбати і використовувати комп'ютерні програми навчального призначення, що мають відповідний гриф та/або Свідоцтво про визнання відповідності педагогічним вимогам МОН України.

2.3. Керівник навчального закладу та/або вповноважена ним особа:

- визначає потреби в придбанні нової комп'ютерної техніки і комп'ютерних програм;
- забезпечує ведення обліку комп'ютерної техніки і комп'ютерних програм, що придбаються та використовуються;

- організовує роботу зі створення архівів примірників комп'ютерних програм і збереження супровідної документації до них, зокрема, ліцензії або ліцензійного договору, або іншого договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності на ці комп'ютерні програми;
- забезпечує проведення інвентаризації комп'ютерних програм, що використовуються навчальним закладом;
- контролює встановлення комп'ютерних програм та їх використання користувачами комп'ютерної техніки, перевіряє наявність ліцензії або ліцензійного договору, або іншого договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності на ці комп'ютерні програми;
- з метою запобігання неправомірному використанню комп'ютерних програм проводить легалізацію комп'ютерних програм, тобто забезпечує приведення використання наявних комп'ютерних програм у відповідність до вимог законодавства про авторське право шляхом заміни неліцензійних примірників комп'ютерних програм на ліцензійні;
- організовує проведення щоквартальних перевірок правомірності використання комп'ютерних програм;
- організовує проведення інструктажу, навчання співробітників навчального закладу правилам поведінки з комп'ютерною технікою і комп'ютерними програмами та дотримання авторських прав на комп'ютерні програми.

3. Придбання комп'ютерних програм і комп'ютерної техніки з попередньо встановленими комп'ютерними програмами

3.1. При придбанні комп'ютерних програм за рахунок державних коштів, за рахунок коштів юридичних/фізичних осіб чи при отриманні комп'ютерних програм на безоплатній основі навчальні заклади зобов'язані:

- купувати виключно ліцензійні примірники комп'ютерних програм або примірники програм вільного користування, які мають бути забезпечені документацією, що підтверджує правомірність їх використання, згідно з ліцензією або ліцензійним договором, або іншим договором щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності чи належності до комп'ютерних програм вільного використання;
- отримувати від постачальника документальне підтвердження правомірності використання комп'ютерних програм, зокрема, ліцензію або ліцензійний договір, або інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності чи належності до комп'ютерних програм вільного використання. Примірники комп'ютерних програм, що реалізуються на дисках для лазерних систем зчитування (CD-дисках), обов'язково мають бути марковані контрольними марками;
- купувати примірники комп'ютерних програм, що за своїми технічними характеристиками відповідають конфігурації

комп'ютерної техніки, на якій вони будуть використовуватися (у разі закупівлі комп'ютерних програм окремо від комп'ютерної техніки);

- за інших однакових об'єктивних технічних і якісних характеристик віддавати перевагу українським версіям комп'ютерних програм.

3.2. При придбанні комп'ютерної техніки з попередньо встановленими на жорсткі диски комп'ютерними програмами за рахунок державних коштів, за рахунок коштів юридичних/фізичних осіб чи при отриманні комп'ютерної техніки з попередньо встановленими на жорсткі диски комп'ютерними програмами на безоплатній основі навчальні заклади зобов'язані дотримуватись вимог щодо правомірного використання комп'ютерних програм, зазначених у пункті 3.1. Правил.

4. Облік комп'ютерних програм

4.1. Для здійснення контролю за наявністю, збереженням та обігом комп'ютерних програм на кожен комп'ютер навчального закладу в тижневий строк після введення його в експлуатацію оформлюється картка обліку комп'ютерної техніки із зазначенням установлених комп'ютерних програм, яка зберігається у закладі протягом усього строку експлуатації комп'ютера.

Картка обліку ведеться в електронній та/або паперовій формі і повинна містити такі відомості:

- інформацію про користувача(ів), за яким(и) закріплено комп'ютерну техніку;
- технічні параметри комп'ютерної техніки, що експлуатується;
- назву, вид, версію кожної встановленої програми, дату її придбання та встановлення, найменування виробника чи розповсюджувача примірників цієї програми, реквізити ліцензії або ліцензійного договору, або іншого договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

4.2. Закріплення комп'ютерної техніки в навчальному закладі за користувачем повинно бути документально оформлене. У разі зміни користувача, за яким закріплена комп'ютерна техніка, до картки обліку вноситься відповідний запис.

4.3. Установлення комп'ютерних програм, їх переустановлення чи видалення здійснюється лише за погодженням із керівником навчального закладу або особою, яка відповідає за інформаційно-технічне забезпечення навчального закладу.

4.4. Бухгалтерський облік комп'ютерних програм здійснюється відповідно до положень Інструкції з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ, затвердженої наказом Державного казначейства України від 17.07.2000 № 64, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 31.07.2000 за № 459/4680, та Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 18.10.99 № 242, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 02.11.99 за № 750/4043.

5. Проведення інвентаризації комп'ютерних програм

5.1. Навчальні заклади щорічно проводять планову інвентаризацію комп'ютерних програм, що використовуються, визначають вимоги до комп'ютерних програм, які мають застосовуватись для задоволення потреб цих закладів, та визначають необхідну кількість комп'ютерних програм для задоволення таких потреб. При цьому комп'ютерні програми, які не підлягають легалізації через моральну застарілість, невідповідність вимогам державної системи сертифікації УкрСЕПРО для комп'ютерних програм, що використовуються у навчальному процесі, тощо, повинні бути виведені із експлуатації.

5.2. У процесі інвентаризації перевіряються наявні в навчальному закладі комп'ютерні програми; документація, що підтверджує правомірність використання комп'ютерних програм, та інші питання, які можуть бути включені до програми інвентаризації.

5.3. Результати інвентаризації оформлюються актами інвентаризації комп'ютерних програм і зберігаються у навчальному закладі протягом 3 років.

6. Контроль за використанням комп'ютерних програм

6.1. Керівник навчального закладу та/або уповноважена ним особа організовує проведення планових і позапланових (раптових) перевірок використання комп'ютерних програм із метою виявлення випадків невідповідності їх використання положенням чинного законодавства і цих Правил та виявлення фактів використання неліцензійних примірників комп'ютерних програм.

При виявленні фактів використання неліцензійних примірників комп'ютерних програм з'ясовуються причини й умови, які привели до встановлення цих програм, та вживаються заходи щодо припинення використання неліцензійних комп'ютерних програм.

6.2. Перевірки дотримання навчальними закладами положень цих Правил мають право здійснювати центральні і місцеві органи управління освітою, Державна інспекція навчальних закладів та Державний департамент інтелектуальної власності МОН України.

Заступник голови
Державного департаменту
інтелектуальної власності

В.С. Дмитришин

Про затвердження Положення про порядок організації та проведення апробації електронних засобів навчального призначення для загальноосвітніх навчальних закладів

Наказ

Міністерства освіти і науки України

№ 433 від 02.06.2004 р.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 11.03.1999 №348 «Про затвердження комплексного плану заходів щодо розвитку загальної середньої освіти в 1999–2012 роках» та з метою впровадження в практику загальноосвітніх навчальних закладів України сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і забезпечення їх високоякісними педагогічними програмними засобами

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про порядок організації та проведення апробації електронних засобів навчального призначення для загальноосвітніх навчальних закладів (додається).

2. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій довести Положення про порядок організації та проведення апробації електронних засобів навчального призначення для загальноосвітніх навчальних закладів до відома керівників навчальних закладів.

3. Даний наказ та Положення про порядок організації та проведення апробації електронних засобів навчального призначення для загальноосвітніх навчальних закладів опублікувати в «Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України» та розмістити на сайті міністерства.

4. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Огнев'юка В.О.

Міністр

В.Г. Кремень

ПОЛОЖЕННЯ

про порядок організації та проведення апробації електронних засобів навчального призначення для загальноосвітніх навчальних закладів

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки України

02.06.2004 № 433

Зареєстровано

в Міністерстві юстиції України

21.06.2004 р. за № 757/9356

1. Загальні положення

1.1. Це Положення розроблено відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про інноваційну діяльність», Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000 № 522, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 26.12.2000 за № 946/5167.

1.2. Положення визначає основні організаційні засади та порядок проведення апробації електронних засобів навчального призначення в загальноосвітніх навчальних закладах.

1.3. Апробація — перевірка електронних засобів навчального призначення (програмне забезпечення навчального призначення: імітаційні, моделюючі, контролюючі комп'ютерні програми; бази даних та бази знань; електронні підручники та посібники; електронні словники, публікації у комп'ютерній мережі тощо) щодо їх педагогічної доцільності, за результатами якої виносяться рішення з упровадження зазначених засобів у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів.

Електронні засоби навчального призначення — засоби навчання, що зберігаються на цифрових або аналогових носіях даних і відтворюються на електронному обладнанні.

1.4. Апробації підлягають електронні засоби, призначені для тиражування на електронних носіях або публікації у комп'ютерній мережі, потребу в яких мають навчальні заклади.

1.5. Апробація здійснюється на базі навчальних закладів, які затверджуються наказом Міністерства освіти і науки України.

2. Основна мета апробації

2.1. Основною метою проведення апробації є визначення педагогічної доцільності та ефективності використання електронних засобів навчального призначення для подальшого впровадження в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів.

2.2. Апробація передбачає:

- визначення науково-методичного рівня електронних засобів навчального призначення, що апробується;

- здійснення контрольних зрізів під час проведення апробації на предмет засвоєння учнями навчального матеріалу на заняттях із використанням електронних засобів навчального призначення;
- оцінювання електронних засобів навчального призначення щодо відповідності їх психолого-педагогічним та ергономічним вимогам до засобів навчання нового покоління;
- підбиття підсумків апробації електронних засобів навчального призначення за висновками експертної комісії Міністерства освіти і науки України щодо доцільності їх упровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів.

3. Організація проведення апробації

3.1. Організаційні та науково-методичні заходи щодо організації проведення апробації в загальноосвітніх навчальних закладах здійснює Науково-методичний центр організації розробки та виробництва засобів навчання Міністерства освіти і науки України спільно з науковими працівниками Інституту педагогіки, Інституту засобів навчання та Інституту психології АПН України.

3.2. Апробація здійснюється за наявності документів, що підтверджують право власності на програмний засіб у цілому, і використаних для його створення матеріалів та інструментальних засобів.

3.3. Обов'язковій апробації підлягають електронні засоби, що розроблені та виготовлені за кошти державного бюджету, замовником яких є Міністерство освіти і науки України.

3.4. Апробація здійснюється протягом навчального року.

3.5. Кількість загальноосвітніх навчальних закладів для проведення апробації визначається Науково-методичним центром організації розробки та виробництва засобів навчання з урахуванням вимог репрезентативності і вірогідності одержаних результатів та за погодженням з Міністерством освіти і науки України.

3.6. Організація проведення апробації в регіонах здійснюється інститутами післядипломної освіти педагогічних працівників та іншими методичними установами за наказом місцевих органів управління освітою. Ними контролюється хід апробації у визначених навчальних закладах регіону і подаються звіти про результати апробації до Міністерства освіти і науки України.

Заходи щодо проведення апробації вносяться до планів роботи відповідних інститутів післядипломної педагогічної освіти або методичних установ.

3.7. Інститути післядипломної педагогічної освіти або методичні установи, яким доручено проводити апробацію, подають до Науково-методичного центру організації розробки та виробництва засобів навчання інформацію про навчальні заклади, педагогічних працівників, які здійснюватимуть апробацію, та відповідальну особу, на яку покладено організацію апробації в регіоні.

3.8. Загальноосвітні навчальні заклади, де проводитиметься апробація, повинні мати відповідну матеріальну базу і кадрове забезпе-

чення. Перелік загальноосвітніх навчальних закладів формується та погоджується з Міністерством освіти і науки України за поданням обласного управління освіти і науки України.

3.9. Вимоги до загальноосвітніх навчальних закладів, де проводиться апробація:

- наявність комп'ютерного класу, обладнаного сучасною мультимедійною комп'ютерною технікою з мультимедійним комплексом (комп'ютер і телевизор, комп'ютер, проектор та екран);
- наявність технічної бази для забезпечення використання на комп'ютерах операційних систем Windows 98, 2000, XP;
- на комп'ютерах має бути встановлено ліцензійне програмне забезпечення;
- комп'ютери повинні мати доступ до мережі Інтернет (бажано, з виділеною лінією);
- високий рівень викладання навчальних дисциплін (показники участі учнів загальноосвітнього навчального закладу у Всеукраїнських учнівських предметних олімпіадах II, III та IV етапів);
- наявність у загальноосвітньому навчальному закладі посади інженера або лаборанта з обслуговування комп'ютерної техніки.

3.10. Респондентами апробації електронних засобів є учні, вчителі, методисти та науковці.

3.11. Кваліфікаційні вимоги до вчителя, який виявив бажання брати участь в апробації:

- високий рівень фахової майстерності (не нижче I кваліфікаційної категорії);
- уміння працювати з комп'ютерною технікою;
- досвід використання електронних засобів навчального призначення у навчально-виховному процесі.

3.12. Узагальнення результатів апробації здійснюється експертною комісією, склад якої затверджується наказом Міністерства освіти і науки України.

До складу експертної комісії Міністерства освіти і науки України входять наукові працівники інститутів АПН України, практичні працівники загальноосвітніх навчальних закладів та методисти обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

4. Етапи проведення апробації

4.1. Апробація проводиться за наказом Міністерства освіти і науки України, який визначає:

- перелік електронних засобів навчального призначення, що підлягають апробації;
- термін проведення апробації;
- відповідальних за проведення апробації на місцях за поданням (заявкою) обласних (міських) управлінь освіти і науки;
- склад експертної групи для узагальнення результатів апробації;
- регіони, навчальні заклади, установи та організації, підвідомчі МОН України, де проводитиметься апробація.

4.2. Апробація здійснюється за такими етапами:

- організація проведення апробації (наказ про проведення апробації);
- робота вчителів із супроводжувальною документацією до електронного засобу навчального призначення та проведення підготовчої роботи щодо організації апробації конкретного засобу;
- проведення апробації на базі загальноосвітніх навчальних закладів, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України;
- узагальнення отриманих результатів апробації членами експертної комісії;
- розгляд узагальнених результатів апробації, підготовлених спільно з АПН України, на колегії Міністерства освіти і науки України.

5. Підбиття підсумків апробації

5.1. Підбиття підсумків результатів, отриманих у ході апробації, проводиться експертною комісією Міністерства освіти і науки України протягом двох місяців після завершення апробації.

5.2. Експертна комісія здійснює аналіз матеріалів (анкет, результатів зрізів знань учнів), надісланих з інститутів післядипломної педагогічної освіти за результатами апробації електронних засобів навчального призначення в загальноосвітніх навчальних закладах.

5.3. За підсумками результатів апробації експертна комісія подає обґрунтовані висновки для розгляду на колегії Міністерства освіти і науки України.

5.4. Електронним засобам навчального призначення, що за результатами апробації отримали позитивну оцінку, надається Міністерством освіти і науки України гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» та приймається рішення щодо подальшого їх використання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Директор департаменту
загальної середньої та
дошкільної освіти

П.Б. Полянський

ПРИМІРНЕ ТИМЧАСОВЕ ПОЛОЖЕННЯ

про фонд навчальних комп'ютерних програм

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки України

13.08.2004 р. №657

Фонд навчальних комп'ютерних програм (далі — фонд) — це фонд сучасних електронних засобів навчання на матеріальних носіях, що отримали гриф Міністерства освіти і науки України (далі — МОН), і рекомендовані для використання в системі загальної середньої освіти.

1. Загальні положення

1.1. Фонд створений для збирання, систематизації та доведення до навчальних закладів інформації про розроблені навчальні комп'ютерні програми, надання необхідної методичної допомоги педагогічним працівникам щодо використання зазначених комп'ютерних програм.

1.2. Фонд своєю діяльністю сприятиме:

- реалізації державної політики в галузі інформатизації освіти, забезпеченню умов використання ліцензійних комп'ютерних програм у навчальних закладах;
- наданню методичної допомоги щодо впровадження та використання навчальних комп'ютерних програм у навчальних закладах;
- підвищенню фахової, педагогічної майстерності педагогічних працівників шляхом популяризації електронних засобів навчання, наданню максимально повної інформації про розроблені навчальні комп'ютерні програми, що відповідають сучасним інформаційним та педагогічним вимогам;
- впровадженню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес.

1.3. Користувачами фонду є працівники органів управління освітою, інститутів післядипломної педагогічної освіти, учителі та викладачі, юридичні та фізичні особи.

1.4. Фонд формується тільки з тих програмних продуктів на матеріальних носіях, що занесені до реєстру навчальних комп'ютерних програм.

2. Організація управління діяльністю

2.1. Загальне керівництво діяльністю фонду здійснює Навчально-методичний центр організації розробки та виробництва засобів навчання МОН в особі директора.

2.2. Майно фонду утримується Науково-методичним центром організації розробки та виробництва засобів навчання МОН.

3. Завдання фонду

3.1. Головним завданням фонду є поповнення, упорядкування, збереження інформаційних ресурсів на матеріальних носіях та інформу-

вання навчальних закладів про навчальні комп'ютерні програми, що отримали гриф МОН та рекомендовані для використання в навчально-виховному процесі.

3.2. Для виконання зазначених завдань фонд:

- здійснює аналіз, каталогізацію та веде облік інформаційних ресурсів;
- формує базу даних, що містить інформацію щодо розроблених навчальних комп'ютерних програм;
- проводить просвітницьку діяльність та популяризацію інформаційних ресурсів на матеріальних носіях: організовує науково-практичні конференції, семінари, «круглі столи» тощо;
- розповсюджує на замовлення навчальних закладів наявні у фонді навчальні комп'ютерні програми;
- надає методичні, консультативні та інші послуги;
- здійснює комплекс заходів, спрямованих на поповнення, упорядкування та збереження інформаційних ресурсів на матеріальних носіях;
- проводить моніторинг використання наявних у фонді інформаційних ресурсів;
- висвітлює роботу фонду в пресі та мережі Інтернет на відповідних освітніх сайтах;
- звітує МОН про роботу фонду;
- проводить іншу діяльність, пов'язану з його основними завданнями.

4. Обов'язки з обслуговування користувачів

4.1. Надання доступу до інформаційних ресурсів фонду.

4.2. Інформування навчальних закладів про наявні у фонді навчальні комп'ютерні програми та умови їх розповсюдження.

4.3. Надання допомоги навчальним закладам у доборі необхідних навчальних комп'ютерних програм.

5. Фінансове забезпечення фонду

5.1. Витрати на утримання фонду здійснюються МОН.

5.2. Відшкодування витрат на надання додаткових послуг із користування інформаційними ресурсами фонду може здійснюватись на платній основі згідно з переліком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України 28.07.03 р. № 1180, та в порядку, передбаченому наказом МОН від 01.12.03 р. № 798.

ПОЛОЖЕННЯ

Про Реєстр комп'ютерних програм

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
29.11.2004 N 888

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
9 грудня 2004 р.
за N 1569/10168

1. Це Положення визначає процедуру реєстрації комп'ютерних програм, форму Реєстру комп'ютерних програм (далі — Реєстр), порядок його формування та ведення.

2. Реєстр створюється з метою збору, систематизації і зберігання на загальнодержавному рівні даних про комп'ютерні програми, створені повністю або частково за рахунок коштів Державного бюджету України, та забезпечення можливості надання органам державної влади інформації про такі комп'ютерні програми.

3. Дія цього Положення поширюється на комп'ютерні програми, створені повністю або частково за рахунок коштів Державного бюджету України, за винятком комп'ютерних програм, що становлять державну таємницю.

4. Реєстр — це сукупність офіційних відомостей про комп'ютерні програми, які створено повністю або частково за рахунок коштів Державного бюджету України (далі — комп'ютерна програма), що постійно зберігаються на електронному і паперовому носіях. Реєстр формується шляхом унесення до нього відповідних відомостей в обсязі і порядку, визначених цим Положенням.

5. Держателем Реєстру є Державний департамент інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України. Держатель Реєстру приймає рішення про реєстрацію комп'ютерної програми; забезпечує формування та ведення Реєстру; виконує інші функції, передбачені цим Положенням.

6. Адміністратором Реєстру є уповноважений держателем Реєстру державний заклад, що входить до державної системи правової охорони інтелектуальної власності. Адміністратор Реєстру приймає та розглядає документи, подані для реєстрації комп'ютерної програми; уносить відомості до Реєстру; здійснює супроводження програмно-інформаційного забезпечення Реєстру; відповідає за його функціонування, збереження відомостей, унесених до Реєстру, та документів, які подаються для реєстрації комп'ютерних програм; контролює доступ до фондів Реєстру; виконує інші роботи, пов'язані з функціонуванням Реєстру.

7. Для реєстрації комп'ютерної програми міністерства інші центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації (далі — заявник) протягом двох місяців з моменту взяття комп'ютерної програми на бухгалтерський облік подає адміністратору Реєстру заяву за зразком згідно з додатком до цього Положення, опис комп'ютерної програми та один примірник комп'ютерної програми. При цьому комп'ютерна програма подається у вигляді вихідного тексту програми або фрагментів вихідного тексту програми в обсязі, необхідному для її іден-

тифікації. Заявник самостійно вирішує, які фрагменти вихідного тексту комп'ютерної програми передати на зберігання, та має право вилучати з поданих фрагментів вихідного тексту місця, які, на його думку, не слід висвітлювати. Заява викладається українською мовою і має стосуватися однієї комп'ютерної програми. Опис комп'ютерної програми повинен містити назву та версію комп'ютерної програми, мову програмування та обсяг комп'ютерної програми (у байтах), ім'я та місце проживання фізичної (фізичних) особи (осіб) та/або найменування і місцезнаходження юридичної (юридичних) особи (осіб) — розробника комп'ютерної програми, назву заявника, його місцезнаходження й адресу електронної пошти, повну інформацію про функціональне призначення комп'ютерної програми і вимоги до комп'ютерної техніки для роботи з нею. Заява та опис комп'ютерної програми підписуються керівником органу виконавчої влади або уповноваженою ним особою. Підпис складається з повного найменування посади особи, яка підписує заяву, особистого підпису, ініціалів, прізвища, дати і скріплюється печаткою.

8. Заявник несе відповідальність за достовірність поданих у заяві та описі комп'ютерної програми відомостей згідно із законодавством.

9. У разі відсутності опису комп'ютерної програми та/або примірника комп'ютерної програми або неправильного оформлення заяви та/або опису комп'ютерної програми адміністратор Реєстру повідомляє про це заявника. Заявник протягом одного місяця від дати одержання повідомлення зобов'язаний надіслати відсутній опис комп'ютерної програми та/або примірник комп'ютерної програми або правильно оформлену заяву та/або опис комп'ютерної програми. У разі необхідності уточнення відомостей, зазначених у поданій заяві чи описі комп'ютерної програми, адміністратор Реєстру надсилає заявнику запит про надання додаткової інформації. Заявник протягом одного місяця від дати одержання запиту зобов'язаний надіслати необхідну додаткову інформацію. Якщо протягом одного місяця розв'язати порушені у запиті питання неможливо, заявник установлює необхідний термін для його розгляду, про що повідомляється адміністратору Реєстру. При цьому загальний термін розв'язання питань, порушених у запиті, не може перевищувати сорока п'яти календарних днів.

10. Адміністратор Реєстру протягом п'ятнадцяти робочих днів від дати надходження оформлених належним чином заяви та опису комп'ютерної програми оформляє та подає держателю Реєстру пропозиції щодо реєстрації комп'ютерної програми. Держатель Реєстру на підставі пропозицій адміністратора Реєстру протягом трьох робочих днів приймає рішення про реєстрацію комп'ютерної програми.

11. Адміністратор Реєстру протягом п'яти робочих днів віддати прийняття рішення про реєстрацію комп'ютерної програми вносить до Реєстру відомості про реєстрацію комп'ютерної програми.

12. Запис про реєстрацію комп'ютерної програми, що вноситься до Реєстру, містить такі відомості: дата подання заяви; дата реєстрації комп'ютерної програми; реєстраційний номер комп'ютерної програми; назва органу виконавчої влади — заявника, його місцезнаходження та адреса електронної пошти; ім'я та місце проживання фізичної (фізич-

них) особи (осіб) та/або найменування і місцезнаходження юридичної (юридичних) особи (осіб) — розробника комп'ютерної програми; назва та версія комп'ютерної програми; анотація до комп'ютерної програми; відомості, які підтверджують, що комп'ютерна програма створена повністю/частково за рахунок коштів Державного бюджету України; інформація про функціональне призначення комп'ютерної програми; мова програмування комп'ютерної програми; обсяг комп'ютерної програми (у байтах); вимоги до комп'ютерної техніки для роботи з комп'ютерною програмою. Інші відомості про комп'ютерну програму можуть бути внесені до Реєстру на пропозицію заявника.

13. Протягом п'яти робочих днів від дати внесення до Реєстру відомостей про реєстрацію комп'ютерної програми адміністратор Реєстру надсилає заявнику на адресу, зазначену в заяві, сповіщення про внесення до Реєстру відомостей про реєстрацію комп'ютерної програми. У сповіщенні зазначаються: дата подання заяви; назва та версія комп'ютерної програми; дата реєстрації комп'ютерної програми; реєстраційний номер комп'ютерної програми; назва органу виконавчої влади — заявника.

14. Відомості про реєстрацію комп'ютерної програми, що внесені до Реєстру, надаються органам державної влади на їх письмовий запит. Запит підписується керівником органу державної влади або вповноваженою ним особою і подається держателю Реєстру. Копії заяви та/або опису комп'ютерної програми та/або примірника комп'ютерної програми надаються заявнику та іншим органам державної влади, які мають право на їх витребування. Порядок надання копій заяви, опису комп'ютерної програми та примірника комп'ютерної програми визначається держателем Реєстру.

15. У процесі ведення Реєстру до нього можуть бути внесені відомості щодо зміни назви органу виконавчої влади — заявника, його місцезнаходження та адреси електронної пошти, зміни ім'я та місця проживання фізичної (фізичних) особи (осіб) та/або найменування і місцезнаходження юридичної (юридичних) особи (осіб) — розробника комп'ютерної програми та виправлення очевидних помилок (граматичних, синтаксичних, інформаційних тощо). Підставою для внесення до Реєстру зазначених відомостей є клопотання заявника, підписане керівником органу виконавчої влади або уповноваженою ним особою. Клопотання викладається в довільній формі і подається адміністратору Реєстру. Адміністратор Реєстру протягом одного місяця від дати надходження зазначеного клопотання вносить відповідні відомості до Реєстру та надсилає на адресу, зазначену в клопотанні, повідомлення про внесення до Реєстру відповідних відомостей. У разі модифікації комп'ютерної програми, розробки нової версії комп'ютерної програми чи внесення до неї суттєвих змін заявник зобов'язаний зареєструвати змінену, модифіковану чи нову версію комп'ютерної програми в порядку, передбаченому цим Положенням.

Заступник начальника управління державних
реєстрацій та інформаційного забезпечення
в сфері інтелектуальної власності

Горобець О.П.